Magda Ursache în dialog cu Adrian A lui Gheorghe
Supravieţuiri în Post-Moralia
© Editura EIKON
Bucureşti, Str. Smochinului nr. 8, sector 1 cod poştal 014605, România
Difuzare / distribuţie carte: tel/fax: 021 348 14 74 mobil: 0733 131 145, 0728 084 802 e-mail: difuzareedituraeikon.ro
Redacţia: tel: 021 348 14 74 mobil: 0728 084 802, 0733 131 145 e-mail: contactedituraeikon.ro web: www.editura ei kon.ro
Editura Eikon este acreditată de Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice din învăţământul Superior (CNCSIS)
Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Naţională a României
ISBN: 978 –.000 –.000 –.000-O
Editor: Valentin Ajder
Magda Ursache în dialog cu Adrian A lui Gheorghe
Supravieţuiri în Post-Moralia llllloW
2018

CUVÂNT ÎNAINTE Viaţa de zi cu zi în *post-moralia*

1.

Supravieţuirea în *post-moralia* este dificilă. Dramatică, chiar.

În *post-moralia* oamenii îşi ascund omenia, atunci când o au, atavismele ies la suprafaţă încât ai impresia că au reapărut, clonaţi, vânătorii de odinioară, din preistorie, canibalizarea e un fenomen natural în societate. Şi nu oricum, nu oriunde: în politică, în administraţie, în şcoală, în cultură, pe stradă.

Post-moralia este o ţară? Sau e o lume? Greu de spus. Graniţele ei sunt fluide, şi acest fluid, dacă i te opui, te cuprinde, te sufocă şi apoi te leapădă la un oarecare ţărm ca pe o zdreanţă nefolositoare.

În *post-moralia* talentul e un delict. Şi de asta este pedepsit de „mareea cu mediocritate” care are fluxul şi refluxul ei, ca o legănare adormitoare.

În *post-moralia* ticăloşia face bine la „curriculumul”

personal, te recomandă între cei asemenea.

În *post-moralia* este anacronic să fii patriot, să ai identitate. Ai putea, eventual, să fii patriot, dar nu în patria ta.

În *post-moralia* cacealmaua ţine loc de politică, de istorie, de cultură, imitaţiile au luat locul originalelor.

În *post-moralia* memoria e culpabilizată, recursul la memorie e prea adesea demonizat.

De unde provine „răul” care ne-a luat în posesie ca un *tsunami* care a spulberat orice „scală de valori”? Care a făcut ca dezordinea să fie singura regulă pe toate palierele societăţii noastre? Fenomenul este unul complex, a început de multă vreme, după al doilea Război Mondial, odată cu „comunizarea” României. Ţăranul dislocat din spaţiul lui consacrat şi mutat forţat la oraş, orăşeanul mutat la ţară, intelectualul „mutat” în puşcărie, credinţa hăituită, cultura îndoită cu ideologie etc., toate astea au adâncit sentimentul că evoluăm în sensul unei „neaşezări” istorice. Că ne dinamităm cu o suspectă voioşie temeliile, că dăm memoria la întors, ca să nu ne recunoaştem păcatele.

Prin anii ’80 bântuia în spaţiul public de la noi ideea colectivismului cultural, adică crearea unui imens spaţiu/ cadru cultural (mare cât ţara!) din care să dispară identitatea autorului/ autorilor. Festivalul „Cântarea României” era un prim pas în acest sens, confuzia valorilor, „promovată” astfel, contribuia din plin la acest „deziderat” care nu era numit, dar era resimţit în spaţiul public. Poetul din uzină şi poetul „de la academie” erau una, erau tot poeţi, că, în definitiv şi unul şi altul scria/ scriau ceea ce părea, măcar din punct de vedere formal, tot poezie…! În pictură era la fel, în muzică aşijderea…! Pe acest fond erau aduse în discuţie situaţiile din Coreea de Nord şi chiar din China, unde ideea artei anonime, bun al întregului popor, era înfăptuită sau în curs de înfăptuire. Adică scriitorul scria opere pentru buna folosinţă în spaţiul public, aşa cum brutarul făcea pâine şi grădinarul planta trandafirii spre încântarea tuturor, fără să îşi semneze „opera”. Evident că ideea şi discuţiile în jurul acestui „colectivism cultural” ne

întărâtau, ne impacientau, erau lungi prilejuri de vorbe şi de ipoteze. Dar vremea a trecut, „cu momele şi amăgele”, vorba lui Creangă, revoluţia ne-a scos din sfera colectivismului, introducându-ne, firesc, în zona (re) afirmării individualismului. Autorul care s-a bazat pe proptelele ideologice s-a văzut (sau ar fi trebuit să se vadă!) dintr-odată în faţa plutonului de execuţie… critică. Sau neglijat, uitat. Timpul (săracu’) a făcut cea mai consistentă „reevaluare critică”, în lipsa unor instanţe critice care să despartă explicit apele.

Unde suntem azi? În zona unei confuzii culturale fără precedent care a dus exact în zona „colectivismului cultural”, incriminat altă dată. Dar „colectivismul cultural” nu mai este un „deziderat” ideologic, paradoxal este rezultatul unui complex de factori care ţin de o agresivitate a „diseminării” informaţiei. Astăzi se copie orice şi de către oricine, orice „bun intelectual” este însuşit ca dintr-o grădină a nimănui. „Mărul de lângă drum” al lui Beniuc, din care oricine putea să ia „fără sfială”, dă rod bogat. Internetul a favorizat şi a încurajat plagiatul, însuşirea oricărei idei, a oricărui text. Plagiatul în spaţiul public a fost dezincriminat prin… abuz. Lucrările de doctorat sunt rezultatul unui asiduu *copypaste*. Politicieni cu pregătire intelectuală extrem de străvezie şi-au agăţat de nume titlul de doctor ca şi cum ar fi fost ultimul lucru care le mai lipsea dintr-o ipotetică panoplie cu trofee. În faţa zecilor de cazuri dovedite ca „furt intelectual”, cei care şi-au luat titlurile de doctor „pe bune” se simt. dezonoraţi, marginalizaţi, frustraţi. Că „numai proştii” mai trudesc în biblioteci, ca să îşi ia un titlu de doctor, să ajungă la performanţă intelectuală, când se poate obţine acelaşi titlu negociindu-l la colţ de… tarabă universitară. În accepţia „străzii”, problema nu e că un prim-ministru, fost, a plagiat, ci că „a fost prins”. Adică nu a furat cu suficient… talent. Pare să fie mai ruşinos să fii prins, decât să furi pur şi simplu.

Un alt pas spre „devalorizarea” literaturii şi vulgarizarea actului scrierii îl reprezintă o prevedere

legală, unică numai în România probabil, prin care orice puşcăriaş care „se face autor” şi „trudeşte peniţa”, scapă de ani de detenţie. Sunt o mulţime de cazuri „célèbre”, care fac ca profesiunea de scriitor să pară… ridicolă. Adică un puşcăriaş poate să scrie „tratate de specialitate” în puşcărie, având la îndemână doar biblioteca închisorii, iar un „universitar dr”. se plânge că e greu, când are la îndemână biblioteci universitare sau chiar Biblioteca Academiei? Să fim serioşi, a scrie e o bagatelă, chiar şi un semianalfabet o poate face „strălucit” în puşcărie, pare să fie concluzia! Că dacă ar fi avut chef să o facă în libertate, vă daţi seama ce ar fi ieşit? Nu exemplific cu nume, regula în sine pur şi simplu „sparie gândul”.

De unde porneşte răul? E limpede că din mediul universitar şi academic, acolo unde a fost lăsată garda jos, prea jos. Orice puteam vulgariza în ţara asta, numai valoarea culturală şi normele academice nu. Acceptarea în mediul universitar a „sereleurilor” care să elibereze diplome contra cost, a fost un act de „terorism intelectual” îndreptat împotriva propriei societăţi cu consecinţe greu de calculat acum. M-ar satisface să ştiu că acei care au dat aprobările pentru constituirea sistemului universitar paralel, pe principiul „chioşcului cu diplome” de la care să se înfrupte toată lumea, vor fi trataţi medical la bătrâneţe de absolvenţi ai „şcolii universitare” promovate şi că nepoţii lor vor fi şcoliţi de profesori din aceeaşi categorie.

Ne e dat să vedem continuu, în spaţiul public, la televiziuni sau chiar în spectacolul străzii, produsele „colectivismului cultural”. O lipsă de idei în conversaţie, sărăcirea limbajului până la deşirări onomatopeice, lipsă de informaţii, lipsa lecturii formatoare. În acest sens spunea recent Evgheni Vodolazkin, autorul romanului „Laur”, într-un interviu acordat doamnei Teodora Stanciu: „Gândurile noastre, ale oamenilor, există doar în cuvânt, ele nu pot exista altfel. Nici pictura, muzica, n-ar fi existat dacă n-ar fi existat cuvântul. Când învelişul lui se distruge, dispare sensul. Rămâne sentimentul, o idee confuză, dar ele nu pot exista în afara cuvântului. Este o mare

problemă, pentru că acest înveliş de cuvinte se distruge la propriu şi el seamănă cu stratul de ozon de deasupra pământului, strat care, la rându-i, se distruge. Cred că se va termina rău acest lucru.

Trebuie spus că astăzi vorbirea oamenilor devine tot mai primitivă, iar discursul pe internet, vorbirea pe chat, vorbirea de la televizor, sunt primitive şi mi-e teamă că, într-o zi, cuvântul va fi înlocuit printr-un muget, moment în care se va prăbuşi întreaga bunăstare şi consumul. Oamenilor le plac toate valorile, în afară de valoarea cuvântului; în lumea întreagă se reduc programele institutelor umanitare, în favoarea cercetărilor economice, iar dacă continuăm aşa, o să ştim, de la un moment dat încolo, numai să numărăm banii şi să mugim. Dar acest lucru nu va dura mult timp, pentru că după acest muget va veni pierderea totală a conştiinţei, şi, drept urmare, nu va mai avea cine să numere banii”.

Iar în acel moment chiar că nu va mai fi nimic de demonstrat. Şi nici pentru cine.

3.

Într-un dialog cu Magda Ursache pe teme ale „moraliei” şi „post-moraliei” din societatea noastră descoperi că nu ai întrebări la câte răspunsuri are, eşti copleşit.

Magda Ursache, în toate cărţile sale, încă de la debut, propune un lucru provocator: restaurarea memoriei. Şi nu o memorie lacunară, nu o memorie care să se piardă în hăţişurile afectelor, ci una care are drept suport luciditatea şi dreapta cumpănire.

Magda Ursache îşi iubeşte patria cioranian: cu ciudă.

În toate textele semnate şi trăite de Magda Ursache apare scrutător, cercetător, critic, spiritul profesorului Petru Ursache care nu lasă loc concesiilor.

Magda Ursache este unul din rarii polemişti de la noi care se înflăcărează la argumentele preopinentului, ar fi în stare să-i furnizeze ea noi argumente (culturale, evident) celui din faţă, pentru frumuseţea polemicii.

Uneori, din prea multă determinare, Magda Ursache

poate fi „prea dreaptă” sau chiar nedreaptă. Cei numiţi în aceste momente trebuie să aprecieze, însă, frumuseţea şi justeţea argumentaţiei. Ca personajul lui Borges care, în timp ce era sfâşiat de tigru descoperă în desenul de pe blana acestuia adevărul pe care îl căuta de o viaţă.

Deşi e un dialog, fiecare îşi asumă ceea ce spune. Uneori transpar viziuni diferite la teme şi personaje în discuţie, fiecare a trăit „alte istorii”, cu alte personaje la care se raportează.

În realitate, se ştie, altfel decât în literatură, nimeni nu e rău la modul absolut, cum nimeni nu e bun la modul absolut. În viaţă maniheismul e doar un concept, în realitate negrul şi albul se contaminează adesea pentru a da contur unui gri. Griul existenţei noastre.

Fiecare are războaiele lui, fronturile lui, nici chiar într-un dialog nu se amestecă. Părintele Iustin Pârvu, în dialogurile noastre, spune: „Ei, cei care ne-au torturat, cu vorba sau cu fapta, cu delaţiunea sau cu complicitatea, au fost şi ei nişte unelte ale Celui Rău, dacă nu erau ei, cei numiţi, erau alţii. Fiecare sistem îşi găseşte uneltele cu care acţionează. Sistemul bolnav nu trebuie îngăduit, că dacă îl îngădui uneltele vin de oriunde. De asta, eu zic că nu trebuie să îi judecăm pe cei care ne-au închis, indivizi, persoane, trebuie să judecăm sistemul care face posibile aceste grozăvii”.

Dialogul acesta poate fi interpretat şi ca o piesă de teatru cu personaje la vedere şi personaje în plan secund, văzute sau nu.

Un Godot este aşteptat la fiecare colţ de lume.

Cei numiţi uneori de Magda U., în contexte mai mult sau mai puţin fericite, sunt tot personaje care se mişcă pe o retină a timpului. Celor care nu mai sunt, liniştea conştiinţei! Celor care mai sunt, neliniştea conştiinţei!

Adrian A lui Gheorghe, *Iaşi – Piatra Neamţ, aprilie 2018*

I.

„Nu-s nici prudentă, nici pasivă. Teme tabu? N-am. Subiecte delicate? N-am. Şi refuz *ideile primite*”.

„Din păcate s-a ajuns la un relativism moral, nu se mai poate distinge răul de bine”.

— Doamnă Magda Ursache, sunteţi unul dintre cele mai neliniştite spirite din literatura română de azi. Verbul dvs. luceşte în zare ca o lamă de spadă. Constantin Trandafir vă compară cu „o războinică amazoană”. Care vă este războiul? Care sunt mizele acestui (ipotetic) război?

— Constantin Trandafir a găsit o *trouvaille magnifique*: „Magda cum laude!” Ei, nu mă văd atât de bărbăţoaie, ca să spun drept. S-a preluat formula asta de la Mircea Dinutz: atitudine de femeie bărbată, fără mamă/fără tată, Doamna Chiajna, muiere dată-n Paşte şi tot *şâamâdâul*. Lamă de spadă? Prefer floreta. De luptat, lupt la categoria grea. Lupt pentru „adevărul vrednic de memorie”, cum formula Petru Ursache. Şi vă spun de la început ce m-a mânat în luptă: denigrarea, de 28 de ani încoace, tragerea în derizoriu a performanţelor, a împlinirilor noastre, câte sunt. Patriotismul firesc e considerat mentalitate deficitară, neghiob, stupid. E riscant acum să vorbeşti despre patrie, că eşti repede confundat (ca Dan Puric) cu un extremist paranoic, antidemocrat şi antieuropean. Cât despre naţionalism, e confundat voit şi absolut greşit cu… legionarismul. Sub vremi fără milă, dejisto-paukeriste, când trebuia să ai frică şi iubire de Stalin, cine nu era comunist era fascist. Vrem să fim iarăşi dezinfectaţi de *naţional*, cum am mai fost, de tradiţie, de cutumă? Imaginea identitară am erodat-o noi înşine, ne-am spart codul identitar. Blamăm solidaritatea (marii unionişti au murit în puşcării), dar fără ea, fără conştiinţă naţională, apar politicienii

— Corupţi care pun interesul personal peste cel naţional, de nu avem spitale, şcoli, şosele…! Şi de ce n-ar prima interesul naţional, nu cel european? Ce acţiuni lobbyste fac parlamentarii noştri europeni? Poate contra României…!

Mircea Vulcănescu, mort martiric în închisoare, la peste 100 de ani de la naştere (3 martie 1904), e tot „criminal de război”, cum a decis Tribunalul poporului.

Pentru el, Marea Unire a fost „dreptate dumnezeiască”, pentru Argetoianu, mort la Sighet, în ’55, „Unirea a făcut un popor fericit”, pentru Djuvara reprezintă act „miraculos”, iar noi, acum, lăsăm casa lui Iuliu Maniu să se prăbuşească din lipsă de fonduri.

Îi de-mitizăm de 28 de ani încoace pe eroi şi pe martiri, spunem că Iorga, Brătianu, Pârvan, Noica, Eliade au căzut „în delir de grandomanie”, ca şi cum românii ar fi pierdut toate bătăliile şi ar fi făcut numai greşeli. Istorice toate! Uite că am biruit la Posada şi la Rovine; Averescu l-a bătut pe marele strateg Mackensen, iar oltenii colonelului Alemán i-au izbăvit pe unguri de Béla Kun.

— *Dacă tot aţi deschis discuţia, unde sfârşeşte „corectitudinea politică”, unde se intersectează aceasta cu patriotismul, cu iubirea de ţară? Sunt noţiuni care se exclud? Sau e o înţelegere greşită a sensurilor, o abordare pripită...? De ce nu avem o coerenţă de atitudine, care să ne prezinte corect în istoria Europei, a lumii...? Aţi fost judecată vreodată pripit prin furcile caudine ale „corectitudinii politice”?*

— Da, dar risc, *alaghercomalagher*! Nu poţi trece peste toate astea şi nu-mi place să-mi toaletez textele din punct de vedere corect-politic, aşa cum „toaletează” edilii Iaşului teii şi castanii, până se usucă. La debut, m-a bubuit „Scânteia”; bubuită de organe am tot fost din ’76 în ’89, ca să mă mai tem de eticheta naţionalist-comunistă. În fapt, noţiunea asta este extrem de discutabilă: e o eroare să pui cuvântul naţional lângă comunism. N-a fost decât un *pseudonaţionalism*; un criptoelogiu la Nicu şi la Leana. Petru Ursache a scris mult şi bine pe tema asta: „Iubirea de ţară e considerată un

— Viciu propagandistic moştenit de la comunişti”. Roller o considera viciu burghezo-moşieresc. Şi ce *periculos* e să-l tragem la xerox pe Roller! În istoria lui, din ’47, România era considerată stat multinaţional cu 14 minorităţi. Ambasadorul SUA la Chişinău, excelenţa sa James Pettit, vorbeşte de ţară multietnică, în ignoranţa faptului că din Basarabia au fost dislocaţi românii şi trimişi

peste mal de Nistru, în *Siberii de gheaţă*. Pe calea de consecinţă a „multietnicului”, România nu-i Moldova, nici Moldova România. „Prea degeaba sânge”, cum jeleşte colindul, dacă istoricul Lucian Boia îl aprobă deloc diplomat pe diplomatul american, plusând că nici Transilvania n-ar fi România. Şi asta când? În preajma aniversării a 100 de ani de la Unirea Mare…!

— *Eminescu spunea pe la 1880*: *„Dar, domnilor, mi-e ruşine să fiu român*! *Dar ce fel de român*? *Român care vrea a-şi fi însuşit privilegiul patriotismului şi-al naţionalităţii – aşa român de paradă mi-e ruşine să fiu. Naţionalitatea trebuie să fie simţită cu inima şi nu vorbită numai cu gura. Ceea ce se simte şi se respectă adânc, se pronunţă arareori. Evreii cei vechi n-aveau voie să pronunţe numele dumnezeului lor*! *Iubesc poporul românesc fără a iubi pe semidocţii şi superficialităţile sale”. Patriotismul are la bază, din câte am aflat trăgând cu ochiul în cartea de istorie şi în lumea prin care am trecut, câteva elemente esenţiale, între care*: *familia, proprietatea, sărbătorile, cultura, religia*! *Dacă le spulberăm pe acestea, aproape că nu mai ai pentru ce trăi şi la ce să ţii pe lumea asta*.

— Vrem să fim un neam devirilizat, prea tolerant, inert, cu comportament pasiv? Dan Culcer a pus în circulaţie termenul *et-nomasochism*: românii ar trebui să urle, dar tac, deşi „se aplică decimarea prin boli şi înfometare, se distruge matca neamului prin delăsare şi umilire colectivă”.

Ne autolobotomizăm? Or, etnocidul începe cu memoricidul şi cu logocidul. Vintilă Horia, condamnat la MSV (muncă silnică pe viaţă) de Tribunalul Poporului pentru că fusese director de bancă şi senator (nu el, ci tatăl său), pentru că „activase” ca legionar (nu el, ci un văr), pentru că semnase câteva articole antisovietice (asta da, semnase!), susţine, în *Memoriile unui fost săgetător* (ed. Vremea, Buc., 2015; manuscris inedit, îngrijit de Cristian Bădiliţă): „E posibil chiar, din motive neînţelese, sau abia schiţate pe harta destinului, ca poporul român să fi fost, încă de pe atunci (*încă de la Yalta*, nota mea, Magda

U.), supus unui proiect de genocid, eşalonat pe decenii de durată, proiect azi în plină desfăşurare”. Şi încă: „(…) trei descreieraţi dăduseră după sfârşitul războiului o soluţie absolut antinaturală, cu unicul scop, îmi închipui, de a experimenta pe pielea popoarelor. Unele aveau să reziste, altele nu”. Una dintre cărămizile fundamentale ale Europei, România, a fost sacrificată, ca şi poporul ei, supus dezordinii, fără-de-legii.

— *Istorie naţională*? *Neam*? *Tradiţie*? *Limbă identitară*? *În multe discursuri par lucruri depăşite istoriceşte*! *Istoria e rădăcină, e temelie sau e povară, atârnă*?

— Discursul lui Ioan – Aurel Pop, din 25 august 2016, la prima ediţie a Congresului Naţional al Istoricilor, a tras semnalul de alarmă. Titlul conferinţei: *Meseria de istoric la începutul mileniului al treilea*. Şi de ce ar fi controversată ideea că nivelul de cultură generală al tinerilor scade, dacă, la un test, pentru un student Bucovina nu e provincie istorică; e marcă de apă minerală. Pare o glumă proastă a unui exponent al „generaţiei Facebook”? Din păcate, nu este: s-a ajuns la un relativism moral, nu se mai poate distinge răul de bine. Eul colectiv – popor, neam, naţiune li se pare tinerilor demagogie. Tradiţia? Primitivă, ca şi limba română. Cultura generală? O cocoaşă greu de dus. Ca şi cea clasică. Greaca şi latina? Limbi moarte, inutile. Ia gândiţi-vă cum ar fi fost Şcoala Ardeleană (eliminată din manualul de română) fără cultură clasică? La fel, Eminescu, Haşdeu, Maiorescu, Noica, Lovinescu şi Călinescu, George Murnu (genialul traducător care l-a răsădit la noi pe Homer), Ştefan Bezdechi, Gheorghe Muşu, Petru Creţia.

— Nu mai insist. Repet ce mi-a spus Bătrânu’: „Cum lupţi, asta contează, Magda. Nu rezultatul. Victoriile pot fi scurte sau lungi, important e să nu cedezi”.

Războiul continuă? Aşa cred.

„La Iaşi, şefa femeilor de serviciu, Nadia, avea drept de veto în Senatul Universităţii”.

— *Dar să ne întoarcem la opera dumneavoastră*! *Aţi*

intrat decisiv în literatură cu un roman polemic, „Universitatea care ucide”, în anul 1995, după ce aţi scris eseu, critică literară (un volum chiar, în 1973, „A patra dimensiune”, despre poezia contemporană) … Mai e „universitatea” un loc al sacrificiului, al autosacrificiului, al unei imolaţii, al unui holocaust?

— *Universitatea care ucide* a fost carte de sertar, iar documentarea pentru acest docu-roman mi-a oferit-o Bătrânu’, care o făcuse pentru istoricul Facultăţii de Filologie, tipărit *cenzurat* de „Kamisia” decanului Al. Andriescu. Piticul sovietic cel mai mare din lume a găsit cu cale, postsocialist, să semneze în „Cronica” o infamie: că Petru Ursache i-ar fi eliminat din istoric pe cei care s-au exilat/desţărat. Numai că Bătrânu’ nu omisese pe nimeni şi păstrase dactilograma cu scrisul Andriescului. El, decanul, îi tăiase pe Hertha Perez, pe Simina Noica, pe Ioan Constantinescu, pe Octavian Nicolae, pe Luminiţa şi Horst Fassel. Pe toţi cei care evadaseră din cuşca socialistă.

„Documentele nu tac”, obişnuia să-mi repete Bătrânu’. A adus acasă procesele – verbale ale şedinţelor de înfierare, de eliminare a lui Gheorghe Ivănescu (i-a luat locul Gavril Istrate!), de trimitere a lui Th. Simensky într-un GAC, să numere ouă (acţiunea lui Davidsohn şi a Janetei Benditer!). În dreptul numelui Şerban Cioculescu, pe statul de funcţiuni, scria: „se comprimă postul şi persoana”. Grăitor, nu? Universitatea ieşeană n-a avut nevoie de Călinescu, de Petru Caraman, de Edgar Papu, de Dan Simonescu, de Al. Dima. Pe Ştefan Cuciureanu l-a tolerat. În ’48, din Universitatea clujeană, au fost daţi afară Blaga şi Liviu Rusu; în ’49, discipolul lui Lucian Blaga, I.D. Sârbu. Ştiaţi că, pe lângă rectorii din Bucureşti, Iaşi, Cluj, Timişoara, funcţionau consilieri sovietici? La Iaşi, şefa femeilor de serviciu, Nadia, avea drept de veto în Senatul Universităţii.

Atunci, în ’48 (anul „reformei” învăţământului), eram condamnaţi la comunism, dar după ’89? Profesioniştii, eruditii au fost băgaţi în cutia de lemn. Cazul Mihai Drăgan: ultimul eminescolog al Universităţii ieşene,

realizator al colecţiei Eminesciana la editura Junimea, a fost ucis efectiv de cabala mediocrilor. A murit la 1 noiembrie, 1993, acuzat că ar fi făcut studenţilor… educaţie comunistă. „Respectul exagerat pentru valori româneşti ţine de ceauşism”, decretase capul unui grup de studenţi aşa-zişi reformatori, în fapt informator Secu, ginerele altui informator Secu, N. Cr. Acuma mi-e clar cine a divizat „desfăşurarea de mijloace”. La ordin au răspuns „persoanele de sprijin pentru Securitate”, a căror listă a fost publicată în „România liberă”, în noiembrie ’98. Să vă spun şi cine nu figura pe listă? Mihai Drăgan, Luca Piţu, Petru Ursache. E puţintel altfel în viaţă decât în basme, unde binele, nu răul, învinge. În Universitatea „Al. I. Cuza”, studenţii au fost lipsiţi de un dialog de elită cu un profesor croit intelectual pentru catedră. Decanatul i-a interzis să intre în sala de curs, pe motiv că ar fi „sub anchetă”. Comisia de anchetă era formată din Paul Cornea, adjunctul ministrului învăţământului, din Mircea Zaciu şi Mihai Zamfir. Cărţile lui Mihai Drăgan – prea multe şi prea bune – erau „argumente” pentru excludere! I. Sârbu, şeful Catedrei de Literatură română, n-avea decât o cărţulie despre *Un om între oameni*. Declarase în şedinţă că n-a vrut ca pe volumele lui să scrie R.S.R. Dar ce l-a împiedicat să-şi publice „opera” după ’89? Doar faptul că n-o avea. Aproape zilnic, Mihai Drăgan era chemat la conducere şi presat să demisioneze. Un student căruia i se propusese un post de asistent (l-a şi obţinut, dar nu i-a folosit la nimic, ca omului din Tecuci motorul!) a ameninţat că face greva foamei, la statuia lui Xenopol, dacă nu-i expulzat „răul” din facultate. Drăgan a fost un profesor drept, dar sever. Cum să-l aprecieze restanţierii întărâtaţi de o repetentă, Svetlana şi nu mai ştiu cum? Nu, Drăgan n-a fost simpatic pentru leneşi. De contestat l-au contestat studenţi cu care nici nu avusese ore, puşi la cale de o colegă cu parapon pe el.

— *Mihai Drăgan ar trebui redescoperit de generaţiile noi, din universitate sau din viaţa culturală a laşului. L-am avut profesor, printre puţinii care mi-au rămas ca model,*

care aveau ţinută…

— Aşa e. Petru n-a crezut c-o să le meargă detractorilor care aruncau în presă, despre Mihai Drăgan, vocabule ca *scriitruc*, *pervers*, *murdar*, *infam*, *dictator*, *autor fără valoare*, *odios*, *seducător de studente*. Un nimeni, care viza cursul de clasici, voia schimbarea în folos propriu: „Studenţii au spus deja *nu* cărţilor semnate de Drăgan”. Le-ar fi ciopârţit cu toporişca. Nu degeaba era poreclit… Nicadoru.

Profesorul Drăgan nu avea adversari de polemică, nici nu era o natură paşnică şi tăcută. Pe omul de opinie îl cunoşti după pamflet. Pe un oarecare Parfene, care îl etichetase „zero ca pedagog”, l-a nimicit într-un text memorabil: *Un Macarenko de Bahlui*. Numai că adversarii nu foloseau floreta, ci delaţiunea. Cineva a lipit pe uşa closetului un rondel insalubru, cu rime-n *pat*. Altcineva l-a fixat în chenar negru: „Poate mai moare cineva şi se face loc în catedra asta”. La Colocviul Eminescu, deşi îl înfiinţase chiar el, Mihai Drăgan n-a fost invitat să participe. Spus limpede: ce i s-a întâmplat lui Mihai Drăgan e cea mai oribilă faptă comisă într-o universitate contra unui profesor al ei. Am dedicat profesorului meu „de clasici” *Universitatea care ucide*, sub acest motto: „Pentru ca moartea ultimului eminescolog al Universităţii „Al. I. Cuza”, profesorul Mihai Drăgan, să rămână de neacceptat. Şi pentru cei care l-au plâns, şi pentru cei care l-au ucis. Să zicem pentru ultimii: Iartă-i, Doamne, că n-au ştiut ce fac”. Acuma nu mai cred că n-au ştiut. Dimpotrivă. Curăţirea morală a Universităţii „Cuza” s-a promis, dar nu s-a produs. Politrucii, ca Al. Andriescu, anchetatorul studenţilor după greva din iarna lui ’87, au fost mai ocrotiţi decât arborii seculari.

— *Sinistră atitudine…! Dar nu mă mai miră nimic, în lumea noastră perversiunea a devenit mod de conduită. E de amintit aici şi epigrama celebră a lui Păstorel care începe cu „În lumea asta prost făcută…”, edificatoare pentru ceea ce s-a întâmplat şi se mai întâmplă.*

— Da, da. Informatori ai Securităţii au fost re-folosiţi

ca prorectori, şefi de catedre… Luca Piţu mi-a trimis o bibliografie a unui lector francez, unde figura, la nota 235, Iulian Popescu, „ancien sécuriste reconverti à contre-coeur aux valeurs démocratique…” O membră a OB (biroul organizaţiei de bază) pe Universitate lua aghiazmă în gură, pledând pentru transformarea lui *homo inhu-manus*, pe calea bisericii, în *homo humanus*. Restauraţia nomenclaturiştilor peceristo-securişti a fost observată de studenţi repede, în primăvara lui ’90. În micuţa „Zonă liberă de neocomunism”, au inscripţionat pe soclul statuii lui A.D. Xenopol următoarele cuvinte de ţinut minte: „Până la revoluţie, Ei! După revoluţie – tot Ei!”

Nu, Universitatea nu mai e un loc al sacrificiului, al autosacrificiului. Cum ar mai fi, dacă i se dă prelungire, mult după 70 de ani, unei plagiatoare, conferenţiară N. B, care citeşte viitorul în zaţ, în Tarot, în palmele studenţilor? Când N. Cr., după ce a falimentat editura Junimea, a aburcal la şefia Catedrei de Literatură Română, cu tupeu cât Universitatea, mai fălos decât leii Regulamentului

Organic, aşezaţi pe trepte de rectorul D. Oprea? Sănătatea gândirii îţi cere bun simţ în relaţia cu cel mai în vârstă. Şi nu-i incompatibilitate crasă între a fi profesor la Teologie şi prestaţia de informator Secu? Nicu Cr. O fi ţinut prelegeri pe tema raiului securist?

„Mişcă-te mai repede”, i-a spus Nicu Cr., în uşa catedrei, Bătrânului meu. Şi Petru, care n-a înjurat în toată viaţa lui, nu l-am auzit niciodată cuvântând deocheat, folosind vreun *gros moţ*, i-a aplicat un „zdamătii” decis. Oare în Universitatea cuzană „munca şi talentul sunt viţii de compătimit”, cum declara exilatul Caragiale?

Recentuţ, Nicu Cr. s-a mai răzbunat o dată pe cărţile semnate de Petru Ursache şi de Luca Piţu. Mereu în ofsaid estetic în ce-l priveşte pe Luca, Nicu Cr. a afirmat că acesta n-ar avea înzestrare expresivă…! Cum să-l placă un individ lipsit de caracter, de cărţi, de expresivitate? Autor de *rapports sans supports*, a cerut la revista „Scriptor” un aşa-zis drept la replică, imaginându-şi că face jurnalism. Să torni la Securitate e o nelegiuire, să calomniezi, la fel.

Şi cine-i mai ticălos decât un informator? Un informator mincinos. Cu josnicie aferentă, „acest creţ” a aşternut pe hârtie o minciună sfruntată: că Bătrânu’ meu ar fi înrolat „băieţi albaştri” pentru Vatra Românească. În curând, o să vadă extratereştri în bucătărie, după cum merg lucrurile. În ce mă priveşte, nimic nu-i mai plăcut decât să displac unuia ca el, dar pe Petru Ursache n-o să-l las înjosit postum de „un creţ”, care este ce nu este: prof. univ., deşi nu e decât conf., interpret care nu interpretează, hermeneut care nu umple golul, cu opinii despre toate deşi n-are opinii, dând lecţii de etică în eclipsă totală de etică. Dar maestru în dezinformări, asta da, „un creţ” asta este. Nu, nu pot să mă rog pentru „fratele” Nicu, dar îi fac un serviciu decupând, spre luare aminte, din Anton Pann, *Povestea vorbii*:

„Pentru prost tăcerea-i minunată. Dar de ştie-acest folos, nu-i prost:

Cât n-ai merit, nici învăţătură, Ţine-ţi bine-nchisă limba-n gură. Limba iute dă de gol, năuca, Cum, de-i goală, uşurică-i nuca”.

— *Doamnă Magda U, se spariegându-l, nu alta… lluca Piţu vorbea de „universecuritate”! În 1989, când Luca a fost îndepărtat de la catedră, samavolnic, doi rătăciţi în „gubernia Neamţ” luau atitudine, prin două scrisori de protest adresate decanului de atunci, prof. Andriescu. Era vorba de Aurel Dumitraşcu şi de mine. Scrisorile de atitudine au apărut în presă, după 1989.*

— Despre *universecuritate* şi *univercumetrie* (patente Luca Piţu) scriu în partea a doua a romanului *Universitatea care ucide*, intitulată *Universitatea care se sinucide*. E aproape gata. Şi-i tot un docu-roman. Ca să-l citez iarăşi şi iarăşi pe Luca, *Le Documentment, mais les Documents ne mentement pas*. Am acces la contul lui moral, dar şi la DUI-ul lui. Găsesc probe serioase în Dosarul său de urmărire Informativă, privindu-i pe universitarii angajaţi Secu. Că au fost gras remuneraţi o ştiu de la Petru, căruia un ofiţer i-a propus paşaport şi bani de drum în Germania, dacă semnează angajamentul. Nu l-a

semnat, n-a plecat. O să mă ocup de informatorii – agresori, făcuţi profesori cu sprijin de la organe, în timp ce Obiectiv Obiectivovici, cum îşi spunea, mereu savuros, chiar haios, Luca, a rămas conferenţiar. Asta s-a întâmplat în Facultatea de Organe, numită de Luca Piţu Cloaca Maxima (pentru necunoscători: în Roma, canalul de scurgere în Tibru). Le doare pe turnătoarele blonde sau brune pedeapsa morală? Oare ce-ar spune Irina Mavrodin (al cărui frate Alexandru, student, a fost ucis de poliţia politică, fără vină) să afle că Premiul Irina Mavrodin, acordat de Filiala Iaşi a USR, a fost luat de o traducătoare prezentă în „DUI Luca Piţu” ca informatoare de nădejde?

— Să-l credem pe Poet: „… căci mâine n-are cum şi nicicând mâine dacă nu-l cunoaştem pe azi”. L-am citat pe Ioan Es. Pop, *Ion Iova. Iona Iov*, acuzat de media că ar fi fost presat, ca elev, să dea note informative. Cine l-a presat s-o facă rămâne anonim. Resurecţia antiintelectualismului a observat-o Bătrânu’ repede. Îmi aducea afişe de la avizierul Universităţii (le colecţiona). Unul era din 29 nov. 2005. Mi l-a arătat şi mi-a spus mâhnit: „Magda, ştii cum se traduce „Proletari din toate ţările, uniţi-vă”? Uite aici: „Think globally”.

Mai jos, se preciza: „Noi vă dăm: distracţie cu prieteni, vizite la familii pe tot globul şi multe altele”.

În ce scop? Ca să devenim *People International*?

„La timp de cumpănă, mi-am amânat şi moartea, şi descompunerea minţii istorisind ca Şeherezada. Nu ştiam, cum nu ştia nici ea, sfârşitul poveştii”.

— Din câte îmi amintesc, citind prin revistele ieşene, pe vremuri, aţi scris şi poezie. Am întâlnit, recent, un poet care spune că l-aţi debutat în „Cronica”. Aţi îngrijit, alături de Petru Ursache, cea mai importantă antologie de poezie creştină românească, Duh şi slovă. *În eseurile dvs. găsim citate din poeţi de azi şi de ieri, citatea rgument, bine alese. Cât de aproape sunteţi de poezie*? *Ce este poezia pentru un spirit alert, ca al dvs*?

— Nu, n-am scris decât vreo două-trei poezii postmoderniste pentru Gazeta (mea) de perete –

subversivă de la „Cronica”, unde afişam ce respingea Leonte şi unde Mihai Ursachi publica deseori.

— A fost şi cuiul de pe uşa camerei mici, unde apăreau poeziile mele pentru Bătrânu’. Îi plăceau. Pe una dintre ele am rupt-o şi am tipărit-o ruptă anume în *Universitatea care ucide*, punând-o pe seama personajului Dinu M. Cred că o mai ştiu pe de rost:

Mai întâi ar trebui să mor ca după moar mea să se constate că degetele la imprimate pe fiecare milim mine. Şi dacă mi s-ar face autops s-ar vedea că urme există epidermă, şi mai departe încă, sânge. Numai că s-ar împiedica bist într-un element necunoscut medi de o nemaipomenită rezist şi numit, deopotrivă, dorul-dor, tris sau dragoste.

Şi s-ar mai consemna în actul autopsi că în urechi stă adunată vocea ta, că pe ret mai freamătă părul tău ciufulit ca un spic d

Toate ar putea fi metaf dintr-un poem pentru tine. Însă, din nef nu sunt câtuşi de puţin metafore ce moartea are ochii tăi.

Cum am scris într-un roman: poezia era recreaţia unor cărţari săraci, care vedeau şi-n norii cumulus biblioteci.

„Nu te supăra pe poezie, Magda”, mi-a spus Bătrânu’ atunci când credea că am pus punct eseurilor despre. „Întrucât şi poezia”. Nu, nu eu pusesem punct. Leonte nu numai că m-a constrâns să părăsesc revista, dar mai întâi mi-a luat cronica literară, pe motiv politic. Folosisem cuvântul *oniric*, incriminat de Tezele din iulie 1971, într-un text despre Gheorghe Istrate. Avea dreptate Adam Michnik atunci când spunea: „Cel mai rău lucru în comunism e ce urmează”. Am fost strânşi între ciocanul şi secera sistemului, pentru ca, după ’89, să apară pe ecran „Roman cu cioca-nu-n frunte; Iliescu – hop şi el, cu secera după el”, aşa cum cântam în Zona liberă de comunism, la „Golani”.

— *Literatura amână moartea, spuneţi undeva. Cât de adevărat este acest lucru, cum îl reconfirmaţi*?

— Cred c-a fost un dar al cerului, celest, fraza care

mi-a venit în minte, în Sala profesorilor de la BCU, după ce am fost dispo-nibilizată a treia oară în doi ani de zile. Fraza? „ERA VARA LUI ’58 ŞI TATEI nu-i lipseau decât trei săptămâni ca să se sinucidă”.

Inventasem un poet căruia îi dădeam mereu dreptate. Acest unic Poet era, de fapt, un fel de micro-antologie de poezie contemporană, alcătuită din versuri de Grete Tartler („Torţa din mâna mea dreaptă e chiar mâna mea dreaptă”, Mircea Ciobanu, Ursachi, Muşina, Brumaru, cel din faza metafizicii sifonului albastru ori a cănilor de apă, a bucătăriilor de vară, chiar şi a găleţilor cu zoaie: „Tutungerii, tutungerii/ O, vremea când eram copii/ Sutiene mici cu miros rar/ Iubiri uitate în sertar…”

Eşecul social l-am transformat, ajutată de Petru, într-o victorie sufletească. Cum? Scriind. „Bucură-te că n-ai fost cârpă roşie la *Cronica*”, Magda”. La timp de cumpănă, mi-am amânat şi moartea, şi descompunerea minţii istorisind ca Şeherezada. Nu ştiam, cum nu ştia nici ea, sfârşitul poveştii. În ce priveşte citatele, am câte un citat – argument pentru fiecare împrejurare. M-aţi ghicit! După plecarea Bătrânului nu sunt singură. Trăiesc împreună cu „poporul de cărţi”, spre a vorbi pe „poezească” lui Adrian A lui Gheorghe.

„În comunism, partidul era biserica atee. Iar în această biserică PCR se preda catihetica urii de clasă”.

— *Spunea cineva*: *„casa lui Dumnezeu este cuvântul…” Cât loc are Dumnezeu în textele dvs*? *Cât loc are Dumnezeu în societatea noastră*?

— O să încep cu nota lui Vintilă Horia din *Memoriile unui fost săgetător*: „Omul nu poate fi om decât pe plan religios”. Ţuţea mărturisea că n-ar fi supravieţuit în închisoare fără Dumnezeu. La fel, Steinhardt. Nici eu, după ce a trecut Bătrânu’ *dincolo de dincolo*. După clipa tragică a sfârşitului pământesc (pe care o s-o retrăiesc până la sfârşitele mele), s-a produs o mutaţie în adânc de inimă. Plecând, Bătrânu’ a deschis cerul pentru mine. Patetic spus, când s-au închis ochii lui albaştri, Dumnezeu parcă i-a semănat în mine. Văd cerul prin ei, pentru că am

cerut lui înăuntrul meu. Nu-i vorbă goală, fără noimă, apropierea de Dumnezeu prin suferinţă. Petru a stat o lună pe crucea suferinţei, la loc rău, în clinica aceea blestemată: tratament inadecvat, intervenţie inadecvată şi infecţie cu Klebsiella. Dar sufletul lui a rămas luminos în durere, n-a fost speriat de marea trecere: „Bios duce drept în moarte, Magda, nu-i chip altfel, nu-i alt capăt. Etnosoful o spune simplu: *Cine vede naştere vede şi moarte*”.

Mi-a luat-o înainte spre „marele mister”. Sper ca preţul vieţii de dincolo să fie preţul vieţii terestre.

Primul vis cu „dalbul de pribeag”? Stătea în picioare, lângă o masă, în faţa unei coli albe, pe care scria apăsat, cu degetele strânse pe pix: DUMNEZEU. Lui Petru, preotul satului i-a declanşat credinţa şi a crezut nesmintit în cuvântul hristic: „Fără Mine nimic nu vei putea face”. În spital, a apucat să-mi spună: „Ascultă, Magda, e ceva important. Eu, şi când eram supărat pe tine, tot mă rugam pentru tine”. Se roagă şi acum, o simt. *Rugăciunea inimii*.

Părintele Ioan Cristinel Ţesu, preţuitul meu duhovnic, m-a sfătuit, mă sfătuieşte, să găsesc sprijin în rugăciune. Şi da, e un sprijin misterios; o mângâiere în disperare; o liniştire în plin coşmar; o lumină în haos. Ruga cotidiană, „cu inima în brânci”, cum „poezeşte” Ştefan Baciu, are putere izbăvitoare. Împotrivirea urâtă la biserica ortodoxă mi-e greu s-o înţeleg. Cum să taci când citeşti în presă afirmaţii impardonabile? Religia creştină e declarată neototalitară pe motiv că restrânge libertatea ateului gânditor *pl conta lui*, ca Iliescu & comp. Cristofobii declară că o naţiune poate *fi îngropată* de creştinism. Dimpotrivă, credinţa a fost sprijin pentru etnie, idee susţinută de Sorin Lavric: „pentru mine, creştin fără pecete etnică nu înseamnă mare lucru”. Cum să taci când asişti la degradarea vieţii creştine? Când vezi la Ateneul Tătăraşi o piesă de teatru ca *Evangheliştii*, care îţi aduce în minte scenele puse la cale în închisoarea Piteşti de Genu Ţurcanu? Sfânta Fecioară, o desfrânată cu pruncul Iisus în braţe şi cu ţigara în colţul gurii rujate; Sfinţii Apostoli, nişte impostori, cheflii, farsori; Iisus – cel mai mare

mincinos.

În comunism, partidul era biserica atee; Becanson considera ideologia comunistă *credinţa care nu crede*. Iar în această „biserică” PCR se preda catihetica urii de clasă. Am ajuns iarăşi la pustietoarea ideologie, dacă facem haz ieftin de credinţa în Dumnezeu, ca-n *Biblia hazlie*?

— *Prezent în România, cu ceva vreme în urmă, laureatul premiului Nobel, Mario Vargas Llosa făcea o remarcă profundă şi de bun simţ: „Faţă de comunism există în Europa şi în România un fel de bunăvoinţă, mai ales din partea lumii intelectuale. Deşi nazismul şi comunismul au acţionat la fel de distructiv… Unul este incriminat cu mânie, altul este tolerat, pentru că mulţi intelectuali s-au jucat cu fanatismul comunist, dar după ce s-au trezit au zis că n-a fost decât un joc. Dar răul fusese făcut…!”*

— La Odorheiul Secuiesc, stă statuia unui criminal de război, Albert Wass. INSHR „E. W”. cere demolarea statuilor unor „uriaşi de litere”, cum le spune Aura Cristi. La presiunea dinspre „E. W.”, Valeriu Gafencu, în 2009, n-a putut fi declarat cetăţean de onoare al oraşului Tg. Ocna, în închisoarea căruia a murit martirizat. Pentru că ar fi fost de extremă dreapta? Ia să fi fost de extremă stânga, ca Teohari Georgescu, Al. Drăghici, Pantiuşa… Cât despre Ana Pauker, în opinia comunistologului V. Tismăneanu, e „militanta iluminată a religiei bolşevice”. Halal iluminată! A produs Valeriu Gafencu crime contra evreilor, haos economic, dezordine publică, devastări de bunuri ebree? Nimic din toate aceste acuze nu sunt dovedite, nici măcar scrise în dosarul condamnării. Închis, o repet, s-a comportat ca un martir, ca un adevărat *erou al eticului*.

— *După „wikipedia”, Centrul pentru Monitorizarea şi Combaterea Antisemitismului din România (MCA), afiliat la Anti-Defamation League, una din cele mai puternice organizaţii evreieşti din lume, a protestat faţă de existenţa mai multor astfel de statui, sesizând Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie în termenii „Cu deosebită îngrijorare am luat la cunoştinţă de faptul că*

statui ale lui Wass Albert, criminal de război condamnat în contumacie în 1946, sunt amplasate în instituţii publice sau pe spaţii cu acces public”. Vladimir Tismăneanu, în cartea „Stalinism pentru eternitate: O istorie politică a comunismului românesc” spune la un moment dat: „Ca atâţia alţi *comunişti est şi central europeni, evrei la origine, de la Rudolf Slănsky şi Bedfich Geminder la Jakub Berman şi Zygmunt Modzelewski, de la Mătvăs Rákosi la József Revai, de la Iosif Chişinevschi şi Leonte Răutu la Ernő Gerd, şi Roman Zambrowski, Ana Pauker a aderat la viziunea transnaţională a bolşevismului, a îmbrăţişat teza lui Stalin conform căreia piatra de încercare a internaţionalismului proletar este atitudinea faţă de Uniunea Sovietică.*

Alinierea totală la această poziţie quasi-mistică (politică, dar şi psihologică) a însemnat ieşirea din condiţia originară, părăsirea deliberată a identităţii evreieşti (nu neapărat doar a celei religioase), identificarea pasională cu patria socialismului. Erau, cu formula istoricului Isaac Deutscher, non-Jewish Jews. A-i atribui secrete aspiraţii sioniste Anei Pauker ar însemna să proiectăm asupra ei lumina înşelătoare a mitului. Nu, nu a fost o sionistă, a fost o stalinistă”.

— În opinia mea, zecile de milioane de cadavre nu trebuie împărţite în evrei şi în neevrei. Ni se spune că discursul anticomunist nu e democratic (cel comunist era, este?); că resentimentarii vor să se răzbune. Dar pedepsirea torţionarilor nu înseamnă răzbunare, înseamnă justiţie. Înseamnă a face dreptatea pe care ochii plânşi vor să o vadă. Nu mai insist. Mă rog.

— *Spuneţi-mi o definiţie a libertăţii. Cât de liberă aţi fost şi sunteţi? Cât de importantă e libertatea pentru un scriitor?*

— O definiţie? Nu ştiu dacă pot da o definiţie, chiar dacă pe omul liber îl recunosc de la distanţă. Mai degrabă formulez un îndemn: libertatea se ia, nu se dă. Sunt convinsă că oamenii de onoare sunt inflexibili în principiile lor, nu dilematici. Gh. I. Brătianu n-a fost dilematic; nici

Mircea Vulcănescu, nici Monseniorul Ghika, nici Iustin Pârvu, nici Ion Gavrilă Ogoranu. Marii români şi-au pus în pericol integritatea fizică şi psihică pentru dreptul la opinia liberă. Au murit în puşcării politice sau au fost fugăriţi, izgoniţi în afara ţării, desţăraţi (e cuvântul lui Aron Cotruş, plecat din spaniolul *desterrado*). Şi-au păstrat în exil ideea de libertate, pentru că România fusese „eliberată” de libertate. Mai aproape de noi, nici Goma, nici Gheorghe Grigurcu, nici Dorin Tudoran, nici Vasile Gogea nu sunt dilematici. Omul – domnul meu Petru a avut certitudini, nu dileme. Mi-a spus să scriu ca şi cum n-aş trăi în socialism, sub cenzură. I-am urmat, cât am putut, sfatul.

Nu-s nici prudentă, nici pasivă. Teme tabu? N-am. Subiecte delicate? N-am. Şi refuz „ideile primite”, cum am făcut-o la „Cronica”.

Ziceam ce nu trebuia să zic, scăpam piciorul spre dreapta, nu scriam de pe poziţiile PCR, cum îmi reproşa Liviu Leonte, nu operam tumori anti-partinice în textele colaboratorilor revistei. Am plătit scump pentru nesupunere: nu m-au exclus numai, m-au distrus. Nu numai că m-au zvârlit din presă, dar mi-au respins toate textele. Şi ale mele şi ale victimei colaterale: Petru Ursache. El, profesor de estetică, a fost privat de a vedea un muzeu în afara ţării; eu – cu afirmarea literară barată complet. Din acest motiv, sunt foarte atentă la noile feluri de cenzură. Şi, atenţie! Câştigul – singurul – al evenimentelor din ’89 a fost libertatea de opinie. Numai că opiniile sunt din nou controlate, din două poziţii diferite: dinspre dinozaurii comunişti puşi să ne ceară iarăşi „biletul de control”, dar şi dinspre cei ce se vor corect-politici. Sper să nu mai ajungem iarăşi la vremuri de gură închisă, de tăcere.

„Istoria ar trebui administrată elevilor ca medicament împotriva variilor propagande cârpăcite cu minciuni, împotriva biciului regimurilor totalitare de care România a avut parte din plin”.

— Dacă nu aţi fi făcut literatură, ce altceva v-ar fi

plăcut să faceţi? Ce v-a marcat decisiv destinul, ca să vă dedicaţi total literaturii? Aveţi îndoieli în privinţa rostului literaturii (artei) în lumea noastră? Dacă nu aţi fi fost Magda Ursache, ce alt scriitor v-ar fi plăcut să fiţi?

— Istorie, istorie, istorie! Aş fi făcut Facultatea de Istorie. Tatăl meu, care a avut neşansa de a trăi la confluenţa a două sisteme, ceea ce l-a distrus, s-a împotrivit alegerii mele:

— „Nu poţi studia istorie când trecutul României e politizat. După Roller, istoria românilor trebuie să înceapă cu cnezatele; la Mărăşeşti au luptat „imperialiştii”, nemaivorbind de „războiul de agresiune şi jaf” dus contra URSS. Ai auzit la şcoală de Crăişorul Moţilor? Carol I şi Ferdinand cel Loial sunt scoşi din manual. O să înveţi pe de rost *Scurta biografie a lui Stalin* şi lunga istorie a PCUS şi PCR, asta o să faci”.

Tata a avut şi n-a avut dreptate. Literatura era la fel de politizată ca istoria. Mie nu mi s-a predat Blaga în facultate, dar, pe caiete întregi, îi copiam poeziile obţinute de la Fondul Secret al BCU. *Lauda somnului* era, pentru Ov. S. Crohmălniceanu, titlu decadent, antiprogresist, reacţionar. Iar profesorul meu de teoria literaturii, I. Tiba, nu asculta sfatul dat de Bogza tânărului Cosaşu: „Cată deocamdată să nu fii bou”. Nu căta! Broşura lui Croh despre realismul socialist trebuia învăţată pe dinafară. Lenin găsise formula comunismului: puterea sovietică plus electrificarea; noi, puterea sovietică plus imbecilizarea.

Am trecut prin două perioade de politizare a Istoriei: scurt timp, prin rollerizare. De ştiut: Roller (Mihai Şabse) a avut colaboratori o „internaţională”. Un rus de la Zverdlovsk, via Moscova, un austriac şi, de la baştină, 4 „specialişti”: filologul Marcusohn Gavrilă, arhitectul Aronovici, avocatul Marcel Onescu şi profesoara de franceză Charlotte Krakauer. A urmat lung timp *ceauşizarea*, când istoriografii îl proslăveau până la ridicol pe nea Nicu cel Stejar. Şi-mi amintesc de bunul meu profesor Traian Cristescu, de la Liceul „Haşdeu” din Buzău, cu o bască ponosită şi cu blacheuri la tenişi (ironie la ţinuta

proletară), care ne spunea, la finele anilor cincizeci, ce rele sunt revoluţiile. Nu era deloc dispus să-şi mintă elevii falsificând istoria.

Despre condamnarea tismană a comunismului, ce să mai vorbim?

— *Cineva spunea că istoria e prea brutală ca să mai fie un model pentru generaţiile „crude”, avem nevoie de „o pace de o mie de ani”*! *Cât de riscantă e această atitudine*? *Cât de mult pierdem din identitatea noastră uitând*?

— Enorm. Istoria ar trebui administrată elevilor ca medicament împotriva variilor propagande cârpăcite cu minciuni, împotriva biciului regimurilor totalitare de care România a avut parte din plin. Nu cu picătura, 5 minute, ci tom după tom. Numai că Ministerul învăţământului nu vrea ore de istorie, ci de „educaţie sexuală” ori de „educaţie rutieră”, pe motiv că istoria n-ar mai fi atractivă pentru elevi.

Avem un Katyn şi noi. Abia în 2000, Ucraina a permis o slujbă religioasă la Fântâna Albă, pentru cei 3.000 de români ucişi la 1 aprilie 1941, de Paşte, la 3 – 4 km de graniţă. Gropile erau deja făcute. Cei care au vrut să treacă graniţa în ţara-mamă au fost îngropaţi de vii.

Trecutul nu-l poţi schimba, dar ce se gândeşte despre el, da. Iată-i pe domnitori lacomi, trădători, beţivani, desfrânaţi… Vorbim de Brâncoveanu corupt, de Ştefan cel Mare supranumit „domnitorul Cassanova”, de Vlad Ţepeş vampirul; iată-l pe Cuza vinovat de moartea lui Barbu Catargiu, întâiul premier al Principatelor Române Unite, pe 8 iunie 1862. Şi câte enormităţi nu se tipăresc, că aşa-i trendu’! Tudor Vladimirescu? Un bondoc roşu la faţă şi. mason. Luptele cu turcii? Inutile. Bălcescu? Un intrigant care s-a vrut domnitor; la 1907 n-au murit decât vreo mie de ţărani manipulaţi contra arendaşilor evrei. În timpul lui Roller am fost aproximativ slavi; după Mihai Zamfir am fi, acum, „slavi romanizaţi”. *Homo noeticus*, omul cunoaşterii pierde teren. Marii istorici sunt blamaţi, încasează atacuri nedrepte, vehemente. S-a folosit cuvântul *deşănţat* privind *erudiţia* lui Iorga.

Scandal! A urlat presa de scandal când acad. Ioan – Aurel Pop a spus că rolul istoricului în societate e de formator al generaţiilor de oameni educaţi în bibliotecă, nu prin jocuri de calculator. Şi nu are dreptate? Cine a distrus Palmyra? Oamenii cultivaţi? Cine a sfărâmat Pietà? Vreun om cultivat? Cine a dat foc unor preţioase tablouri furate? Niscai hoţi cultivaţi? Pe Facebook se dau like-uri la crime, la violuri.

Pentru Xenopol, istoria era o ştiinţă de succesiune; noi nu o mai predăm cronologic. La modă e istoria ca poveste, nu istoria-document, istoria de cercetare.

Istoria cultivă (sau ar trebui s-o facă) demnitatea, onoarea, verticalitatea. Nu scrii despre poporul tău dacă nu-l iubeşti aşa cum este: cu mărire şi cu decădere, cu victorii şi cu înfrângeri, cu slăbiciuni şi cu fapte de curaj maxim. Or, demofilii sunt puşi la index, se batjocoreşte memoria colectivă, patrimoniul e neglijat, dacă nu distrus. Pe fondul ăsta, primarul Vanghelie a scos din cavoul Lahovary oasele ministrului de Război 1877, generalul Jacques Lahovary, ca să-şi pregătească, pesemne, loc de vecii vecilor.

Dragă Adrian A lui, întrebările pe care mi le adresaţi sunt ca foile cepei: una dintr-alta. Am ales-o pe cea mai suculentă. Am multe de spus pe tema asta şi am cam lungit-o.

— *Vorba lui Adrian Păunescu, reluată cu umor de Luca Piţu*: *întrebarea este ruda săracă a răspunsului. De asta, mergem mai departe şi vă întreb*: *cum se intersectează istoria personală cu istoria colectivităţii*? *E istoria mare o sumă a istoriilor, a dramelor individuale*?

— Da, eu merg mai departe: după ce am fost eliminată de trei ori în doi ani din Universitate şi din Institutul „A. Philippide” pentru „restrângere de activitate”, după memorii peste memorii şi audienţe peste audienţe la Ministerul învăţământului, lupta mea n-a avut ca rezultat decât un vârtej de hârtii. Sistemul nu mi-a permis să înving Puterea cu argumente. Dacă un rector sau un decan te lua în cătarea puştii, erai terminat. Tata a

încercat să mă ferească de istoria contemporană. Bătrânu' a şi reuşit. Ceasuri în şir

— Haşuram în neştire cu o cariocă neagră, trasam gratii după gratii, pe coli mari de desen.

Presiunea psihică mă dusese la dezordine interioară. Sindrom depresiv: „rezultat al antagonismului dintre destin social şi aspiraţii". Abia aţipeam şi o sonerie mă curenta violent.

Bătrânu' m-a îndemnat atunci să convertesc răul în bine. „Sunt împrejurări în care e mai bine să pierzi decât să câştigi, Magda". Succesul social era, în opinia lui, suspect în comunism. Am dat drumul din mâini ambiţiilor profesionale. „Citiţi pentru a trăi", notează Flaubert în *Corespondenţă*. Eu citeam şi scriam pentru a trăi.

Ce alt scriitor aş fi vrut să fiu? Mi-ar fi plăcut să scriu ca G. Călinescu. Despre poezie, ca Gh. Grigurcu. Titluri pe care le-aş fi vrut ale mele? *Dumnezeu s-a născut în exil* e primul. Mă opresc la el.

„Magda Ursache readuce flexibilitatea coloanei vertebrale şi *elimină durerile de coate"*.

y

— *Vă rog să faceţi un portret al cititorului cărţilor şi eseurilor dvs. Cum arată cititorul ideal din perspectiva dvs*? *Cât ţineţi cont de cititor în momentul în care vă scrieţi textele*?

— Cititorul meu ideal este Petru Ursache, aşa cum am scris în dedicaţia volumului de eseuri *Noi vrem cuvânt*! *Sau alte feluri de cenzură* (ed. Eikon, 2015): „Lui PETRU, pentru că îi datorez toate cărţile mele: şi cele scrise, şi cele nescrise". Dar m-au citit bine (şi fac aluzie la alt volum al meu de eseuri, *Să citiţi bine*!) mulţi critici avizaţi. Le mulţumesc aici şi acum.

Autoritatea spirituală a Bătrânului asupra mea a rămas aceeaşi timp de 50 de ani. Ca să-l parafrazez pe Iisus, el a fost *profet* în mica noastră familie. Prezicerile lui s-au înfăptuit toate. Mi-a spus că scrisul romanului (atunci, *Astă – vară n-a fost vară*...) va fi terapeutic şi a fost. Eram „parazit" al societăţii multilateral dezvoltate, adică şomam,

dar Bătrânu' m-a convins că o anume libertate individuală poate fi facilitată chiar de constrângerile sociale. Şi aşa a fost. Petru şi cu mine am trăit apăsaţi social, dar liberi unul împreună cu celălalt. După ce i-am citit primul capitol din *Astă-vară n-a fost vară*... (el mi-a dat titlul) s-a uitat lung la mine şi mi-a spus ca-n basm: „Miroase a talent aici!"

Doamne, ce evenimente erau pentru el lecturile mele cu voce tare din ce scrisesem! Bătrânu' nu era om de conversaţie, dar cu mine vorbea mult. Mi-a răspuns la toate îndoielile. „Ţi-e teamă de livresc, Magda? A fi livresc nu înseamnă a fi devitalizat. Ar exista Borges fără bibliotecă în spate?" Şi ce de cărţi mi-a cărat la Mănăstirea Neamţ, unde mă retrăgeam la scris! Eram bookaholică, aşa cum sunt şi acum. Şi nu vreau să mă îmbolnăvesc de *facebo-okaholism*. Prefer unui like „un tur de bibliotecă", cum îi spune Dumitru Augustin Doman. Nu vreau un *emoticon*, ci un *epistolion*. Nu agreez nici *fast-food*, nici *fast-reed*.

Când a dat peste noi literatura-tomberon, cu conţinut scandalos de ieftin la preţ scandalos de mare, supraabundenţa a antrenat devalorizarea cărţii. Librăriile s-au golit de cumpărători. Chiar am vrut să împrumut şi să folosesc drept titlu exclamarea dvs: „Miroase a carne de cititor!" Cine mai citeşte? Cartea e tolerată ca un *capriciu* într-o emisiune culturală de la televiziunea naţională, *Arte, carte şi capricii*. Mai multe capricii ale doamnei Liana Stanciu, dacă n-am greşit numele.

Când treceam pe strada Lăpuşneanu şi vedeam cum zăceau pe trotuar cărţi de 1 leu bucata (mărunţiş), Bătrânu' a ştiut să mă încurajeze: „Lasă, Magda, cum a trecut era ticăloşilor o să treacă şi era ţoapelor". Dar a trecut? Un debutant în „Acolada", George Stănciulescu, scria, cu destul umor: „ţineai în mână o carte şi mi-am zis: ce interesant ar fi să iubesc o femeie care citeşte". Aşadar.

Oser le lire, domnişoarelor! O să ne regăsim în citit? Sper. Până atunci, lucru fără să mă grăbesc la cărţi nedorite de mai nimeni.

— Dacă ar fi ca Magda Ursache să scrie critic despre Magda Ursache, cam cum ar începe un text? Cu ce cuvinte ar ilustra un spot publicitar menit să atragă publicul spre cărţile sale de eseistică sau de proză? Cât e sinceritate în artă, cât e luciditate?

— Dragă Adrian A lui Gheorghe, îmi întindeţi o capcană. Literatura nu-i marfă, ca să-i fac reclamă ca la pepenii de Dăbuleni, ca la pasta de dinţi („Albeşte, zâmbeşte!”) sau cum face reclamă Condu-ră-ţea-nu, cu enervantul lui mod de a articula lent, la unguentul *Osteotic*. Nu-mi „desfac” marfa nici cu ridicata, nici cu bucata, ca să am nevoie să atrag publicul. Merg pe preceptul clasic: DE NOBIS IPSE SILEMUS şi tac despre mine însămi. Dar, ca să ne amuzăm, aş putea imagina scris pe nişte bannere: *Comunismul cu rele şi rele* – carte – medicament; *Bolile spiritului critic* – carte fără apă chioară adăugată; *Bursa de iluzii* de Magda U. Citeşte-o, dacă poţi, şi ai un BRAVO.

Să mă critic? Mi-aş aplica o ironie usturătoare: Carte mai ieftină decât lămâile de la Lidl.

M-aş opri însă la asta: Magda Ursache readuce flexibilitatea coloanei vertebrale şi elimină durerile de coate.

Pianstica l-a derutat pe cititorul-cumpărător, până l-a gonit din librărie. Dar despre ce librărie vorbim, când cea din campusul Copou vindea bikini, cremă pentru călcâie şi artificii? După ce-au fugit cititorii, s-a transformat (scenă de teatru absurd-ionescian), în depozit de scaune, apoi în restaurant de lux. Doar a cumpăra o carte de la cel mai mare negustor de cărţi, Humanitas, e un lux. Primul prin literatura nesocialistă, care cunoaşte tehnica şi strategia autopromovării, e Petru Popescu. Ei, şi?

„Ocultăm exact ca bolşevicii informaţiile şi tot ca ei facem dosare de cadre, exact ca-n comunism, mizând pe confuzia planurilor”.

— Se zice că o carte are trei duşmani: focul, apa şi propriul conţinut. În acest sens credeţi că reevaluarea literaturii române din patru decenii de comunism trebuie

lăsată doar pe seama timpului şi pe uitare? *Cine ar trebui să dea semnalul reevaluării*? *Credeţi că trebuie să aşteptăm să ne facă* (*altcineva*) *ordine şi în curtea literaturii*? *Cât mai contează critica literară azi*? *Cât mai „iradiază” mediul academic în cultura noastră de azi*?

— Eu cred (am scris asta) că o carte e mai puternică decât focul care o arde. Avem experienţa celor topite de proletcultişti. Nici focul, nici apa, nici conţinutul (cele 4 păcate capitale erau atunci: cosmopolitismul, ploconirea faţă de occident, idealismul, formalismul structural) nu le-au venit de hac. Cum a spus memorabil Vasile Băncilă: „*Apa trece, cărţile român*”. Şi s-a referit la cele veşnic prezente. Nu-i Eminescu un contemporan (şi fac o reverenţă la Maiorescu) mereu prezent?

Nu, uitarea (lethe) e în contradicţie cu alethe (ia). Iar ordine în curtea literaturii au făcut destul sovieticii, ca să aşteptăm şi să urmăm alte ordine. Ca şi cum n-am fi trecut prin „aculturaţia totalitară”, cum o numeşte Dan Anghelescu, cultivăm non-aderenţa la valori româneşti.

Din capul locului, m-am declarat pentru de-tabuizare şi pentru de-noxificare. Nu-mi plac nici ultraconformiştii, nici ultra-adulatorii. Sunt împotriva temelor tabuizate, a judecăţilor intangibile de tip „Luceafărul poeziei” şi „Ceahlăul prozei”. Ai dreptul să reexaminezi (prefer acest verb celuilalt, *a revizui*), dar adu argumente. Primesc rediscutările oneste, resping anatemizările pătimaşe dinspre istorici literari reciclaţi liberali ori dinspre foste scufiţe roşii uteciste. Campaniile împotriva valorilor neîndoielnice ale culturii române, de la *Mioriţa* la Eminescu, s-au generalizat: *Mioriţa* „arată prostia genetică a poporului român, e un mit nesănătos, ca şi *Meşterul Manole*”, ne teleghidează cineva, cu foarfeci în dotare ca Nae Girimea. Eminescu? „Un sub-Lamartine leşinat” şi păros pe deasupra. Poet cu mesaj discutabil, naţionalist (*Doina*). „Eminescu nu-i cel mai mare, nici poet naţional nu-i”, îl toacă alt teleast cu figură de pit-bull.

Nu sunt pentru acoperirea culpabilităţii scriitorilor sub dictatură, dar nu pot să nu observ că numai în cazul

unora se aduce argumentul purităţii morale. Justiţiarii caută călcâiul lui Ahile şi ţintesc adeziunea pentru pace semnată de Hortensia Papadat – Bengescu (în subsolul unde murea în mizerie, Crohmălniceanu a dus muncă de lămurire cu prozatoarea) ori memoriul lui Blaga, trimis la C.C. după ce fusese suspendat din învăţământul superior. Cei care puteau să rezolve „cazul”, dar îl acuzau de *iraţionalism*, *misticism*, *filosofie retardatară*, Nestor Ignat, Pavel Apostol şi alţi apostoli, şi-au scris postsocialist memoriile ca să se disculpe. Pavel Apostol (Paul Erdoes, în buletin; nume de turnător, „Şerban”) îl evocă pe Blaga duios. Dar cine elimina, ca referent de carte, tot ce era „mistic” şi în primul rând pe Blaga?

„Pohtesc” reexaminarea istoriei literare, dar nu în sistem orwe-llian, unii fiind mai egali decât alţii. Şi constat că nu se aminteşte decât *trecutul negru* al unora; alţii au toate drepturile, inclusiv dreptul de a greşi. Se condamnă cedarea lui Arghezi (după ce a fost redus la tăcere ani lungi), comportamentul laş în închisoare al lui Crainic, rupt de foame, cămaşa verde a lui Ion Barbu, concesiile lui Camil Petrescu… La demolări ne pricepem de pe vremea cealaltă. Ocultăm exact ca bolşevicii informaţiile şi tot ca ei facem dosare de cadre, exact ca-n comunism, mizând pe confuzia planurilor. Mircea Eliade e un hibrid comunisto-legionar, în adorarea lui Ceauşescu. Optimismul lui privind viitorul României e blamabil ca… naţional – comunist. Cu dispreţ agresiv se vorbeşte despre Cioran, care şi-ar fi ascuns trecutul „deocheat”. Vă precizez că, în ’38, Cioran era „sfâşiat de despărţirea de ţară, până la ireparabil” (v. „Cuvântul” din 31 ianuarie, articolul *Fragmente de Cartier Latin*. Frumoşii etnicişti, în opinia mea, sunt Cioran şi Noica. Dar cum să nu-l dăm de ruşine pe Noica şi fanatismul lui cultural repugnabil? Ce-o fi repugnabil în a visa ca Sibiul să devină o Jena a României e greu de priceput pentru mine.

La reexaminare cade şi Paul Goma, în *innappropriate rel*ation *ship* cu o anume etnie, de vreme ce a scris despre crimele comise în Basarabia, în „săptămâna roşie”.

Niciunul dintre argumentele exilatului fără voie n-a fost infirmat. Nici datele. Şi atunci?

M-am cam săturat de dezmoşteniri şi de moşteniri, de revizuiri care aduc a înhumări, de reomologări (după ureche), de înlocuitori. Nu pricep de ce Gellu Naum ar lua locul lui Arghezi (declarat „marele zero”), când are locul lui propriu. De ce Fundoianu ar fi mai mare decât Eminescu şi Blaga la un loc? Avem, repet, o literatură mică, dar nu minoră, „de diletanţi” şi „de veleitari 90 %”, după statistica unui critic tânăr. La re-evaluare, revizuire, revedere, i s-a spus la revedere lui Anton Dumitriu („Pa, Toni!), lui Petre Ţuţea, că n-are operă, lui G. Călinescu, ba ratat, ba opac, ba „clovn neologizant”, „inconformist de trei parale” şi „cu glasul îngrozitor”, cum rememorează dramaturga Lucia Demetrius, pe care el ar fi invidiat-o, după ce a vrut să o seducă.

Nae Ionescu e tratat ca un hoţ de buzunare, deşi Mircea Eliade îl considera „cel mai ascuţit dialectician al Universităţii”; la rândul său, despre Eliade se strigă că „Împăratul e gol”, şi ca istoric al religiilor, şi ca prozator, şi ca tot. Blaga nu, că teoria lui se opune globalizării satului; Edgar Papu nu, că-i tezist protocronist; Noica nu, că l-a legitimat pe Ceauşescu (unde, când, cum?); Preda nu, că a fost „valet al ceauşismului”. Fără Sorescu, fără Stănescu, fără Breban, fără, fără, fără! Şi aşa ajungem la „Doi titluri şi jumătate”, cum am găsit scris într-un raport AFCN.

„Da, cred în sentimentul rar al prieteniei. Bătrânu’ trăieşte cât trăiesc cuvintele lui şi ale noastre despre el”.

— *Cât valorează prietenia, ca monedă de schimb, în viaţa asta*? *Mai e omul de azi capabil de prietenie*?

— Prietenia e un miracol, dragă Adrian A lui Gheorghe. Am avut de-a face cu „amicul” care îşi sapă, dacă nu-şi distruge, cobreslaşul. Loialitatea mea faţă de falşi amici mi-a făcut mult rău. Dar acum aş vrea să vă spun că prietenia m-a salvat. Şi au apărut mulţi prieteni, începând cu *intervievantul* şi cu Carolina A lui Gheorghe. M-au încurajat de la începutul sfârşitului vieţii mele cu Petru.

Am vrut să pun capăt la toate, atunci, după înmormântare. M-a oprit, cu mişcătoare cuvinte, Gheorghe Grigurcu. Aşa am început să scriu *Viaţa după viaţă*: cu *Dalbul de pribeag*. Confesiunea mea gâtuită de disperare mi-a adus cuvânt de preţuire de la prieteni. Încurajările au venit una după alta. Mi-aţi scris aşa: „E atât de viu Domnul Profesor în confesiunile dvs., e atât de real, de frumos! Şi Gellu Dorian: „Este cutremurător. Foarte frumos şi de o sinceritate dureros mângâietoare”. Un semn de la Virgil Diaconu? „Suntem o boare, un vânt de dimineaţă, Dumnezeu să-l ierte”.

„Am citit şi am plâns”, mi-a scris, în 28 nov. 2013, hispanista Micaela Ghiţescu. La fel mi-a spus şi Doamna arhitect Eugenia

Greceanu. L-a ţinut în viaţă pe istoricul Radu Greceanu până la 97 de ani. Eu n-am fost în stare să-l apăr de moarte pe Petru. Resemnează-mă, Doamne, dacă poţi! Din suferinţa mea stăpânită (dar ce nestăpânită este în voie, între patru pereţi) m-a scos nopţile un spiriduş bun: Silvia Chiţimia: „Nu se poate să nu scrii *Viaţa după viaţă*. E un titlu magnific”.

În 21 august 2013, mi-a scris „fratele Vasile”, cum îi spun în gând lui Vasile Gogea: „Cum să formulez mai bine, de teama de a fi inadecvat: pot prelua pe blog textul (atât de calm îndurerat, atât de generos cu prietenii, atât de tandru cu Petru), *Dalbul de pribeag*?” De atunci, boier Gogea nu uită nicio comemorare de august. „Tot citesc din „dosarul” Mioriţei (până la urmă, mai important, decât o sută de dosare de Securitate) şi deşi nu l-am întâlnit fizic, îl simt pe Petru prin preajmă”.

Lucia Dărâmuş m-a asigurat, din Anglia, că „a plecat un înger la cer, de acolo să te păzească”.

— *Aşa e, durerile mari nu se plâng, sunt dincolo de plâns, se tac… Am plâns la morţi „neutre”, dar nu am plâns la moartea mamei… Mi se părea că îi deranjez Calea. De asta zic, Profesorul nu s-a pregătit pentru moarte, ci pentru veşnicia spiritului, pe care l-a slujit cu multă dăruire…*

— Da, bunul, blândul, înţeleptul meu Petru ocupă toată preajma. Luciei Negoiţă i-a plăcut „pledoaria metafizică”: „Păcat că Dalbul de pribeag şi-a ales statornica-i umbră” (18 martie, 2014); „Ce minune în paginile tale, cât mister, ce legături tainice cu lumea de dincolo, ingenuitate şi prospeţime, cum nu am mai citit. Te îmbrăţişez tare, tare, uimită, emoţionată… (16 mai, 2014)”.

Nu uită nicio aniversare copila lui de suflet, Elena Cojocariu: „Citesc pe nerăsuflate, plâng şi mă gândesc mult – mult la dalbul de pribeag. mai ales azi. Şi-mi amintesc cum, acum un an, i-am şoptit, pe holul bibliotecii, un la *mulţi ani.*, amândoi cu un aer conspirativ, de parcă era o şotie de care nu mai trebuia să ştie nimeni. Am crezut că vor fi mai multe zile ca acelea. Vă îmbrăţişez cu braţele largi ale sufletului!” (15 mai, 2014).

Nu ne plăceau aniversările cu mese-ntinse. Mergeam conspirativ pe undeva (la „Cutie”, sediul căţeluşei cu dinţi strâmbi, la cafeneaua de pe Sărărie, pe care o poreclisem „La jgheab”, la Castel., ca să-i hrănim pe ceilalţi prieteni cu patru labe).

Nici Luca Piţu nu m-a uitat, la aniversarea mea din decembrie 2013: „Un pic de pace în suflet şi mult curaj”. Leit-motivul semnelor era: tu eşti puternică, fii puternică. Solidaritatea sufletească a prietenilor a fost copleşitoare. Mi-au cerut să am putere şi credinţă şi Iordan Datcu, şi Niculae Gheran, şi Leonard Gavriliu, şi Viorel Savin, şi Nicolae Cârlan, şi Constantin Arcu, şi Eugenia Ţarălungă, şi Nicoleta Sălcudeanu, şi Flori Bălănescu, şi Dumitru Ungureanu.

Avea aparent puţini prieteni Bătrânu’ şi uite câţi sunt: Goma, Goma, Goma (cu sensibilitatea lui extremă, a continuat să ne trimită mesaje la amândoi şi după 7 august 2013), N. Breban, Aura Christi, Myriam şi Ştefan Arteni (pictorul de minune care mi-a dăruit copertele seriei ETNO), cei doi Radu, Ulmeanu şi Mareş, Ch. W. Schenk şi Cora, Alde Lazu (conu Ionu o include în sintagmă pe Lidioara lui), Ecaterina şi Vladimir Adrescu, Nicolai Tăicuţu şi Valeria Manta, Iolanda şi Lucian Vasiliu,

Margareta Popica şi fiul ei, Ciprian Teodorescu, Constantin Coroiu şi Dana Diaconu, Vasile Spiridon, Marin Ifrim, Lucian Mănăilescu, Alexandru Oproescu şi, nu în ultimul rând, Liliana Tănăsescu, prietena mea de – o viaţă, de la primară. Cu toţii mă asigură că îl păstrează în suflet ca pe un reper de lumină.

Bătrânu' a avut parte de evocări speciale, la modul curat (Tu *să-i spui curat.*), de la Părintele Ioan Cr. Ţesu, duhovnicul meu. Şi ce repede au venit textele pentru Albumul memorial *Petru Ursache*, *Omul bun al Culturii Româneşti*, Eikon, 2015. Cu dragoste şi cu preţuire au scris Ioan Adam, Adrian A lui Gheorghe, Paul Aretzu, Isidor Chicet, Silvia Chiţimia, Nae Constantinescu.

Theodor Codreanu, Const. Coroiu, Iordan Datcu, R.V. Giorgioni, Gh. Grigurcu, Leonard Gavriliu, Mihai Merticaru, Radu Mareş, A. Gh. Olteanu, Antoaneta Olteanu, Mircea Popa, Adrian Dinu Rachieru, Adrian G. Romila, Valentin Talpalaru, Vladimir Adrescu, Alexandru Ovidiu Vintilă.

Nu ştiţi cât mă împacă sufleteşte un gând bun de la C. Stănescu, Nicolae Dabija, Cristina şi Nicu Gavriluţă, Doina Uricariu, Vasile Spiridon, Dorina şi Liviu Grăsoiu, Florentin Popescu, Sterian Vicol, Dionisie Duma… Paul Aretzu mi-a promis, în 26 nov. 2015: „Voi mai scrie despre cărţile Domnului Profesor, pentru că lectura lor este pentru mine o mare desfătare. Se potrivesc şi cu opţiunea mea pentru echilibru între tradiţie şi modernitate". Întâi, Cassian Maria Spiridon şi Doina Buciuleac („Convorbiri literare"), apoi Rodica Lăzărescu şi Nina Deşliu („Pro – Saeculum"), Gh. Grigurcu şi Doru Strâmbulescu („Confesiuni"), Alexandru Ovidiu Vintilă („Bucovina literară") au decis să-i menţină rubrici în revistele lor. Şi „Conta" lui Adrian A lui Gheorghe. Inedite au publicat „Contemporanul. Ideea europeană" şi „Hyperion".

„Te împuterniceşte ce nu te ucide", m-a întărit, de la Nietzsche al ei cetire, Aura Cristi: „Mulţumesc, adineaori am citit textul lui Petru. Ce forţă! Loveşte şi din mormânt nedreptatea!!! Dumnezeu să-i dea lumină, iar nouă putere

să valorificăm opera lăsată moştenire acestui neam încercat. Bravo, Bravo, Bravo, Magda – tu şi Petru – modele de urmat”. Aur, cu varianta Goldy, cum îmi place să-i spun, nu se îndoieşte de „marea şi profunda lui umanitate”, ca şi mine.

Cred în rolul paideic al prieteniei cu un maestru al prozei ca Radu Mareş. Îmi lipseşte enorm acum. N-o să-mi mai scrie, în 20 decembrie: „La mulţi ani, stimată Doamnă Ursache! Să fii mereu bravă! Ave, R. M”. În 5 iunie, 2014, mi-a scris: „Stimată Doamnă! Am citit *Un suflet este o teofanie* din „Saeculum” nr. 1 – 2. Mi se întâmplă rar de tot la un text de proză, dar am fost emoţionat. Jurnalul tău de trăire a singurătăţii, pentru că aşa l-am simţit: ca o luare neîntreruptă de puls, e colosal. Felicitările n-au ce căuta aici, dar trece în cont o strângere frăţească de mână”. Ah, francheţea lui Mareş când îmi spunea unde greşesc. Întoarce-te, Mareş! îi şoptesc atunci când îmi este foarte greu.

În decembrie 7, 2014, mesaj de la Vasile Andru cel Tandru; „Îţi sărut mâna măiastră şi îţi îmbrăţişez singurătatea”. Da, scrie Andru: există singurătate *mortifer* (bolnăvicioasă) şi singurătate *salutifer* (mântuitoare). Elena Cojocariu, în 17 aprilie, 2014: „Vă mulţumesc tare mult pentru *Ţărănuşul*. L-am citit cu aceeaşi plăcută durere răscolitoare. Să nu încetaţi să scrieţi despre cel care s-a dus, dar e atât de aproape, spirit tot şi lumină (…). Ştiu că de sărbători e şi mai dureroasă absenţa celui drag. Fiţi tare”. Gheorghe Istrate a ştiut-o cel mai bine: „La mulţi ani, dragă Magda, ţie şi verbului tău incendiar. Primeşte, rogu-te, şi acest crez: Bătrânu’ Petru dăruieşte tot mai multă lumină stelelor fixe”.

Aşa, merg înainte cu curaj şi (nu m-am prefăcut că) lucrez. Am scos carte după carte din seria ETNO, împreună cu Valentin Ajder. Mă rog, dimineţile, să le dea Domnul cărţilor lui Petru bogat viitor literar, cultural… Şi primesc mulţime de confirmări: Simona Fusaru („Argeş”) mă asigură că „vor fi citite, iubite, păstrate” cărţile lui Petru. Asta în 8 august, 2014.

„La o repede ochire, îmi scrie Vladimir Adrescu (în 25 august 2014), observ că aţi investit o colosală energie în apariţia acestor volume, toate într-un an tragic pentru dvs. Este dovada – iertaţi-mi consideraţia! – cea mai convingătoare pentru încercatul timonier, pildă de devoţiune sufletească, spirituală şi de conştiinţă culturală. Şi, totodată, un argument sensibil al vitalităţii care vă e funciară. Cred că, în bună măsură, este şi un considerabil gest reparator pentru memoria Bătrânului”.

14 dec. 2015, Claudiu Târziu: „Am avut bucuria să-l cunosc şi eu pe Petru Ursache. Ce m-a marcat nu a fost ştiinţa lui de carte, abilitatea de a vedea lucrurile în profunzimile lor insondabile pentru omul obişnuit sau personalitatea sa prolifică, ci smerenia. Ceva ce nu întâlneşti de obicei la un asemenea nivel. M-a smerit pe loc prin smerenia lui iubitoare”.

Cum să nu impresioneze dăruirea lui Petru, încrederea lui în valorile etice şi estetice? Închei cu un gând bun de la Adina Kenereş şi Petru Romşan (dec. 2014): „Fie ca rana cea mare să se acopere de împăcare şi memorie, după acele legi neştiute nouă, muritorilor”.

Da, cred în sentimentul rar al prieteniei. Bătrânu’ trăieşte cât trăiesc cuvintele lui şi ale noastre despre el.

II.

„Cel mai sigur mijloc de ratare e slujul la Putere”.

„Revoluţia ne-a costat mai mult decât războiul plus ocupaţia sovietică”.

— *De unde provine „răul de România”, ca să fac referire la o carte zguduitoare a dvs*? *Ce ar trebui să se schimbe în jurul nostru pentru a vorbi de „bine de România”*? *A fost vreodată societatea noastră în plasa acestui ipotetic „bine”*?

— Nu, nu! *Răul* din titlul romanului meu nu-i al României, ci al personajului. Ea, Iordana, simte pentru ţara, de care-i pasă, o *malaise*; ca un rău de înălţime, de vertij, cauzat de relele ce i se fac de-a lungul unei triste istorii. Reaua înţelegere a sintagmei blagiene mă disperă. Nu România e vinovată de ce i se întâmplă; nu-i ţara

vinovată că nu citim şi că nu ne spălăm pe dinţi. Îmi aduc aminte de un episod din romanul lui Radu Mareş, *Deplasarea spre roşu*: un neamţ ciung, trecut prin război, îi vinde personajului principal o maşină şi-i spune cu „un mic zâmbet rece”: „Românii nu-i ştiu încă pe vinovaţi”. Într-adevăr, răul de România, acum în acceptul *România în stare de bardo*, titlul excepţional al sociologului Nicu Gavriluţă, provine din amnezie (programată) şi din aneria elitei academice şi universitare (cu puţine excepţii), a pasivităţii scriitorilor. Suntem aşa cum spunea Petre Ţuţea că suntem: „ţara lui «a-da», «bine-bine», «lasă-lasă»”. Vezi *Manifestul Revoluţiei Naţionale* din 1935.

— *Ei, da… l’Acest manifest, destul de idealist, conceput de un grup care îl avea în principal pe Petre Ţuţea, începe cam aşa*: „*Istoria statului român modern este istoria vrajbei dintre ursitoarele lui*: *banul occidental şi naţionalismul român. Banul occidental şi-a*

— *Descoperit aici la gurile Dunării interese mari şi precise*: *interese politice*: *să împiedice înaintarea Rusiei către Constantinopole*; *interese comerciale*: *să cumpere produse agrare ieftine şi să vândă produse industriale scumpe, câştigând de la particulari numai diferenţa de preţ, iar de la stat* (*furnituri*) *ceva în plus*; *interese economice*: *să exploateze direct – prin personal superior străin şi slugi indigene – imensele bogăţii ale solului şi subsolului acestei ţări*; *interese financiare*: *să încaseze dobânzile pipărate cuvenite, împrumuturilor făcute atât statului român cât şi economiei româneşti private, care aveau nevoie de un prim ajutor ca s-o ia din loc* (*instalări, inventar, aparat*) *– odată pentru România Mică, altă dată pentru România Mare – cât şi de-o serie de ajutoare impuse de evenimente grave pentru destinul ţării, războiul din 1877* (*Independenţa*), *campania din 1913* (*o demonstraţie de forţă necesară*), *războiul din 1916*”. *Cred că e de revăzut, măcar pentru idealismul său…*!

— Da, aşa e. Se pune în sarcina României dezastrul actual, când vinovată e clasa politică, dar şi incapacitatea noastră de a-i alunga de la Putere pe vinovaţi. George

Şerban, autorul Proclamaţiei de la Timişoara, a murit. Punctul 8 – lustraţia – ar fi rezolvat totul, sunt sigură. Şi un preşedinte ca Paul Goma. România, sub Iliescu-Roman, a ajuns ca o cetate fără metereze, cu graniţe moi, în nesocotirea spusei etnografului anonim: „Iubeşte-ţi vecinul, dar nu-ţi desfiinţa gardul”. Cetatea (polisul) a fost ocupată nu de sovietici, ca după „cotitură”, când ne-am dat cu armele în cap, ci de „ai noştri”. Goma a văzut primul acest soi de ocupaţie. „Trăim într-o ţară confiscată”, scrie un alt polemist tare, Marin Ifrim, într-un ziar buzoian ce se cheamă „Opinia”. Societatea e polarizată între foarte bogaţi şi foarte săraci; bogaţi lipiţi şi săraci lipiţi; putrezi de bogaţi şi putrezi de săraci. A crezut cineva, în acel Decembrie ’89, că, în pachetul de mâncare pentru şcoală, un copil va avea un sandviş cu o foaie de varză murată? Că opulenţa lui Becali va fi cât cea a Nababului Cantacuzino, a lui Auschnit, a suveranului de la Săvârşin, la un loc? Că ginerii lui Dincă-Te-Leagă vor clădi un imperiu financiar din Pizza Hut şi KFC? Nici nepotul lui Tudor Postelnicu n-a fost un dobitoc, dacă presa îi număra 50 de milioane de dolari avere. Ca societatea să prospere, ni s-a spus că economia trebuie destructurată, fabricile transformate-n malluri, vândut solul şi subsolul. În loc de cincinale planificate în 4 ani şi jumătate, haos planificat, ce-i drept excelent, de Ion Iliescu. Cine a fost mai tenace în de-construcţie decât activ (ist) ul Iliescu? Şi cum mai dă din mână! Că-ţi vine să spui: „Nu mai da din mână, c-ai dat ţara din mână!” Va intra în istorie? Poate cu două poze: una din faţă şi alta din profil. Nu ştia că Şerban Mihăilescu a fost şef de cabinet al premierului Constantin Dăscălescu? Cum o mai fi lipind ge (o) ană pe ge (o) ană după acest jaf, la care au contribuit toţi cei scoşi din şapca lui proletară: Roman, Stolojan-Clăbucet, Năstase – *4 case*... Pesedei, şi Pedelei s-au întrecut în a aplica leit-motivul politic „ia cârnatu’ că-l ia altu’”. *Borduriada* i-a adus lui *Adriean* (M) *armurierul* (mulţumesc, Radu Ulmeanu!) profit enorm. A fost reţinut la domiciliu, în casa lui cu popice din marmură. Ei, şi? Emilienele le-am înghiţit la fel de greu ca prăjitura

pompadour Udrea De plăcinta europarlamentară cu (William) brânză ce să mai vorbim? Cum a manageriat (ca să nu spun gestionat) criza Boc ştim prea bine: românii şi-au luat bocceaua în spate. Famiglia parveniţilor jenanţi a prosperat. Corupţia stă cu parlamentul şi cu guvernul la masă. Pentru un post important, Bogdan Olteanu, fost vicepreşedinte al Camerei deputaţilor şi nepotul tovărăşicăi Ghizela Vass, ştie cât se dă şpagă. Mai sunt şi magnaţii noştri sindicali.

— *Am scris o carte, „România pe înţelesul tuturor”, în care am „radiografiat” iluzia pentru a descoperi pe film boala mortală a deziluziei. Ne-am deziluzionat cu program parcă, războiul cu noi înşine, că asta a fost, a făcut milioane de victime. România a ieşit din comunism şi nu a intrat nicăieri…! Orbecăie ghidată fie de „piloţii orbi” ai lui Mircea Eliade, fie de potlogarii care au preluat frâiele. Sila intelectualilor de politică a făcut ca în frunte să ajungă indivizi cărora le e silă de intelectuali… Doamnă Magda Ursache, unde ne situăm în sau după acest război cu noi înşine*?

— Istoricul Petre Ţurlea citează un calcul al prof. univ. dr. Ion Alexandrescu (din 2006): „România a pierdut, după al II-lea război mondial, 6 miliarde de dolari dinspre Germania şi Rusia; după 1989, o sută de miliarde de dolari”. „Revoluţia” ne-a costat mai mult decât războiul plus ocupaţia sovietică. Şi când mă gândesc că tranziţia s-a încheiat, că suntem capitalişti! A declarat-o Tăriceanu în 2004, la investirea guvernului său, iar luminiţa de la capătul tunelului nici că mai pâlpâie. Într-o cârmuire demagogică, acela care minte mai bine (şmecherii greţos „patriotice”) câştigă. Justiţie socială? Ăsta da, mit!

Nu vreau să urâţesc lumea cu pesimismul meu, dar nu văd niciun orizont de speranţă, s-au închis toate direcţiile. O ţară prosperă interbelic a ajuns un fel de colonie. Hemoragia de intelectuali spre zări mai bune, ostatici ai băncilor, coada mutată de la alimentara la farmacie… Asta-i „reforma pe pâine” promisă de Ciorbea? Sau prin periscopul Avocatului Poporului se vede altfel

realitatea? Cum ar fi realitatea asta? Păduri tăiate (afacerea *chereştoi*!), regi care-şi fac regate cu turnuleţe, borfaşi cu TV color în celulă, elevi care nu par ieşiţi din şcoală, ci de la spitalul nr. 9… O fi bine când ţăranii inundaţi ciclic trag la peşte, având balta-n bucătărie?

N-am nicio pretenţie că aş fi epuizat subiectul „binelui” românesc”. Nava amiral Băsescu (care se lăuda că a condus una de 306 metri lungime şi că-i om „împlinit”!) s-a dovedit un Trabant dând rateuri peste rateuri. Nici Iohannis nu-i vreo „maşină pricepută”, cum se zice în argou. Doctrinarzii liberali nu merg pe formula „prin noi înşine”, ci „pentru noi înşine”. Şi aici aş vrea să vă reamintesc o spusă a lui Paul Valéry: „La politique consiste à empêcher les citoyens de s-occupe de ce qui les regarde”. Da, politica are rolul de a-i împiedica pe oameni să se ocupe de ce-i priveşte.

Iar Ţuţea, rău incriminat ca antidemocrat, gândeşte la fel ca aristocratul francez Ghislain de Diesbach: „Democraţia este despotismul maselor şi tirania mediocrităţii”. Tirania mediocrităţii? De o conspiraţie a incompetenţei ce spuneţi? Cât despre un ipotetic „bine”, am căzut în plasa lui scurt timp, la sfârşitul acelui Decembrie: speranţa idealistă a lui Goma am avut-o şi noi, Petru şi cu mine. Şi dramatică, şi păguboasă; şi disperată, şi generoasă.

N-am fost în Arcadia, dar pentru mine România cea de la început de secol XX este Arcadia”.

— Doamnă Magda Ursache, în care dintre României de până azi v-ar fi plăcut să trăiţi şi de ce?

— Am mai spus că m-am născut într-un regim greşit. Torpilată continuu de un dosar de cadre, de o apartenenţă socială „necorespunzătoare”, dar şi de stilul meu de a spune verde-n faţă ce cred. Pe de altă parte, îmi ştiu lungul nasului (am nasul mic şi gura mare); nu mă cred autoare de găuri în cer, dar atuul meu este: am trăit comunismul pe pielea mea. Îi sunt şi victimă, şi martor. Pentru ce-au făcut comuniştii n-am înţelegere, dar nici pentru postsocialiştii care au adus România în stare de avarie n-

am înţelegere. La primară, am fost învăţată că URSS ne-a servit *mir i sciasti*, pace şi fericire. Am dus la şcoală basmele reginei Maria şi ce scandal a ieşit! La facultate s-a făcut şedinţă de UTC specială contra mea, ca individualistă care nu-şi ajută colegii şi ia 10 după 10 de egoistă ce este! Măcar Dragomir Horomnea, ajuns la „Tineretul comunist”, unul dintre acuzatori, şi-a cerut scuze pentru asta când m-a întâlnit în Bucureşti. Tocmai i se topise un roman, care nu era tocmai pe linia colectivizării şi beneficiilor ei pentru ţărani, aşa cum o cerea cenzura.

— Da, m-am născut la vreme „greşită”. Exista, după război, un spaţiu „de dincolo şi de dincoace de omenie”, cum scrie Vintilă Horia. De la cei doi exegeţi ai lui, Dan Anghelescu şi Mihaela Albu, care scriu la două mâini, dar au o singură voce, am aflat că formularea *Lumina vine de la Răsărit* nu aparţine lui Sadoveanu, ci lui Paul Bujor, senator, rostită chiar în parlamentul României. Sigur este că în ’44 s-a produs nu lumină, ci cădere în întuneric, ieşire din istoria relativ normală.

— *Şi totuşi, doamna Magda, în care dintre Românii posibile aţi fi vrut să trăiţi? Am şi eu ispitele mele, dacă mă gândesc la ce oferea o grupare precum Criterion… 1. Cred că numai cu profesorul Ursache, în prea puţinele discuţii libere pe care le-am avut, amânând altele, am putut reface ceva din acea atmosferă…*!

— Ce frumoasă întrebare mi-aţi pus! Mi-ar fi plăcut să iau parte la serile de la Manjina, printre paşoptişti. propos, or fi primit subvenţii revoluţionarii de la 1848? Aş spune că aş fi vrut să prind deceniul ’30—40, dacă n-ar fi fost slăbiciunea lui Carol II pentru Lupeasca, asasinatele puse la cale de rege, la care s-a răspuns cu alte asasinate, legionare… Atunci însă scriau adevăraţii atleţi ai culturii româneşti. Cum să nu-i fi audiat? La un moment dat, văzându-mă fără locul şi rostul meu în presa culturală, Bătrânu’ a venit cu o idee: „Magda, fă o teză de doctorat *Anul 1900 în literatură*”. Am început documentarea şi, minune, în mintea şi-n sufletul meu a bătut de 1900. Pătrunsesem în lumea lui „ca-şi-cum”. Ca într-o proză de

Bioy Casares, puteam intra în timpul lor şi acele fiinţe din casa Monteoru, nu cea din Bucureşti, ci cea din Sărata, deveniseră mai concrete decât cele mai concrete fiinţe. Vedeam doamne purtând bijuterii de Lalique, ştiam cum arătau clanţele de bronz patinat, vitraliile Art Nouveau, lămpile cu globuri delicate, tapiseriile din Tea Room. Cel mai mult îmi plăcea un *meuble parlant* intarsiat: AMOR OMNIA VINCIT.

— Întârziasem cu… ah, cu vreo 50 de ani ca să pot fi acolo împreună cu trăitorii de la 1900. Aveam capacitatea de a-i întrezări, credeţi-mă. Aşezam pe peretele sufrageriei un Hobbema, amestecând vânatul cu fructe şi cu flori, un Szatmary, poate şi o piaţetă de Guardi, lângă un blând Grigorescu. Ştiam cum se îmbrăcau, că le plăcea să mănânce *boeuf à la mode* şi *fricassée* de pui, friptură de curcan cu garnitură de castane, să bea şampanie autohtonă, Rhein Sec Azuga… Doar frunzărisem toate revistele anului 1900, cu reclame cu tot şi ştiam că se încurajau „produsele indigene”. Cel mai mult îmi plăcea să-i ascult pe domnii cu veste jacquard şi cu batiste încolţite alb în buzunarul de sus, discutând politică în biblioteca lambrisată cu nuc. Erau acolo şi cantacuzini, şi junimişti, şi takişti, ba chiar vreun „generos”.

Ştiam exact, pe luni, pe zile, ce se întâmpla: în iulie 1900, Cantacuzino cedase conducerea guvernului lui P.P. Carp. Take Ionescu, ministrul de Finanţe, fusese debarcat, ca şi generalul Manu, înciudat că Partida Conservatoare se „junimistificase”. Moravurile balcanice erau aspru criticate. În cincisprezece luni de guvernare, noii veniţi la Putere născociseră impozite peste impozite: pe consum de gaze, pe taxe de moştenire, pe… Vă sună cunoscut, Adrian A lui Gheorghe?

— *Da, doamnă Magda U. Şi ce roman aţi putea scrie pe această temă, cu această atmosferă… Alondeiulvă recomandă, indiscutabil. Dar parcă aţi scris pe subiectul acesta, romanul „Astă vară n-a fost vară…”…*

— Staţi să vă spun mai departe…! Nababul găsise de pe urma lui Sturza o moştenire grea, datorii mari. În plus,

pentru că se speriase de secetă, avusese ideea neghioabă să aducă 9.000 de vagoane de fân. Atâta a aşteptat presa să-l ia în colţi pe „hoţul” de Fleva, care se lăsase prostit de ovreii de la Budapesta, Kupfertish, Binder, Weiss, Herhovici, Rosenberg. Livraseră, în baloturi cu fân, scaieţi şi

— Rogoz. Fleva le-a răspuns: „Dacă nu era fânul meu, domnii ziarişti nu aveau cu ce să se hrănească”.

Cum nu mi-a plăcut niciodată râca politică, ţineam cu Take Ionescu. Arogantul Petre Carp îl privise urât prin lornion când, în martie 1900, îi ceruse să încheie sciziunea (regele voise guvern tare). Cantacuzino l-a vizitat şi pe Maiorescu, cerându-i „o recunoaştere platoniciană”, dar Maiorescu (citez exact) a refuzat acru şi decis: „Faptul că dumneata vii acum îndată ca să te înţelegi cu noi dovedeşte realitate aristotelică”.

Profesorului Ciopraga nu i-a plăcut ideea mea, locurile la doctorat erau ocupate. Şi atunci, trecând pe proză, au apărut personajele din *Astă-vară n-a fost vară*... Bonomul pro Cantacuzino, Takistul, Raisonneurul, cu gândul că ţara nu-i întreagă fără Ardeal, Uscăţivul, net anti-takist, Generosul, Diplomatul.

— *Ca orice carte a dvs., şi romanul „Astă vară n-a fost vară” are o poveste... Mai mult, cărţile dvs. de proză au şi un puternic mesaj afectiv-social. Iubiţi lumea în care trăiţi cu ciudă. Precum Cioran...*?

— Romanul l-am dus la „Cartea Românească”. Bălăiţă mă asigura, de fiecare dată când îl vedeam, c-o să apară: în stilul lui, *bălăiţând*. Nu degeaba Corneliu Vasile îl numea, în revista „Litere”, Lălăiţă. A apărut la Institutul European, în 1996, cu o prefaţă de Luca Piţu. N-am schimbat un cuvânt din text, n-a fost nevoie, dar am adăugat un capitol nou: *Aş vrea să zbor, dar rana*. Mi-am trimis eroina la muzeu, într-un cabinet de curiozităţi, *Wunderkammer*, unde se reconstituise un conac Art Nouveau. Cu mobilier Art Nouveau, cu vitralii Art Nouveau, cu tapiserii Art Nouveau, oglinzi Saint Gobain, cu bustul lui Bossuet. Şi cu cele două glicine enorme

înflorite albastru. Acolo i-am adus pe cei de la început de secol XX, să-l critice pe premier, ca şi cum ar fi văzut ultimul jurnal de actualităţi, la televizorul Samsung. Au constatat că guvernanţii post decembrişti au pierdut toate pariurile: şi cu agricultura, şi cu cultura; cu transporturile, cu turismul. Au făcut

— Averi din lumânările revoluţiei. Sigur că Bonomul n-ar fi gustat chipsuri şi Jelly Bon. Raisonneurul s-a jeluit că ţara e minată de lupte între partide. Bonomul şi-a amintit că regele Carol I n-a mai vorbit până la moarte cu Take Ionescu, după ce Take i-a propus înfiinţarea unui al treilea partid. L-a „exoflisit”! Takistul avea ce-avea cu Emil, „n-are, dom’le, *de la suite dans les idées*”. Raisonneurul enumera ideile generatoare de forţă: Patria, Monarhia, Biserica, iar Uscăţivul se plângea că n-avem casă regală, succesiunea suveranului fiind ereditară din bărbat în bărbat. Takistul deplângea căderea din naţionalitate: „Atenţie: în Ardeal se cântă marşul Diktatului: «Sunt soldatul lui Horthy Miklós/ Soldatul lui cel frumos», în timp ce intelectualii europeişti se fac că n-aud”. Toţi erau de acord că „navigăm c-un cadavru în cală”.

Da, anul 1900 mi s-ar fi potrivit perfect. N-am fost în Arcadia, dar pentru mine România cea de la început de secol XX este Arcadia.

„Cât mi-aş dori o elită angajată! *Angajată ca partida naţională de la 1848, cu Alecsandri, Negri, Hurmuzachi, Panu, Ralet, fraţii Goleşti…*!*”*

— Suntem liberi să plecăm din România, am visat la această libertate cu toţi porii „deschişi”. În perioada interbelică, în perioada „marilor clasici” chiar, scriitorii noştri se duceau în Europa pentru lărgirea orizontului. Şi totuşi nu aud acum că ar pleca vreunul dintre confraţii noştri să trăiască în lume, în altă ţară, în altă cultură… E teama că şi-ar putea pierde locul în literatura română?

E comoditate? *E inerţie*? *E sărăcie*? *Un Panait Istrati hoinărea prin nenumărate culturi europene, prin nenumărate ţări, au făcut-o şi alţii. Nu credeţi că scriitorul*

român de azi este expresia neputinţei naţiei noastre a se alătura şi a se impune în rândul ţărilor europene? *Câtă nevoie avem de Europa*? *De cultura Europei*...?

— Pe mine, refuzul Schengen m-a durut. Şi afirmaţia că românii sunt un fel de toleraţi în UE, ca situaţi *dincolo* de „linia catolică”. N-au existat, aşa cum scrie Vintilă Horia, decât: „spaţiul de dincolo şi de dincoace de *omenie*”. Îl citez deseori. Mă obsedează destinul lui de exilat, pe care îl socotesc cel mai tragic. Paşoptistul Dimitrie Brătianu scria că suntem „o naţiune de căpetenie, care întemeiază Europa întreagă”. Cât mi-aş dori o elită angajată! Angajată ca *partida naţională* de la 1848, cu Alecsandri, Negri, Hurmuzachi, Panu, Ralet, fraţii Goleşti... Neobosiţi, fermi în convingeri, implicaţi, nedescurajaţi... N-au crezut o clipă în „neputinţa noastră de a se alătura şi a se impune în rândul ţărilor europene”. Numai că bruxeleţii noştri acceptă orice, ca să nu *ni*, *nouă*, *li*, *lor* se facă greutăţi în UE.

Ca ministru de Externe la 1858, Alecsandri învârtea hora frăţiei politice, dar şi amicale, cu nume mari ale Europei, fără a avea „complexul europeneităţii”, cum îl numeşte Daniel Barbu. „Corespondarisea”, de-o pildă, cu Angelo de Gubernatis, iar pe birou ţinea „călimara cu înger care se roagă catoliceşte”. Şi nu expresia beatitudinii mă atrage la „fericele” Alecsandri, ci altruismul: şi pentru „talpa” (ţării, nota mea, Magda U.) „mâncată pân’ la os”, şi pentru ţigănuşul rob, şi pentru prietenul mort în sărăcie pe un pat de spital. L-a sprijinit pe Cuza să fie principe, când putea ajunge el însuşi alesul României. Mai ştiţi, în istoria noastră, altă asemenea dovadă de altruism? Varianta Alecsandri a *Mioriţei* e cel mai frumos dar făcut de un poet literaturii române

M-am depărtat de la întrebare? Cred că nu, dat fiind modul deficitar, de multe ori, al ambasadorilor noştri de a ne reprezenta. Şi nu pot să nu citez din Alice Voinescu, *Jurnal*, caiet XXX.

7 februarie ’55: „Am întrevăzut azi – cu inima, dar şi cu spiritul critic – rolul pe care-l are de preluat neamul

nostru în lume (...) de a umaniza un Occident prea abstractizat”. E ceea ce spunea şi Noica în *Scrisoare către un intelectual din Occident*: „Voi lăsaţi pe oameni să trăiască unul lângă altul ca şi cum ar fi unul fără altul”.

Şi de ce-o fi „tâmpenie” (ne-am întrebat noi, Petru şi cu mine) pledoaria lui Noica privind „felul românesc de a fi în lume”? Au fost „tâmpiţi” toţi patrioţii curaţi şi luminaţi? E şi eronat, şi nociv să ocultezi defectele românilor. Dar să vezi numai faţa rea, întunecată, chipurile în lumina adevărului, nu-i la fel de eronat şi de nociv?

Petru mi-a semnalat o scrisoare a lui Cioran din ianuarie 1970, dându-i dreptate păltinişanului: „Nu te poţi împlini decât aproape de originile tale”. Asta i se păruse lui Cioran o extravaganţă sau chiar o nebunie, că „a fi nu e cu putinţă decât înăuntrul propriei tale etnii”. Aşa cum este ea: cu bune, cu rele...! „A quoi bon quitter Coasta Boacii?”

Nu ştiu alţii cum sunt, dar noi stăteam la ferestrele noastre oarbe spre Est şi larg deschise spre Vest. Plecau la lectorate cei cu angajament *Secu*. Judecând după cât şi-a dorit Petru să plece la un lectorat, refuzul angajamentului a fost, da, eroic. Există un mic eroism al refuzului, pe care l-a făcut Bătrânu’ meu toată viaţa. Îmi spunea odată Profesorul Ioan Caproşu că ar fi groaznic să se deschidă arhiva informatorilor din Universitatea „Al. I. Cuza”!

— *A pleca din ţară, în altă parte, pentru împlinirea vocaţională, profesională, culturală, e o obsesie locală, totuşi. Noi, care am trăit într-o închisoare mare cât ţara, am rămas cu această obsesie, să vedem ce e dincolo, să trăim şi aici şi acolo. Am mai mulţi prieteni francezi, nemţi, italieni care nu s-au gândit o clipă să plece din ţara lor, din cultura lor, din spaţiul în care simt că se pot împlini, că trăiesc pur şi simplu. Trauma noastră, de prizonieri ai lagărului, ne va urmări multă vreme. Decompresia graniţelor fizice şi mentale a dus la plecarea a peste cinci milioane de români, după Revoluţie. Şi totuşi, v-aţi imaginat* vreodată *că aţi fi plecat de aici, în altă parte, să trăiţi, să vă împliniţi*? *Aţi vorbit această posibilitate cu*

domnul Profesor?

— N-am pus numai o dată problema să cerem formularele mari de la Miliţie. Dar ştiam că o să ducem „ca nişte melci culturali casa noastră originară, oriunde ne aflam răspândiţi pe suprafaţa pământului”. Metafora îi aparţine lui Vintilă Horia, „fostul” săgetător prin schimbarea calendarului, pe care îl citez iarăşi şi iarăşi. Poate pentru că şi eu tot săgetător sunt.

Ştiam bine că marii exilaţi nu şi-au găsit locul lor dincolo. Da, era spaţiu liber, dar nu era al lor. Nici Aron Cotruş, nici Al. Busuioceanu, nici Pamfil Şeicaru, nici Stelian Popescu, dar mai ales Mircea Eliade, Ştefan Baciu şi Vintilă Horia, toţi, absolut toţi au suferit sau au fost roşi de *îngustia* exilului. Şi ce-i mai trist e că avem exilaţi cu voie sau fără voie, pe care istoriile literare româneşti îi omit în continuare, îi marginalizează în continuare.

Revenind la anxietatea exilului, vă decupez un citat dintr-un mare clasic: „Românii sunt buni şi sobri, răbdători şi cuminţi, pricep uşor; sunt spirituali şi vorbesc o limbă colorată şi elegantă”. Cine credeţi că a spus asta? Eminescu sau Caragiale? Ei bine, Caragiale a spus-o (în *Cronică*) şi nu altunde decât în exil. Aşa vede lucrurile Vasile Gogea într-o tabletă şi-l urmez. Caragiale nu s-a luptat cu poporul şi nu l-a ocărit, ci cu „boborul”: „El nu s-a războit cu patria, ci cu patrioţii – «cetăţenii pompiari»”, inflamaţi de clişee patriotarde”. Şi-i mulţumesc pentru observaţie „oftalmoft ologului” Gogea.

În copilăria mea, tata le spunea celor care fugeau de furia comunistă cocori. „Cocorii pleacă”. El n-a putut pleca. Nici Bătrânu’ meu n-ar fi putut pleca. Şi el credea că pământul şi aerul ţării sunt protectoare. *Ethos* înseamnă, printre alte sensuri, *locuinţă*. Cu toate astea, mica noastră lume era neînchipuit de largă, *res extenso*: puteam vedea, de pe acoperişul ei, tot ce voiam să vedem. Erau cele mai ieftine călătorii şi fără paşapoarte, din Capri până-n Azore. Şi cum mai băteam imaginar bulevardele Parisului! L’Avenue de l’Opéra, Rue de Rivoli; ne opream în Parc Monceaux, beam „un cafeu” la Café de la Paix, un

peppermint la Robinson… Ndin comoditate, nici din inerţie, nici din sărăcie, nici din teama că nu ne-am fi integrat am rămas noi acasă. Nu ştiu dacă am fi fost victorioşi (n-am avut simţul descurcăreniei), dar sigur am fi luptat să fim.

„*Urăsegândirea unică*; *diferenţa e salvatoare*. *Baudelaire cerea ca adăugire la Drepturile Omului dreptul de a contrazice*, *ba chiar acela de a te contrazice*…!”

— *Ca să fac referire la o carte incitantă de-a dvs.*, *care sunt „bolile spiritului critic” românesc*? *Mai avem spirit critic*? *Mai avem polemică*?

— Bolile spiritului critic, dar mai ales bolile memoriei colective, m-au împins spre marea (dacă nu oceanul) *mass media*, cum spuneam într-un *Cuvânt prevenitor*. Şi asta pentru că deţin tehnica naufragiului (13 ani, ’76—89, a durat interdicţia de a publica!). Am luat-o pe talazuri, contra curenţilor reci, selectând ce-am scris în presă între 2000 şi 2006, volum apărut la editura Liberta, Ploieşti, an 2006. N-am vrut să-mi reproşez lipsa de reacţie, să contribui prin tăcere la criza care ameninţă axiologia identitară, cultura identitară. Am riscat (şi *tacuisses*…) să rămân nefilosoafă, dar nu-mi doresc o Românie în vrie (rimă involuntară), nicio Românie ca o pradă. Fiind „la bază” critic literar, m-am întors la foiletonistică. Între „jocul” ficţional şi cel mnemotic am optat pentru ultimul. Artificiile literare complică lucrurile, iar eu voiam să simplific prin foileton, prin pamflet, prin eseu de mici dimensiuni, tot ce era

— Destul de complicat. În presă, tonul e mai grav, mai tranşant, în timp ce proza pune o surdină necesară, ca realitatea să nu bată imaginarul. Aşa cum parafraza Dan Anghelescu în alt context, analizând haiku-urile lui Eugen D. Popin: „(…) nu elocvenţei, ci realitatea de acest fel este aceea căreia acum ar trebui să i se sucească gâtul”. Aceea care agresează imund cultura, arta.

M-am simţit agresată de noii arbitri ideologici cu cartonaşul roşu ori galben în mână şi cu fluieru-n gură, gata să defăimeze tot ce s-a scris înainte de ei. O discuţie

presupune argumente pro şi contra, nemaipunând la socoteală acel *procontra* al hâtrului Creangă. Dar corecţii politici nu numai că ocultează informaţiile care nu le convin, dar şi „ficţionalizează”, mizând pe confuzia planurilor.

A fost evident *de la rău început* că nu plac valorile amprentate naţional. ONG-urile s-au pus în mişcare, militând „cu zel şi activitate”, vorba lui nenea Iancu. (De) formatori de opinie au decretat că democraţia trebuie consolidată la sânge (ca, odinioară, tautologica democraţie populară), prin arderea bătrânilor. La fine de septembrie 2016, am citit pe blogul *adevărul.ro* un text de Ionuţ Stănescu intitulat *Dispari, şcoală, şi nu te mai întoarce*! Obţinuse repejor 105 like-uri. În alte cuvinte, se preferă nu Academia Română, ci „acade-mioara” Societatea Academică Română. Nu AR, ci SAR. „Spiritul primar agresiv”, cum îl numea Marin Preda, într-o „Românie literară” din oct. 1968, „tinde să înlocuiască valorile spiritului”. Şi prozatorul continuă: „Să le înlocuiască cu ce? Cu nimic. Se poate trăi mai bine şi mai liniştit fără ele”.

Mă întrebaţi dacă avem spirit critic. Avem, dar devine *spit* critic şi asta blochează dialogul. Asentimentul se preschimbă brusc în resentiment, doar suntem în *democratură* (vocabula lui Pierre Hassner), iar ură am moştenit destulă, din timpul „mult iubitului” şi „mult iubitei”. Am pregătit bolduri pentru activişti şi pentru securişti, pentru memoriile lor trucate ca să susţină ce bine i-a mers scriitorului în comunism, pentru cenzorii vechi pozând în inocenţi, pentru cenzorii noi, pozând în (I) luminaţi ai gândirii corect-politice (de care nu-i în stare decât o anume elită), pentru istoricii „alternativi”, considerând istoria o poveste (eu prefer istoria scrisă de istorici, nu de „povestaşi”!), pentru scriitorii de carton şi editorii de cartoane, pentru canalele TV executând operaţii pe creier… Mi-a ieşit un insectar? Se poate, dar am lucrat cu *materialul clientului*.

— *Dar de ce avem nevoie de spirit critic, dragă*

Magda U? *Chiar dacă am considerat dintotdeauna că a avea opinie la tot ce ni se întâmplă e o chestiune de igienă socială, observ că politica struţului e mai potrivită pentru o carieră azi. În orice domeniu. Chiar şi în artă, dacă vă puteţi imagina. Şi este practicată pe scară largă…! Cât bine şi cât rău v-au adus „practicarea” spiritului critic*?

— N-am rămas *hors de combat*, nu tolerez şi nu capitulez. Din speranţele şi exasperanţele noastre, ale mele şi ale Bătrânului, au ieşit toate eseurile atipice din *Pe muchie de hârtie*, din *să citiţi bine*! din *Comunismul cu rele şi rele*, din *Noi vrem Cuvânt*! *sau alte feluri de cenzură*, din *Literatura cu bune şi… nebune*.

Dragă Adrian A lui Gheorghe, intervievata de mine şi-a găsit intervievantul. La impresia asta am ajuns pentru că m-aţi trimis la *Bolile spiritului critic* şi, deschizând la întâmplare volumul, am dat de tableta *Capra lui Adrian*, un titlu împrumutat de la Aurel Dumitraşcu. Şi, cum prietenii prietenilor noştri sunt şi ai voştri, îl citez: „(…) pe Adrian/ îl vor pune în ramă – pe toţi cei buni poporul îi pune/ în ramă. Unii se vor ruga pe ascuns. Dă-ne, Doamne şi nouă/ o capră! Grasă şi plină cu lapte (…)”. Scriam acolo că unora Dumnezeu le-a dat ce-au cerut; alţii au vrut moartea caprei vecinului. Iată de ce jurnalistul pietrean şi-a pus, pe coperta cărţii *România pe înţelesul tuturor* (Ed. Conta, 2003), capul între lamele unei foarfece, iar braţele şi le-a vârât în mânerele foarfecei-ghilo-tină. Aţi făcut publicistică în cartea asta pentru a exorciza răul. Or, ca să-l exorcizezi, trebuie să ai curaj să nu-l eludezi. Aşa v-am răspuns la întrebarea dacă (mai) avem spirit critic. Cu precizarea că dvs. v-aţi putea acorda (şi ar fi splendid) un interviu în oglindă (în *Oglindezia*, cum îi spune Şerban Foarţă). Cum de ce? Pentru libertatea jocului! Uneori, îmi vine să cred că puteţi spune *Magda U. cest moi*, după cum şi eu pot spune „*A lui cest moi*!”, atât de bine ne întâlnim în multe opinii.

— *Da, doamna Magda, ştiu care sunt consecinţele practicării spiritului critic într-o lume ca a noastră. dar nu pot altfel…! Dreptul la opinie corectă eu îl traduc prin*

necesitatea de a avea opinie şi atitudine într-o lume a discontinuităţii, a incoerenţelor...! *Suntem unde suntem datorită dozei mari de laşitate din societate*.

— Aşa e. De asta şi încheiam tableta din 2003 („Oglinda literară” de iunie) cu urarea „Ciocu’ mare, măi ziaristule!”

Ca să revin „în chestie” (vorba Maiorescului): dacă (mai) avem polemică, vă răspund că, din păcate, se poartă „mătalimbajul” cu sau fără cratimă. Civilizaţiei dialogului i-a apus steaua, opinia contrară duce la duşmănie pe toţi vecii, la violenţe de limbaj nescuzabile. La mişţocăreală şi la zeflemea, gazetarii noştri sunt imbatabili, cu argumentaţia e mai greu. La argumente se răspunde cu sentinţe neargumentate. Scria G. Călinescu: „Vino încoace să-ţi frâng mijlocul cu un argument, să te dobor în ţărână cu o imagine, să te-mpung cu un spirit, să te sângerez cu o analiză şi să te vâr până la coapse cu o definiţie. Asta e lupta dreaptă a scriitorului. Nu să fugi după mine cu frigarea şi să mă vâri în sperieţi cu pistolul!”

După Călinescu (şi cât aş vrea să am cerneala lui în călimară), polemica e „chestiune de stil”, iar *stilul*, o ştim de câteva veacuri, *e omul*. Pe scurt, cum e omul, aşa-i şi polemistul. Polemica urâtă e „un folos al nefolosului”, îmi spunea Petru Ursache, *apud* Noica. Şi-mi amintea de celebra ironie socratică: „Pe Hera, frumos vorbeşti, Hippias!”. „Jur pe câine, Hippias, că ai răspuns tare frumos”. Urmau argumentele.

Cât mi-aş dori să ne întoarcem la dialogul minţilor diferite, la modelul clasic, din vremea celui atenian, pe temă dată. Stoicii şi eclecticii dialogau polemic-cordial; sofiştii exersau arta dialogului, dusă la perfecţiune de Socrate. Te delimitai, nu-l anihilai pe adversarul de idei, ca D. Ţepeneag pe Ştefan Baciu, despre care scrie că „se pricepe Baciu la poezie cum mă pricep eu la oi”; cu adăugirea că „Baciu nu e nebun, ci prost”; dar Ţepeneag e faţă de mulţi nedrept şi asta când îşi foloseşte prost inteligenţa. A spus-o mai bine decât mine Nae Ionescu, în *Istoria logicii*: „Dar dumneavoastră ştiţi cât de comozi

suntem noi; când există divergenţe de păreri, spunem despre celălalt că e prost şi am isprăvit”. Angela Furtună, în ipostază torenţială când vine vorba de „subiecţii” săi, Ion Beldeanu, Mircea A. Diaconu, C. Arcu, Doina Cernica, Radu Ulmeanu, nu-mi place. Aduce cu C.V. Tudor, când îi spune lui Constantin Arcu: „un beţiv”; lui M.A. Diaconu, „prost crescut”. Şi-i convinsă că deţine adevărurile absolute.

— *Există o trufie prostească la mare parte dintre intelectualii noştri, care le ştiu pe toate, care nu se îndoiesc de nimic. Mai e şi internetul, astăzi, care dă puteri nelimitate la opinie oricărui individ, fie el alfabetizat sau doar… analfabet funcţional. Argumentaţia lunecă prea adesea în invectivă, în bârfă.*

— În păcatul trufiei a căzut şi Andrei Pleşu, uitând de îngeri, iar Ileana Mălăncioiu i-a răspuns admirabil într-un interviu din 2006: „Am polemizat cu Andrei Pleşu – şi nu eu te miri cine – dată fiind marea preţuire pe care i-o acord”.

Detest excesele verbale, limbajul violent. Asta denotă că nu eşti stăpân pe scriitură. Polemica de calitate nu înseamnă să-ţi bârfeşti adversarul că-i restanţier la întreţinere; să-i poceşti numele, deformându-l caricatural; să-i răstorni oala de noapte în cap, când nu scrie destul de favorabil despre tine. Urât mod de a da o replică, atunci când nici n-o poţi da. Iar injuriile se înteţesc în curtea electronică. Şi-i mai simplu să pui pumnu-n gură lui Liviu Ioan Stoiciu decât să aduci argumente contra afirmaţiilor lui. Înainte de a citi ce scrie, să respingi ce scrie. Îmi plac maliţioşii subtili. Calamburul lui Iorga, numindu-l pe Eftimiu – Ieftiniu. Nu şi Arghezi dezlănţuit, spunând despre N. Davidescu: „acest doi centimetri de om transpus pe doi centimetri de hârtie”. Sau despre Mihail Dragomirescu: „Mya Lake e mojic, vulgar, neglijent”; „miroase, să mă ierţi, a pişat”.

La fel de nestimabil e să deturnezi discuţia: n-ai dreptate pentru că tac tu e la Văcăreşti şi mă-ta vinde flori în piaţă. Sunt argumente *ad personam* sau *ad hominem*,

nicidecum *ad rem*. Parcă ar avea vreo importanţă că mama lui Camus a fost analfabetă şi mama lui George Călinescu – menajeră. N-ai argument, atunci presupui că pe adversar îl strâng chiloţii.

Pe mine nu mă supără cel care gândeşte altfel, ba chiar mă completează; urăsc gândirea unică; diferenţa e salvatoare. Nu Baudelaire cerea, ca adăugire la Drepturile Omului, dreptul de a contrazice, ba chiar acela de a te contrazice? Numai că, în presa noastră, domină conflictele de interese, nu de idei; injuriile, nu confruntarea de opinii; atacul la persoană, nu replica argumentată. De atacuri la persoană neoneste m-am „bucurat” şi eu. Vă rămân datoare cu povestea lor.

„Prostim televizorul cu poporul, prostim literatura cu cititorul ignorant, amator de pornografie”.

— *Ziceţi-mi câteva mijloace prin care se ratează scriitorul român. «Vocaţia începuturilor», cu care se laudă cultura noastră, ne face să ne şampanizăm în faţa debutanţilor şi să uităm pe drum ce au promis să facă în literatură. Ratarea face parte din destin sau e o forţare a destinului*?

— Vă spun ce cred eu că este adevărul adevărat: cel mai sigur mijloc de ratare e slujul la Putere. Ideea cea mai greşită, susţinută în presa culturală de foştii oficiali, dar şi de tinerii stângişti, este că arta şi morala n-au de-a face una cu alta. Şi se dau exemple de la Aristofan încoace. Până şi tiranul Nero e scuzat că a patronat/ promovat poezia. În contrareplică fiind, vă trimit la mari scriitori români. Uitaţi-vă cum au ratat, uitaţi-vă la ce au scris după ce s-au lăsat „lămuriţi” de Partidul Comunist: Petru Dumitriu (*Drum fără pulbere*, ESPLA, 1951, 668 pagini); Zaharia Stancu (*Rădăcinile sunt amare*); Sadoveanu cu *Mitrea Cocor* care nu rimează defel cu scriitor. Atenţie: nu-i numai lamentabil din punct de vedere etic, dar şi ca prozator. Aviz amatorilor de imagini înfăşurate în pixeli albaştri, portocalii, verzi, roşii…

Cântecul ciocanului (după câte îmi amintesc, un titlu de muzică proletcultistă) i-a aiurit pe mulţi, inclusiv pe Geo

Bogza; chiar şi, scurtă vreme, pe Gellu Naum. Poeţi buni l-au cântat predilect pe Lenin, au învârtit hora pentru Dej şi pentru Pauker, ca Nina Cassian, ori pentru „bădiţa Stalin”, ca Otilia Cazimir. A primit o replică dură de la slavistul Petru Caraman, care n-a ales calea uşoară a compromisului: epurat de la catedra pe care a onorat-o ca nimeni altul, s-a retras în tranşeea bibliotecii; n-a mai fost admis în opera de educare a studenţilor până-n moarte. „Duduia” citise, la o şezătoare literară, fragmente dintr-un poem. „Cum de te-ai apucat să scrii aşa ceva? auzi, bădiţa Stalin! Bădiţă îi spune iubita alesului ei. Şi dumneata cum spui bădiţă? Unui tiran care ne-a călcat în picioare? Din el faci ideal de comportament? Zadruga asta artificială, cu Rusia comunistă, nu e în rânduiala noastră istorică, duduie Otilia”. Scena i-a povestit-o Profesorul Caraman lui Petru Ursache, iar eu am repovestit-o în *Universitatea care ucide*.

— *Poţi să slujeşti dimineaţa pe Diavol, ca după-amiaza să scrii, în linişte, imne pentru Dumnezeu*?

— Păi nu. Dar cedarea urâtă a Otiliei Cazimir îmi aminteşte şi de cedările intelectualilor Puterii faţă cu „bădica Traian” Băsescu. Măcar Cezar Petrescu a făcut compromisul (*Nepoţii gornistului*) după ce, în „Contemporanul” din 30 iulie ’48, Ov. S. Crohmălniceanu l-a acuzat că „ocoleşte lupta de clasă” în romanele lui. Însă Maria Banuş şi-a exprimat pe dată adeziunea la articolul lui Sorin Toma din „Scânteia”, *Poezia putrefacţiei sau putrefacţia poeziei*, care l-a scos pe Arghezi din edituri şi din presă aproape doi luatri. Arghezi era mentorul autoarei plachetei *Ţara fetelor*, o susţinuse la debut. Banuş a preferat să intre în graţia lui Iosif Chişinevschi şi a fost impusă oficial, premiată, studiată obligatoriu în şcoală. Iar Miron Radu Paraschivescu o lăuda că, în *Hamlet*, în traducerea Mariei Banuş, garda nu mai striga *Trăiască Regele*! ci *Trăiască republica*!

Măcar Adrian Păunescu a fost un propagandist atipic pentru Ceauşescu, mergând pe linia subţire dintre opozant şi slujitor. Şi mai cu ştiinţa profitului, Petru Popescu a

„prins” fără greş ocazia. O ipotetică *Antologie a verticalităţii* (Vladimir Streinu lângă Tonegaru, Dan Botta, Steinhardt; Ţuţea lângă Teohar Mihadaş, Mihai Ursachi, Mircea Ivănescu, Dorin Tudoran, Bujor Nedelcovici, Vasile Gogea, Ion Lazu...) ar fi cu mult mai subţire decât *Antologia ruşinii* (Humanitas, 2009, editor Nicolae Merişanu şi Dan Talos), alcătuită de Virgil Ierunca. Exilatul a început antologarea în ’57, din paginile „României muncitoare” (perioada ’57—61); a reluat-o după Tezele din iulie ’71. Împotriva cărora a protestat numai Nicolae Breban, devenind disident *solitar*, până-n octombrie ’89.

— *În ianuarie 1990, la redacţia „României literare” s-a prezentat o poetă, membră a Uniunii Scriitorilor, cu un teanc de poezii despre Frontul Salvării Naţionale, despre Ion Iliescu, despre Petre Roman... Revoluţia schimbase doar partidul şi titularii. Povestea mi s-a părut nu incredibilă, ci stranie...*!

— Nu, nu mi-a trecut prin cap, în acel Decembrie, că vor reapărea cobreslaşii (model Marcel Breslaşu) pupinpreşedinţi, dispuşi

— Să producă *balete de cuvinte*, ca oameni (de bine) ai lui Iliescu, ca „specialişti” ai lui Constantinescu, ca blondele marinarului.

Nu spun să nu se angajeze politic scriitorul, dar măcar să nu susţină ce nu crede. Gellu Dorian („Hyperion”, 2/1998) se mira că obedienţa (slugărnicia) a îmbrăcat atâtea forme postsocialist, „sub noi semnături sau aceleaşi”. Pe mine nu mă mai miră nimic după ce-am citit ce-a scris (din sete de Băsescu?) Theodor Paleologu: „Este o pleaşcă ce nu se mai întoarce aşa uşor”. Le convine elitiştilor ca numele să le fie asociat cu al preşedintelui, ca oameni ai lui Băsescu? Cred că da: doar sunt cavaleri şi colonei ai Puterii, cu Steaua României în grad de Ofiţer la rever. După cum se comportă, ai zice că ploconeala la Putere a re-intrat în fişa postului, a statutului de scriitor. Cât despre longevivi, ei au apucat să fie şi stalinişti, şi dejişti, şi ceauşişti, şi iliescani. Să mai spun că recompensele breslei le iau politrucii vechi şi noi? E

suficient să citeşti lista indemnizaţilor de merit. Dacă intri în „reţea”, eşti bine lansat, bine tradus, bine managerizat.

— *Cum vedeţi, dacă tot vorbim de generaţii, de vârste literare, dialogul dintre cultura generaţiilor care coexistă în acest moment*?

— Mai este o cale sigură spre eşec: autoorbirea tinereţii. Vi-i amintiţi pe tinerii fesenişti strigând pe străzi „Boşorogii fără dinţi vor s-ajungă preşedinţi!”, cu trimitere la Raţiu şi Coposu? Asta în politichie. În literatură nu-i la fel? S-a creat un conflict acut între generaţii, un *gap* neprofitabil: liceenii *versus* bătrânii profesori, debutanţii fuduli contra „godzilelor” din istoriile literare (oare n-ai voie să-ţi exprimi opinia dacă ai sau ai trecut de 70 de ani?), *maimodernii* contra modernilor, „raşi” ca defazaţi şi ca închistaţi. S-a afirmat că predecesorii sunt *contaminanţi*. Oare bătrâneţea se ia ca o boală? De ce nu s-ar lua, zic eu, înţelepciunea, erudiţia, experienţa?

Optzeciştii erau uniţi, debutau nu pe blog, ci în bloc. Blocul Nedelciu-Iaru-Madi Marin-Stratan-Danilov, dar şi ei au fost atinşi de dihonie. Muşina a ţinut să demisioneze din generaţia ai cărei lideri erau Gh. Crăciun, I.B. Lefter, Călin Vlasie. Şi nu erau încrâncenaţi, preluau ludic tradiţia, ironizau inteligent canonul vechi. Două miiştii se manifestă ca scandalagii; nu sunt spadasini, ci sfa-dasini. Iar îndemnul lor *basic* e să întoarcă spatele la tot ce s-a scris înaintea lor, necomplexaţi de marii înaintaşi. *Sancta simplicitas*! I-aş sfătui pe închipuiţii ăştia, cu egoul dând pe dinafară, ca măcar în octombrie să-l reviziteze pe V. Voiculescu. La cei trei B, Bacovia, Blaga, Barbu, e mai greu să ajungi dacă mizezi doar pe „Spiritul timpului”, aşa cum scrie Simona-Graţia Dima, adică pe incultură („Bucovina literară”, 5 – 6, mai iunie, 2016).

— *Simţul valorii în artă e ca busola pe mare*...! *Fără simţul valorii te izbeşti de zidul bibliotecii şi dispari în mii de bucăţi. Dacă ai simţul valorii celorlalţi, poţi dezvolta în tine simţul unei corecte auto-evaluări, care implică deopotrivă simţul penibilului. De asta, de multe ori nu mă laud cu cărţile pe care le-am scris, mă laud cu cele pe care*

le-am citit. Dacă descoperi la timp cărţile mari, determinante pentru o evoluţie intelectuală, artistică, atunci simţi pământ tare sub picioare, poţi evolua. Mă amuză scriitorii, tineri sau bătrâni, care vor să fie nişte oracole literare care scuipă versuri, proză, sentinţe literare ca şi cum acestea ar fi nişte emanaţii ale unui spirit al adâncurilor care se mulţumeşte să fie doar inspirat şi… (scuzaţi!) analfabet. Ăştia sunt nişte găşcari perfecţi, simpatici în felul lor.

— Da, aşa e. A fi împotriva a tot ce s-a scris înaintea ta, a-ţi tăia rădăcinile e alt drum înfundat. Fără *feed-back* nimica nu-i. Şi-i riscant (ba ratant!) să-ţi forţezi destinul în felul ăsta. Marii exilaţi şi l-au păstrat. S-au dezrădăcinat Enescu, Brâncuşi, Eliade, Vintilă Horia? Şi câte căi de ratare am putea aduce în discuţie! Ignoranţa e altă cale. O definiţie a ei? *Să nu ştii că nu ştii*. Nu spui chiar mata, Adrian A lui Gheorghe, că „fără carte n-avem normalitate”? Sau că „suntem ceea ce citim”? Şi e vorba de ştiinţa de carte, pe care poetul anonim o preţuia atâta dacă îşi cânta astfel iubita: „c-aşa merge de frumos/ de parcă scrie pe jos”.

— *Analfabetismul funcţional, incultura, superficialitatea informaţiei sunt, totuşi, constante ale lumii noastre, indiferent de ţară, indiferent de continent. Statisticile sunt edificatoare. În România, de exemplu, doar 8 – 9 procente din populaţie se înscriu în rândul celor care citesc o carte pe lună. Nici în lume nu e mai bine, deşi în alte ţări procentele sunt mai rezonabile. Televizorul şi televizioniştii vând orice, internetul propagă continuu material, marfă proastă, subcultură, pornografie, toată omenirea pare a fi expusă la o „cameră ascunsă”, fiecare râde de prostia celuilalt.*

— Am luat cunoştinţă, de pe un blog, că 10% dintre americani cred că Ioana d’Arc a fost nevasta lui Noe; abia 41% au auzit de Iov. Jumătate dintre repondenţi nu ştiu care-s cele patru evanghelii. Ce statistică năucitoare! Aşadar incultura deschide calea largă spre ratare. Nu suntem numai în criză editorială (mulţi dintre posesorii de

„case editoriale” sunt de-a dreptul iresponsabili: tipăresc fără să citească; le dai banu’, ai românu’, chit că viaţa ţi-i de roman ori ba). Dar nu sunt şi critici de întâmpinare care scriu cronici fără să citească despre ce scriu? Se mai plâng de criză de autoritate! Şi ce a mai supărat acad. Ioan-Aurel Pop când a taxat lipsa de cultură generală a „generaţiei Facebook”, care crede că lectura e o îndeletnicire depăşită faţă de jocul pe calculator! Eu am numit-o generaţia Pro: pro violenţă, pro instinct, pro superficialitate (dar şi violenţa autodistrugerii).

Oare vrem să devenim o literatură de amatori, de diletanţi, de înlocuitori, dacă sprijinim, cu program, ignoranţa? Avem: vedete ignorante, tocşoişti ignoranţi, analişti ignoranţi, prozatori mai ignoranţi decât cititorii lor ignoranţi. Iată ce scrie un reactiv, Al. Vakulovski, al cărui model e Andrei Gheorghe (în emisiune, „AG le închide telefonul şi-i roagă să-l pupe-n cur”). Pentru prozatorul basarabean, „înjurătura dă un sens vieţii”: „ei sug pula şi se exprimă frumos, ei mănâncă căcat şi zic: mi-am luat o porţie copioasă de desert, ei îşi ţin mama de mână când vecinii o fut şi spun poezii de Eminescu şi Vieru” (*Letopizdeţ*, p. 188); aceiaşi *ei* (intelectualii, nota mea, Magda Ursache) sunt „cei mai proşti”. „Ei fug de plictiseală prin plictiseală. Ei se fut în cur spunându-şi poezii, îşi dau muie unul altuia discutând despre Platon” (p. 215). Şi, concluziv: „Iar pe mine mă doare-n pulă de astfel de căcaturi. Mă piş pe cultura generală” (*Letopizdeţ*).

Îmi cer scuze în locul autorului. Dar cititorul cum să afle unde s-a ajuns, fără să citezi scatologiile de ultimă modă literară?

— *Riscul nu e al ratării individuale, riscăm, acum, să asistăm la ratarea unei întregi literaturi. Şi aici căile sunt nenumărate. Proasta „tematizare” a literaturii, la un moment dat, o împinge la marginea interesului public. Dar mai sunt şi alte căi de ratare, incoerenţele istoriei prezente nasc tot felul de anomalii.*

— Băiuţeii şi baeticele au debutat cu managerizare

maximă la televizor. Prostim televizorul cu poporul (asta cere, asta-i dăm populaţiei!), prostim literatura cu cititorul ignorant, amator de pornografie. Dă-te sexi ca Mihaela Rădulescu şi ajungi pe raftul… filosofilor. Dă-te sexolog şi eşti pus în vitrina librăriei Humanitas, cu tot cu CD. N-a apărut Ţânţăreanu, pe un canal TV, să ne anunţe că a avut, în spital, o erecţie la duş? Un „teleast”, popă (nu preot!), era extaziat de o scenă de roman unde se viola curcanul. Şi ce fudulă era o debutantă care istorisise cum se face sex cu un câine! Era cât pe ce să dau telefon la Protecţia animalelor!

O să-mi spuneţi că Dan C. Mihăilescu, cel care „aduce cartea” de-a surda la ProTV (a pledat decent pentru literatură subfustată, dar a făcut-o!), a ieşit din scenă, în timp ce Tabără, care a pledat net pentru scato, poate fi văzut pe TVR 1. Impresie greşită. Ficţiuni pe bază de „futuţiuni” (spre a le spune ca Luca Piţu) nu-s greu de scris. Prozatoarelor liniei fierbinţi li s-a părut că sunt mai interesante, mai libere, mai emancipate, mai post-postmoderne, dacă scriu măcar o dată pe pagină *fucking mother*, dacă pun pe copertă cuvântul acela cu p în cap? Or, mai greu e să nu fii grosier. Mai toţi deţin meşteşugul de-a fi vulgari. Ratare? Greu cuvânt! Orgoliul de debutant promiţător e. *orbitor*. Te face să te crezi lebădă când tu eşti o biată raţă. Dar. *numai raţa nu ratează* (spusa lui Nae Ionescu).

N-aş vrea să închei fără a vorbi despre o altfel de „ratare”. Cuvântul l-am ghilimetat anume. Ia să recapitulăm cazul Goma: a fost deţinut politic, a avut Domiciliu Obligatoriu în Bărăgan, l-au exclus din USR, nu a fost salariat şi nu are pensie din România, nu are premii. Dar e nobeliabil. România putea avea Nobelul prin opera lui. E ratare asta sau nu? Opera (*curriculum operis*) trebuie construită o viaţă. O viaţă creativă, dacă ţi-o dă Dumnezeu. Şi lui Paul Goma i-a dat-o. Pân’ la urma urmelor, deşi cam sună a radio Erevan, cel mai sigur mijloc de ratare este *ce* şi *cum* scrii.

III.

„România a fost o colivie aurită pentru papagalii de scriitori-activişti, pentru aparatul de propagandă şi o cuşcă pentru cei neînregimentaţi…

„Eşecul nostru post decembrist se trage din faptul că ne-am dezlegat de istoria reală, de adevărul istoriei, în favoarea adevărului personal, individual…”

— *Mi-e dor să citesc un roman nou semnat Magda Ursache. În ce stadiu este? Care ar fi lumea pe care ar lua-o în răspăr? Că nu îmi închipui că va fi vorba de o poveste călduţă, confortabilă…*

— Am încasat destule reproşuri că nu fac proză, adicătelea *creaţie*. Dragă Adrian A lui Gheorghe, ştiţi prea bine că traversăm circumstanţe dramatice. Cum să plec din amfiteatrul cetăţii şi să mă refugiez în poveşti de dragoste? Şi câţi scriitori n-au renunţat la literatură pentru jurnalism! Gabriela Adameşteanu o regretă, eu, nu. Nu şi Dorin Tudoran, nu şi Vasile Gogea, nu şi interlocutorul meu, sunt sigură. Faza mea prelungită de jurnalism am pus-o sub semnul lui Paul Goma, incontrolabilul: „Voi vorbi când nu voi fi întrebat”. Aşadar, libertatea de opinie nu poate fi circumstanţială; de exprimat te exprimi mai rapid, mai apăsat în presă. Despre realitatea imediată nu se poate scrie cu limonadă roz.

Ce putred e mărul, Dumnezeule, în România postsocialistă! Cum să rămâi *privitor ca la teatru*? Cum să taci, când am bătut recordul european la sărăcie, dar şi la incultură? Când românii sunt confundaţi cu rromii (datorită lui Petre Rroman, că aşa ar merita să-i fie ortografiat numele)? Am ajuns doctori în corupţie, în şpagă (în 2002, mita era un tir cu Assos, de 4 milioane de dolari; acum e. inombrabilă), în impostură, în plagiat. Iohannis n-are niciun *sehr gut* de la mine. Dar, până la el, perioada imediat postsocialistă ar fi trebuit să fie *decisiv* antiiliescă, antibrucană, antikaghebistă, antisecuristă…

Orice fel de a scrie altfel decât pe *teme civile* (cum le numeşte Gabriel Liiceanu, în *Fie-vă milă de noi*! Humanitas, 2014), ieri cetăţeneşti, mi se pare o contradicţie cu starea de fapt. Câte măsele stricate din

politică n-ar fi fost extrase, dacă vocile intello ar fi fost mai puternice, mai solidare, dacă n-ar fi făcut niciun *deal* cu Puterea! Acum, scriitorii sunt mai individualizaţi, deci şi mai dezbinaţi. E războiul fiecăruia contra celuilalt. Oricare comunitate, maghiară, ruteană, lipoveană, tătară, absolut oricare e mai solidară decât etnia noastră.

Personaje literare? Le avem de-a gata, în carne şi oase. Vă amintiţi? Ca primar al Clujului, Boc era convins că actriţa Catherine Deneuve vine, la TIFF, la braţetă cu James Bond. Apud Petre Tobă (De ce *apud*? Pentru că era convins că *apud* ar fi nume de autor) nu-i erou gata construit? N-o întrece fosta ministresă a Turismului, în taioraşul ei cel strâmt, pe coana Joiţica? Nici Caragiale nu şi-ar fi imaginat-o pe Zoe luând-o pe calea teologiei. Dacă mai întârzia Funeriu în scaunul de ministru al învăţământului, în Abecedar nu mai scria *Ana are mere*, ci *Nu-ţi are genţi*; cât despre aritmetica Almei, să nu mai vorbim.

Replici de comedie? Cum să fii mai bun decât Cerveni, care spunea, în ’98: „Şi pe dracu’, dacă zice că e liberal, noi îl primim în partid”. Şi l-au primit! Dumnezeu era, după Văcaru, pedeserist sau nu era deloc; acum, a fost declarat, de o minte îngustă, liberal.

Ce moşioara Zăvoiul ca şpagă electorală? Avem corupţi în milioane de euro, nu în două parale. Şi ce scandal se face că nu se respectă drepturile şpăgarilor, corupţilor. Cică stăm prost la deontologia pentru hoţi. Cică sunt condamnaţi – văleu! – nepermis *aprioric*, cum zicea Remeş, politicianul prins la caltaboş…

— *Viaţa bate literatura, vreţi să spuneţi. De asta zic şi eu, că nu Caragiale e actual, ci că noi am rămas/ ajuns inactuali. Ne maturizăm greu ca societate, educaţia s-a împotmolit undeva la ministerul educaţiei, cultura este tratată ca o operaţiune colectivă de… petrecere a timpului liber…*

— Da, lăcrimosul nostru preşedinte Băsescu vărsa lacrimi mai grele decât Caţavencu. Vin electoralele: să-i vedeţi pe specialiştii în furăciuni de voturi cât de patriotici

vor să se dovedească ei; cum nu dorm de grija ţărişoarei; cum inventează slogane ca „Reporneşte inima României” (ARD). De altfel, fostul ministru al Educaţiei (varianta Funeriu) voia în programul şcolar o nouă disciplină: Dezbatere, oratorie şi retorică (ore în plus de gramatică n-ar fi fost mai utile?), ca să-i pregătească pe puii de lup de mici cu discursul demagogic. „Nu demisionăm pentru ciumpalaci” e zisă PDL. În alte cuvinte, „Ocupaţi România” cu căciulă portocalie. Avem „nopţi furtunoase” şi „scrisori pierdute” cu duiumul; şi ce să mai cauţi nume de personaje (ca Nicolae Gălbenuş), când îl ai pe William Brânză, care întoarce târgul la Ploieşti? La vot, cetăţeanul turmentat cumpără vin şi se trezeşte cu oţet la sticlă. L-ar vota pe taică-su, dar „a ieşit din sistem”, cum se spune despre bătrânii care mor fără medicamente.

Schimbi doctrina dacă ţi-o cere conjunctura, e-n firea politicianului român, dar traseismul, numit „turism patriotic”, a întrecut orice limită: liberalul dansează taman pe doctrina contrară, ca într-o polcă pe furate; listele electorale sunt de o incongruenţă năucitoare. Nici Lautréamont n-ar fi imaginat-o. Maşina de cusut alături de umbrelă, pe masa de operaţie? Nimica toată. Doar trăim în codrii Vlăsiei, pardon, Vlas, bătuţi de vânturi. Ştiaţi că S.O. Vântu cumpărase şi „Idei în dialog”?

În România postsocialistă e posibil orice. Numai Partidul Absurdităţii Naţionale n-a fost fondat, deşi am avea destule exemplare fondatoare: demnitarul liberal, scălâmbăindu-se în faţa Webcam-ului în chiloţi, să se dea viril; europarlamentarul Adrian Severin, fost „ciobănaş” utecist, intrat în gura presei pentru mită, care nu ştia ce conţine apa; H_2O îi era formulă străină, ca şi CO_2 („codoi”) Lenuţei Ceauşescu.

— *La noi e un amestec de politică „tip 1848” şi politică miliţienească de la 1948...! Implicare naivă şi agresivitate activistică, adică Brânzovenescu şi Ana Pauker, Farfuridi şi Ion Iliescu, cetăţeanul turmentat şi Nicu Văcăroiu, Pristanda care numără steagurile şi A. Năstase care numără ouăle şi conturile...! Politica e*

aceeaşi peste tot în Europa, numai că la noi au fost adăugate, peste toată mişcarea, un sos gros balcanic, mujicie pravoslavnică, fudulie autohtonă!

— Perfect adevărat. Reţin şi ce spunea poetul (Lucian Mănăilescu) mai bine decât mine: „Cei fără feţe (...) fluturau steaguri cu nimicul/ perfect rotund decupat în centru”.

Sper că v-am argumentat destul că în România creşte şi-n-floreşte un *Fabulo Spirit* barosan. Şi am fi avut puzderie de oraşe ale gondolelor, mai ceva ca Veneţia (în timp ce la Galaţi se surpă Faleza Dunării), dacă rămânea Udrea ministresă. Habar n-avea nenea Iancu ce înseamnă *dilăr* (de droguri); nici revoluţionar cu rentă pe viaţă nu şi-a imaginat; nici că torţionarii închisorilor politice ar putea fi medaliaţi („asta nu-i o crimă, e o greşeală!”, a zis un francez teribil) de un preşedinte. Încep să-l cred, dragă Adrian A lui Gheorghe, pe Jean-Jacques Rousseau: „Democraţia e un sistem politic potrivit zeilor, nu oamenilor”.

Ne-am ales cu dreptul ignoranţilor. O mostră din Becali, spontantaneu cum este, culeasă de pe Net: „M-am certat cu Mitică Dragomir, dar fără jigniri. El m-a făcut oligofren, eu l-am făcut zdreanţă, dar nu ne-am insultat”. *Zdreanţă*, *jigodie*, *hahaleră* sunt vocabule din fondul principal al limbii vorbite de fostul europar-lamentar. Ca şi *căcat*, cu plural cu tot, şi fără puncte echivoce.

Un primar şi-a îndemnat adversarul să-şi numere „elementele”, ca să înţeleagă votanţii că el deţine unul în plus, ca personajul lui Caragiale, care paria (şi pierdea) cum că el şi popa deţin 5. Popa s-a dezis: Doar dacă ai dumneata trei, că eu am doar unu! Ce vremi apuse, când alt primar, din Bucureştiul interbelic, se ferea să pronunţe în urechile nevestei şi fiicelor de pension numele filosofului grec Epicur. Aşa că a schimbat numele străzii în Epicol. Presa a exultat când Mircea Dinescu şi-a lansat poemele, asezonându-le cu nuci şi fudulii la grătar. Comercial, nu? La bursa de organe (ştiu din presă) un testicul e de nu ştiu câte ori mai scump decât o inimă. Cum mulţi politicieni

introduc în discurs cuvinte deocheate, Iohannis contribuie cu *tăntălău*: „Toleranţa nu înseamnă să fii tăntălău. Politicieni şmecheri s-au căţărat pe mine să arate că am o poziţie stranie”. Era în discuţie problema familiei tradiţionale, alcătuită firesc din bărbat şi femeie, din tată şi mamă.

N-am dreptate să afirm că prostia cetăţenească îi depăşeşte pe *Proştii sub clar de lună*, personajele lui T. Mazilu? Cea maximă mi se pare când mortul e aplaudat la coborârea în pământ. La moartea lui Fane Spoitoru, îngropat la Bellu Militar, s-a strigat: „Aplauze, că intră domnu’ Fane!” şi s-au cântat manele: „Unu-i Fane Spoitoru/ Fane zis Nemuritoru”. Şi mai şi: când se dau like-uri pe Facebook, după ce se anunţă plecarea unui scriitor, de pildă Vasile Andru.

— *Dragă Magda U, istoria ficţionalizează, ficţiunea face istorie. E un adevăr verificat de-a lungul evoluţiei societăţii umane. Istoria, la un moment dat, se rescrie pe baza mărturiilor lăsate de scriitori. Ei sunt martorii care văd clipa, evenimentul, într-un context mai amplu, cel al vieţii, singurul dar pe care îl primeşte de la divinitate individul… Spun truisme*?

— Ce să mai ficţionalizez, vă întreb, când asta fac istoricii de şcoală nouă? L-am parafrazat pe Liviu Antonesei, cu *Literatura, ce poveste*! scriind un textuc intitulat *Istoria, ce poveste*! După „eliberarea” din acel august 23, sovieticii au pus pistolul la tâmpla Armatei române; a venit, după acel Decembrie, „eliberarea de istorie” (mulţumesc, D.R.P!). Mă refugiez de multe ori într-o istorie contrafactuală („cum ar fi fost dacă”): dacă Antonescu n-ar fi fost arestat, apoi ucis şi s-ar fi rezistat pe linia Focşani-Nămoloasa, românii n-ar fi trecut prin infernul stalinist. În perioada dejistă, s-a omorât model Stalin. Or, tătuca ucidea, nu se juca. „Cavalerii, cum le spune Vintilă Horia.

— De la Rovine, Odessa” au fost minimalizaţi, dacă nu batjocoriţi de-a dreptul. În şcoală, mi s-a predat o istorie începând cu cnezatele – cum am mai spus acum,

falsificarea istoriei naţionale se face ca-n timpul lui Roller, re-aplicând linia Komintern. Mircea cel Bătrân ar fi un ucigaş de frate pentru tron, un fustangiu, tată a mai mulţi copii nerecunoscuţi. Ca şi cum clericul Thomas Becket n-a fost asasinat în 1170, într-o catedrală, Canterbury, de patru cavaleri ai regelui Henric al II-lea. Mai de demult (an 44 m de Hristos), senatorii l-au omorât cu 23 de cuţite pe Iulius Cezar; tot într-un teatru, Ford, din Washington, a fost ucis, în 14 aprilie 1865, Abraham Lincoln. Aşadar, şi istoria altora e plină de asasinate, de înfrângeri.

Un istoric cu barbă rară afirmă că n-am fi spus noi primii „Pe aici nu se trece!”. N-om fi spus numai noi, dar, când am spus, nu s-a trecut. Preşedintele Emil Constantinescu dusu – s-a la Mărăşeşti ca să-i anunţe pe veterani că „trecutul nu ţine de foame”. Mai lipsea să fie medaliat Csibi Barna care a spânzurat o păpuşă închipuindu-l pe „crăişorul munţilor” şi a făcut bucăţi tricolorul. Dar câţi nu consideră tricolorul cârpă bună de şters pe jos? Mulţi discipoli mai are profesorul fără liceu, Brucan! Cât despre Găinuşă (pe TVR 1, 8 nov. 2016), numea Arcul de Triumf „piatră crăcănată”. Ce? Avem nevoie de eroi, când pe canalele de divertisment apar „eroi” în pijamale? Iar când ignori complet istoria, îţi numeşti Spartan un restaurant de campus universitar ieşean. S-o mânca acolo, la mese comune, celebra „supă neagră spartană”?

Ciudatele valorizări din *Raportul final* sunt *ficţiuni*, dacă Ana Pauker e un fel de Passionaria Balcanilor, care nici usturoi n-a mâncat. Paukeroaia i-a propus lui Gh. I. Brătianu expatrierea. Al. Rosetti i-a dus chiar paşaportul semnat de mâna ministresei bolşevice. Brătianu a refuzat oferta Pauker: „Mă numesc Brătianu”. A murit în chinuri, la Sighet. Revin şi revin la acest episod pentru că, recent, alt istoric, mai patetic decât L. Boia, se arăta mândru de primatul ei, ca femeie-ministru în Europa. Însă numărul 1 în Republica Populară nu era Dej, ci Pauker. La ONU se râdea: „Israelul vine cu două delegaţii: una din Israel, alta din RPR”. Cât despre M.R. Ungureanu, un istoric care

eludează adevărul istoric privind Basarabia în favoarea diplomaţiei, ce să mai zic? „Veniţi, ungurenii mei!”

Eşecul nostru post decembrist se trage din faptul că ne-am dezlegat de istoria reală, de adevărul istoriei, în favoarea adevărului personal, individual. Or, o reaşezare moral-valorică a istoriei e mai necesară decât aerul: Paralela Holocaust-Gulag, Holocaust-Holodomodor (Stalin a ucis mai mult decât Mao: cu 5 milioane de oameni în plus) nu trebuie să fie temă tabu.

Mai trăiesc câţiva martori ai ororii, ajunşi de foarte tineri pe Via Dolorosa a Gulagului românesc pentru că au discutat cu un coleg pe teme „duşmănoase” regimului sau pentru că au fost găsiţi citind o carte „fascistă”. Numai că ei nu sunt vocali ca revoluţionarii „determinanţi”, fără număr, fără număr, năvălind în sediile PCR după dolari şi cafea. Ion Gavrilă – Ogoranu e încă un caz *polliticaly incorrect*, după unii „fascist”, dovedind, cum scrie Petru Ursache, că „acuzatorii n-au nici ştiinţă, nici conştiinţă”. Ogoranu era student când a luat calea refuzului îndoctrinării comuniste, în munţi. Or, în 2000, se afla încă sub sentinţa *condamnat la moarte*.

Şi, ca să închei: Anni Bentoiu lucra (mărturisirea sa), în anii ’60, la un roman. În fapt, un docu-roman pe bază de fişe, despre viaţa în bolşeo-comunism. Într-o zi, a renunţat. Brusc. „La ce bun să inventezi personaje fictive, când ştii că faptul brut, detaliul concret, decizia administrativă, hotărârea judecătorească şi viaţa politică reală ar alcătui, la un loc, cel mai exact şi halucinant tablou de societate?” Aşa că mai bine jurnalist decât prozator/ mai bine bucătar decât scriitor!

La o întrebare similară cu a mea, în cartea dvs.de interviuri, *Câtă viaţă, atâta literatură* (ed, Junimea, 2016), Dumitru Augustin Doman, cu umorul lui subtil, răspundea: „Mi-ar fi plăcut să fiu bucătar într-un restaurant pescăresc, să mi se ducă vestea pentru saramura supranumită Doman, pentru plachia cu acelaşi nume”. Asta ca să zâmbim oximoronic: întristându-ne.

„O istorie literară n-are voie să-l placheze pe X,

pentru a-i micşora spaţiul literar lui Y, ca să câştige, în accepţie caragialescă, „al nostru”, „al grupului”.

— *Care v-au fost modelele decisive, formatoare? Cât de important este modelul în formarea unui intelectual, a unui scriitor? Este societatea noastră într-o criză a modelelor?*

— Răspunsul meu este univoc: da, am avut şi am nevoie de modele, de la tinereţe pân’ la bătrâneţe. Ce-i ruşine? I.D. Sârbu l-a avut *maître penseur* pe Blaga, Ralea pe Stere, Lovinescu, Rădulescu-Motru şi Liviu Rusu pe Maiorescu… Modelele spirituale le-am preluat pe toate de la Petru: Eminescu, Maiorescu, Mircea Vulcănescu, Ţuţea, Eliade, Vladimir Streinu, D. Stăniloae, Nicu Steinhardt, Daniil Sandu Tudor, Blaga, Dinu Pillat, Goma… Bătrânu’ meu n-a avut nici fobia tradiţiei, nici a modelelor. Datul etnic n-a însemnat colivie ori cuşcă. Goethe a avut dreptate: „Nu poţi învăţa decât de la cel pe care-l iubeşti”. Magistrul meu a fost mereu Petru. M-a ajutat jumătate de veac să citesc ce trebuie. Iată şi o frază decupată de el, din Mircea Eliade: „Suntem condamnaţi să învăţăm şi să ne trezim la viaţa spiritului prin cărţi”.

Înainte de Petru, profesorii liceului Haşdeu: Traian Cristescu de istorie, Gheorghe Olaru de ştiinţele naturii, Laurenţiu Stan de geografie, Ion Moldoveanu de latină… Le-am preţuit sacrificiul şi dăruirea cunoştinţelor lor profunde, dar şi în răspăr cu dogma sta-linistă. Cristescu ne spunea, cu trimitere la revoluţia bolşevică a lui Lenin, că revoluţie înseamnă organizare, dar şi prostie/ prostime/ prostire. Vă amintiţi, cum să nu vă amintiţi? În timpul luptelor din capitală, s-a tras şi cu gloanţe adevărate, şi cu gloanţe oarbe. „De ce trag ăştia cu gloanţe de manevră?” s-a mirat Bătrânu’, sosit în Iaşi de la scris, de la Mănăstirea Neamţ. Ploaia de gloanţe oarbe, egal ploaia de minciuni, a început cu „otrăvirea apelor”, urlată de Brateş, la TVR Liberă. Tot marca Brateş sunt ştirile subiective, când ar trebui să fie obiective. „Minţiţi poporul cu televizorul”, s-a strigat în pieţe contrainformaţiei manipula (n) te.

Generaţia proincultură – apăs pe această constatare, *incultură*, a fost pregătită de televiziune. Oare ce misie primise Andrei Gheorghe, când intra în emisie (la Radio Bucureşti), zicând: „Salutare, naţiune! Sunt Andrei Gheorghe şi am venit să vă spun că sunteţi proşti”? Şi a tot repetat-o, mândru nevoie mare („Eu sunt slav!”), într-un interviu. Doar e ridicol să fii mândru de ce eşti: român. Ia să fii grec, evreu, rus, ceh, albanez, chinez… Şi-i răspund lui Andrei Pleşu: grecul I.L. Caragiale a fost un grec atât de român; evreul Nicu Steinhardt a fost un evreu atât de român!

— *Doamnă Magda, mă mănâncă limba să intru şi eu în discuţie, dincolo de rolul «pasiv» de întrebător… Şi am să spun, în prelungirea evocării profesorilor modele, că profesorii universitari exigenţi de pe vremuri au fost copleşiţi de numărul mare de profesori ciubucari de azi. Aceştia din urmă îşi fac şi ei o situaţie pe seama mediocrităţilor şi a analfabeţilor care vor să aibă diplome. Un amic «universitar» trebuia să trântească la examen un parlamentar care se prezenta de tot nepregătit. Şeful «sereleului» a venit la el şi i-a spus, ţinându-l de un nasture: «Băiatu’, vrei să mai mănânci opâine albă sau vrei să treci pe post negru? Cum să-l pici pe dom parlamentar? Vrei să tragem obloanele?» Şi l-a trecut! Cei care respectă cartea şi cred că învăţătura e o povară care ţine o viaţă sunt surprinşi de cât de uşor se poate «face» o facultate numai înscriindu-te. Şi li se face greaţă. Şi lasă în plata Domnului această Românie cucerită pas cu pas, ireversibil, de mediocri şi potlogari. Părerea unanimă (a celor care mai au păreri) e că ministerul Educaţiei nu mai face educaţie, ci doar experienţe. Aşa se face că fiecare nou ministru îşi adaugă în palmares un procent important de analfabeţi. Iar roadele analfabetismului se văd pe stradă. Agresive, urâte, ele ne fac viaţa un coşmar. Nu problema unei bucăţi de pâine este esenţială în România, ci problema educaţiei. Îţi stă pâinea în gât când vezi că toată lumea e cătrănită, apăsată, nervoasă, când prostul fudul îl scuipă în cap pe omul de valoare care se încurcă în*

propriul bun simţ. Până şi speranţa e o chestiune de educaţie. Educaţia prin modele este, de asemenea, esenţială. Dar ce modele «vii» poţi să-i arăţi copilului, când toţi cei care se perindă prin fruntea treburilor par rupţi dintr-o realitate de groază? Copiii care aud că ne conduc numai hoţii şi corupţii vor gândi că sensul vieţii lor nu poate fi decât acelaşi cu al părinţilor lor – adică al umilinţei perpetue! Cum să le vorbeşti de cinste şi adevăr în şcoală, când presa e plină de faptele mizerabile ale unor politicieni care şi-au făcut din rapt o profesie? De-asta, atunci când se vor dumiri că se poate trăi şi altfel pe lumea asta, vor lăsa («dracului!») mult cântata noastră «gură de rai» şi vor căuta instinctiv locuri în care oamenii pot să-şi dea bună ziua şi să-şi zâmbească şi fără să se cunoască. Din respect pentru condiţia de om doar.

— Sigur că da. Ne întâlnim pe terenul obiectivităţii şi atitudinii. Dar să mergem şi mai departe. *Omul văzător* nu gândeşte, doar vorbeşte. De pe varii canale TV bat toate vânturile rele: stricarea limbii (conjugăm ca Vanghelie, declinăm ca Grapini şi tăcem ca Iohannis, pozat la *Masa tăcerii* pe unul dintre scaune), indiferenţa faţă de cultură, exhibiţia… Overdoza de prostire ni se oferă în dezbateri, despre orice, oricât, oricum, tocşoul fiind un fel de drog de omorât timpul. Să fie succesul de public, ratingul, garantat de mediocritate? Şi hop, teleastul Gheorghe, cu nepoliteţea-n sânge şi cu teorica: „E sfidător să vrem o televiziune care să educe un popor”. Menirea ei? Să taie iarbă la câini, pesemne.

Divertisment ieftin, manele cu Domnul Minune şi cu Domnul Vijelie, reclame la Tampax (Libresse se confundă cu Librex; mondenii fac jocuri de cuvinte neroade, dacă spun, pentru Gaudeamus.

Gaudeanus). Doar n-or să fie bieţii telespectatori obosiţi de *Profesioniştii* (din emisiunea, difuzată în miez de noapte, au rămas reluările *best of*; despre Mircea Eliade ne vorbeşte doamna Tatoiu) sau oripilaţi de *Memorialul durerii*. Ororile puşcăriilor comuniste nu-s… estetice, aşa cum susţinea filosoafa Mariana Şora. Ce nevoie am avea să

comemorăm victimele dezastrului comunist? Să le măturăm sub covorul istoriei şi să aşteptăm metanoia (căinţa) torţionarilor. Care n-o să se întâmple. O ştiristă accentua greşit: *victime*, aşadar vrem să uităm şi vocabula *victimă*.

În prefaţa lui la prima ediţie a romanului *Ora 25* de Constantin Virgil Gheorghiu (acum apărut la Ratio et Revelaţio, Publishing House, 2016, o editură care se respectă, respectându-şi cititorii), Gabriel Marcel scria că nu atât de uitare e vorba, ci de „un dresaj monstruos pentru care uitarea nu este decât una dintre consecinţe”. Salvarea ar fi ca, scumpindu-se toate, plata abonamentului TV să devină un lux pe care să nu ni-l mai permitem. Am scăpa de golăneala agresivă, de „nifilism”, de „vedetele” recomandând o carte „uşoară”, pe post de terapie antidepresivă. Nu-i uşor, e greu să citeşti! Una-i terapia prin shopping şi alta prin lectură. De model paideic auzise „vedeta” cu pricina? Eu, una, sunt o norocoasă: ocolesc cărţile uşoare, multe, care zădărnicesc prilejul de a citi ceva bun, important şi mă îndrept spre lecturi grele, dificile

Niciodată, dragă A lui, n-am întâlnit un savant, un erudit lipsit de bunăvoinţă pentru poporul său, pentru cultura poporului său. Exemplaritatea modelelor e clară şi din acest punct de vedere. Peter Ackroyd vorbea, într-o conferinţă din ’96, despre *Caracterul englez al literaturii engleze*. Noi de ce ne ferim să vorbim despre caracterul românesc al literaturii române? În ’78, Noica era „ars” de Iorgu Iordan şi de Radu Florian, tătânele lui Alexandru, pentru *Sentimentul românesc al fiinţei*.

Tipul noician de paidee a fost, postsocialist, ţinta a tot soiul de ironii, filosoful fiind demonetizat (polifonic) ca guru, căpitan legionar şi alte alea, în emisiunile lui Iosif Sava. De revăzut: în Domiciliu

Obligatoriu, la Câmpulung Muscel, Noica era anturat de nelegionari ca Al. Paleologu. „E un reziduu proletcultist acuza asta de legionarism, Magda”, mi-a spus Petru. Modificarea hărţii valorilor i se părea un plan de

profanare: „Asta e antiselecţie, nu selecţie”. O afirma şi Leo Butnaru, într-un interviu din „Antares”: „La noi s-a jucat un fel de hora dezunirii, şi nu hora unirii”. Am mai spus-o: centrismul dă echilibru, ba chiar încerc să fiu de centru… extrem, ca Radu Cosaşu. Nu fac parte nici din tabăra revizioniştilor, nici din cea antirevizionistă, însă aş prefera cuvântul *revizitare*. Şi-i dau dreptate lui Mircea Platon („Contemporanul” de august, 2016), când susţine că nu poate fi vorba de „pustiul spiritual al exilului”, unde n-ar creşte nimic, sintagma Sandei Stolojan, nici de „Siberia spiritului”, sintagma lui I.P. Culianu, convins că după război n-ar fi existat în România „o cultură organică”. Numai „găunozitate”.

Mircea Cărtărescu crede şi spune că *Levantul* a aşezat „o lespede de neridicat asupra perimatei şi obositei poezii româneşti”. Dar ştiţi ceva? Din *Georgica* a XI, cel mai bun vers (neghilimetat, tehnica unor optzecişti) este *te uită cum ninge decembre*; în a IV, *aşa e jocul/ arză-l-ar focul*, tot fără ghilimele. Ironia sorţii? Dacă Mircea Cărtărescu a fost gata să îngroape cu o carte poezia românească, ceilalţi se vor groparii lui Cărtărescu.

— *Doamna Magda U, ţineţi cont că eu sunt un cititor al lui Mircea Cărtărescu, iar „Georgicele” mi-au plăcut „la nebunie”, la apariţia lor, în anii ‘80…! Cât priveşte „conflictul între generaţii”, da, din păcate ia forme onctuoase la noi.*

— Ei, da, două miiştii sunt intoleranţi cu înaintaşii, pe măsura toleranţei faţă de ei înşişi. Cum a încercat „Dilema” să se revolte contra stereotipiilor encomiastice ale eminescologilor, contra festivismului tâmp, contra comentariului banal? Pomenind de ploşniţa de pe guler şi de părul de pe picioare. Numindu-l, în derâdere, Titi şi propunând să tragem fermoarul peste acest „geniu fals”. Decretând statuia goală pe dinăuntru. Măcar Grama căuta ceea ce

— Credea el că ar fi stângăcii, agramatisme… deşi până şi anacolutul eminesc este genial. Cât despre Lucian Boia, istoricul de şcoală nouă vrea să desfacă „mitul

Eminescu”, făcut de exegeţi rafinaţi, cu ştiinţă de carte. Afirmă L. Boia, strâmbând buzele, că Eminescu „e bun la toate” şi că „foloseşte tuturor ideologiilor”. Şi-i vinovat pentru asta? Tot Boia: „E atât de important în conştiinţa românească, încât fiecare încearcă să se justifice şi să se legitimeze cu Eminescu”. Şi ce-i rău? N-o fac nemţii prin Goethe, englezii prin Shakespeare, ruşii prin doi titani, Tolstoi şi Dosto?

— *Eminescu, spre nenorocul literaturii române, a apărut la începuturile ei şi nu la amiaza ei, complexând-o. Acel complex, ca lumina stelei ce-a murit, ne urmăreşte încă! Eminescu s-a bucurat de o „canonizare” populară înainte de a primi şi girul „ierarhiilor” literare. Eminescu nu s-a născut statuie, ci scriitor extrem de viu. Noi l-am făcut statuie din dorinţa şi tendinţa (şi nesăbuinţa?) de a avea la ce ne închina, la ce ne raporta. Pe unii îi enervează statuile şi simt nevoia să le încerce rezistenţa cu umărul, să le răstoarne. Alţii ar vrea să ducă bronzul statuilor la topit, ca să facă din el alte obiecte decorative. Alţii vor să dărâme statuia ca să refolosească soclul pentru propria statură. Oricum ar fi, pe Eminescu îl doare în veşnicie (cot?) de fojgăiala din jurul evoluţiei sale postume, când vorbim despre el „empatizăm” de fapt cu propria evoluţie. Iertaţi-mi divagaţia. Dar ce s-ar fi întâmplat dacă nu aveam pe Eminescu, pe Caragiale, pe Blaga, pe Bacovia sau Arghezi, în perioada aculturaţiei comuniste? Dispăream fără urmă. Cultura ne-a ţinut deasupra, ne-a scos deasupra când tocmai credeam că am ajuns la fund.*

— Perfect adevărat. Am trecut prin „aculturaţia totalitară” şi ca elevă, şi ca studentă. Am menţionat că Petru le spunea „aculturnici”. Partidul unic gestiona patrimoniul, îl gospodărea şi repartiza autori gata tranşaţi; se dădea ceva Eminescu (gât), ceva Caragiale (carcasă), dar numai ca „demascatori ai racilelor burgheziei”. Mai scăpau ceva „tacâmuri” din Bacovia, din Philippide, din Adrian

— Maniu. „Moştenirea literară” condamna şi ucidea, apoi deshuma morţii. Morţi ca Maiorescu, Lovinescu,

Iorga, Blaga. Şi noi, acum, ce facem? *Călcăm totul în picioare* şi o luăm de la capăt cu dezmoştenirile. Criticăm *Doina* lui Eminescu în termeni ca izolaţionism, xenofobie, antieuropenitate, incorectitudine politică. Şi câte cărămizi nu se aruncă în „trogloditul”, în „extremistul” Eminescu, de parcă nebunul din grădina lui Şuţu s-ar fi multiplicat. Vânăm teme şi teorii *deşucheate*, biografeme *deocheate* la Cioran şi la Eliade; afirmăm fără păs că Noica „nu a fost model cultural” (doar ucenicii lui, ai Şcolii de la Păltiniş, sunt); că Nae Ionescu „nu a fost niciodată un astfel de model” (dar a fost pentru Eliade, pentru Mihai Şora). Contestăm valorile spiritului ca într-un joc de-a alba-neagra. O fi uşor să treci de la logică matematică la filosofie? Ia să încerce s-o facă detractorii marelui umanist Anton Dumitriu! Şi mai e acuza de fundamentalism, de care „se bucură” Stăniloae, Crainic, Voiculescu, Pan Vizirescu.

Petru Ursache a avut o opţiune sigură pentru tradiţie. Partidul unic şi-a propus distrugerea ei, a dat (spus în limbă lemnoasă) „o lovitură nimicitoare” tradiţiei culturale. Şi, acum, ce facem? Afirmăm – corect politic! – că valorile noastre neîndoielnice ar fi compromise de naţionalism?

— *Zicea regretatul Virgil Ierunca, în 1993, la Piatra Neamţ: „Noi nu ne aflăm în stadiul în care se află Cehoslovacia, unde un apel, precum cel de la Timişoara, a fost pus în aplicare prin lustraţie; nu ne aflăm încă în locul Germaniei de Răsărit, unde arhivele de la STASI au fost supravegheate de populaţie şi acuma sunt la îndemâna oamenilor, provocând drame foarte mari, locale, dar nearuncând asupra viitorului suspiciunea generalizată a tuturor împotriva tuturor”. La noi generalizarea vinovăţiei a devenit o manevră de lucru pentru ticăloşie: Lasă să-i ţinem pe toţi în priză, lasă să se suspici-oneze unul pe altul, în felul acesta nici nu mai trebuie să-i manipulăm, se vor otrăvi singuri! Şi mai zicea Virgil Ierunca: „Nu văd că la temelie, la noi, au fost puse adevăratele pietre în clipa de faţă. Şi din rândul acestor pietre de temelie, memoria*

mi se pare una dintre cele mai urgente”. *Dar dacă n-o păzeşte nimeni, chiar pusă în temelie, şi memoria se fură la noi*! *Sau este manipulată, convertită, distorsionată. Cum privea domnul Profesor această imanenţă a memoriei*?

— Petru a fost un cărturar curat sufleteşte, dar în delicateţea lui era, cum ar spune Cioran, neîndurător. „Delicateţe neîndurătoare”. Putea să-i prăfuiască elegant, zâmbind, pe detractori, dar distrugerea reperelor etice şi estetice l-a asprit în polemice. „Criteriile de valorizare au fost pulverizate, Magda. E babilonie!” Aşa şi este. „Cetăţuia GDS”, cum i-a spus Gheorghe Grigurcu, a tot operat pe sărite revizuiri peste revizuiri, iar discriminările s-au făcut tot pe sărite. Doar grupul a fost fondat de profetologul (mai exact, profitologul) Silviu Brucan şi de Pavel Câmpeanu, coleg de Doftană cu Ceauşescu şi fost adjunct al Ghizelei Vass, la Secţia internaţională CC a propagandei comuniste.

Ce-i mai trist e că scuza „s-a distanţat ideologic” se aplică numai unora. Crohmălniceanu, Ornea şi Cornea, Pavel Apostol, Popescu-Dumnezeu au toate drepturile, inclusiv acela de a greşi („omeneşte”), iar Cioran nu, Noica nu, Eliade nu; Blaga nu, că a trimis un memoriu la CC, după ce a fost scos din Universitatea clujeană cu portarul.

Ce indulgenţe şi-o fi cumpărat vigilenta şi intransigenta poetă comunistă Nina Cassian? Nici măcar nu s-a distanţat de doctrină. Reconsiderată, şi-a făcut loc la B1, să ne anunţe: „mai am de iubit”. Cei alungaţi în exil de nedreptăţile sistemului comunist au fost ocoliţi de moderatorii şi de moderatoarele de emisiuni culturalizatoare (care numai culturalizatoare nu sunt), în eroare de pronunţie şi-n oroare de valorizare corectă. E disculpat Oscar Lemnaru, care l-a fugărit din ţară pe Eliade; Marcel Breslaşu, care i-a fugărit pe Vintilă Horia, pe Paul Sterian, pe Horia Stamatu… Măcar de s-ar găsi un biograf al poetului Horia Stamatu (1912 – 1989), în exil din 1941. În opinia mea, trebuie să scoţi în prim plan *esenţialul* şi să nuanţezi, echilibrat în contestări. Nicoleta Sălcudeanu punea corect, în 2013, întrebarea: „de ce

revizuirea a alunecat în revizionism?” (v. *Revizuire şi revizionism în literatura postcomunistă* (Editura Muzeului Naţional al Literaturii Române, s.a.).

Nu, chiar atât de naivi n-am fost Petru şi cu mine să credem că după acel Decembrie vom intra într-un paradis al competenţei profesionale şi al valorizării normale, după criterii ferme. Dar nu ne-am aşteptat să prolifereze atâta o dihanie care figurează în bes-tiarii sub numele de Bonachus, dragonul-monstru care-şi elimină excrementele aşa fel că dau foc la tot ce ating. Scara de valori a cam fost dată peste cap, vedeţi campania contra Eliade, care trebuia demitizat şi dat de ruşine (de madam Lavastine şi de Dubuisson), pentru că ar fi fost prototalitar, pentru că ar „legitima regimul Ceauşescu pe latura naţională şi umanistă” etc., etc. Să-l promovezi e rău, rău, rău! Ceea ce mi-a amintit de Mihnea Gheorghiu care, în noiembrie ’44, striga: „trădătorii să dea seama în faţa poporului de înalta lor trădare”. Pentru el, Cioran şi Eliade erau trădătorii numerele 1 şi 2, dar se manifesta ceva mai blând decât cei puşi pe *culturocid* (mulţumesc, Ştefan Arteni!), după ’89. Spre sfârşitul anilor ’80, am depus la Junimea antologia *Meşterul Manole. Studii de etnografie şi de etnologie*. A fost respinsă, numele Eliade era interzis. După ’89, un tiraj a fost topit de un efemer director al aceleiaşi edituri, N. Creţu. I se indicase, cum se vede treaba, că Eliade era *reacţionar*? Intram iarăşi în anormalitate?

— *Sunt vremuri în care caracterele sunt mai importante* decât *talentele*…

— Bine faceţi, Adrian A lui Gheorghe, că reluaţi spusa lui N. Iorga: „Nu inteligenţele ne lipsesc, ci caracterele”. Eu nu pot fi relaxată faţă de trecut. Nu-i judec pe cei torturaţi în închisori politice comuniste dacă au avut de-a face cu Securitatea, dar admir caracterele pure: pe monahul De la Rohia, care n-a dat note informative ca boierul Al. Paleologu. De aceea l-aş numi, ca model decisiv pentru mine, pe V. Voiculescu. De ce se vorbeşte prea puţin despre viaţa

— Lui? Pentru că e o chenoză? Şi-a asumat voluntar

suferinţa, moartea în chin, ca să-şi păstreze principiile şi să nu cedeze diriguitorilor comunişti. Voiculescu e un misionar al pregătirii cultural-religi-oase. Din acest motiv o fi minimalizat martirajul său? Că a găsit puterea să moară întru Hristos? Biografia sa ar trebui pusă sub ochii fiecărui elev. Ca plantă de leac.

V-aş mai spune că, aşa cum toaletează edilii Iaşului teii şi castanii până se usucă, aşa se toaletează şi istoria literaturii. Avem, după enumerarea lui Adrian Dinu Rachieru, tot felul de istorii literare: istoria „de azi pe mâine”, „istoria exactă”, „istoria recentă”, istoria „scurtă”, istoria „critică”, dar şi „alternativă”. Mai toate subiective, din care lipsesc scriitori importanţi. O istorie literară n-are voie să-l placheze pe X, pentru a-i micşora spaţiul literar lui Y, ca să câştige, în accepţie caragialescă, „al nostru”, al grupului. Oare este riscul personal al autorului de istorie literară? Eu cred că e riscant pentru însăşi literatura română. Da, societatea noastră e într-o criză a modelelor. Or, criza modelelor duce direct la criza culturii.

„Sunt o babă anticomunistă, viscerală dacă vreţi, pentru că am trăit comunismul pe pielea mea, pentru că mica mea familie a avut de suferit. Şi-i întreb pe compatrioţi: a voastră nu?”

— Aţi avut în viaţa asta şi nişte… antimodele? Cum v-au influenţat acestea? Ce se întâmplă atunci când antimodelele preiau controlul în societate?

— Ba bine că nu. Câte şi mai câte! E o întrebare uşoară, Adrian A lui Gheorghe. Antimodelele mele: activiştii, instructorii CC/

— UTC şi CC/ PCR, securiştii, informatorii, toţi profii de marxen-gelsleninism. Am trecut prin logocid fără să le învăţ limba impură, de lemn.

Comparatistul Al. Dima, italienistul Ştefan Cuciureanu, eminescologul Mihai Drăgan m-au pregătit să primesc marea cultură, pe care Leonte Răutu o rupsese de trecut, dar, la Teoria literaturii, I. Tiba preda după legile lui Jdanov, după care viaţa trebuia reflectată nu *obiectiv*, ci din p.d.v. *comunist*. Însă am un zece şi pentru Titus

Raveica: zâmbea autoironic când trebuia să ne spună că Immanuel Kant e un biet eclectic faţă de marele Marx. Raveica ne mai scotea de sub umbra lui Karl. Într-o pauză, ne-a înştiinţat pe noi, studenţii, că-i ieşiseră furuncule groaznice pe faţă, purulente, când scria *Das Kapital*, furios pe lume şi pe bubele ei. La examene, dădea note mari, chiar dacă nu „adânceam” nu’ş ce punct din nu’ş ce Raport. El singur îşi numea materia, Materialism ştiinţific, „Claxonism”. Alta era situaţia dacă încăpeam pe mâna agitomanilor: tov. El. Puha sau pe mâna tov. Bulimar. Aflase că-l poreclisem Bulimarx şi mă notase cu insuficient la învăţământ ideologic. Eram slab pregătită ideologic, acuză gravă în „iepocă”.

Să tai relaţia cu vârstnicii nu-i a bună, dar cu vechii activişti-scriitori (în puţine cazuri activiştii scriitori sunt scriitori-scri-itori) am tăiat-o. N-am crezut o clipă, nici eu, nici Bătrânu’, în mustrările lor de cuget, când îşi puneau cenuşă-n cap. De altfel, cei mai mulţi dintre ei n-au făcut-o. Vitner a murit în ’91, Vladimir Colin în ’91, Galan în ’95… În 2011, au murit C.I. Gulian şi Mihnea Gheorghiu, tot fără *mea culpa*. Titlul lui Dan C. Mihăilescu, *Privind înapoi cu orbire*, li se potriveşte mănuşă. Îi dispreţuiesc pe dependenţii de Putere, de clanţa Puterii (pe clanţa asta, s-a pus ce zicea Stănescu, poetul, că s-a pus). Nu le-a păsat că se murdăresc salutând „prefacerile” socialiste, plenarele, tezele, congresele. Să urci în stafful comunist însemna şi să urci în stafful literar: măcar şef de filială USR, măcar premiant al Academiei RSR. Şi pentru că răul s-a banalizat (după Hannah Arendt, „banalizarea răului”), intelectualii de grup proputere au folosit avionul băsesc la fel cum a făcut-o Petru Popescu cu avionul ceauşist.

— *Generaţiei de dinaintea noastră, cea a părinţilor noştri, îi reproşăm, natural, că a suportat stalinismul, dejismul, ceauşismul, că ne-a născut în jug şi ne-a oferit, drept perspectivă, tot jugul! Dar noi ce mare brânză am făcut în istoria imediată? Am iscat o Revoluţie, după care ne-am dat deoparte, lăsându-i pe toţi mediocrii să ni se suie în cap! Cadrele de la CC au profitat de Marea Rotaţie*

a Cadrelor din Decembrie 1989. Sau faptul că suportăm aroganţa politrucilor de azi poate fi o mare izbândă a generaţiei noastre?! *Dacă generaţia care ne urmează n-o să ne bage în seamă, dacă ne va cere socoteală, dacă ne va da bobârnace, atitudinea ei va fi justificată*: *i-am oferit doar un surogat de democraţie, un surogat de libertate, un surogat de civilizaţie. La altceva nu ne-am priceput*!

— Parantetic or ba, trebuie observat că profitorii comunismului s-au descurcat şi pe piaţa liberă, au deprins iute şi aface-reza. Iar ingineria memorialistică, marca Popescu-Dumnezeu, Crohmălniceanu, Ştefan Andrei, Pavel Apostol, Sorin Toma, Nestor Ignat şi alţii, şi altele, stă sub sigla S.S.V. – *sub signo veneni*. În traducere, sub semnul otrăvii, al otrăvirii minţilor tinere care se îndoiesc de democraţie. Memoriile lor trebuie consumate moderat, cu grijă, ca şi alcoolul. Devastatori în obsedantele decenii (folosesc pluralul sintagmei Preda), devastatori şi acum. Toţi proletcultiştii, evrei, ne-evrei, sunt schimonosiţi de ură, de dorinţa revanşei. Ninoşca Cassian e antimodelul prin excelenţă. Cu zestre de ilegalistă PCR, ne-a arătat „calea luminoasă” pe banii ICR. Ce ibovnic iscusit i-a fost Stalin! Ce-i drept, calapodul cizmarului l-a refuzat. Ceauşescu plătea mai puţin decât Dej pentru horele, imnele, cantatele pe care le vindea ea. Or, slujnicarii lui Ce-au nu cereau mult, nu erau pretenţioşi, luau cât li se dădea.

Oi fi subiectivă? Oi fi. Am fost distrusă social de activişti. Îmi amintesc ce tămbălău a putut face papagalul activ Ion Ţăranu (Mihai

Ursachi îl poreclise Jean Urbanu; eu – Genosse), când am dat la tipar o poezie unde Ovidiu Genaru spunea că arde de viu ca Jan Palach, din dragoste pentru iubita lui. „Ard ca Jan Palach, mistuit de viu, în focul…” La scurt timp după *scena balconului* din ’68, se schimbase macazul: rezistenţa cehă nu mai trebuia pomenită. Rămăsese îndemnul de a face zid pro mult iubit, ca să-l apărăm pe *secretarul general* unic (nu se mai folosea sintagma decât pentru îl *comandante*, nu şi pentru postul de secretar

general de redacţie la ziare şi reviste) de URSS. Deşi noi, şi nu Ceauşescu eram închişi în „lagăr”.

România a fost o colivie aurită pentru papagalii de scriitori-activişti, pentru aparatul de propagandă şi o cuşcă pentru cei neînregimentaţi, care evitau îndrumările şi omagierile. Culmea e că primii iau acum indemnizaţii *in honorem*. Cum să nu-i vâri *în acetum*?

S-au scris opere de valoare, dar autorii nu datorează nimic regimului comunist. Şi consider aberaţie opinia că dictatura e mai bună pentru scris decât libertatea. Culturnicii sau „aculturnicii” (cum le spunea Petru) pândeau orice mişcare în front. Ţăranu, de la înălţimea Cabinetului de Partid, a urlat la mine că poezia lui Genaru e ultima greşeală politică pe care mi-o admite.

Mi-am văzut de treaba mea, am tipărit, cu chiu cu vai, volumul de eseuri despre poezie, A *patra dimensiune*. *Am* făcut şi ubn editorial (şi ce bine se plăteau faţă de cronicile literare!), dar mi l-a respins Liviu Leonte: *comentariu tendenţios privind politica partidului*. La scurt timp după, am fost pusă la opreală.

Am avut un singur cititor – repet, că trebuie – 13 ani: Petru Ursache. Şomajul era pentru neastâmpăraţii care nu stăteau în banca lor, nu pentru incompetenţi ca Ţăranu. Ştiu ce spun: mi-a fost coleg de grupă la facultate. N-o să contenesc să scriu, chiar dacă mi se zice că-i prea destul, despre traumele sociale provocate de comunism. Ideea ca ideea, dar practica a fost cumplită. E tema celor şase romane ale mele: injustiţia sistemului. O fi problema mea? O fi. Dar arată cum stăpâneau – operativ – situaţia activiştii mari şi mici. Iată-i pe specii: *durul* semianalfabet; *docilul* – supus directivelor fără crâcnet; *arogantul* (mai indolent decât ieşeanul Floareş nu cred să fi fost cineva). Rebelii, recalcitranţii, şovăielnicii chiar erau, caz cu caz, vânaţi şi pedepsiţi: prin „reduceri de activitate”, semnătură interzisă, cronici negative în „Scânteia”. Dorin Tudoran şi-a văzut premiul USR, pentru *Mic tratat de glorie*, acordat altuia, prin decizie politică, lui Nicolae Dragoş.

— *Da, e o lume despre care «se tace» prea mult. Din*

lehamite? *Din indiferenţă*? *Tăcerea din indiferenţă este la fel de vinovată ca tăcerea din frică*: *rezultatul este acelaşi*. *Jugul are aceeaşi greutate*…

— Aşa e. Dar a avut vreunul din băznuitorii şanselor egale, ai aşa-zisei egalităţi sociale, de suferit? Ei erau doar „rotaţi”: N. Dragoş, dus de la „Luceafărul” la „Scânteia”. N.D. Fruntelată, adus la „Luceafărul” de la „Scânteia tineretului”, prieten cu Nicuşor şi adorant al lui Ion Dodu Bălan. Îl văd pe „Dodulică” pe lista indemnizaţilor merituoşi. Şi, culmea, tot ei se plâng de discriminare. Dar propagandiştii ce-au făcut? Nu i-au discriminat pe cei care gândeau altfel decât ei? Nu te „lămureai”, deveneai non-persoană. Blam total.

După evenimentele din ’89, au reapărut în scenă compromişii stalinişti (ca Dan Deşliu); apoi cei ceauşişti („disidenţi” ca C.V. Tudor). Şi nu numai că au reapărut, dar au devenit din ce în ce mai vocali. Cultura română, biata de ea, a intrat între două focuri ale anti-modelelor: concheranţii stalinişti, cu dor mare după puterea deţinută în proletcultură, docul al doilea: agitpropii socialezi, ne-maiprididind să demonstreze ce bine remuneraţi erau scriitorii, adică ei, în ceauşism. Ce-i drept, conducerea Uniunii Scriitorilor acorda „privilegii”: un cartuş de BT, un Ness dublu, o cutie cu alune din Vietnam, un compot de ananas, o măslină-două, sub supravegherea lui Şapira şi după o coadă straşnică în cantina de pe Calea Victoriei. Şi mai vocali au devenit după ce Ion Iliescu i-a repus în funcţii, ca la noi, la Ieş. „Staţi liniştiţi, tovarăşi!”. Naveta nea Nicu – nea Nelu i-a priit lui Andrieş.

Aide-mémoire: într-o şedinţă din 23 martie ’59, Ion Iliescu îi exmatricula pe tinerii transilvăneni care sărbătoriseră Unirea din 24 ianuarie, ca să cureţe învăţământul de „cadre necorespunzătoare”. Acesta era comunismul „cu faţă umană” pe care ni l-a dorit după ’89. În ’60, devenea adjunct la Secţia Propagandă şi Agitaţie a CC/ PCR, ca în ’65 (cum zice presa) să fie promovat secretar al CC. Iată de ce apar iarăşi pe ecrane TV sculele şi matriţele culturii socialiste, ca să dea iarăşi cu stânga-n

dreapta. Toacă hârtia editurilor în jurnale şi memorii, numărând mii de pagini, cum că ei au făcut tot binele în context „dat” de „sus”. Trebuie să mergem pe principiul de a declara răul bine şi binele rău? Cât *rău* e în acest *bine* o ştiu refuznicii, acuzaţi de nerespectarea directivelor oficioase. Şi câţi nu vor să ne păcălească, dându-se drept Michnik, Havel ori Kadaré, deşi niciodată n-au fost exemple negative în dările de seamă ale PCR. Vor să-şi albească petele din CV? Nu se curăţă nici cu Mister Proper.

— *Da, se crease o mitologie a contextelor, care, din păcate, este perpetuată şi azi, este creditată şi azi. Cunosc foşti activişti ajunşi scriitori azi, membri ai USR chiar, care spun cu toată gura că… au săpat din interior sistemul, slujindu-l. E incredibil.*

— À-propos de mitologie: „Mai era şi un lucru care se numea Dumnezeu”, scrie Huxley în *Minunata lume nouă*. *Lucru*? La noi se numea Dumitru Popescu-Dumnezeu, iar fără blessingul lui nimic nu era posibil. Îi ducea pe scriitori pe calea Domnului, a Tovarăşului Ceauşescu. „Pozarul” lui Ceauşescu, aşa cum îi spune Niculae Gheran, obliga la concesii, într-un regim din ce în ce mai dur. Memorialistul Gheran ne-a introdus „îndărătul cortinei”. Ne-a lăsat să-l vedem pe „Marele Mitică” aşa cum a fost: ajuns la „Contemporanul” sub neîmblânzitul Horia Liman; după cursuri la Universitatea „Jdanov”, s-a suit redactor şef la „Scânteia” mică, apoi director general la Agerpres, apoi redactor şef la „Scânteia” mare, şef CSCA (1971 – 76), rector la „Ştefan Gheorghiu”… şi nu cum se prezintă el însuşi (v. *Cronos autodevorându-se. Angoasa*

— *Putrefacţiei. Memorii IV*, Buc., ed. Curtea Veche, 2006): „Am fost şi cioplitor de himere”. *Himere*? Ce eufemism! A cioplit în oasele scriitorilor. Cronos a scăpat să fie devorat de Zeus, propriul tată. Alt (Dumne) zeu i-a devorat pe nealiniaţii doctrinei. Sau vrea să se înscrie în categoria Grossman, Orwell, Koestler, cei înşelaţi de iluzia comunistă şi deşteptaţi? Nu-i locul lui acolo. Filmul comunist are „continuare”: Ce-au I, Iliescu II. *Lotta*

continua.

Zice Dumitru Popescu-Dumnezeu că Nicolae cel Stejar s-a complăcut în situaţia de-a fi lăudat absurd. Dar cine l-a făcut să creadă că elogiile mincinoase erau pe deplin meritate? Tov. Dumnezeu, oglinda flatantă! Vai de cei care aveau ceva rezerve: li se tăia dreptul de exprimare. Să de-construim amnezia citându-l: „alţii i-au avut în trecut pe Iulius Cezar, pe Alexandru Macedon, pe Pericle, pe Cronwell, Napoleon, pe Petru cel Mare, pe Lincoln [...] Noi i-am avut pe Mihai, pe Ştefan, pe Cantemir, pe Brâncoveanu, pe Bălcescu, pe Cuza. Acum îl avem pe Nicolae Ceauşescu”. Cuvântul *baciul* îi aparţine, după câte ştiu tot de la Niculae Gheran.

După decenii îmbâcsite de agitaţie şi propagandă, ne e dat să citim în presă („România literară” din 2014) că au fost şi ceva „dezagremente”, cum le spune aparatcikul literar. Care ar fi foamea, frigul, frica. Totul venea de la Cel înalt în PCR: dreptul de a călători în Vest, de a avea o cabană la ţară ori la munte, un TV color, o portocală la copii. În anii de raţie, se vindeau copite la măcelărie şi noroi cu cartofi la aprozar. Chiar trebuia să nu poţi cumpăra cele necesare? Lapte, un pachet de unt, un kil de zahăr...

Conform egalităţii socialiste, populaţia mânca prin reprezentanţii ei, dedulciţi la „trai pe vătrai”. Eram aduşi cu arcanul minciunii ideologice să defilăm, să aplaudăm, să strigăm lozinci. Iar „fericiţii” în dictatură au fost astfel în ciuda, nu graţie ei. Şi citez riposta lui Alex. Ştefănescu (*Istoria literaturii române contemporane*): „Faptul că în timpul comunismului au continuat să înflorească, în fiecare primăvară, pomii nu are nicio legătură cu comunismul”.

— *Fac şi eu o paranteză la temă, iertare, nu mă pot abţine. Cultura naţională ideologizată era cultivată ca porumbul. „Dubiţa culturală” circula din sat în sat, înţesată cu scriitori noi, care împrăştiau literatura nouă, pentru un popor nou-nouţ a cărei istorie şi a cărei memorie fuseseră date la curăţat, spălat. Mărturiile scrise în epocă, fie de Mircea Micu, de Fănuş Neagu, de Nicolae*

Tăutu, sau de Al. Andriţoiu, dar şi de alţii, exprimă spiritul acelei boeme literaro-proletculte, în cea mai mare parte, care era un fel de golăneală pe banii socialismului care devenea tot mai „multilateral dezvoltat”. În dubiţele culturale s-au mai bătut (polemizat) scriitorii între ei, ce e drept, luându-se (de guler) de la chestiuni foarte importante, ca de exemplu dacă Nicolae Tăutu este mai mare romancier decât poet, sau dacă gradul de ofiţer de securitate al lui Eugen Barbu era de general sau doar de colonel. Polemicile de acest tip erau scurtate din faşă, însă, de însoţitorul de grup, care era, de obicei, un activist cu misiuni de securist care ameninţa că ascunde sticla cu votcă sau bidonul cu vin. Dacă nu ideologizai cum trebuie, data viitoare nu mai urcai în dubiţă şi-ţi lua locul altul, mai harnic. Au rămas în urma acestei epoci o mulţime de anecdote cu scriitori, la cetirea căreia râzi, dar râzi strâmb, deseori cu jenă. Iertare pentru paranteză, să revenim la nota serioasă.

— Mulţumesc pentru paranteza „marca A lui”. Aşa e, discursul postcomunist al vechilor ideologi susţine că niciodată, niciunde, pe tot globul pământesc, n-a fost comunism. Doar regimuri aşa-zis comuniste. Pe cale de consecinţă, nici victime ale comunismului n-au putut să fie. Avem martiri necunoscuţi, eroi necunoscuţi, sfinţi ai închisorilor, dar nu vrem să-i recunoaştem. În schimb, se vorbeşte despre „progres” comunist economic, cultural, educaţional. Chit că, până în 1962, se intra la facultate cu dosar de stat („origine sănătoasă”). Locurile erau rezervate lor: intrau cu 5. Ceilalţi ispăşeau păcatul de-a fi fost fii de chiaburi, de preoţi, de liber profesionişti… Se ajunsese la absurditatea că un candidat cu 8, cu 9 pica faţă de unul cu 5. „Progres cultural”? La moartea lui

— Mircea Eliade, 22 apr. ’80, s-a dat o ştire la Decese, în „România liberă”. Atât. Cât despre economie, a fost pusă la pământ de eşalonul 2 PCR şi de foştii securişti, deveniţi capitalişti de tranziţie prin jaf. Polonezii au diminuat pensiile securiştilor. Iohannis tace. Să tacă, dar nu mâlc, şi să facă.

Legenda egalităţii sociale prinde la tânăra generaţie. „Marx e cool!”, declară un june. Din cauza lor, a activiştilor şi metodiştilor, „utopia negativă”, comunismul, tinde să devină pozitivă. Cei mai mulţi români văd metroul şi biletul dat de sindicat pentru Felix; cei mai puţini văd experimentul Piteşti, Aiudul, Sighetul, Gherla, Canalul…

Autorii de „limbăminte”, cum le spunea Goma, au putere de convingere când, în cunoscuta lor explozie demagogică, se laudă că în jurul liderului maxim, lider ca nimeni altul în toată istoria, s-a ridicat, în 5 ani, coşcogea Casa Poporului. De aici până la a integra comunismul în sfera esteticii, ca *sublim*, n-a mai fost decât un pas. L-a făcut un tânăr (neo-stânga creşte şi-nfloreşte), acuzându-i pe resentimentarii ăştia de anticomunişti că n-au avut sentimentul solidarizării în vremi sublime. Eh, nu luând la ciocan zidul Casei Poporului (ca Valeriu Zgonea) trebuia procedat ci, o repet, era absolut necesar un Nürnberg al comunismului, aşa cum a cerut Paul Goma, un Nürnberg II. Numai că *lecţia neuitării* dată de el nu vrem s-o învăţăm. Exersăm *ars oblivionalis*, spre a o numi ca Eco, iar Goma, cu cuvântul englezesc pentru expatriat, rămâne *expat*.

Ce ni se întâmplă acum e o problemă de memorie incorectă. Trecutul, dacă te faci că nu-l cunoşti, se răzbună. Marea îngrijorare a lui Petru Ursache a fost că „trecutul ne ajunge din urmă”. Încă puţin şi vom auzi vorbele lui Sartre: „Anticomuniştii sunt nişte câini”. Un internetotic mi-a trimis un mesaj: „Tu faci parte din generaţia care exhibă un anticomunism visceral şi care ar împuşca jumătate din România”. E o prostie.

— *Din păcate, la noi – dar şi în Europa zilelor noastre – şi celebra „scală a lui Alfred Binet”, care categoriseşte oamenii în deştepţi, proşti, imbecili sau cretini, după calcule temeinice, a fost dată peste cap. Aţi văzut sau întâlnit cretini cu două, trei diplome universitare? Aţi întâlnit, am întâlnit! Ei, Binet, celebrul creator de „scală” nu a întâlnit şi nici nu credea că e posibil. Binet nu a dat nicio şansă imbecililor să ajungă ceva, cineva, în viaţa*

publică. Ei, la noi au ajuns, se manifestă, se exprimă, nu mai ai curajul să-i trimiţi la nivelul adecvat de pe scală, că te iau ei de guler. O întrebare despre nivelul de cultură sau gradul de inteligenţă e ca o înjurătură adresată majorităţii semenilor noştri care se învârt prin politică şi care tot învârtindu-se se înşurubează temeinic. Şi am să completez cu o butadă: la aceste vremuri, la noi dar şi în Europa, proştii nu sunt prea mulţi, ci sunt prea sus.

— Da, recunosc, sinistra impostură a *cadrelor* mă revoltă. Sunt o babă anticomunistă, viscerală dacă vreţi, pentru că am trăit comunismul, pentru că mica mea familie a avut de suferit. Şi-i întreb pe compatrioţi: a voastră nu? Fiecare familie a fost dur lovită, rănită măcar.

Francamente spus, discursul anticomunist a cuprins greşeli destule, ca epitetul *visceral* să se lipească de el. Enumăr trei: *violenţa* (acel slogan liberal vizând 4 milioane de membri PCR, dintre care cei mai mulţi cooptaţi la hurtă; altul a fost cotizantul, altul – activistul), *maniheismul* (lichele-nelichele), dar şi *lipsa de spirit critic* faţă de oportunişti. Foştii activişti supuşi şi prevăzători s-au mobilizat ca anticomunişti. Cu aceeaşi dăruire, cu acelaşi entuziasm, cu aceeaşi energie, dar în interes propriu.

Nu, anticomunismul nu-i nici *timpuriu*, nici *târziu*, nici *întârziat*, nici *depăşit*, dacă tinerii văd în comunism un ideal. Le-aş pune sub nas două fragmente din *Interviu cu Lenin* de Giovanni Papini: „Nu se poate guverna o sută de milioane de brute fără băţ, fără spioni, fără poliţie secretă, fără teroare şi spânzurătoare, fără tribunale militare, muncă silnică şi torturi”. Şi încă: „Ţăranii reprezintă tot ce urăsc mai mult: trecutul, credinţa, ereziile şi mâniile religioase, lucrul manual. Îi tolerez şi îi cultiv, dar îi urăsc. Aş vrea să-i văd dispărând pe toţi, până la cel din urmă. Un electrician valorează pentru mine cât o sută de mii de ţărani”. Dar un tinichigiu faţă de un filosof cât valorează, pentru expreşedintele Băsescu?

Să închei cu cel mai jalnic antimodel pe care l-am cunoscut: un înlocuitor de profesor de română, din ultima

mea clasă de liceu. Nu-l numesc, nu mai ştiu, Constantinescu parcă. Insul credea că ne predă Bacovia. Mai întâi, împărţea tabla cu o linie groasă, roşie, apoi desena două secţiuni de creier. Cel din partea stângă, ceva mai maşcat, era menit să reprezinte realitatea, ca poetul Beniuc. Celălalt, cu mult mai debil, din partea dreaptă, era chiar creierul bolnav al poetului „decadent”. Dascălul de literatură nouă ciocănea tabla în forţă, silabisind că mintea bună, justă, normală arată realitatea aşa cum este ea; cealaltă e nebună, injustă, anormală; nu reacţionează cum trebuie. Creierul a-tro-fi-al se lasă înşelat de sugestii auditive, olfactive, vizuale. Trei de minus! Dârzul Neculuţă a vrut jugularea exploatării omului de către om. Dincoace, Bacovia, mizantrop, blazat, cinic, în panică individu-a-listă.

În concluzie, profesorul susţinea că declinul culturii burgheze e cauzat de creierul alienat, muribund, intrat în putrezire. El mi-a confiscat *Adela*, pe care o citeam pe sub bancă, să nu-l mai aud făcându-i cazierul lui Bacovia. Pentru acest profesor, Bacovia era culmea descompunerii: creierul dereglat îl făcuse să „redea” aspecte dezgustătoare din morgă, abator, din şantan, din sanatorii, din cazarmă, ba chiar din liceu. Cum e posibil să-ţi scrii epitaful la 18 ani? Să te laşi abrutizat de alcool? Să te obsedeze necrofilia? Şi pe urmă scrisese *puţin*, nu ca Beniuc.

Au urmat exemplificările din poeziile „toxice”. Citea, râzând înecat: „Hau!... hau!... depărtat sub stele-ngheţate”. Numai că nu Bacovia pândea ferestrele cu fecioare pale, nu el era plin de eczeme şi de obsesii, nu el ofta, plângea, suferea, ci Poezia. Ţin minte că, la sfârşitul orei, a şters partea din dreapta a tablei, ca să rămână desenat doar creierul sănătos. Numai că, printre frânturile de poeme, citite în batjocură, intraseră în sala de clasă frigul, corbii, valsul îndoliat, bocetul toamnei. Frunzele lui Bacovia continuau să cadă prin sângele şi nervii noştri de liceeni care-l citiseră prin efracţie.

E just ce spune Marx? Ne putem despărţi de trecutul comunist râzând? În fond, umorul se sprijină pe tragic.

Romanul *Urma*, semnat de dvs., l-am citit râzând şi încruntându-mă a plâns. Nu, nu pot râde detaşat. Ţin minte că, la lansarea cărţii, îi spuneam în gând prezentatoarei: Nu mai zâmbi atâta!

Am avut o nevoie disperată de modele. Din păcate, antimo-delele au fost mai multe. Călăreau cai mari. Şi-mi pare rău să-l contrazic pe Gabriel Andreescu, şi el fost licean „Haşdeu”, când afirmă că „anticomunismul ajută cariera”. Nu anticomunismul, ci comuniştii au ajutat-o şi o ajută încă. Nu inventez strigoi. Emulii lui Marx sunt deosebit de puternici, vor să ne transforme din nou în bucheri şi-n tâmpi. Nu ne putem apăra decât neuitând, nelăsând să ni se falsifice memoria.

IV.

„Eu fac parte dintre cei care acceptă că o polemică poate avea doi câştigători şi că trebuie să cedezi argumentelor celuilalt, când le deţine”.

„În ce mă priveşte, n-am atacat niciodată, m-am apărat numai, însă nu întorc obrazul celălalt ca să primesc – hristic – încă o palmă. Nu pot răbda cu bucurie, aşa cum cere Sfântul Isaac Sirul, injuriile mincinoase”.

— *Discutând despre spirit critic şi despre bolile lui, mi-aţi rămas datoare cu relatarea despre atacuri neoneste* ad personam.

— Îmi amintesc: m-aţi întrebat dacă avem polemică şi v-am răspuns că da, avem polemişti de forţă. Pacea nu se prea lasă sub corcoduşii munteni, cum scrie un umorist. Nici sub teii ieşeni (câţi au mai rămas după primarul supranumit de studenţi *TAI-TEI-TAI-TOT*), nici sub castanii maramureşeni, nici sub zdravenii copaci seculari ardeleni. Numai că, după La Rochefoucault, „nimeni nu este atât de bun, nici atât de rău cât pare”. Marin Sorescu a produs valuri de acid sulfuric. Mircea Cărtărescu şi-a mărturisit (*Jurnal*, Humanitas, 2001) „criza de ură şi furie”, aflând că la Centrul Cultural din Paris se sărbătorea apariţia altei cărţi de Sorescu. Împotriva lui Cezar Ivănescu se ridică şi postum (v. „România literară” nr. 19, din 28 aprilie 2017) un tsunami de violenţe verbale. Nu divergenţe de opinie, ci

împroşcări: „voce de ţârcovnic ţicnit”, autor de „«versuri» de un prost gust iremediabil”, plus „şiruri de articole compuse într-un limbaj de-o inimaginabilă vulgaritate”. „Resentimentar şi complexat” Don Cezar? A scris „denunţuri într-un limbaj isteric”? Nici nu-i nevoie să spun cine semnează toate astea. E recognoscibil! Nu mai amintesc faptul că aproape l-au omorât minerii lui Iliescu, din bătaie. Poetul, marele, s-a îmbolnăvit

— Şi a murit din cauza unor *acuze neîntemeiate* de colaborare cu Securitatea, intrând slăbit într-o operaţie. A dat *Plata luntraşului* (titlul altui mare poet, Ilie Constantin) prea repede.

Cuiva i se pare că a produs un oximoron isteţ, numind-o pe Georgeta Dimisianu „babă utecistă”, altcineva nu se sfieşte să scrie despre un prieten plecat dincolo (Vintilă Ivănceanu) că a fost *un escroc* şi *un cretin*. Regulile bunei cuviinţe nu le încalci când nu eşti în acord cu opinia interlocutorului.

Mai ales în jurnale postume şi antume nu se omit atacurile la persoană de tot felul; se plantează răzbit mine anti-personalităţi ca G. Călinescu, Arghezi, Crainic, Gyr…!

Mircea Zaciu a scris despre Eugen Barbu că e „scriitorul dactilografelor şi coafezelor, acesta e publicul lui, nivelul lui, succesul şi popularitatea lui”. Ei, nu-i chiar aşa. Chiar dacă omul era *neconţinut*, ca să nu spun bădăran, cu adversarii pe care îi turna la Ceauşescu pentru că se abăteau de la linia partidului, chiar dacă a plagiat fără ruşine şi fără onoare, a scris şi două romane excelente. Zaciu n-a omis să spună, în jurnal, că „Moşu” Gogu Rădulescu i-a făcut rost de casă lui Gabriel Liiceanu. Şi Pleşu, de editură, după o parte a presei. Da, dar G. Liiceanu a avut pricepere să transforme Editura Politică în Gallimard-ul românesc, Humanitas, oricâte reproşuri i s-ar aduce, privind mai ales primele reeditări, destul de neprofesioniste, scoase prea „cu răpejune”, vorba hâtrului Creangă.

Octavian Paler, făcând parte din „bătrânetul editorialist”, mâncat de *critifricţiuni*, cerea: „Să deosebim

polemicile care slujesc idei, de cele care slujesc doar interese, pasiunile care iau foc, de cele care vor să dea foc”. Imediat s-au căutat noduri în papură polemicilor cordiale dinspre „disidenţi”. Am folosit ghilimelele ca să marchez distanţa faţă de adevăraţii disidenţi, care nu vorbeau despre neajunsurile sistemului comunist la un pahar de whisky. I-au amintit că a fost redactor şef la „România liberă” între ’70—83. Nu şi că, în ’83, a băut cupa plină de cucută realist-socialistă şi a (fost) demisionat.

— *Care e distanţa dintre polemică şi defăimare*? *Dar dintre polemică şi jignire pur şi simplu*? *Cât de incomod devine un polemist*?

— Cele mai abjecte atacuri au pornit asupra lui Paul Goma. I s-au inventat şi opinii, şi (re) sentimente, iar Goma rămâne cel mai controversat polemist. Având, ca Petre Pandrea, un acut sentiment al justiţiei, îl desfiinţează pe ne-scriitorul oficios, laş, cameleon, aservit Puterii, cu pohtă de scaun obţinut prin metoda guduratu-lui la uşa preşedinţilor. Iar pomelnicul lui Goma de compromişi e foaaarte lung.

Rămas necuminţit sub vremi, Paul Goma a fost, este şi va fi incomod pentru mulţi şi mulţi transpiră pe pagina de pamflet pentru a-l înmormânta ca scriitor. Desconsideraţi, desconsideraţi, poate rămâne ceva!

Cu rea-credinţă şi cu rea-voinţă, s-a numărat de câte ori se repetă cuvântul „*evreii*” (*cu doi i*!) în jurnalul din 2005, ca să se conchidă că ar fi antisemit. Cifră exactă: de 120 de ori în 680 de pagini! Şi câţi denunţători nu s-au ivit (victimă colaterală: *LIS*)! Câţi „polemicari de subterană”, spre a le zice ca Viorel Padina, nu s-au aliniat pe scenă în spectacolul denigrării sale. Cu violenţă, s-a ridicat în scările limbii de lemn Vasile Băran, apelându-l *hienă*. „Ce ignorant ca atitudine!” mi-a spus, în felul lui profund şi limpede totodată, Petru Ursache, autorul eseului *Omul din Calidor*. Goma s-a plictisit să răspundă atâtor injurii dinspre *barani*, atâtor insulte papagalizate. „Ducă-se pe pizdei!”, le-o fi zis, folosind propriul *alfabecedar*. Şi nu-i

nimic mai neadevărat (subliniez!) ca ura lui Paul Goma faţă de evrei. Deşi tată de copil evreu, a fost declarat, cum o spune el însuşi, „antisemitul de serviciu”. Adevărul este că exilatul din Belleville e *maiştiutor* de polemică decât noi toţi; a sa *cinste activă*, ca să uzez de sintagma lui Gheorghe Grigurcu, nu poate fi contestată de cântăcioşii lui Ceauşescu. Iar criticul din „Amarul Târg” face parte din familia celor grei, de la Arghezi la Luca Piţu şi Dorin Tudoran, fineţea intelectuală în polemică, pe care i-o preţuiesc, fiind atuul său. „Oare când va polemiza Lazlo Alexandru cu sine însuşi?”, s-a întrebat Gheorghe Grigurcu, referitor la Goma, într-un „exerciţiu de adevăr”.

Dar câţi traseişti n-au servit bazaconii cu gust de antisemitism, nu s-au precipitat spre acuze ca „antioccidental violent” (Adrian Marino despre Ovidiu Hurduzeu)?

— *Câtă „umoare” încape într-o polemică*?

— Nivelul de înţelegere – atenţie! – se vede cel mai bine în polemică. Atunci când îţi percepi adversarul prea umoral, înseamnă că nu deţii o minimă cultură a diferendului, oricât ai fi de *intello*. Şi aici îi dau dreptate lui H.-R. Patapievici (*Despre idei & blocaje*, Humanitas, 2007, p. 27): „răul trebuie căutat în debilitatea mediului intelectual românesc”. Iar Luca Piţu, în schimbul de e-mail-uri cu Vasile Spiridon, alias Don Basilio, alias Conu Spirache (vezi corespondenţa publicată în revista „Conta” nr. 26/2017), taxa fortuitatea de „boier al minţii”, numindu-l, ironicalmente, Papa Pievici: „Când să dăm şi noi, în ceara mă-sii, un Kierkegaard al nostru, să ne mai apucăm să-l boicotăm?” Laudatio specioasă, aflată foarte departe de un anume *style-bas*.

— *Vă place vorba-n colţuri*? *Cât de colţuroase-colţoase pot fi cuvintele*?

— Da, îmi plac şi mie vorbele-n colţuri, admit chiar că sunt colţoasă. După un fost activ CC/PCR, autorul unui jurnal de tip… gros, aş fi *bilioasă* (cuvântul aparţine lui Caragiale). Adversari, cu mult mai puţini decât bunii prieteni, mă numesc revanşardă, încrâncenată, pătimaşă.

Ceilalţi, prietenii, mă văd „încordată ca un mustang nărăvaş care se cabrează ori de câte ori vede băţul sau zăbala” (Ioan Adam). În ce mă priveşte, n-am atacat niciodată, m-am apărat numai, însă nu întorc obrazul celălalt ca să primesc – hristic – încă o palmă. Nu pot răbda „cu bucurie”, aşa cum cere Sfântul Isaac Sirul, „injuriile mincinoase”. Nu, nu mă pot smeri. Îmi asum

— Păcatul ăsta, dar nici nu mă aşez „pe scaunul celor batjocoritori”, aşa cum scrie în Psalmi.

La începutul discuţiei noastre, am arătat miza luptei mele: contra celor care denigrează valorile româneşti, câte sunt. Pentru mine – repet, că trebuie – Eminescu nu e „protolegionar”, nici Noica, „hibrid comunisto-legionar” (v. şi *Paradoxul Noica* de Alexandra Lavastine). Iorga, Blaga, Ernest Bernea, Mehedinţi nu „sunt fluiere mistice”, de aruncat în vreun muzeu părăginit, cu lacăt la intrare. Nici Nae Ionescu nu este un „plagiator insignifiant”, ca pentru o boieroaică a minţii, nici Petre Ţuţea „un tataie excentric”, „maie-utizând prin cârciumi”, ca pentru alt boier al minţii. Şi-l citez pe filosoful Mihai Şora, în apărarea mentorului: „Preţul inculturii va fi barbaria”. Ni se recomandă să desacralizăm „trioul sacru” Eliade-Cioran-Noica, deoarece n-ar fi „onorabili ideologic” cei sus numiţi. şi, pe cale de consecinţă, nici eliadiştii, nici „ţuţerii lui Ţuţea”, nici „catarii” lui Noica nu-s „onorabili”. Blaga nu mi se pare, cum îl vede Dan Petrescu, un *plicticos* şi un *epigon*, nici „primul tont mioritic”, un oier al minţii susţinut doar de „oieri mioritici”. Nici G. Călinescu nu este, aşa cum îl văd eu, numai un „lozincard neolo-gizant”, cum îl vede Al. George. Ţuţea a fost declarat „clovn fără operă”, iar Călinescu, clovn cu operă „de trei parale”. Dar cine a scăpat nehulit? Cineva susţine că Marino a luat „premiul *Merder*” şi crede că are umor; pe un forum, Florin Iaru e trimis în râpă (apel la numele din buletin) ca satanist. Pentru că lui Dan C. Mihăilescu îi place ciorba de burtă, Ţepeneag l-a taxat urât: „C-aşa-i omu’ incult”.

Când te declari pentru respectul valorilor reale, îţi asumi anume riscuri. Sunt conştientă de ele. Mi-am şi

creat adversităţi pe viaţă. Iar tema modelelor provoacă umori temperamentale celor care folosesc ghilimelele deriziunii pentru cuvântul *naţional*.

„Am fost şi sunt deranjată de ignorarea valorilor de prim rang, în folosul altora, mai modeste”.

— *Există subiecte predilecte pentru o polemică în plan literar*? *Cum poate fi „mistificată” o polemică*?

— În „Revista română”, nr. 1 martie, 2006, frumos rebrendu-ită de istoricul literar Liviu Papuc, *decist* (de la Leca Morariu) şi la invitaţia sa, scrisesem un text intitulat *Nevoia de modele*. Şi tot în „Revista română”, un alt semnatar, iritat, pesemne, că modelele citate aparţineau culturii române, a găsit cu cale să-mi amendeze lecturile ca „naţionaliste”. Numai că nu erau deloc în contradicţie cu acelea din cultura universală, pe care G. Ibrăileanu o numea „omenească”, aşadar cultura întregii umanităţi. De altfel, Ion Barbu, desfiinţat şi el ca naţionalist verde, spunea: „Am avut o singură evlavie, Edgar Poe, şi trei admiraţii: Mallarmé, Rilke, Rimbaud”.

Am fost şi sunt deranjată de ignorarea valorilor de prim rang, în folosul altora, mai modeste. Aberaţiile lui *miles gloriosus* (judecând după genitivul uzitat: Magdăi, cam novice în ale gramaticii) i-au plăcut lui N. Turtureanu, care hăhăia, cum i-i felul: „Io-te că Isăcescu a avut curaj să te atace!” Cu avânt polemic, opozantul strâmba din nas la lista mea de modele (Eminescu, Pârvan, Iorga, Blaga, Ţuţea, pe care mulţi oportunişti îi numesc, în cel mai bun caz, „expiraţi”) şi-mi propunea lista sa de modele, mult mai încăpătoare: de la Poe la Gheo, de la Carmen Sylva la Rowling. Mă rog, treaba lui dacă-l prefera pe Harry Potter lui Nică al lui Creangă. Eu fac parte dintre cei care acceptă că o polemică poate avea doi câştigători şi că trebuie să cedezi argumentelor celuilalt, când le deţine.

— *Într-o anchetă, provocat de Bogdan Creţu să vorbesc* despre *polemică, spuneam*: *„Nu am pus mare preţ pe celebra polemică Maiorescu-Gherea, atâta vreme cât socialismul teoretizat, propovăduit (şi instaurat efectiv prin fecioru-său!) de al doilea ne-a ţinut în captivitate*

atâta vreme. De fapt Gherea nu-l contrazice pe Maiorescu, mai bine aş zice că nu îl înţelege. Sau dacă îl înţelege, o face pe-a (scuzaţi!) grobianul trimiţând ocheade galeriei anti-estetizante din preajmă. Maiorescu nu refuză ideile critice care îl animă pe Gherea, în măsura în care arta unei epoci este, prin simpla ei existenţă, o expresie a epocii respective (după T.S. Eliot, Blanchot, Umberto Eco sau Călinescu, ca să dau câteva exemple la întâmplare). Dacă artistul reuşeşte să fie, prin demersul său artistic, „o expresie" a epocii viitoare, înseamnă că avem de a face cu un geniu şi i se iartă că „nu exprimă tendinţele epocii" depăşită în pas vioi. Gherea citeşte cu ochelarii lui Marx (şi Engels, cu care era prieten) literatura epocii sale (când nu împrumută şi pince-nez-ul lui Lenin!) şi vai de cei pe care i-a convins că socialismul poate fi şi o „ideologie artistică... (...) Dacă ar fi fost moaşă la o ipotetică maternitate în care ar fi trebuit să se nască scriitorii români, probabil că Gherea i-ar fi sufocat din faşă pe Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Virgil Mazilescu sau Mihai Ursachi, ca să dau doar câteva exemple de scriitori estetizanţi, cu morbul eternităţii în sânge. Şi i-ar fi lăsat în viaţă doar pe Mihai Beniuc, Ion Crânguleanu, Dinu Săraru şi Adrian Păunescu. Doamne, iartă-mă!

— Perfect adevărat! La urma urmelor, ce căutam eu *ad fontes*? Oi fi fost o retardată culturală, dacă plângeam după *Mama* lui Coşbuc, scoasă din manualul de română, ori după desuetul de Goga, şi el, conform „Scânteii" anului 1944, altă „mătrăgună care trebuie stârpită". Şi să mai spuneţi că proletcultismul n-are lăstari viguroşi!

— Domnul I.P. – Isăcescu (nu ca mine, o babă păşunistă cu complexul patriei, tradiţiei, religiei) căzuse în extaz la spectacolul *Evangheliştii*: „Am avut şansa să văd piesa Alinei Mungiu"; „scenele de sex oral întregesc (după părerea mea) imaginea unei lumi". Lume biblică oare? Montherlant, ca să nu mai citez vreun român indezirabil, a notat lapidar: „Răul e vulgaritatea". Intelectuala noastră publică e în trend: nu amprenta eroică e de preţuit, ci aceea erotică, după cum tot în trend e să iei în derâdere

cartea de învăţătură a Bisericii. Şi ce activistă radicală contra creştinismului ar fi fost autoarea piesei cu pricina, în ceauşism! De altfel, doamna Pippidi comentează asiduu minimalizant, cu *acriditudine*, ca să uzez de glosarul lui Paul Goma, cultura noastră „scurtă şi săracă”, cu varianta „mică şi coruptă”.

Domnul Isăcescu scria în „Revista română”, dar cool-atitudinea sa – că alt cuvânt n-am – contra modelelor paideice româneşti (considerate de extremă dreaptă) nu prea aveau ce căuta într-o revistă intitulată astfel. Cum confuzia nu-i bună de nimic (şi nu-i spun ignoranţă chiar dacă m-ar tăia), mi-l recomanda pe Ezra Pound ca antifascist. Credeţi că a dat vreo erată? Nu. CDZ, cum se scrie pe Facebook pentru cedez. Am cedat. N-am mai colaborat nici cu seniorul Turtureanu, nici cu juniorul istoric, nici n-am mai frunzărit măcar revista cea română.

Un aforism englez spune: „Există minciună simplă, minciună grosolană şi minciună statistică”. Eu am avut parte de una grosolană. Or, minciuna repetată aspiră la statutul de adevăr-adevărat.

„De câte ori să repet că eu consider antisemitismul boală psihică şi că detest ura de rasă aşa cum detest şi ura de clasă?”

— *Cât de toxic este antisemitismul*? *Dar cât rău fac indivizii care îşi asumă tema antisemitismului drept o cauză personală, după care* îşi *ascund umorile personale*? *Ne amintim de atacul lui Shaul Carmel care a citit prost, tendenţios un articol de-al dvs, ca să îşi argumenteze o teorie proprie, ambiguă*!

— Scriam şi în textul *Vorbind din off*, din „Revista română” nr. 2, 2006, că nu pricep cum se-ntâmplă, nu-nţeleg cum se poate ca tema modelelor să provoace atâtea umori temperamentale. În fapt, pricep bine de ce „o ceată de agitaţi” (mulţumesc, Alex. Ştefănescu!) demonstrează – sau vor s-o facă măcar – că România e *terra deserta* din punct de vedere cultural. Dacă industria a fost declarată postsocialist morman de fiare vechi, de ce n-ar fi şi

literatura morman de rable, iar cultura umanistă o „maioneză tăiată”, cum sugera H.-R. Patapievici?

Comanda fiind dată, a urmat contestarea *modernităţii clasicilor*, „fumaţi” demult; s-a strâmbat din nas la „izul” lor naţional. A deranjat personanţa românităţii, pe care a pus accent Blaga, cu matricea lui (nu a noastră; pe noi nimic nu trebuie să ne mai unească, nici Unirea; doar n-o să-l contrazicem pe Herodot: „Dar unirea lor – *a tracilor*, *nota mea*, *Magda U.* – e cu neputinţă şi nu-i chip să se înfăptuiască, de aceea sunt ei slabi”). Am ajuns refractari la ideea de specific, de stil propriu, de matrice stilistică proprie oricărei culturi, proprie aşadar şi culturii noastre, ca fiind propagandă de paradă ceauşistă. Dar poate Brâncuşi să nu fie „subjugat” matricei? Sau Enescu? Şi nu e un „jug”, sau e un jug benefic, indicând direcţia.

Râdem de baştină, de şleau, de „spaţiu mioritic”, de „deal-vale”; bătăliei de la Rovine ne amuzăm să-i spunem „bătălia de la Ovine”. Facem haz de „limba oiască”, nu românească, uitând că marii creatori, fugăriţi peste hotare, ca Mircea Eliade ori Emil Cioran ori Vintilă Horia, nu şi-au pierdut identitatea, au avut nostalgia plaiului, a Poienii Mărului, a Coastei Boacii. A avut-o şi Shaul Carmel, de vreme ce a revenit de atâtea ori pe ţărmul Mării Negre sau în dulcele Târg al Ieşilor, ca să-şi ia, în 2007, Premiul revistei „Convorbiri literare”.

Înainte de a respinge ce scrie X, n-ar trebui să-l şi citeşti? Sau cer prea mult? Nu-i agreez pe polemiştii care contrazic ce cred ei că ai scris, nu ce ai scris cu adevărat. Accept să fiu combătută, dar nu în fals intenţionat. Nu cu agresivitate lipsită de informaţie corectă, fără eleganţă, fără civilitate. Nu *shaulcarmelic*.

Un coleg de facultate şi prieten, Constantin Coroiu, mi-a adus un număr din revista „Viaţa noastră”, din august 2008: „Scuză-mă, dar trebuie să ştii asta”. Am aflat. Ce-am citit mi-a produs „starea de şoc Carmel”, cum am numit-o de atunci. Cu voce tunătoare, foarte combativ din avionul pe care-l numea „caleaşca aerului”, mă acuza, nici mai mult, nici mai puţin, că aş fi susţinut expoziţia de la New

York, cea cu poneiul roz, având svastica pe crupă. Fostul luptător în războiul de 6 zile din ’67 (emigrant în Israel din ’65), după ce luptase aprig pentru realism-socialist în ziarul „Clopotul”, părea gata să pună la cale o tăiere de limbă şi o scoatere de ochi. Un fonfleu gazetăresc, asta era ce scria la rubrica sa *Contrapunct*, având ca subtitlu „Cu dragoste din avion” şi ca titlu: *Învierea stafiilor*, eu fiind *stafia*. Precizare: 2008 fusese declarat *an al dialogului intercultural european*.

Clopotarul din Botoşani n-a avut o clipă intenţia să citească textul meu, în „Argeş”. Ce nevoie ar fi avut de argumente *ad rem*?

La polemicile pline de bădărănii, de bălăcăreli, de dejecţii nu răspund, dar, cum era implicată revista din Piteşti, am răspuns. Şi asta pentru că Shaul Carmel voia doar să mă trăsnească din cer ca „rrumâncă, naţionalistă şi antisemită până-n măduva oaselor”. Aşa mă radiografiase dumnealui. O astfel de judecată m-ar fi trimis la Fort 13, într-o celulă de pedeapsă cât un sicriu, pe vremea Tribunalului Poporului. În zarca de la Aiud, aş fi stat în picioare, ziua întreagă, la marginea patului; aş fi sorbit din ciorba bine strecurată, fără o boabă de fasole, arpacaş, cartof. Oblonul ar fi fost astupat, să nu intre, cumva, aer proaspăt.

De câte ori să repet că eu consider antisemitismul boală psihică şi că detest ura de rasă aşa cum detest şi ura de clasă? N-am nicio fobie iudaică, aşa cum m-a acuzat, fără dovezi, Shaul Carmel. Numai că nu vreau să avem memorie *selectivă* (aşadar tot un soi de memorie *captivă*), prin recuperarea „ex-comuniştilor, ofiliţi şi reşapaţi”, cum le-a spus Radu Mareş. Iar dacă discuţi despre faptul că prima secţie de critică a Uniunii Scriitorilor a fost alcătuită din dentistul Vitner, inginerul Crohmălniceanu, călinescofobul Vicu Mândra, student, ultraradicalul Mihai Cosma, Silvian Iosifescu şi Paul Georgescu, reprezentanţii cei mai vajnici ai ideologiei oficiale, fără să precizezi etnia nimănui, o, eşti declarat pe dată antisemit, neonazi, legionaroid, „tuţer Ţuţea” ori adeptul acelui „naţionalist

rasist”, cum l-a numit Al. George pe Nae Ionescu. Chiar dacă n-ai afirmat că starea ebree a fost privilegiată în proletcultură. Tot din prima secţie de critică a USR a făcut parte şi Nestorul „Scânteii”, românul Ignat, înlocuindu-l pe adevăratul Nestor al filosofiei româneşti, C. Rădulescu-Motru. Iar Geo Dumitrescu, alt ne-evreu, a fost eliminat din PCR pentru că şi-a luat *libertatea de a trage cu puşca* în bucherii lui Stalin şi a intrat în bătaia puştii lor.

Paul Goma a fost trecut pe lista neagră pentru că a cerut *istorie integrală*, aşa cum nu vor proletcult-fantomele care au tăiat şi spânzurat, aruncând în temniţă elita ţării, în perioada cea mai nefastă a României.

Cu „mâna pe inimă” sau pe la inimă, dar şi cu retorica de tip stalinist deprinsă în Şcoala Superioară de Literatură şi Critică Literară din Bulevardul Kiseleff, supranumită „Ferma de scriitori”, Shaul Carmel a găsit cu cale (a aerului) să vitupereze articolul meu, *Vorbind din off*, ca fiind „cea mai rrumânească şi mai urât mirositoare chestie”. O, „*fericitule care pleacă*, mirodeniile tale au miros plăcut”, i-am replicat eu, după *Cântarea cântărilor*. Nu m-am înfricoşat la acuzele aiuritoare, chit că Shaul, dând în penibil, îmi trăgea clopotele.

Mi-am recitit textul publicat în „Argeş”, minunându-mă ce memorie avea, dar şi cu gândul să-i motivez, cumva, nestăpânirea de sine, bazată pe dezinformare crasă: că mi-ar fi plăcut poneiul cu svastică! N-am găsit altă motivaţie decât că îl urma pe directorul Şcolii de Literatură Petre Iosif, ne-scriitor. Când, foarte rar, scria, scria: „Mai sunt tovarăşi care preferă fumul exotic al unui Apollinaire sau Malraux mirosului de sudoare muncitorească”.

Semnând S. Vântu în „Clopotul”, Carmel era paznic atent al dogmei, mare vânător de alunecări în teren ideologic. Nu eram corect politică? Oi fi fost, dar textul meu nu făcea altceva decât să semnaleze indiferenţa faţă de modele, de *repere absolute*, cum le numeşte Petru Ursache, maladie urâtă a etniei româneşti. Recentuţ, într-o emisiune televizuală, de marţi, 30 mai, 2017, doamna prof. univ. Mihaela Miroiu credea că intenţia lui Brâncuşi a fost

să sculpteze nu Coloana infinitului, ci *Coloana neisprăvirii românilor*, iar neisprăviţii ăştia ar fi *epuizaţi*, fără să fi făcut nimic în istorie.

România ar fi ori *isterică* ori fără reacţie, deci *moluscă*; după alţi antropologi sau sociologi, ţara (nu guvernarea) e *defectă*. A fi demofil a ajuns „atitudine reacţionară”. De-a lungul istoriei, n-am fi fost decât trădători ori înfrânţi în bătălii. Victorii n-avem. Ţăranul, bietul de el, e murdar, incestuos, violator. Marian Popa le spune etnologilor, care susţin nemernicia asta, „viologi”, cercetători ai violului: de la Traian, siluind-o pe Dochia, la domniţele voievozilor, „ruşinate” de turcii păgâni; Mircea, Ştefan, Mihai sunt taţi de bastarzi. Concluzia: am fi *altfel* ca popor. Vechimea noastră trezeşte zâmbete („Bă, protocroniştilor!”); devotamentul, loialitatea, jertfa eroilor sunt batjocorite de „saltimbancii şi irozii” vremilor noastre. Şcoala Boia e pusă pe re-structurarea memoriei, pe demolarea simbolurilor identitare. Şi-l aprob pe Alex. Ştefănescu, scriind despre Boia: „un profesionist al denigrării românilor”, vrând să le desfacă miturile, mistificând.

Recunosc: junele istoric Isăcescu m-a supărat, după cum mă supără faptul că suntem din ce în ce mai indiferenţi la modele şi mai atraşi de mode efemere. Or, fără puncte cardinale îţi pierzi Nordul. Cum să scrii? Din nimic nimic răsare, atenţie, dragi dou-ămiişti puşi pe denigrări. O fi denigrarea asta continuă mult dorita liberalizare a criticii? Mă tem că nu, că nu este.

Cum s-ar fi format păltinişenii fără „antrenor”? Eu am pierdut timp cu profii marxişti în facultate, dar l-am câştigat cu Al. Dima, Ştefan Cuciureanu, Constantin Ciopraga, Mihai Drăgan, Hertha Perez... În ce-l priveşte pe eminescologul M. Drăgan, după acel Decembrie a devenit *Le mort qu’il faut*, mortul care trebuie (titlul lui Jorge Semprún), din alergia la *Volksgeist* (spiritul poporului) a detractorilor săi.

Dar să revin la Carmel, care n-a dat semn că ar fi fost deranjat de „modelul” Ezra Pound, recomandat de istoricul

suscitat, Isăcescu, ca lectură obligatorie şi modelatoare ideologic. Deranjat a fost de o frază a mea. Scriam că, postsocialist, „canonul trebuia redesenat cu ciocanul”. Nu Arghezi, ci Tzara; nu Blaga, ci Fondane; nu Rebreanu, ci H. Bonciu; nu Camil Petrescu, ci Blecher sau Sebastián. Mai scriam că nimeni nu trebuie neapărat să ia locul cuiva, fiecare având locul lui în istoria literaturii. Nici n-aş fi observat, dacă nu mi-ar fi atras atenţia Shaul Carmel, că „înlocuitorii” sunt evrei. După publicistul de la „Clopotul”, care a făcut întâi Şcoala de literatură şi abia apoi şi-a terminat liceul, eu aş fi fost revoltată că „scriitorii evrei au «luat» locul scriitorilor români în ţara lor, adică a ei”. L-am contrazis: Fondane n-a luat locul lui

Eminescu, cu atât mai puţin A. Toma sau Dan Deşliu; nici Bonciu locul lui Rebreanu, nici Tzara locul lui Arghezi, pentru că nu au putut s-o facă. Re-repet: fiecare are locul său în istoria literaturii. Şi dacă prefer proza lui Goma, nu cea semnată de Norman Manea, asta nu înseamnă că dau dovadă de antievreitate. Numai că Shaul Carmel vedea totul numai prin dioptria evreu-neevreu, *„ai ei” / ai lor* (adică ai mei).

— *E o reminiscenţă din alte vremuri această linie de demarcaţie între etnii, revolută, care crează false conflicte, false tensiuni. Nu mă întreb niciodată ce etnie are un autor care îmi propune o carte mare, un roman, un volum de versuri...! Cred în onestitatea artei, istoria are azi alte norme de conduită. Eu sunt fascinat de cărţile semnate de Yuval Noah Harari, Homo Sapiens şi Homo Deus, de romanele lui Jonathan Safran Foer, un scriitor american, evreu, formidabil. E cel care spune undeva un adevăr de care trebuie să ţinem seama: „Ah, viii de astăzi sunt mai mulţi decât morţii dintotdeauna, încât dacă toţi cei vii ar vrea să joace rolul lui Hamlet nu ar fi îndeajuns scăfârliile ca să prezinte un Yorik credibil”. Ştiu că îi admiraţi pe Sebastián şi pe Steinhardt, faceţi deseori referire, în eseurile dvs. la scrierile lor, la atitudinea lor.*

— Pe mine, Steinhardt şi Sebastián m-au îmbogăţit sufleteşte. L-am admirat pe Tudor Vianu, „un lucid

modest”, căruia 18 ani i s-a amânat titularizarea, de la membru corespondent al Academiei la membru deplin, pentru că „a şovăit” să se supună cerinţelor proletcultiste. Şi ce diferenţă este între rapid adaptatul Ralea şi lent adaptatul Vianu! „Dilema” am cumpărat-o ani în şir, număr de număr, pentru Radu Cosaşu, care i-a dat şi numele. L-am iubit şi pe el, şi pe Brel. În „iepocă”, R. Cosaşu era gura mea de oxigen. Trecuse de la patos comunist la sarcasmul din *Supravieţuiri*, ignorând şantierele unde fusese reporter. Juca belotă şi asculta Brel, lăsând naibii *Lumina Hidrocentralei* „V.I. Lenin” (Bucureşti, Ed. Tineretului, 1960).

— Sfârşitul tragic (avea 37 de ani, Doamne!) al lui Mihail Sebastián m-a obsedat şi mă obsedează. Se ducea la Universitatea muncitorească, pentru a conferenţia despre Balzac. N-a avut timp să se ferească de camion? N-a dat un pas înapoi, nu s-a ferit? Blândul, bunul Sebastián se afirma atunci dur, ca luptător social. M-am surprins gândindu-mă că a fost omorât la vreme (rea), ca să nu se compromită în războiul proletcultist. Citisem că o ascultase pe Lucia Demetrius la un cenaclu, în casă la Felix Aderca. După lectură, Sebastián a izbucnit: „Revoluţia aleargă pe stradă (era imediat după 23 august ’44) şi aici se face literatură!” Replica lui Aderca nu l-a calmat: „Literatura, când e originală, iubite Sebastián, e tot un fel de revoluţie!”. Dar Mihail Sebastián nu l-a ascultat: a fugit pe scări, să participe la „revoluţia proletară”.

— *Cât rău poate face culturii o polemică prost „întocmită”, neo-nestă, tendenţioasă? Cât de polemică a fost cenzura? Câtă polemică era permisă sub cenzură? Ideologia comunistă permitea polemica?*

— Am tot spus că au apărut acei arbitri ideologici, gata să te taxeze ca *depăşit*, ca *întârziat* în canonul vechi, dacă nu defăimezi tot ce s-a scris înainte de ei. Dar, atenţie: *nimicul poate nimic*, cum avertizează Heidegger. Distrugem canonul didactic, de la Creangă la Rebreanu, de la Goga la Labiş. În ce scop? Ca să nu avem *repere absolute* şi, pe cale de consecinţă, nimic care să ne

definească identitatea. Eu nu cred că poţi primeni canonul ca pe un cearşaf, dimpotrivă, nici că poţi nimici cu un număr de revistă canonul Eminescu. Şi-l urmez pe profesorul N. Manolescu, susţinând: „canonul nu se discută; canonul se face”. Deci să ne canonim pe text, nu să reanimăm ideologia proletcultiştilor şapteclasişti, gata să-l înlocuiască pe Eminescu cu A. Toma. Cu cât eşti mai inclement demolator de Eminescu, cu atât eşti mai mărunt ca scriitor. Zice Alex. Ştefănescu şi-l aprob: „Spune-mi ce înţelegi din Eminescu, ca să-ţi spun cine eşti”.

— Pe vremea şcolarizării mele, clasicii erau trecuţi prin ciurul şi dârmonul cenzurii. Criticii de direcţie realist-socialistă se îmbulzeau să-l mistuie pe Eminescu, până nu mai rămânea din el nimic decât *Împărat şi proletar*. O luăm de la capăt, *post annum* 1989, propunând *Somnoroase păsărele* ca o creaţie de vârf? Altfel, *poetul naţional* (sintagmă răzbit contestată) e considerat un *deplasat*, cu iubirea lui *deplină* de ţară, de limbă, de neam… Şi cât s-a râs de *râul-ramul*!

Anihilanţii activişti au vrut demolarea construcţiilor durabile ale culturii româneşti, pentru ca acum să apară (I) luminaţii (unii, proveniţi din pulpana proletcultă), să ne spună ce-i cu acea gândire politic-corectă de care nu-i în stare decât o anume elită. Iar elitei trebuie musai să i te supui, ea având totdeauna dreptate, chiar când greşeşte.

Corecţilor politici nu le place sintagma lui Blaga, „duh românesc”, mie nu-mi place cuvântul *iz*, pus lângă *tradiţie*, nici desconsiderarea modelelor de etică şi de estetică. Şi asta pentru că, în ce mă priveşte, aplic şi criteriul estetic *eugeniovinescian* şi pe cel est-etic, *monicalovinescian*. Nu, nu sunt în acelaşi rând Steinhardt cu Zaharia Stancu, nici Edgar Papu, care putea spune despre Don Quijote, „vechiul meu prieten”, cu Dan Zamfirescu. Comparaţi destinul lui Petru Popescu şi destinul lui Ion Zubaşcu. Chiar Adrian Păunescu, până a nu deveni „vulcan noroios”, cum îi spune Ion Zubaşcu, nu-i de comparat cu poetul *Mieilor primi*.

Canonicii se recitesc, notează Harold Bloom (*The*

Western Canon; *the Books and School of the Age*, 1994). De asta n-o fi dorind o profesoară de română suplinitoare să-l mai predea pe Ion Creangă? Nu-i *dezvăţământ* (mulţumesc, Marian Victor Buciu!) ăsta?

— *Aici cred că este fundătura în care ne-a adus învăţământul superior „cu taxă”, am dat inteligenţia românească pe mâna afaceriştilor din universităţi de stat sau private, ambele forme devenind*

„Forme fără fond”, dar cu fonduri atrase. Tot răul din societatea noastră, cultural, dar şi economic, crizele de civilizaţie şi cele morale sunt rodul promiscuităţii din mediul academic! *Am „minimalizat” rolul educaţiei atât de grav, încât dacă dă bani un Becali, de exemplu, poate cumpăra diplome pentru toate oile sale*...! *Iar ministrul Dacă le duce în Parlament*...!

— Exact! Minimaliştii (faţă de postmodernişti) au tot scurtat lista modelelor, părându-li-se prea lungă. Studentul plătitor a devenit client, cere prestaţii – servicii pe banii lui şi prestatorul – profesor i le oferă. „Bologna, ofta Petru Ursache, uite unde ne-a dus!”. Curând, elevii şi studenţii nu vor mai şti (şi nici c-or să le pese) că generaţia mea n-a studiat Blaga la şcoală şi la facultate. Însă noi am fost forţaţi de dogma comunistă; acum, se vrea eliminarea clasicilor din manuale pentru că*dezîn văţarea* e în tendinţe.

„E greu să-l iubeşti pe Eminescu”, ironiza Cezar Ivănescu. Ni-i mai uşor să nu respectăm/ admirăm pe nimeni, nesocotind textul din *Galateni 6*: *7*: *„căci ce a semănat omul, aceea va culege”*. Suntem înştiinţaţi c-a apus galaxia Gutenberg, că nu mai e nevoie de cărţi? Atunci, vor rămâne doar cititorii de contoar. Literatura română? O, am avut doar iluzii că ar exista. Azi o vedem şi nu e. Sigur că sunt şi autori normali şi-mi place titlul cărţii Angelei Baciu, *Despre cum nu am ratat o literatură grozavă* (Junimea, 2015). Eu, una, nu-s dilematică privind literatura română; n-am iluzii, am certitudini şi aş putea alcătui o listă foarte lungă de cărţi foarte bune, de lecturi obligatorii.

N-om fi noi o minune de popor, cu o minunăţie de legende, dar n-am convingerea doamnei prof. univ. Mihaela Miroiu că poporul meu este unul *neîmplinit*, simbolul neîmplinirii fiind Coloana de la Târgu Jiu. Noica spunea că Brâncuşi a sculptat infinitivul lung: *infinirea*, iar povestea povesteşte că, plecând pe jos la Paris (1904, vă rog!), Brâncuşi şi-a luat drept sprijin, ca toiag, un stâlp de cerdac din Hobiţa.

„Mulţi sunt puşi pe ucis etnostereotipiile favorabile, accentuând numai trăsăturile psihomorale negative”.

— *Hai să vorbim şi despre polemica aducând în discuţie etnicitatea, multietnicitatea, multiculturalitatea. Este românul „un caz” negativ în ceea ce priveşte convieţuirea culturală? Eu, de exemplu, admir comunităţile în care convieţuiesc, paşnic, dialogal mai multe etnii... Observ acolo un anume dinamism, un transfer de motivaţie...! Alba Iulia, de exemplu, Târgu Mureş, Cluj Napoca, Oradea. Aceste comunităţi „compozite” au etnostereotipii specifice, deopotrivă pozitive dar şi negative! Vă ştiu un om rapid în reacţie, dar drept, cu o memorie a amănuntelor mai ales, fenomenală. În ce priveşte „confruntarea” cu Shaul Carmel, nu cred că e vorba chiar de o polemică, într-o polemică citările trebuie să fie corecte, abordările principiale. Or, Shaul Carmel nu a respectat aceste minime lucruri.*

— Deşi trebuie să ne vedem cu bune şi rele, cu *iubiură*, spre a formula ca Luca Piţu, eu prefer atitudinea *exclusiv* pozitivă celei *exclusiv* negative. Mai ales că mulţi sunt puşi pe ucis etnostereotipiile favorabile, accentuând numai trăsăturile psihomorale negative, hoţie, beţie, lene, necinste, ignoranţă, nepricepere. Alte neamuri or fi fără cusur? Lui C. Rădulescu-Motru nu-mi place să-i dau dreptate când scrie că „românii luaţi individual, cu foarte rare excepţii, nu produc *opuri desăvârşite* (subl. mea, Magda U.) ca francezii, germanii, italienii”, adăugând un etc.până la sacrificiul vieţii pentru o idee personală”. Ba pot, cred eu. Şi n-o să-mi spuneţi că Eminescu era albanez, Caragiale – grec, Steinhardt – evreu şi asta

— Pentru că nu-i vorba de sânge „curat”, subiect de mulţi pixeli, ci de „sânge spiritual, euharistic”, spre a-l cita pe Th. Codreanu.

Şi eu sunt convinsă că *forma mentis* românească nu-i nocivă pentru alteri ori pentru cei cu dublă cetăţenie. Românii nu sunt xenofobi. S-a simţit Shaul Carmel discriminat etnic atunci când a primit, la Academie, Premiul „M. Eminescu” („protolegionarul”, n aşa?), în 1996? Sau, în ’99, premiul Festivalului Blaga („fascistul” lui Răutu şi Crohmălniceanu)? Cum m-a „alintat”: „strălucitoare, dar beznuită”, i-am răspuns că, aşa, *beznuită* la minte cum sunt, nu găsesc deloc amendabil „naţionalismul sănătos” (Eugen Coşeriu), „românismul curat” (Iorga; de recitit *De ce atâta ură*? din „Neamul românesc”, 6 iulie, 1940). Uite că mai fac o încercare de sinucidere literară, replicându-i (în postumitate!) lui S. Carmel că tradiţionaliştii nu sunt, la hurtă, antisemiţi sub acoperire. Nu mi-e frică de ştampila *antisemit* (*a*), pentru că nu sunt aşa ceva. Atacul lui nu m-a intimidat deloc, dar am revenit pentru că mi se pare absurd să *clopoţeşti* pe cineva pentru că-şi respectă valorile. Carmel nu le-a respectat pe ale sale? Ba da şi a fost firesc să o facă. Nefiresc a fost să te răsteşti „fără reazim, fără fond” (o mai şti vreun elev că citez din *Venere şi Madonă*?), punând în gura celui pe care-l consideri adversar de opinie afirmaţii false. Am revenit la pamfletul lui şi pentru că n-a retractat nimic, s-a menţinut în eroare. Ce orgoliu trebuie că ai, dacă nu eşti capabil să-ţi corijezi eroarea! Totdeauna mi-am recunoscut greşeala, nu-s infailibilă, aşa cum Shaul a crezut că ar fi.

În essentia: o fi pamfletul un text de frontieră, dar n-ai voie, nu-i moral să deformezi. Polemica „de subţire” poate rezolva un adevăr, dar dialogul nu se mai deschide spre adevăr în cazul incriminărilor violente şi nedrepte. Vocea din ceruri (reamintesc că Shaul Carmel traversa Atlanticul, cu avionul de Tel Aviv!), după ce mă ocărâse în *fals* că aş fi o admiratoare a poneiului roz cu svastică pe crupă, găsise şi alt cap de acuzare: „limbaj grobian”.

Rigoare intelectuală? De la măr pân’ la păr! Pusese citatele din Vakulovski, pe care-l criticasem pentru impudoare epică şi etică în proză, pe seama mea. Dacă aş fi avut timp să intru într-un tribunal şi i-aş fi cerut o despăgubire de 10 şekeli, costul acelei reviste, aş fi câştigat. Nu l-am tras în justiţie, m-am mulţumit să-i replic: *Saule*, *Saule*, *de ce mă prigoneşti*? De ce îmi pui în cârcă citatele din *Pizdeţ*? Şi de ce crezi că admir grupul „Zakuska senzual”, de care nici n-am habar? De verificat am verificat: ghilimelele erau acolo, în „Argeş”, la locul lor.

În avionul de Israel nu s-o fi găsit revista „Argeş” *on paper* (dar pe internet era), unde, în articolul *Ţâfna şi tupeul*, scrisesem că expoziţia din New York (cu brandul ponei ştampilat cu svastică) era „o făcătură penibilă”, neavând de-a face cu arta. Cerusem răzuirea fal cu) surilor de pe pereţii Galeriei, în acelaşi ton cu pictorul şi eseistul Ştefan Arteni, român newyorkez. Cât despre Carmel, mă tem că domnia-sa vedea cai verzi pe pereţii expoziţiei din New York, nicidecum eu. Se numeşte dislexie să citeşti greu şi să înţelegi completamente pe dos ce citeşti. Nu l-am crezut dislexic pe Carmel, nici că ar fi avut probleme de tratat la oftalmolog, de vreme ce nu vedea ghilimelele. Indignatul publicist de la „Viaţa noastră” se folosise, probabil, de informaţii „pe surse”, ca să pună de-un atac ofensator, într-o compunere cu grad de civilitate zero. Avea în sarcină să informeze societatea civilă, ONG-urile că gust – grozăvie! – arta fascizant pornografică, pentru a mi se da *exit* din literatură.

Cititorii dumiriţi cunosc lungile mele campanii contra literaturii *scato*, a ceea ce Mircea Iorgulescu numea, în „Adevărul literar şi artistic”, din 7 martie 2000, „literatură fesieră”. Foarte efervescenţii poeţi care uzează de limbaj deocheat dovedesc doar că „omul e un biped fără pene”, deci nu (mai) zboară, dându-i dreptate, fără s-o vrea, lui Aristot. Şi încă un punct pe *pl*: dacă eşti mediocru, nu scrie cu *pu*. Eşti bun scriitor, atunci *fă ce vrei*. Poate că trimiterea la Sf. Augustin ar trebui iarăşi de-codificată (am mai făcut-o, *apud* Petru Ursache): „Iubeşte şi fă ce vrei!”.

Iubeşte-ţi condiţia, statutul de scriitor şi, cu siguranţă, ştii ce şi cum să scrii, cât (te) suportă hârtia.

— *Shaul Carmel a plecat între timp „de tot”, dar sunt de acord cu acest tip de atitudine, care exemplifică ideea de falsă polemică. Sau de polemică toxică*! spunea *cineva bine*: *Nu există oameni perfecţi, există doar intenţii perfecte. Acum vorbim de intenţii şi de rezultanta acestora, nu e aşa*?

— Da, aşa e, Shaul Carmel nu mă citise bine, ca să nu spun dislexic, dar vitupera că aş fi ce nu-s. Un lector grăbit, Carmel! Şi pentru că eu nu sunt grăbită, i-am citit *Lirice-le*, unde se jeluia pe tema: „de când dormim în paturi separate”. Decupez: „Lasă-mă să intru-n dormitor/ Să-mi bucur ochii şi să mă-nfior/ Ca-n anii de demult când trupul tău […]” Mda. E mai uşor să intri-n dormitor decât în sfera înaltă a poeziei. Am conchis: cum îi pamfletarul, aşa-i şi poetul. Nu l-am acuzat de „obsesia împerecherii”, nici nu l-am insultat, cum a făcut-o domnia-sa scriind despre „maidanul” din care aş proveni.

— *Da, m-am trezit şi eu pus în „insectarul” cu simpatizanţi ai dreptei istorice, isterice, deşi am crescut în spiritul unei culturi în care toleranţa e regulă, în care oricine poate convieţui lângă oricine. Dialogurile mele cu părintele Iustin Pârvu au vizat duhovnicul, martirul din închisoarea politică, omul „îngropat în lume” şi nu cel etichetat forţat drept legionar. Legionarismul este el însuşi un capitol de istorie, clasat pe un raft, imposibil de readus în actualitate, istoricii ştiu mai bine că a fost vorba de un context european care a favorizat asemenea mişcări. l-ar părintelui Iustin Pârvu nu-i poţi pune la nesfârşit acea etichetă, să-l condamni încă o dată după ce au făcut-o comuniştii cu vârf şi îndesat. Părintele Iustin a spus răspicat, în dialogul nostru, un lucru de care ar trebui să ţină cont toţi cei care distorsionează fraze şi replici, care se pripesc să pună etichete*: *„Orice ideologie, de dreapta sau de stânga, este bună până apare prima*

— *Picătură de sânge. Din acel moment devine detestabilă…”. Un om care spune şi susţine aşa ceva, care*

în tot ce a făcut a pus la bază iubirea de neam, de semen, nu poate fi trecut pe liste discutabile.

— Acuză *internetontică*, ar fi spus Luca Piţu. Delirantă, alt cuvânt nu am. Spus limpede: cei care nu-şi dispreţuiesc valorile naţionale româneşti sunt rău priviţi ca hitlerişti *in nuce*, antisemiţi, legionaroizi. *Et eiusdem farinae*. Ca Noica, de pildă, care a intrat în legiune când a fost asasinat Codreanu la ordinul lui Carol II şi a ieşit din legiune când a fost asasinat Iorga.

Dragă Adrian A lui Gheorghe, am acceptat să dialogăm pentru că ştiu bine că urmăriţi adevărul gol-goluţ al răspunsului, dacă nu curajul răspunsului. Nu pot trişa în răspunsuri, nu edulcorez nimic. Şi-mi vine în minte rugămintea adresată de Florin Mugur lui Bedros Horasangian: „Bedros, zi orice, dar nu da nume!” (sursa: „Contemporanul”, ianuarie 2011). Eu dau nume. Pe toate, fără să mă gândesc ce riscant e. Doar am riscat şi am pierdut de fiecare dată când am stat sub hashtag-ul „rezist”. Spus iarăşi limpede: neointernaţionaliştii sunt din stirpea vechilor internaţionalişti proletari, care vedeau în Nae Ionescu Răul (da, cu majusculă) şi Binele în Roller. În an 2000, în „Dilema”, Z. Ornea scria exact ca-n anii cincizeci: „punctul de vedere cel mai extremist l-a reprezentat Gândirea”. Nu şi „Lupta de clasă”, unde lupta Ileana Vrancea contra gândiriştilor? Şi tot după Ornea, relaţionarea ortodoxie-etnicitate ar fi blamabilă: „O ortodoxie înrădăcinată puternic în realitatea psihologică a poporului nostru şi străluminată de focul adevărului evanghelic” ne-ar fi adus pagubă mare. Ce-o fi păgubos în credinţa teologului Nichifor Crainic, după care „ortodoxia ne-a dat temeliile de reazim, de statornicie şi de continuitate pe care nu le are nici politica, nici cultura noastră”? Gândul religios ortodox nu-i fertilizant şi trebuie suspectat şi blamat? Sau se vrea să mergem din orbire (provizorie) în orbire? Să schimbăm marile repere ca Eminescu, Iorga, Blaga, Crainic, Stăniloae şi să ne reorientăm spre valori „europene”, ca şi cum ale noastre ar fi africane sau asiatice?

Vorbind batjocoros despre sufleţelul meu naţionalist *beznuit*, despre mintea mea *beznuită*, despre literatura mea *beznuită* (numai la *Călăuza rătăciţilor* de Maimonide n-am fost trimisă), Shaul Carmel a uzat de tot ce poate fi mai nepermis într-o polemică. A făcut-o (şi-i spus prea blând) cu lipsă de inteligenţă. Dislexic a fost când m-a vârât în aceeaşi oală cu Ştefan Andrei, care şi-ar fi amintit că Gogu Rădulescu „era însurat cu o evreică pentru că aşa era «la modă» în România de atunci”. Ei, şi? Pe cine interesa etnia nevestei lui „moş Gogu”? Pe mine, nu. Despre Ştefan Andrei scrisesem că „umblă cu cioara comunistă vopsită” pe varii canale TV, cât despre Gogu Rădulescu ilegalistul, m-a mirat faptul că trebuia primit în rândurile Alianţei Civice. Pe urmă m-am dumirit şi m-am mirat că m-am mirat.

A vrut Carmel să fie atent la argumentele mele? Cu siguranţă, nu. Ba chiar a crezut că mă trosneşte cu acuza că aş *implementa* (cuvânt implementat de premierul Roman) tezele odiosului, sângerosului Nae Ionescu. Eu ca eu, dar cu filosoful Mihai Şora ce-o fi avut Carmel, susţinând că profesorul Nae Ionescu l-a împins la „frenezie criminală”? Ce biografem al filosofului Şora ar putea fi acuzat de „frenezie criminală”? În finalul pamfletului *învierea stafiilor*, S. Carmel a adus-o apoteotic în sprijin pe Herta Müller, care îi scrisese atunci preşedintelui Traian Băsescu: „… aveţi şansa să spălaţi această dezonoare prelungită şi să vă scuturaţi de *resturi* şi de stafii până nu va fi prea târziu, dacă nu, o să vorbim din nou în şoaptă pe stradă”. Numai că „stafiile” Hertei Müller nu erau aşa-zişii neolegionari, ci securiştii de toate gradele, din toate serviciile. Iarăşi dislexie? Ecourile la re-play-ul meu, *Goii şi Goya*, opinând, ca şi Constantin Trandafir, că „nerecunoaşterea valorii naşte monştri”, au venit. Au fost multe încurajări *in petto*, pentru că suntem prea toleranţi (din frică?) faţă de ieşirile antiromâneşti. M.G. (folosesc iniţiale ca să nu-i „cauzeze” la CV, mi-a scris pe Facebook: „Dacă te avea Makedon în falangă tăvălea şi America. O să-şi rupă Carmel hainele de pe el”. Nu şi le-a rupt, nici nu

s-a scuzat pentru citări greşite cu toatele. Dur, în stilul ştiut, a fost Paul Goma, care ne-a scris în 31 oct. 2000, pe e-mail: „M-a delectat punerea la punct a obrăznicăturii semnând Shaul Carmel. Nu, nu-l cunosc de la Şcoala de literatură şi nu sufăr. În câteva rânduri am fost tentat să-i ard un dos *di mână* (vorba basarabenilor), dar mi-a fost lene: să stric bunătate de dos pentru un cur. [...] «Opinia» mea? Magda e prea îngăduitoare cu aceşti muci”.

„Polemica impune responsabilitate în evaluare”.

— Ce *se întâmplă când polemica derapează în invectivă, când preopinentul nu deţine armele dialogului*?

— Cam aşa ceva: nu fusese destul că Shaul Carmel mă considerase fană a grupului Zacuska Senzual, grup care încercase, tot după Carmel, „desacrizarea” (sic) Menorei, dată de „însăşi (sic) Dumnezeu lui Moshe”, dar susţinea că naţionalismul meu i-ar fi provocat „durere sufletească cumplită”. Doamne fereşte, „chiar fizică”! Ce să mai spun că acel citat pe care îl credea al lui Cioran, alt derapat „în naţionalism”, ca şi Crainic, Gyr, Pan Vizirescu, Noica, Mircea Vulcănescu, Ţuţea (nume citate de fostul publicist de la „Clopotul”), nu era câtuşi de puţin din Cioran, ci din Eliade: „cât timp judec în istorie, iar nu în absolut – nu pot gândi fără să ţin seama de neamul meu”. Şi Shaul Carmel adnota scârbit: „ăsta e neamul ei, neamul lui Ştefan Andrei, neamul trupei Zacuska Senzual”.

— *Proletcultismul a topit stratul subţire de literatură română care se depusese pe conştiinţele cititoare, ca zăpada primăvara. Un ideolog al proletcultismului, ca să exemplificăm pentru cititorii*

— *Care au deschis mai târziu ochii în cultura noastră, Emil Boldan, universitar bucureştean cu funcţii şi cu influenţă, scria un studiu pentru uzul universitarilor (după Ion Simuţ, cetire), pe la 1955, în care simbolismul, poporanismul şi semănătorismul sunt considerate „curente literare antirealiste” şi, mai grav, „diversioniste”. Şi tot după Ion Simuţ”, în timp ce toată ideologia lor e diabolizată, considerată fie decadentă (simbolismul), fie reacţionară (poporanismul), fie naţionalistă (N. Iorga), unii*

dintre scriitori (Al. Macedonski, G. Bacovia, G. Ibrăileanu) sunt salvaţi prin critica societăţii burgheze, „prin refuzul artistului de a se înregimenta în coloana împăcaţilor” (cum se spune despre Bacovia) sau prin „accentele materialiste” (în cazul lui Ibrăileanu)”. Vedeţi? Nimic nu rămâne nepedepsit. Mai mult, ipochimenul împarte istoria literaturii române în două: până la Gherea şi revista „Contemporanul” – şi după ei. De parcă ar fi fost moşia lui tătâne-său! Prea mulţi nechemaţi iau în posesie spaţiul literaturii ca instrument ideologizat şi nu loc al intereferenţei utopiilor, vorba lui Guénon!

— Da, nu fusese destul. Mai trebuia ca într-o revistă a presei apărută chiar în „Contemporanul” (martie, 2009), revistă dragă mie, la care deţin o rubrică fixă, să răsune ecoul Boris Marian la scrisele lui Carmel. Unul din zborul avionului, celălalt din mersul tren (d) ului corect politic. Iritat de prezenţa mea în „Saeculum” (Focşani), lângă D.R.P., Irina Mavrodin, LIS etc, Boris Marian scria: „Nu lipseşte Magda Ursache, activă în mai toată presa din spaţiul celor trei mari zone geografice, cu aceeaşi temă, atacul la persoană”. Urma să execute el un atac la persoana mea, din toate poziţiile, ca lunetiştii. În cuvintele lui T. Mazilu, citat din memorie: *Tu mi-ai dat o palmă şi tot tu te plângi că mi-ai dat o palmă*. N-am priceput ce înţelege B.M. prin atac la persoană şi nu-mi amintesc s-o fi făcut-o la adresa poetului Adi Cusin, fostul meu coleg de facultate; tot atac la persoană considera B.M. rezervele mele privind un volum girat de prof. univ. Viorica S. Constantinescu, unde proletcultismul era considerat. curent modernist.

În mult prea etnica revistă a presei semnată Boris Marian (criteriul părea a fi lipsa sau prezenţa aşa-numitelor „nuanţe etno-politice”), notă foarte proastă lua Editura Antet pentru că publicase cartea *Tupeu* a lui Norman G. Finkelstein, ca „singurul evreu care şi-a permis să batjocorească memoria celor ucişi în Holocaust”. Notă bună lua Bogdan Cristian Iacob, care elogiase *Perfectul acrobat* de V. Tismăneanu. Lui Boris Marian nu i se părea

atât de reprobabil Leonte Răutu, cel mai dur aparatcik, tov. Leonea, teleportat din Marea Uniune Sovietică. Argumenta că, oricum, erau uitaţi Leonte Răutu şi Jdanov. Sau trebuia să-i uităm? Tot acolo, Boris Marian îl lăuda pe… Boris Marian, prezent (în „Saeculum”, nota mea, Magda U.) cu o recenzie la cartea *Demnitatea în vremuri de restrişte* (Editura Hasefer).

— *Reiau vorba părintelui Iustin, duhovnicul din Munţii Neamţului*: *„Orice ideologie este bună până apare prima picătură de sânge. După aceea e detestabilă, e condamnabilă”. Lucru perfect adevărat. De aici trebuie judecată istoria, mai apropiată sau mai îndepărtată, crima nu este justificată de nimic. Iar descrisparea istoriei, a memoriei nu se poate produce decât prin cunoaşterea ei, prin capacitatea de a ne asuma înţelesul şi subînţelesul oricărui act. Mi se pare gratuit să ne certăm noi, să se certe două persoane sau două personalităţi, la un moment dat, pe chestiuni care trebuie limpezite de istorici, care trebuie să fie obsesii publice…*

— Nu mai dau alte exemple pozitive. La negative era trecut Gh. Grigurcu, comentând *Jurnal infidel* de Bujor Nedelcovici, ca „un scriitor care pune un mare accent pe motivul exilului său”, „răul absolut fiind comunismul”. Obiecţia previzibilă a lui B. M: „Putem spune că nimic pe pământ nu este absolut, iar ancorarea în ecuaţia fascism = comunism este fără sens ca orice ecuaţie în istoria complexă a omenirii”. Mie, dimpotrivă, fascist mi se pare. comunismul. Mihai Iovănel a încasat şi el un minus: „pentru maniera persiflantă în care se descrie momente din viaţa cotidiană din

— Israel. Poate că nu i-ar strica o vizită”. De lucru? Asta ca să nu mai îndrăznească să aibă rezerve la scrisul lui Virgil Duda. Ca şi cum trebuia să vizitezi Perú ca să poţi scrie despre Llosa ori să ajungi în Columbia, în ţinutul imaginar Macondo, ca să-l comentezi pe Márquez.

Domnul Marian nu poate gândi indiferent faţă de etnia sa. O apără cum fac şi eu. Numai că deloc concesivul domn are ce are cu românitatea mea, până acolo încât îl

deranjează adjectivul *ebree*. Mie mi se pare elegant.

— *Tot duhovnicul Iustin Pârvu spunea că i-a fost dată poporului nostru această perioadă, ca să îşi completeze panteonul cu sfinţi şi martiri... Înţelegeţi în acelaşi fel metafizica acelei epoci*?

— Iisus a înviat în temniţă, a intrat la Gyr în celulă. Însă o stradă din Cluj nu poate fi numită Radu Gyr...! Dacă şi unii dintre torţionarii Părintelui Arsenie Boca au fost capabili de *metanoia*, de ce vrea Institutul „Elie Wiesel" să devină alt Tribunal al Poporului, ilegitim? Sau trebuie create tensiuni etnice, pe banii noştri...?

Petre Ţuţea se recomanda „ostaş al neamului meu". Intrase nesilit pe *Drumul crucii* (citiţi cele două volume de Aurel State, apărute la Editura Litera, Bucureşti, 1993). Era, cum scrie autorul lor, Aurel State, „Golgota fără înviere. Te-ai băgat singur sub cruce, după cum se cuvine". Un crucifor Aurel State!

State îşi pierduse jurnalul de front „într-o luptă prin Caucaz". După „cotitura" din '44, s-a negat eroismul legendar al războiului din Crimeea „peste mare", iar acum suferim de amnezie multilateral dezvoltată privind războiul pentru eliberarea Basarabiei. Să numim *dodonie* maladia asta? Sacrificiul pentru ideea naţională sau creştină e minimalizat continuu. În atenţia lui Boris Marian: poţi fi naţionalist fără să fii antioccidental; mistic fără să fii antimodern.

Repetăm, după nu ştiu ce persoane, că românii n-au coloană vertebrală, că sunt ne-trebnici, cu apucături rele; când se aduc contraargumente, se râde de ele. Citez din „Dilema", de 15 – 21

septembrie 2000, p.6: „Un borş pescăresc din Deltă, precum cel de care se „îndrăgostise" Carol I spre sfârşitul vieţii – va fi totdeauna de preferat unei poze eroice". Logica asta a comparaţiei lui C. Paul-Bădescu, *borş – erou*, îmi scapă.

Vasile Gogea a semnalat pe blog (ianuarie, 2017) două cărţi (şi ce puţine sunt încă!) ale preotului Vasile Rus din Nepos despre martirii rezistenţei anticomuniste. În

prima, *Martirii din Dealul Crucii*, preotul scrie cum au fost împuşcaţi mişeleşte de Securitate bunicul său, Toader Dumitru, împreună cu membrii „Gărzii albe”, Leonida Pop şi Ioan Burdeţ. A doua carte, *Gheorghe Paşca – viaţa şi jertfa*, Editura „Născut liber”, Bistriţa, 2016, e dedicată celui care a luptat în zona Ţibleş şi Năsăud, între ’48 şi ’53, când a fost împuşcat. Subiect – scrie Vasile Gogea – rămas prea mult timp „pe raftul tăcerii”. Comunismul a bătut lung război cu ţăranul român. L-a învins greu. Şi acum? Opt sute de familii din Nadăş au luptat în justiţie 14 ani cu un escroc care voia să evacueze tot satul, pe baza unui certificat fals de moştenitor.

— *Vorbesc documentele*? *Când vom pune, de fapt, cap la cap toate documentele pentru o istorie adevărată, coerentă a neamului*...? *Lucrurile bine explicate o dată, se închid în istoria lor, în momentul în care au avut loc. Altfel, vom vorbi la nesfârşit de perioade nealese din istoria noastră, mai veche sau mai nouă, fără să ştim adevărul elementar*!

— De fapt, nu vorbesc eu, vorbesc documentele din acea perioadă. După ministrul Grigore Gafencu, 1940 a fost anul „prăbuşirii morale”, când s-au cedat Basarabia şi Bucovina de Nord, fără luptă. Ordinul dat de Ion Antonescu la Piatra Neamţ, din trenul de comandament „Patria”: „Ostaşi, vă ordon: Treceţi Prutul!” a şters dezonoarea colectivă de a fi cedat pământ românesc. Atunci, regele Mihai a trimis o telegramă: „Vă sunt recunoscător, domnule general. Trăiască viteaza noastră armată”. Şi a fost cu adevărat vitează: în 22 iunie ’41, sergentul Ion Tofan a urcat tricolorul pe Podul de

— La Oancea, măturând santinelele sovietice. Au murit acolo 58 de militari din Regimentul 11. Tofan a fost ucis şi el în luptele ce au urmat. Antonescu a trecut Nistrul, spun istoricii de bună credinţă, pentru că România ar fi fost înconjurată, prinsă-n cleştele Hitler – Stalin, cu ajutorul Ucrainei Mari. Există documentul! Hitler voia acest proiect. Ar fi fost cuprinse, în Ucraina Mare, şi Basarabia, şi Bucovina de Nord, şi Herţa, şi Transnistria, şi

Volînia Orientală. Marea slavă ar fi înghiţit România. Generalul Gh. Jienescu, ministru secretar de stat al Aerului, n-a şovăit să îndemne la sacrificiul cerut de Antonescu: „La arme, la manşe, cu Dumnezeu înainte!”

Cifra exactă a deportărilor din perioada 28 iunie ’40 – 5 martie ’53 n-o avem. Biroul Politic al CC al PCUS s-a organizat rapid. Noaptea, bărbaţi, femei, copii, toţi „chiaburi fascişti”, au fost înghesuiţi în vagoane pentru vite şi expediaţi în Siberia. Avem şi noi, aşadar, *trenuri ale groazei*, după cum avem un Auschwitz: Cumplitul Canal. După cifrele Marelui Stat Major (Arhiva MAPN), în evacuare au fost ucişi, răniţi, dispăruţi 42 876 de soldaţi şi gradaţi. E de citit *săptămâna roşie* de Paul Goma, despre atrocităţile comise asupra armatei române în retragere, în cele 4 zile stabilite de ultimatumul acceptat de Carol II, ori cartea istoricului Gh. Buzatu, *Cum a început holocaustul împotriva poporului român*. Dar putem afla multe şi de la istoricul Alexandru Mihai Stoenescu (*Armata*, *mareşalul şi evreii*) sau de la preotul Constantin Hrehor, un adevărat „munte mărturisitor” din Bucovina, despre „anii rezistenţei, anii suferinţei”.

— *Care e cel mai neonest atac la persoană pe care l-aţi înregistrat în ce vă priveşte*?

— Al Creţului. Intrat în zbucium, pentru că i-am adus aminte (când scriam despre eseul lui Gabriel Mardare, *ELPI*, Editura Junimea, 2016) că şi-a folosit pixul pentru a scrie note informative. Petru spunea gunoaielor ăstora „urechile Universităţii”. Dumneavoastră vorbiţi, într-o nuvelă excelentă, pe care o vreau

— Repede tipărită, că turnătorii ar fi trebuit „amendaţi pentru port ilegal de pix”.

Dar, mai întâi, aş vrea să precizez care mi-a părut atacul cel mai nedrept din toată presa postsocialistă: acuza de *stalinist*, formulată de Mircea Iorgulescu contra lui Gheorghe Grigurcu. Iorgulescu pleda pentru *echidistanţă*, care i-ar fi căzut greu la stomac, chipurile, criticului din Amarul Târg. Ce-a scris Shaul Carmel la adresa mea (antisemită, naţionalistă şi-alta şi-alta din acelaşi set de

acuze) sau Boris Marian Mehr („prea pătimaşă”, uitând că una dintre regulile nescrise ale dialogului polemic este: a se evita referinţele la temperament) e nimica toată faţă de epitetul *stalinist*, aplicat unuia dintre „scriitorii de respect” (sintagma lui Paul Goma), a căror reală opoziţie intră în *uitare voită*.

Pe adevăraţi oponenţi, inşi nesubordonaţi, imprevizibili, insurgenţi, ca Grigurcu, Daniel Turcea, Aurel Dumitraşcu, Dorin Tudoran, Luca Piţu, Vasile Gogea, Viorel Padina, Bujor Nedelcovici, Sorin Titel, Mihai Ursachi, Radu Ulmeanu, Dan Culcer, Liviu Antonesei, Emil Brumaru, îi tăcem. N-am spaţiu cât să-i numesc pe toţi şi m-am referit doar la scriitori.

Unul dintre paradoxurile postsocialiste este acela că rechizitoriul comunismului l-au făcut tocmai agitpropii moscoviţi şi odraslele lor, foştii panegirişti ai lui Dej-Pauker, dar şi ai Cârmaciului”. Anticomunistul” strident Brucan a coborât de pe meterezele „Scânteii”, ca să urce pe meterezele GDS, ca profet moral. Dacă vocabula ar veni de la profitor, atunci, da, a fost profetolog, bun de zăpăcit capetele tinerilor care-l considerau profesor de democraţie, fără studii la bază. Cameleonismul e una dintre cauzele blamării anticomunismului. Şi de ce ar fi blamabilă atitudinea anticomunistă? Răspunsul detractorilor: pentru că ar asigura suiş în carieră politică, universitară, jurnalism etc. Dar i-a asigurat ceva celui mai vajnic opozant al sistemului, Paul Goma? Ca să nu mai spun că i-a „asigurat” arest şi puşcărizare. Petru Ursache scria în *Omul din Calidor*: „bătut cu două zile înainte de a ieşi din închisoare, a fost trimis apoi în Bărăgan, ca tot Omul (aici, majusculă! nota mea, Magda Ursache), cu domiciliu obligatoriu la Lăţeşti”. Şi iată-l ajuns în al 40-lea an de refugiu politic. Aceeaşi atitudine i-a „asigurat” lui Gh. Grigurcu exilul în Amarul Târg. N-are dreptate să afirme în „Argeş”, an 2017, că „mlaştina bolşevismului n-a secat pe plaiurile mioritice”? Ba bine că nu.

— *Ceva e retrograd în noi, un conformism, o inerţie, o lene. Nu putem sări prea lesne peste umbra noastră.*

Dacă reuşim uneori, e un semn de lehamite, de generozitate poate, al umbrei care se lasă călcată în picioare. Orice ideologie sfârşeşte în conformism, reguli noi sunt asumate în spiritul unei aşezări sociale, culturale.

— Boala conformismului e boală grea, cu mari costuri. Şi morale, şi estetice. Scrie Adrian Dinu Rachieru şi sunt în acord cu el: „Exemplaritatea morală nu înlocuieşte valoarea estetică”. Numai că Opera nu scuză păcatele morale. Eu tot repet că biografia se creează la fel de greu ca bibliografia şi că directivarea ideologică a dăunat, în special celor mari. Pigmeii săltaţi de PCR spre premieri nu intră în discuţie, tot prost ar fi scris, dar cei mari, cedând jalnic, au ştirbit ce au creat, scrisul le-a fost afectat de compromisuri. Un exemplu din sociologie? Traian Herseni, personalitate depersonalizată de dresajul ideologic, şi-a încheiat tratatul *Sociologia literaturii*, cartea sa din urmă, cu *Literatura în socialism*, citând copios din lucrările Plenarelor şi Congreselor, din Rapoartele PCR, ba chiar din *Organizaţia de partid şi literatura de partid* a lui Lenin. Iar volumul şi l-a deschis cu un citat din comandantul suprem Ceauşescu. Ideologia comunistă i-a făcut un lucru cumplit lui Herseni: l-a împins să se mânjească. Dar câte biografii, spre comparaţie, n-am putea analiza! Mă opresc la Steinhardt: a fost scos din redacţia „Revistei Fundaţiilor Regale”, ca evreu, dar a semnat, după ’44, nu în „Lupta de clasă”, ci în „Viaţa românească”.

Aşadar, se putea şi altfel. Un exemplu din mica mea familie: când directorul editurii Junimea, A. Andrieş i-a cerut lui

Petru Ursache să pună un motto din Ceauşescu la *T. Maiorescu. Esteticianul*, autorul a replicat: „Dacă îmi spui unde a scris Ceauşescu despre Maiorescu, îl pun”. Şi eseul a apărut fără motto-ul cerut. Însă cartea n-a luat Premiul Academiei, nici măcar Premiul Filialei Iaşi a USR, ceea ce l-a împiedicat pe Petru Ursache să obţină acea indemnizaţie de merit, de care se bucură atâţia propagandişti PCR, care devalorizează acum atitudinea anticomunistă.

— *Credeţi că ne-ar trebui un Nürnberg al culturii române? Un proces al actului ideologizării acesteia, care să producă o dezideolo-gizare, aşa cum a fost returnat pământul, în post-revoluţie, ţăranilor deposedaţi în anii ’50?*

— Da, cred cu tărie că un proces al comunismului literar (măcar literatura să fie lustrată), cu exigenţă estetică, dar şi etică, trebuie făcut. Cu acribia sa recunoscută, Adrian Dinu Rachieru a deschis un şantier (complex, nu glumă!), pentru a analiza operele „orfelinilor”, iar studiile sale sunt cazuri complicate: Călinescu, Labiş, Noica, Ion D. Sârbu, Marino…

Gary a fost puşcărizat pentru „omisiune de denunţ” (a refuzat să-i toarne pe Augustin Doinaş, pe Marcel Petrişor.) şi, notează ADR, pe cale de consecinţă, e *un scriitor cu cel mai bogat sertar*. Aşa că Preda a putut să-i pună în personajul Petrini şi pe Gary Sârbu, şi pe Traian Chelariu. A avut de unde alege. Cedarea, chiar dacă în cazul Marino se numeşte „supravieţuire activă”, nu-i de admirat la fel ca „eroismul spectaculos”: Goma, scrie Petru Ursache, a refuzat sfatul lui Sami Damian de a scrie *publicabil*, adică autocenzurat. Şi-i încă rejectat, încă sub embargo, dar urma alege. Vorba sa: „nu poţi scrie doar cu talent”. În alte cuvinte, a nu face apel la biografie seamănă cu învăţătura: Nu face ce face popa, fă ce zice el.

— *Ar fi interesantă o istorie a destinelor scriitoriceşti, de la contactul cu ideologia comunistă, suferinţe, refuzuri dar şi alieri…! Opera scriitorilor este expresia, în fond, a suferinţelor scriitorilor.*

— „Scriitorul se apără singur şi numai prin operă”, afirmă A.D. Rachieru. Îi dau dreptate pe unde lungi, nu şi pe unde scurte, câtă vreme trăim o altă dictatură, a non-valorii, câtă vreme trăim alte inegalităţi (de castă azi, de clasă socială ieri), câtă vreme *trişeria pianstică*, pe care ADR o numeşte *critică publicitară*, proliferează, i-i mai greu operei să se apere singură. Au apărut alte tipuri de cenzură. Dulăii lui Dulea au revenit ca elitocraţi corect politici. Parantetic spus, Dulamă ăsta, „porcul Amedeo”,

aşa cum îl numiţi dumneavoastră, care v-a eliminat din biblioteca „G. T. Kirileanu”, face parte din familia cenzorului Dulea? Rădăcina numelui pare aceeaşi. Eu cunosc motivul demiterii. Nu plac managerii *prea*: prea verticali, prea performanţi, prea de nota 10. E vremea tembelilor cu diplome „la privat”, a „submediocrităţilor” care cred că dacă au gir politic primesc automat şi… inteligenţă! Nu, nu primesc. Dimpotrivă, devin şi mai proşti, şi mai lichele.

— *Schimbările sunt evidente, am ieşit din mlaştinile ideologizării forţate, scriitorul român a întors (aproape decisiv!?) armele împotriva Sinelui. Că Sinele, sărmanul, a tot preluat laşităţile publice sau intime, le-a prelucrat şi apoi şi-a creat acea dublă ipostază care a dus la teribila replică asumată (cam) de toţi: „Una scriem, alta fumăm!”. Astfel au ajuns „bătrânii comunişti” fragezi capitalişti, vechile curve de partid au ajuns „virgine” în Parlamentul României, prostituaţii din revistele şi viaţa publică de dinainte de 1989 au ajuns arhanghelii purităţii în literatura noastră, în viaţa de zi cu zi. A devenit plictisitor să tot spui de Păunescu, Vadim Tudor, Artur Silvestri* etc. *că n-au fost lustraţi la timp nici de vreo lege care să-i trimită la ugerul ideologic din care au supt lapte cu miere, care n-au avut nici ideea unei „autolustrări” care să-i facă să tacă o vreme. Îmi amintesc o poezea de pe vremuri, apărută în „nu ştiu-ce-revistă”: „Tată, dacă am fierbe hrana pentru porci/ îţi dai seama că ei ar digera-o de două ori mai repede? / Da, fiule, ştiu, dar ce importanţă are timpul pentru un porc…!”. Ei, da, asta au câştigat vechile „vedete” stalinisto-ceauşiste, vremuri mult mai bune pentru a-şi digera „fierturile”!*

— Cenzura etică e necesară, câtă vreme vechii organizatori ai cenzurii îşi caută alibiuri morale şi le tipăresc în jurnale. Dumitru Popescu, cenzorul care a jucat rolul lui Dumnezeu, iese la suprafaţă ca să-şi înălbească CV-ul. Sorin Toma se consideră „virgin moral” (vezi „Adevărul literar şi artistic” din 27 februarie 2001). Ca orice proletcultist, nu are dubiu privind opţiunile: „au fost

cele juste”, perseverând pervers în ideea că l-a lichidat pe dreptate pe Arghezi. Aveai autoritate PCR, aveai şi dreptate şi drepturi, unul fiind acela de a demola.

Convingerea mea? Dogmatismul e intratabil: şi ieri, şi azi, dogmaticii, şi de ieri, şi de azi, sunt intratabili. Ca Ovid S. Crohmălniceanu ori S. Damian. Pavel Apostol – repetse prezintă apărător Blaga, iar Ileana Vrancea se voia lovinesciană, după ce s-a străduit să demonstreze, în „Lupta de clasă”, că Macedonski e minor faţă de Neculuţă, poetul cizmar.

Dar câţi falşi disidenţi nu ies în agora ca eroi culturalizatori! Cameleonii intră mereu în relaţie cu Puterea. Ieri, la fel ca azi. Aşa că o istorie literară a neputinţelor noastre scriitoriceşti ar fi mai mult decât necesară, de vreme ce erorile şi ororile nu contenesc, iar instinctele ca patima pentru Putere, rapacitatea, ipocrizia s-au păstrat.

Stângiştii intratabili din spaţiul non-vestic îl aşază în exergă pe Malraux şi metafora lui procomunism, văzut ca „aventura civică a secolului”, nu crimă continuă. Iar noi, românii, am aşteptat multă vreme ca o comisie să se pronunţe de ce a fost comunismul *maşină de ucis*. Fără urmări penale. Şi-i posibil să se ucidă din nou, dacă tineri goşişti se lasă amăgiţi de utopia rea, a doctrinei egalităţii. Ştiu cei născuţi în ’00, ’01, ’02, ’03 ce înseamnă MSV şi DO? Nu, un real proces al comunismului nu-i tardiv, de vreme ce se aplică dubla măsură, unii fiind scuzaţi, alţii înfundaţi.

Cazul Labiş, de pildă. A murit la 21 de ani şi a fost negat ca oportunist comunist, când un număr din „Iaşul nou” a fost topit din pricina poemului său. A dat vamă doctrinei, ce-i drept („trăim în miezul unui ev aprins”), dar era *dumirit* la 20 de ani. Şi da, are dreptate Tudor Cristea: moartea sa a fost *izbăvitoare*. Aşadar, Labiş e blamat şi scos din manual, dar activiştii superiori şi secreţii serviciilor secrete, noo, ei sunt de apreciat şi de repus în scaune. Iar oficialităţile comuniste moarte odihnesc în crematoriul „Cenuşa”, la păstrare. Aflu de pe *adevărul.ro*

că, la intrare, lângă statuia Durerea, flutură steagul UE. Cealaltă statuie, Nădejdea, a rămas fără steag. Cenuşa celor 43 de cadavre furate din morga spitalului judeţean Timişoara a fost zvârlită la canal, în Popeşti-Leordeni, dar urna temutului cenzor (între ’71 şi ’73) Iosif Ardeleanu se păstrează lângă Liuba Chişinevschi, fană Pauker, soţia lui Ioşka Chişinevschi, care reforma cultura română fără să ştie româneşte; tot acolo, Ofelia Manole, care avea ce avea cu „Ieminescu”, adjuncta tov. Leonea Răutu la Secţia propagandă. Şi câţi alţii: tov. Dumitru Colin (Colev), care a epurat armata română, Simion Babenco, instructat KGB pentru a spiona România, în anii ’30, ajuns apoi şeful Gospodăriei de partid… În 2008, Academia a cerut demolarea crematoriului poluant. În 2011, l-au declarat monument istoric. Ne permitem *luxul indiferenţei*, sintagma lui Dorin Tudoran? Da, ni-l permitem. „Clar-obscurul polcovnic Turcescu”, aşa cum îi spune tot Dorin Tudoran, „prost-acoperit”. s-a aburcai în parlament cu ajutorul epoleţilor. Şi mai falnici, şi mai mândri după desecretizare se arată informatorii, persoanele de sprijin Secu.

Dar să revin la *„un creţ”*, mai poluant decât Crematoriul, care, ca şi „Cenuşa”, n-are niciun filtru. Las la o parte faptul că pe mine mă consideră „o ratată”. Nu-mi pasă. Cred că ratarea nu înseamnă lipsa succesului social. Alvanitul şi-a gestionat condiţia de informator Secu. A fost numit director al Junimii, pe care a şi falimentat-o (n-a făcut bine Cezar Ivănescu atunci când, constatând falimentul, l-a trimis în pântecele matern, cu martori?), apoi şef de catedră, fiind numai conferenţiar, fără cărţile necesare promovării la gradul de profesor. În „Al. I. Cuza”, *ante annum* ’81, alt cadru didactic cu umeri grei, Richard Valter, fusese avansat cu o recenzie în „Flacăra Iaşului”.

Cu toate astea, *„encreţul”*, bietul de el, crede că-i cineva, nefiind nimic. Altă etichetare? Că aş fi „o frustrată”. Ei, şi? Şerban Cioculescu constata că G. Călinescu se vedea ca un mare frustrat. Dar pentru asta trebuie să ai personalitate, fie ea proteică. Alergic la

turnători, la propriu şi la figurat, Petru a părăsit Catedra de Literatură şi a fondat, împreună cu Ioan Constantinescu, Catedra de Literatură Comparată. Deşi N.C. îi furase postul de lector în SUA, nu s-a sfiit să-l murdărească şi postum. Postsocialist, Petru a crezut în povestea de adormit bătrânii că vor păţi ceva cei care i-au ruinat cariera, că vor fi pedepsiţi. Dimpotrivă, securiştii şi informatorii lor au fost scuzaţi în varii chipuri. Promisiunea liberală a rectorului D. Oprea, că va curăţa Universitatea de turnători, nu s-a împlinit. Mai abitir s-au reînarmat.

Am citit într-o revistă care nu se prea respectă o motivaţie a lor, dându-se o lungă listă de nume mari, implicate în culegere şi transmitere de informaţii, de la Voltaire, Montesquieu, Defoe, Leibniz, Maugham, Galsworthy, Kipling, Conrad, Hemingway, Ilya Ehrenburg, Graham Greene, până la Ian Fleming; de la scriitori şi filosofi importanţi, la actori ca Marlene Dietrich, Greta Garbo, Errol Flynn; la noi, de la spătarul Milescu, stolnicul Constantin Cantacuzino, până la Neagu Djuvara, Mihnea Gheorghiu, Constantin Virgil Gheorghiu, Mihai Berza.

Securist? Nu se egzistă! Doar ins în servicii. Dacă şi Vico Toriani ori Maria Tănase au lucrat, de ce n-ar face-o şi universitarii cuzişti, care l-au transformat în *obiectiv* pe Luca Piţu?

Bătrânul Goethe a spus că: „a ierta înseamnă a-i oferi celuilalt ocazia de a mai greşi o dată”. Mărturisesc: a-i ierta pe aceia care i-au făcut rău Bătrânului, de la cei trei A, Arvinte, Andriescu, Adăscăliţei, care au speriat lumea universitară de pe Bahlui, la Nicu Creţu, e prea dificil pentru mine. Nu mă răzbun pe ei, dar nu-i uit şi nu-i tac.

VI.

„Lipsa de lectură nu numai că prosteşte, dar şi urâteşte”.

5 >

„Şi dacă mai rămân pe-aici, pe-aproape, o să scriu un roman intitulat

Femeia care citeşte şi aşteaptă”.

— Citim, citim… Dar dacă o să dispară cărţile

omorâte nu de vreun cataclism, ci de ignoranţă, ce se va întâmpla pe lumea asta? *Poate exista o lume fără cărţi*? *O lume fără Bibliotecă*? *O mai vedeţi în viaţă*?

— Când „Pompierul” (era primul titlu pentru *Fahrenheit 461°*) lui Ray Bradbury ardea cărţi „pentru a reduce istoria la zdrenţe şi tăciuni”, ardea însăşi esenţa umană, esenţa umanităţii. Şi-i spun *un grand mergi* lui Alex. Ştefănescu, punând mare preţ pe asigurarea sa că „n-o să dispară niciodată literatura”. „Literatura nu dispare, cum înclină multă lume să creadă”. Câţi n-o văd ajunsă în ultimele ei zile şi-i pun cruce! Nici eu nu vreau să cred c-o să dispară, dar lipsa de interes pentru ea mă disperă, câtă vreme apar atâtea cărţi-eveniment.

„Ce citeşti, Măria-Ta?”, îl întreabă Polonius pe Hamlet. Or, Shakespeare, pentru Eminescu „prieten drag al sufletului meu”, a rămas model suprem al tuturor timpurilor.

— *Am surprize, deseori, întrebându-i pe studenţii mei, să descopăr că nu citesc… Aproape nimic. Şi par să se simtă bine, au cultură de internet.* Mc*Cultură…*

— Cele mai agasante întrebări pentru tinerii supuşi anchetelor stradale sunt despre lecturile lor:

Citiţi? Ultima carte citită care este? Când aţi intrat ultima oară într-o librărie sau într-o bibliotecă?

„Zăbava cetitului” nu intră în orizontul de aşteptare al celor ajunşi în „criză de răbdare”. Celebritate, notorietate prin scris? Oho, notorietate academică! *Cui prodest*? Cel mult, ar intra într-o librărie să-şi cumpere un ghid karmic, în scopul de a-şi găsi sufletul pereche. Cât despre senzuala Ana Lesko, anunţând la televizor că se duce la bibliotecă, wow, n-a vrut decât să şocheze, nu să citească neapărat o poveste din Creangă. Care? Aia cu găina babei sau aia cu cocoşul moşului?

— *Librăria devine loc al pierzaniei, te scufunzi în metafizică, în loc să descoperi grămezi de bani, în cărţi nu dai decâpteşte ideea de bani. Ca la Socrate, din anecdota consacrată.*

— Mie îmi spuneţi? Trecând printr-o librărie aproape

pustie, Adrian A lui Gheorghe exclama, aşa cum am spus-o, ca zmeul: „Miroase a carne de cititor!” Dar e numai vina cititorilor? Librarii n-au nicio vină că, dezamăgiţi de ţepe, cu costuri uriaşe pentru buzunare sărmane, cumpărătorii dau bir cu fugiţii? Emmanuel Delhomme, proprietarul unei librării din inima Parisului, pasionat de *son métier*, se teme că lumea de hârtie e pe cale de dispariţie, ca şi profesiunea de librar. Şi este un librar „en colère”.

Junimiştii (mă refer la librăria Junimea din Târgul Ieşilor, dulcele) îşi fidelizau cititorii. Evenimentele din acel Decembrie m-au găsit în librăria Universităţii „Al. I. Cuza”, lângă Narcisa Gherghe, librarul meu ghid. Postsocialist, specia asta a cam dispărut. La Pallas Mall, nu prea-i de găsit. Când Marius Chivu a recomandat echipa de bookaholice de la Cărtureşti, mi s-a părut o glumă (las că şi Marius Chivu pare glumeţ şi nu prea când pronunţă greşit numele scriitorilor!). Librăriile au ajuns azi un bric-à-brac, unde ai nevoie de un librar GPS.

Mă consider un cititor avizat şi avertizat, dar mi s-a întâmplat, neavând ochelarii la mine, să cumpăr în orb edite ca inedite, cu titlu schimbat sau plagiate *in integrum*. Să fi sunat la protecţia consumatorului? În cazul ăsta, „beneficiarul” nu mai intră la

Cărtureşti, ci la McDonald’s, unde se cufundă în cartofi prăjiţi cu celular. Devine *homo zappiens*, doar suntem în Evul Media, cum l-a numit Bogdan Ghiu. Ai *zapette* (telecomandă), la loc comanda de la lecturi hotărâtoare. Se lasă (tele) ghidat de televiziune spre emisiuni de divertisment ieftin, vulgar. E numai vina tinerilor că variile canale l-au infantilizat pe cititor, dar şi pe spectatorul de teatru profesionist, de film de artă?

Un invitat într-o gradenă, foarte gureş contra lecturii, alegea decis plasma, nu cartea: „Cum să citesc în alb-negru, când televizorul e colorat?” Numai că zappingul ca mod de existenţă nu te salvează de mediocritate; o fac doar cărţile bune. Iar Alex. Ştefănescu luptă sub oriflama (steag al regilor Franţei, Oriflamme, nu marcă de ruj) valorii. Şi pentru că are, cum spuneam, umor nu cu cubu,

ci cu caru, îi convinge pe elevi că oamenii care nu citesc se urâţesc. „Se vede?”, s-a îngrijorat un şcolar, desemnat, după chip, necititor.

Pledoaria pentru lectură a lui Alex. Ştefănescu mi-a adus aminte de tatăl meu, deşi Alex. Ştefănescu îmi poate fi, ca vârstă, un frate mai mic. Tata, care mi-a pus în mână cărţi hotărâtoare, îmi spunea: „Nu eşti tu dacă nu citeşti”.

Deşi distinge dintr-o „rapide ochire” literatura de maculatură, A.Ş., e uneori prea îngăduitor cu tipărelile şi tipăriturile unor doamne scriitoare care nu pricep că eseistul se joacă să pară sensibil la femei. Pe o paparazză TV o complimenta indulgent: „În vremea noastră o carte care se citeşte greu nu se citeşte deloc”. Paparazza, mai curând paparăţuşca, era încântată că „Alex” agrea cărţile uşoare. M-a intrigat afirmaţia asta, dar leul literar (care s-a lăsat dresat de Ioana Revnic) a revenit, în *Mesaj către tineri*: „Trebuie să folosim cu grijă «clipa cea repede» ce ni s-a dat”. Ca să ajungi să citeşti cărţi care contează nu-i uşor, cum nu-i uşor să-ţi placă din prima un concert de Mahler. Primul pas e mai greu, dar, odată „convertit”, ajungi la *bookuria* lecturii. Ortografiez aşa dinadins, ca să atrag atenţia vânătorilor de pokemoni că jocurile pe Net sunt vânare de vânt, la fel tembelefonul, tembelizorul, tembeletristica. Trebuie un efort să citeşti bine! e mai comod zappingul cel de toate zilele. Din păcate, de luatri răi încoace, am ajuns o telepopulaţie moartă după „vedete” de duzină, apărute cu duzinele pe micul ecran, cultivând instinctele joase. Libertinajul mediatic a atins cota de avarie. Mâncam salam cu soia? Acum avem cam mult Salam la TV.

— *Să fim înţelegători cu cartea, nu dispare, îşi schimbă doar suportul. Cartea în format electronic e tot mai prezentă, deşi nu pare să înlocuiască varianta „fizică”. Aici e ca dragostea… virtuală. Bietul Gutenberge tot mai sub vremi…*!

— Ştiu, secolul înaintează în defavoarea lui Gutenberg. Literatura epistolară, de pildă, în proză ori în poezie, e pe cale de dispariţie, pierzând bătălia cu

Facebook, Instagram şi alte reţele de socializare. Cartea e tolerată ca un capriciu, chiar într-o emisiune culturală, exact ca marca de zacuscă, numită Capricii şi Delicii. Inevitabilul Ion Cristoiu, într-o emisiune cu văduva lui Aurel Cioran, susţinea că el, Cristoiu, n-ar fi dat un euro pe manuscrise. Motivul? Au fost publicate. Cât ar fi dat oare pe manuscrisele lui Eminescu? În curând o să scăpăm de ele. Doamne, nu vor mai fi manuscrise! Vom tasta cu toţii, ce să mai învăţăm caligrafia? O cantautoare a scâncit, tot pe un canal, că Fraţii Jderi, carte groasă, i-a distrus o vacanţă (ce-i drept, *Creanga de aur* se citeşte cu înţelegere deplină când suntem maturi, dar există o anume ordine a lecturilor. După Călinescu: re-lectura clasicilor se face la bătrâneţe). Dar ce s-ar fi făcut cantautoarea, cu mult peste un milion şi jumătate de cuvinte din în *căutarea timpului pierdut*? Dar cu fraza de 823 de vocabule din *Mizerabilii* lui Hugo? Contemporanii săi nu s-au plâns, de vreme ce peste două milioane de francezi au luat parte la înmormântare, în 1885.

— *La cât de iute se schimbă vremurile, teamă îmi e că o să părem anacronici, că deplângem cartea, Biblioteca, lectura, în formatele tradiţionale, în doar câţiva ani. Cred că o să apară o injecţie care*

— *O să introducă subcutanat câteva mii de cărţi, un fel de vaccin contra prostiei, cu varianta academică recunoscută drept ignoranţă. Sau va fi introdus un micro cip sau micro cip-cirip în creier, care va conţine toată Biblioteca lumii, aşa că orice individ va fi super dotat intelectual? Nu mă mai miră nimic, la cum evoluează tehnica…*

— În ce mă priveşte, traversez seri din ce în ce mai antitelevizate şi nu mai ştiu dacă se mai dă acel promo, impropriu după învechita de mine, cu tipul care se duce la concert pe patine cu rotile. S-ar putea să fi dispărut, ca şi Cultural TV. Ultimul promo? „Dai un play şi râzi cât vrei!”. Televiziunea, între a informa şi a distra, a ales distracţia. A fi videofil înseamnă să ieşi din puterea magică a lecturii. Să ajungi la poemoterapia lui Ilarie Voronca („Luaţi,

mâncaţi, acesta este trupul şi sângele nostru, poemul!”) e mai greu decât să le urmăreşti pe „asistentele”, pe VIP-urile de nocturnă Capatos. Pe lângă ele, Tanţa şi Costel, personajele lui Ion Băieşu, erau de o cultură vastă. Şi cine-l mai înţelege pe Mihai Ursachi? „Oricum nu ideile fac literatura. Ele fac, eventual, filosofia. / Dar nici cuvintele. Acestea fac dicţionarele. / Literatura o fac autorii de literatură, poezia o fac poeţii/ Din ce o fac? îi priveşte. / Iată unul dintre sărmanele mistere ale vieţii”. Şi a sfârşit singur, cerând de-a surda ajutor, în pragul uşii de blocoteţ.

— *Un studiu european arată că în două secole numărul de cuvinte uzuale a crescut de vreo cinci ori, dacă nu mai mult… E o complicaţie, în fond. Explicăm prea mult, cu prea multe cuvinte reuşim să ascundem bine adevărul, să ne prefacem. După cum evoluează omul de azi, cu această comunicare lapidară prin semne grafice pe internet, e-mail, semese, mesaj* etc. *cred că ne întoarcem la fondul de bază, de acum două secole. Cartea, pagina scrisă impuneau un respect pentru cuvinte, pentru text, monitorul, ecranul telefonului, tabletei* etc. *transformă totul în „ceva” de consum imediat…*

— Eu, una, prefer monitorului cartea vie, care foşneşte; scriu de mână şi citesc predilect pe hârtie, nu pe laptop. Şi nici scurt nu pot

— Scrie, în 7.000 de semne fix. Intru în panică… textuală când ajung la 10.000 de semne şi mai am încă multe de zis, după 7 – 8 pagini de articol. Deschid şi închid paranteze, pun semne patetice de întrebare şi de exclamare, fac tot felul de adaosuri pe verso, spre enervarea bunelor mele culegătoare. Poate din cauza interdicţiei de semnătură, poate din cauza argumentelor care îmi năvălesc pe hârtie. Îi admir pe împătimiţii tabletei (nu pe autorii de ţâşt-bâşt-uri care n-au ce spune, dar ţin să se afle-n reviste), de la Arghezi la argeşanul Doman şi la Gogea, oftalmoftologul clujean. Alex. Ştefănescu ne îndeamnă să privim campania de recucerire a publicului, ca *homo videns* să nu câştige. Dar cum să reintrăm în normalitatea scris-cititului, când videofilii au ocupat

punctele tactice? Unul dintre prietenii mei, Daniel R., nu reuşeşte să-şi pună pe citit fiul. Îl roagă („Fă-o pentru tatăl tău, măcar o oră!”), îl forţează, îl momeşte cu răsplată, dar nu-l înduplecă să citească. De ce-ar citi Gogol, când are rezumat pe Google? Că te faci de râs dacă nu pricepi o aluzie culturală, că eşti penibil dacă nu poţi descifra o alegorie, un simbol, asta nu contează. Eu i-aş spune băiatului că totul e diferit pentru cei care citesc; că îi poate spune *altfel* fetei că o iubeşte. N-o să-i zică „Mai dă-te-n dragostea mea”, cum zice un rapper care *face*, *face*, *face* gălăgie la radio.

— *Efectele lipsei de cultură, de lectură se vor vedea, noi le vom observa… Spuneam cândva, sentenţios*: *Spune-mi ce citeşti, ca să îţi spun cine eşti. Dar dacă nu citeşti, cine eşti*? *Nimeni*? *Epolitic corect să spui despre un cetăţean universalizat de azi că e nimeni*?

— Lipsa de lectură nu numai că urâţeşte, dar şi prosteşte. Alex. Ştefănescu dă de exemplu „ideea stupidă” despre aşa-zisa pasivitate, laşitate a ciobanului mioritic. „Mioriţa, scrie Petru Ursache, e un test în faţa morţii, nu în faţa bâtei” (v. *Mioriţa. Dosarul mitologic al unei Capodopere*, Eikon, 2015). Altfel, am mai fi avut încă o istorie despre o bătaie în Carpaţi. Şi Alex. Şt. continuă: din nepricepere, elevul ar fi gata să întrebe de ce bunul păstor n-a sunat la 112.

— Elevul ca elevul, dar istoricul Mihail Neamţu găseşte soluţia, umoristică, în eutanasierea mioarei. Nu alege oaia, ca Dacă, ci o face de oaie. Îl şi văd cum intră într-o istorie hazlie a publicisticii atârnat de oaie, ascuns sub burta ei, ca vitejii lui Ulise ieşind din peştera lui Polifem. Ce să mai zici când autorul necunoscut, cum îl numeşte Alex. Ştefănescu pe Marele Anonim, necunoscut ca şi eroul, e batjocorit? În vremile închise cenuşii, anii erau, pentru generaţia mea, buni în funcţie de cărţile citite. *Carpe* diem? Ba carte *diem*. Chiar şi la vârsta mea, sunt pentru *slow-reading*, ca şi cum aş mai avea timp să le citesc pe toate. Şi dacă mai rămân pe-*aici*, *pe-aproape*, *o să scriu un roman intitulat Femeia care citeşte* şi *aşteaptă*.

Titlu bun. De scris (şi de citit) cu răbdare.

„*Observaţie pe pielea mea*: *nimic nu-i enervează mai mult pe călătorii CFR decât lectura*”.

— *Lectura ca terapeutică… Întotdeauna am considerat cartea un panaceu universal. M-a scos din toate stările proaste, acolo am găsit răspunsuri chiar la întrebări nepuse…! Dacă îmi imaginez un coşmar, acela ar fi o lume fără cărţi, să fiu aruncat pe o insulă pustie fără o bibliotecă. Şi totuşi, am întâlnit oameni care nu au deschis nicio carte în afara celor obligatorii, în primii ani ai şcolarităţii.*

— Montesquieu declara că n-a avut nicio durere care să nu fie alinată printr-o oră de lectură. Iar lui Eminescu nu-i era străin „binomul” scris/citit: „Cu gândiri şi cu imagini/ Înnegrit-am multe pagini/ Ş-ale cărţii, şi-ale vieţii/ Chiar din zorii tinereţii”. Nu le-a înnegrit de-a surda, ca mulţi cobreslaşi care se cred cimotii cu

— Shakespeare, crezând că-l pot întrece de la sine, datorită „progresului”, idee proletcultistă repusă pe tapet. „Când tinerii, intrând în librării, vor cere poeziile lui Eminescu (şi aceasta nu pentru a îndeplini o obligaţie şcolară), vom putea considera că în România a început din nou să se trăiască normal”, spune Alex. Ştefănescu. Alt *grand mergi* pentru utopia bună. Îi dau şi eu semn bun lui Alex, om bun ca o carte bună: un bookaholic din Iaşi a iniţiat, în 2016, un proiect cultural de minune: „Cartea de pe bancă. Citeşti, dăruieşti! Las-o pe bancă!” De pe banca din Parcul Expoziţiei, pe lângă care trec deseori, dispar şi apar cărţi, ceea ce înseamnă că încă se citeşte, că n-am ajuns în postlectură şi-n posteultură.

— *Trăim într-o lume a improvizaţiei culturale, cine mai citeşte are, în general, lecturi pe apucatelea, superficiale, informaţii aproximative*! *Şcoala e în derivă, programa şcolară se tot reformează scoţând tot ce ar putea să deranjeze somnul creierului. Mai* degrabă *merg cărţile de tarot, alea de poker sau cele de „popa prostu”*! *La noi, dar şi aiurea să ştiţi că e la fel.*

— Un coleg de redacţie de la revista „Cronica”,

înainte de cutremurul din ’77 şi de cel al existenţei mele de critic de poezie, îmi spunea: „C-aşa-i viaţa, Magda. Nu contează să ai cărţi bune, ci să le joci bine pe alea din mână”. Şi din mânecă, i-am replicat. Pe el nu l-a „restructurat” atunci activul PCR, ci alt activ, la bătrâneţe; pe mine – ard de nerăbdare s-o rerepet – m-au restructurat de 3 ori în 2 ani, de la Universitate şi de la Institutul „A. Philippide”: reduceri de activitate. „Noi, care scrim” (sic) e spusa unei coniţe ţanţoşe şi gureşe de la un post localnic de televiziune, care opina: „Nu aduci pe nimeni la citit cu forcepsul”, dar punea întrebări-forceps, dovedind un IQ în avarie: dacă tatăl Anei Blandiana, preotul, era… religios. Şi-mi amintesc de-o altă coniţă, care-l întreba pe Luca Piţu dacă papa e. catolic. Neiertător cu nevolnica intelectuală, Luca i-a răspuns: „Dar cine-i mai catolic decât papa?”

— Regresia culturală e-n toi şi nu numai în România. Cultura generală e tăiată de la pilonii ei, găsesc notat într-o revistă franceză. Şi pentru că e complexă, dificilă, nu lesne de înţeles, marea cultură e, după unii, complet inutilă şi inutilizabilă. O profesoară de română îşi permite să nu-i mai predea pe Eminescu, pe Slavici, pe Creangă. Scoateţi-l, coniţă, şi pe Negruzzi din programa personală. *Cum am învăţat româneşte* ne trebuie? La vârsta de 13 ani, Costăchel citea în elineşte, nu cunoştea nici alfabetul latin. Ei, şi? Ce nevoie au copiii să citească şi să scrie româneşte? „Franţuzeşte-te!”, îndeamnă un manager ludic de la un Centru Cultural. Englezeşte-te! Româneşte-te? A, nu, limba română nu mai e *iubibilă* (sic!).

— *Caragiale s-a retras, în ultimii ani ai vieţii, în Germania. De aici l-a vizitat pe Octavian Goga care, vrând să-i înveţe pe ardelenii din Ardeal că sunt români, a ajuns „chiriaş” al închisorilor ungureşti din Budapesta. Şi acolo, pe pământ străin, Caragiale i-a vorbit poetului care îşi consuma apostolatul*: «*Ţi-am spus de-atâtea ori, nu te mai bate cu proştii, că te răpun. Ce crezi tu, pe urma cui am suferit eu în viaţă*? *Pe urma deştepţilor*? *Prostia, suverana prostie, e totdeauna mai tare*. (…) *Nimic mai greu decât să cârmuieşti proştii. Ei au un instinct de împotrivire*

organică. Să vezi! mai acum vreo treizeci de ani eram revizor şcolar la Piatra Neamţ. Trenuri nu găseai prin Moldova, mergeam la inspecţii călare. Stăteam în gazdă la un popă. Avea popa o iapă murgă…! Zic, să mi-o dai părinte, dimineaţa…! Popa zâmbea. Prea bucuros, domnule Iancu. Şi-am plecat. Cât m-a zolit iapa ceea, mă! Oricum dam din căpăstru, ieşea rău. N-o puteam cârmui nicidecum. M-am întors la vreo două ceasuri, tot apă: – Părinte, cât face iapa asta?

— *Face zece galbeni!*

— *Ei, pune dumneata cinci, să pui şi eu cinci, s-o tăiem, că-n asta-i om.*

— *Ba să n-o tăiem, domnule Iancu, mai bine să-i învăţăm năravul. Ştii ce? Când o încaleci şi ajungi la o răspântie, dacă vrei să apuce la stânga, tu tragi defrâu la dreapta… Da să tragi cumplit, auzi! Să vezi c-o ia la stânga. Aşa am făcut. Ei vezi, la prost trebuie meşteşug, nu glumă. Ascultă-mă! Toată viaţa n-am putut să sufăr prostia… Săracu' de mine, măi băiete, când văd câte un prost mă doare. Zău, am dureri fizice. Mă ia cu rece aici în creştet". Cum ne descurcăm cu prostia din jur, tot mai triumfătoare?*

— Bună întrebare, bun comentariu! În acest spirit vreau să nuanţez. L-am chestionat pe un studinte cu manieră deloc urbană, care nu se ridica, în tramvaiul de Baza 3, să ofere locul de drept unei persoane foarte în vârstă, dacă ştie să citească, arătându-i anunţul. „Ştiu decât engleză". Răspunsul meu? „Dacă nu ştii româneşte, sigur nu ştii nici altă limbă. Sau o vorbeşti aiurea-n tramvai, ca ministresa Vasilescu.

De-canonizăm, de-canonizăm! Ne străduim să de-canonizăm prima generaţie şi a doua a canonului cultural românesc, după anul Maiorescu, 2017. Se scrie despre mentorul Junimii cu osârdie că l-ar fi ucis din nepăsare pe Eminescu; că n-ar fi fost decât un imoral, întreţinând legături bolnăvicioase cu sora lui, Emilia Humpel, dar şi cu fiicele sale. Alt cuvânt decât *mârşăvie* n-am. Probabil inspirat de Ray Bradbury, C.T. Popescu e gata să dea foc

poeziei lui Nichita Stănescu, să nu rămână din ea decât două foi de buletin de populaţie. Ca-n 451° *Fahrenheit*: „Luni ardem Miller, miercuri ardem Whitman, vineri – Faulkner”.

— *Cred că C.T. Popescu a făcut o metaforă, lucrurile pe care vrei să le păstrezi, pentru totdeauna, numai pentru tine, le incendiezi. Ca Yukio Mishima, cu „Templul de aur”*!

— Să zicem! Ne cultivăm răzbit complexele privind literatura română. Şi cum pare a nu fi vreme de re-citit, vă aduc aminte ce i-a spus poetul naţional (nu mă feresc de sintagma asta mult blamată) lui Vasile Pogor, care considera (de altfel, mult mai bine intenţionat decât revizioniştii noştri) că n-avem istorie, arhitectură, literatură, ca-n Apus: „Ceea ce numeşti dumneata barbarie eu numesc aşezarea şi cuminţenia unui popor ce se fereşte de amestecul străinului”. Clar de Eminescu! În alte cuvinte, n-ar trebui să ne lăsăm

— Atraşi de mirajul unui paradis multicultural ca nişte musculiţe beţive. Numai că „eminescianita” e boală de eradicat şi se transmite prin praful bibliotecilor, aşadar să le golim de cititori îndărătnici. Generaţiei aşteptate (opusă celei apuse, expirate) nu-i spune mare lucru Eminescu şi zbaterile lui incorect politice („Tot românul plânsu-mi – s-a”), cu anafore peste anafore („Jelui-m-aş şi n-am cui / Jelui-m-aş codrului…”) Romantismul e facil, noi ne zbatem futil, ca să parafrazez titlul tabletelor-pamflet scrise de Dumitru Augustin Doman, *Zbateri facile, strădanii futile*, Ed. Bibliotheca, 2017.

Descurajarea cititului loveşte direct în etnie: ne dorim o ţară de needucaţi, de agramaţi, pe care-i trage aţa la ce nu se pricep, educaţie şi cultură, ca pe semianalfabetul Ioşka Chişinevschi, dogmaticul, declanşând tenebrosul război cu literatura antebelică. Tinerii inculţi sunt mai uşor de manipulat. Reclama pentru postul MTV suna aşa: „Nu mai citi. Alege MTV”.

— *Dialogul „din eter” a devenit redundant, parazitar adesea, o trăncăneală… S-a umplut spaţiul virtual de vedete, de regine, regi, e „o ţopăială”, vorba preşedintelui*

nostru, pe acest segment al imaginii publice, care dă surogate de modele. Demitizăm, demitizăm, dar până unde?

— Varii canale pun semnul egal între a vorbi, a comunica şi a trăncăni. „Vădetele” nu sunt fiinţele culturalizatoare, ci regina sprâncenelor ori regina posterioarelor în balans. Bucătarii sunt şi ei în top, deşi nu la emisiuni culturale le e locul, ci la cratiţă. Canalele gem de chefi peste chefi, mulţi tândăleri sadea care – sper că n-am auzit bine! – ne învaţă să folosim bein Marie (sic!).

Pe sticla primă (TVR1), poetul Mircea Dinescu e restaurator ca Gherea; locanta şi-a numit-o *Lacrimi şi sfinţi*, unde se poate consuma *Lacrima Christi* la *Tocăniţă Maiorescu*, pesemne. L’important c’est la rose? Ba important e… leuşteanul, important e usturoiul, important e ghimbirul. Cultură? Ba concursuri de tăiat ceapa. Scriitorii, ce să facă şi sărmanii de ei, neavuţi cum sunt? Doar

Iohannis poate fi *freelancer writer* şi se procopseşte din scris, dacă a câştigat 83.000 de roni dintr-o singură carte. E singurul scriitor care face profit. Răspică el chinuit vreo 300 de cuvinte, dar ce succes va fi romanul fluviu unde o să-şi povestească vacanţele! O să concureze cu Don Quijote (cel mai vândut roman). Iar cea mai vândută autoare, la Gaudeamus 2016, a fost Clotilde Armand, clinchenind din cerceii lungi ca momelile pentru ştiucă.

Mai e şi altă cale spre vreo bucăţică de geam TV, decât crati-ţa? Da. Poţi intra în categoria „poetelor de reproducere”, aşa cum le spune LIS, şi-ţi schimbi generaţia cu una viabilă şi valabilă. O poetă la vreo 80 de ani vrea să concureze cu Simona Traşcă şi alte sex-simboale dacă-şi taie poalele (poezia poartă fusta din ce în ce mai scurtă; mai scurtă şi decât a poeziei scurte) şi-şi saltă picioarele în foarfece, pariind pe scatologie ca miză a secolului XXI. Nu mai dau niciun exemplu de literatură scato premiată, ca autoarele să nu-şi (mai) inspire cititorii. Cât despre actanţi, ca să le zic aşa, ei n-o mai întreabă pe Minodora lor, ca

Mihai Ursachi, dacă mai are la jartieră cei 30 de bani, ci „Mai porţi aceeaşi tanga, aţa doar?”

— *E un spectacol, cel al prostiei, la care „murim de râs”. Prostia este sursa cea mai sănătoasă de râs. sănătos. Ar trebui să ne pese spre ce se îndreaptă lumea de azi? Credeţi că putem opri mersul lumii de azi spre „galeria cu maimuţe”, vorba poetului? Vorba polonezului Jiří Lec, „ne-am întoarce în peşteri, dar suntem deja prea mulţi, nu mai încăpem”. Într-un tren din Franţa, cu ceva vreme în urmă, mai bine de jumătate dintre călători citeau cărţi. La noi, în tren, vezi numai cititori în telefon…! Parcă eşti într-un salon cu bolnavi… fixişti! Se uită ca posedaţii (nu am alt termen!) în ecranul telefonului şi se amăgesc că comunică. Vai de mintea lor! Nu cunosc termenul medical, dar sigur este unul.*

— Observaţie pe pielea mea: nimic nu-i enervează mai mult pe călătorii CFR decât lectura. Nu demult, o duducă sclipicioasă, de la geanta cu sclipici la ochelarii cu sclipici, de la pleoapele cu sclipici

— La pantalonii cu sclipici etc., m-a luat la rost că ocup spaţiul vital de pe masă cu cartea mea. Unde să-şi mai pună capul ostenit? Ai carte, n-ai parte de lingou ca doamna Birchall, cu negrele-i plete despletite, cu fruntea plină de „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război”, scrisă de Rebreanu. Nici că i-a păsat de hohotele de râs care i-au întâmpinat postarea. „Socrate a scris”, zice o moderatoare care… l-a citit; o manageră de editură mare îl confundă pe Modiano cu Modigliani; o reporteră cultivată ne prezintă o clădire de patrimoniu a lui. Caţaviran, adică Luigi Cazzavillan. „Iluminaţii publici” (pentru că marile cărţi sunt „corpuri de iluminat”) nu prea mai încap în grilele televiziunilor, ba chiar asistăm la de-sacralizarea scrisului. A contribuit din plin la asta legea prin care scapi de puşcărie dacă scrii o carte-două, în scurt. Eu aş fi propus ca puşcăriaşilor să li se scadă din condamnare dacă citesc, nu dacă scriu. Oare criticii literari ar fi de acord ca anularea sau continuarea sentinţei să fie date de cititori?

— *Dar despre „scriitorii” din închisori, ce părere aveţi? Cât de jos a ajuns ideea de autor de carte în România, dacă orice analfabet, nu dau nume! este în stare să aibă „în cont” câteva cărţi? Câte cadavre de aşa zişi scriitori trebuie să poarte în spate scriitorii adevăraţi ai naţiei, ai limbii române? Ce minte bolnavă a fost în stare să inventeze aşa scăpare pentru toţi escrocii neamului?*

— S-au redus pedepsele pentru „scriitorii din închisori”, ca şi cum ar fi fost printre ei vreun Ion Caraion ori vreun Petre Pandrea. Vor ajunge, cumva, şi nobelizabili aceşti „scriitori”? „Nobelabilitate” e termenul lui Ion Simuţ. I-aş adăuga o cratimă: Nobel-abilitate. Şi dacă vom cădea de acord că scrisul e închisoare (asceză chiar), atunci Becali şi fotbalierul lu’ Pelinel pot intra şi-n USR, aşa cum Genică Boierică şi Ogică pot lua locul adevăraţilor arnoteni, boieri ai minţii. Multora le-a intrat în cap că scrisul profesionist e la îndemâna fitecui deţinător de pix. Cine ţine o tigaie în mână e chef, cine ţine un stilou în mână e scriitor. De la bucătărie

— La bookătărie e un pas. Doamna Harra e bookmaker, doamna Ana Maria Prodan, „impresara sexi”, promite „povestiri adevărate” despre sportul cu balonul. Ţânţăreanu ne mărturiseşte că citeşte mult pe closet, dar poate să şi scrie acolo, la o adică. „O să scriu o carte” e leit-motiv, ieşit din multe guri. Din păcate, promisiune realizată. Alex. Ştefănescu s-a pus pe citit cărţi bănuit proaste, „mai mult de o mie” (despre 250 a şi scris, v. *Cum te poţi rata ca scriitor*, Ed. Humanitas, 2000), doar – doar o opri impostura. Iluzie. Veleitarilor nu le trece prin cap că a scrie nu e îndeletnicire democratică. Iar cu orgoliul lor nu te poţi pune. Înainte de-a se sinucide, Nero a strigat: „Ce artist piere prin mine! *Qualis artifexpereo*!”

— *Proştii, ticăloşii, mediocrii, devenind majoritari şi puternici prin număr, la nivelul turmei, luptă împotriva a tot ce le stă în cale.* l-ar *valoarea este cel mai important. inamic, o ţintă de atacat. Povestea nu e nouă în istorie, la noi sau aiurea.*

— Aici e de vorbit despre revanşa lui Borges: în 1973,

a fost dat afară din postul de la Direcţia Bibliotecii Naţionale din Buenos Aires, după 18 ani; din cauza revenirii lui Peron ca şef de stat (i s-a oferit atunci un post de inspector al creşterii păsărilor!). Borges hotărâse să distrugă tot ce scrisese înainte de debutul său editorial, din 1923. Nu s-a întâmplat asta. De ce? Pentru că donase bibliotecii pe care a condus-o sute de cărţi din biblioteca personală. Inventariate (ce coincidenţă!) 18 ani mai târziu, i s-au găsit versurile pe marginea unor volume: 99 de poezii ale tânărului Borges. Au apărut într-o antologie din Argentina. A doua notă se referă la Marguerite Yourcenar. În 1939, uită un cufăr la Hotel Meurice din Lausanne şi primeşte bagajul pierdut după 10 ani, în ianuarie 1949. În el, erau textele din care va ieşi cea mai bună carte a ei, *Memoriile lui Hadrian*. Cartea ia premiul Femina Vacarescu, în 1952.

— *Da, e un exemplu că există o dreptate. postumă. Dar postumitatea e departe, nedreptatea e mult prea aproape. Am trăit-o*

— *Pe propria piele...! Într-un articol din 2010, publicat în numărul 45 al României literare, intitulat „Imposibila solidaritate”, spuneam la un moment dat: „Clasa politică de azi pare să fi pus pe fugă inteligenţia din ţara asta, să n-o incomodeze, să rămână singură să guvernezepeste o populaţie derutată, prostită, umilită, conformistă.* I-ar *intelectualitatea română parcă aşteaptă să revină în actualitate momentele 1950 – 1960, când îţi bătea în uşă securistul să te înhaţe şi să te trimită la Canal. Acest fatalism acceptat cu seninătate, mioritic, ţine, oare, de laşitatea istorică a poporului nostru? Mai putem vorbi, aşadar, în istoria de azi, de un popor român? Sau am ajuns doar o populaţie care trăieşte la cote periculoase sub demnitate, la voia întâmplării, gata oricând să-i re-propulseze în frunte pe aceiaşi călăi care îi stau în cârcă de ani şi ani. Nu există solidaritate de breaslă, nici scriitoricească, nici în alt domeniu. Dacă un semen păţeşte ceva, e umilit sau batjocorit de autorităţi, pentru că are opinii, pentru că e vertical, ceilalţi din preajmă nu au*

reacţii ci îşi dau coate şi îşi spun cu glas şoptit: *Ei, nu s-a descurcat*! *Trăim în ţara în care nu talentele şi harul au căutare, ci doar descurcăreţii, şmecherii, tupeiştii, fanfaronii, gugumanii, guguştiucii, activiştii reşapaţi* etc”. *Lucrurile sunt, evident, de nuanţat. Doamna Magda U., recent eu însumi am fost „epurat” din funcţia unde îmi făceam treaba, de director al Bibliotecii, de nişte improvizaţii politico-administrative locale, ajutate de semnăturile şi implicarea a trei aşa-zişi confraţi, care şi-au răzbunat astfel neputinţele creatoare, frustrările, mediocritatea. Am scris o carte pe subiectul ăsta, nu mai detaliez acum.*

— E un subiect de nuanţat, de exemplificat. Despre trădare şi laşitate în cultura română? Sau despre destinul cozilor de topor în cultura noastră? Mă frig degetele să trec la scris pe acest subiect, e prea plină scena de asemenea specimene.

VII.

„Sunt momente când Bahluiul mi se pare un afluent al Styxului”.

„Când i-au scos, fără anestezie, plămânul stâng şi pentru asta i-au extirpat pe viu 7 coaste, Streinu recita strigat, de durere, Corbul lui Poe…”

— *Ce reprezintă laşul pentru dvs*? *De ce aţi rămas la Iaşi*? *Cât de curată este albia culturală a Bahluiului*? *Dacă nu aţi fi rămas la Iaşi, în ce altă zonă v-ar fi plăcut să trăiţi*? *Contează în vreun fel locul în configurarea unei opere*?

— Iaşul e *iubire şi reprezentare*. Am venit aici din drag, în 1962, pentru admiterea la Facultatea de Filologie, cu mintea plină de ce s-a scris despre Târgul Ieşilor, dulcele. M-am lăsat dusă de Dimitrie Anghel: „Iaşul e o vastă familie în care toţi se cunosc, se ajută şi se tolerează”. E mottoul conferinţei *Despre prietenie*, cu participare Topârceanu, Demostene Botez, Mironescu, Panait Istrati, Otilia Cazimir, Gr. T. Popa, Lesnea. „Prietenul” Sadoveanu l-a găzduit pe Panait Istrati. Fapt rar la el: n-a mişcat un deget pentru ministrul de Justiţie,

Lucreţiu Pătrăşcanu, arestat ca antisovietic, pentru că ceruse la Cluj drept egal pentru tricolor: să stea lângă steagul cu seceră şi ciocan. Sadoveanu, postbelic, era pe altă baricadă; scria ceea ce Păstorel numea *Mitrea Cu-Cur*. Dar să trecem.

Sandu Teleajen i-a finanţat debutul lui Lesnea; Kirileanu l-a salvat pe Iorga, cu… pluta, în ’33; în ’37, când cărţile bădiei Mihai erau arse în pieţe de legionari, l-au susţinut scriitorii, actorii, universitarii… Păstorel l-a provocat la duel pe zăludul de George Pascu, pentru că trăgea sforile să fie scos G. Ibrăileanu din Universitate. Mai târziu, Gavril Istrate chiar l-a scos de la catedră pe savantul

Gh. Ivănescu şi i-a înhăţat norma. Cum observaţi, caut cu lumânarea amiciţiile de cursă lungă între scriitori, deşi ştiu bine că în tradiţie e ura interconfraţi: Arghezi şi Călinescu *versus* Ion Barbu; Ion Barbu *versus* Arghezi; Sebastián *versus* Camil Petrescu; Crainic *versus* Rebreanu şi reciproca. Dar Caragiale îl apela în scrisori pe Alexandru Vlahuţă cu „frate Vlahuţă”, o carte de versuri a lui Coşbuc o numea „carte de boierie”. Şi sunt atâţia instabili în amiciţie (că prietenie nu-i pot zice), încât nu găsesc un alt elogiu al prieteniei mai sincer decât scrisoarea lui Barbu Delavrancea către Panait Cerna, din 26 mai 1912: „Crez că eşti «un mare poet» […]. Eşti adânc, eşti sincer, eşti emoţionant. Eşti, desigur, un mare poet”. În aceeaşi scrisoare, spunea că lui Vlahuţă, după ce l-a citit, i-a scris şi că au rămas prieteni 27 de ani: „strâns legaţi într-o prietenie netulburată de nimeni şi de nimic”.

— *Dar există şi versantul celălalt, de pe care ideologia sau prostia încercau să sufoce valoarea…! Trebuşoara nu e nouă şi nici nu se termină azi. Am folosit termenul versant, amintindu-mi că pe vremea când „se edifica” barajul de la Bicaz, pe un versant al munţilor din preajmă lucrau civilii, oamenii aşa-zis liberi, pe celălalt versant munceau deţinuţii. Din când în când veneau scriitorii, ziariştii sau pictorii de la Bucureşti şi îşi înmuiau condeiul sau penelul în „sosul” muncii şi al vremurilor noi.*

Şi scriitorii epocii au trăit pe versanţi separaţi.

— Aşa e, de pe versantul opus, Iorgu Iordan l-ar fi înghiţit de viu pe Noica, Miron Radu Paraschivescu pe Tonegaru; pentru Beniuc „şarpele de zdrobit” era Blaga; pentru Wald, în proletcultism, Cioran nu era decât „filosoful descompunerii burgheziei occidentale”. Dar deja ura de clasă socială şi intelectuală se propaga intens. Şi „lumina” venea de la Răsărit. Bătrânu’ repeta deseori: „Cât întuneric a venit de la «lumina» asta!”

În ’34, Osip Mandelştam a fost condamnat la 3 ani de detenţie. Prietenul Pasternac putea interveni pentru el, la Stalin. N-a făcut-o. Dar Daicoviciu, sub Dej, l-a scăpat de puşcărie pe Blaga, iar Arghezi l-a recomandat, în ’58, pe Traian Chelariu să fie reprimit, după detenţie, în Uniunea Scriitorilor. Din păcate, biblioteca donată Filialei Iaşi a USR a fost risipită de „revoluţionari”, în dâra evenimentelor din 22 decembrie ’89, când cărţile BCU au fost mitraliate şi arse.

Da, îmi place să caut excepţiile: Max Blecher, Bogza şi Saşa Pană au fost buni prieteni. Aristide Blank (căsătorit, scurt, cu Cella Delavrancea) i-a adus lui Pârvan, de la Viena, o tipografie, cu tot cu cehul Tomek. A fondat editura Cultura Naţională cu Nae Ionescu, în 1920 şi Premiul Techirghiol-Eforie. Cel dintâi premiat a fost Mircea Eliade, cu *Maitreyi*. Barbu Slătineanu şi G. Călinescu (prin nepotul său, dr. Cingiuc) au reuşit să-l interneze pe ftizicul Vladimir Streinu după o hemoptizie. În lipsa adeverinţei (din câmpul muncii), fusese zvârlit din spital, pe o targă, după o lună de la pneumotorax. Când i-au scos, fără anestezie, plămânul stâng şi pentru asta i-au extirpat pe viu 7 coaste, Streinu recita strigat, de durere, *Corbul* lui Poe (fapte povestite de Ussi Iordache-Streinu în „Litere”). Zaharia Stancu i-a făcut rost de zece grame de strepto-micină şi de pastilele albe de Pas. L-a salvat de la moarte. Şi-a şters multe păcate cu gestul ăsta de camaraderie.

„Conform moralei proletare, desculţii i-au interzis pe culţi, analfabeţii pe erudiţi, subdotaţii pe excepţionali”.

— *În vremurile tulburi ies la suprafaţă toate mizeriile, deşi se spune că atunci se văd cel mai bine şi caracterele*! *A avut laşul acelor vremuri vreo particularitate faţă de ce se petrecea în ţară*?

— Revenind în apele Bahluiului postbelic, o, ele deveniseră din ce în ce mai tulburi. Câţi escroci ilegalişti, ca Şulimzon, n-au pozat în victime ale xenofobiei românilor! Ilegalistul se lăuda că urcase pe casă, fluturând o cârpă roşie, ca să le indice aviatorilor sovietici unde să arunce bombele. În presa cotidiană, Mişa Novicov cerea împuşcarea unor profesori universitari. În „Iaşul nou”, *pretty woman* Georgeta Horodincă se delimita: *Adio, domnule Maiorescu*! Gustul pentru marile valori era dispreţuit. Conform moralei proletare, desculţii i-au interzis pe culţi, analfabeţii pe erudiţi, subdotaţii pe excepţionali. Şi cum se mai înghesuiau să-i citeze pe Lenin-Stalin, iar Dan Mănucă pe… Mao. Vorba lui Dorin Tudoran (*Certocraţia*, 24 apr. 2012): „neavând talent nici măcar la Stalin, s-a apucat de”… Mao. Râca era în floare (roşie) la revista condusă de muncitorul Dumitru Ignea. Se duşmăneau pe viaţă şi pe moartea unora. Din cauza pizmei, Labiş şi Dan Hăulică au plecat repede din Iaşi; la fel, Marin Sorescu.

Inamiciţia, după o observaţie critică, rămâne constantă ca pirul în câmpul literei. Cel cu observaţia e desconsiderat pe vecie de cei incapabili să primească o afirmaţie, o opinie contrară. Şi el, şi prietenii lui, ceea ce nu încurajează deloc, în asemenea ziare şi reviste, gândirea critică, spiritul critic. Am avut şi eu parte de astfel de jigodii şi de flatulenţele lor literare la adresa mea. Am căzut, fără vreo tabără, între taberele celor care se pricesc. E, în fapt, cea mai gravă problemă a breslei, nu numai ieşene: nimic nu-i catalizează pe scriitori. Răfuiala între breslaşi e sindromul alergic al multora. Ce *Goma* mea? Ce *Brebanul* meu? Ce mama mă-sii lu’ *A lui*? Dar, cum Dumnezeu nu doarme mereu cu capul pe-o mănăstire, astfel de infivizi sunt mai puţin talentaţi, mai puţin expresivi decât cei înjuraţi.

— Eplină viaţa literară românească de trădări, de delaţiuni, de ticăloşii care fac să îţi stea mintea în loc. Avem o mare capacitate de ticăloşie, mai vizibilă cu cât persoanele care „o practică” sunt mai importante.

— Da, de asta repet, că trebuie: Paul Goma a fost scos din USR când era sub arest. Documentul i l-a adus anchetatorul. Satisfăcut! Pe Nicolae Breban l-au exclus prietenii din Biroul USR: Matei Călinescu, Nichita Stănescu, Baltag, N. Manolescu, plus Preda şi Bogza. Lui Ion Pop nu i-a plăcut poezia lui Sorin Mărculescu şi a refuzat-o pentru antologia apărută în „Lettres Nouvelles”. Dumitru Ţepeneag a intrat în explozie: „Dar la urma urmelor cine-i Pop acesta? Eu sunt de vină că nu l-am ras din timp, ba i-am dat şi nas... Na, acum trag ponoasele” (însemnarea din 29 iunie ’79, în *Un român la Paris*). Cât despre ingratitudine, ea e tipică scriitorului român, deci şi celui ieşean. Ştiu, din *Memorii* II, p. 108 – 109, că N. Breban i-a oferit cronica „României literare” lui Mircea Iorgulescu. „S-a grăbit printre primii «să arunce piatra» în romanul *Bunavestire*, a doua zi după plenara C.C. care condamnase brutal cartea, prin vocea unui alt fost amic, Titus Popovici, şi a secretarului general Nicolae Ceauşescu şi în aceeaşi revistă unde l-am angajat şi i-am dat spaţiul critic cel mai prestigios”. Iar Lucian Raicu nu-l mai saluta, cu toate că îi dăduse şi lui tot spaţiu pentru critică literară.

Mutatis mutandis, asta am păţit şi eu după excluderea de la revistă. Am înţeles atunci că a spune bună ziua unui coleg, în casa căruia ai intrat de n ori, ţine de caracter. M-a durut indiferenţa celor pe care i-am susţinut, în pofida temătorului Leonţică. Nu, n-am avut *dolce vita* socială în Yashington, dar am rămas aici din cauza lui Petru. Ştiam cât îşi dorea relaţia, de la catedră, cu tinerii.

„Maşinii de scris îi ştiam caracterul (caracterele), cu al/ ale amicilor era mai greu”.

— Câtă apă ar trebui să curgă pe Bahlui ca să spele mizeria istorică? Sau şi asta se „împrospătează”? Sau e vorba de mizeria veche peste „noile dureri”?

— Sunt momente când Bahluiul mi se pare un afluent

al Styxului. Dacă intrai în condiţia de nedreptăţit, acolo rămâneai. PCR-ul doar se lăuda că face dreptate. Îţi dădea dreptate, dar nu o făcea. Maşinii de scris îi ştiam caracterul (caracterele), cu al/ ale amicilor era mai greu. Să nu-mi spuneţi că i-am ales greşit, că ştiu. Bătrânu' mă dojenea, excedat de faptul că Turtureanu „atitudinea" contra mea: „Fii atentă, Magda, ăsta are trei feţe, nu doar două". Am trecut peste răul comis de Turtureanu şi rău am făcut. Când a fost dat afară, de la „Cronica", după 27 de ani de muncă, în primăvara lui '98, cred că am fost singura care am protestat, deşi el îmi luase locul tot la „Cronica", cu ajutor peceristo-frăţesc.

Un ins poltron e mai greu de dibuit când suntem tineri. Odată cu trecerea timpului, comportarea unuia dintre ei a devenit din ce în ce mai decepţionantă. Mă refer la Iacoban, cel mai dexter social din tot târgul, în vocaţie certă pentru scaune de şef: revistă/ editură/ teatru/ alte şi alte ziare şi reviste. Postocialist, îl văd invitat de posturi şi ne spune cât de bine a făcut din posturile deţinute. Nu şi cum i-a băgat la post pe unii şi i-a ridicat în slăvi pe alţii. După ce am fost eliminată de trei ori în 2 ani, de la Universitate şi de la Institutul „Philippide", l-am întrebat dacă n-are vreun loc de corector la Junimea sau la „Convorbiri literare". Uitându-se pe video la un film, mi-a răspuns că aiurez. Cum să-mi dea el un post de corector după ce am făcut aşa greşeală de tipar? De ce mi-a fost scris (corectat) de doamna Virginia Burduja n-am scăpat decât în '89.

Câţi proşti şi prostovani n-au ocupat posturi importante, pe bază de sluj la Cârmaciul şi Cârmacea. Vorba Anei Blandiana: „Îi plâng pe proşti, dar proştii mă înving". La Ieş, cazul Grigurcu s-a multiplicat şi înainte, când Bahluiul emana rău de tot, şi după '89. O fi egalitate, dar nu pentru căţei, ci pentru dulăi, tauri, berbeci. Dar, Doamne, vremelnice mai sunt măririle! Bătrânu' n-a avut parte de cinstiri/ măriri, nici nu le-a vrut. Cum îi urmăresc sublinierile cu creionul în cărţi, iată una din Nietzsche, *Zarathustra*: „Îmi plac libertatea şi aerul curat al

pământului, îmi place să dorm mai bine pe piei de bou, decât pe cinstirile şi măririle lor”. Da, n-am avut *dolce vita* ca atâtea neveste de propagandişti, însă încrederea Bătrânului în mine a fost mai puternică decât negarea ori indiferenţa politrucilor, dar şi ale cobreslaşilor. Şomam! Întâlnindu-ne pe stradă, am avut parte de compasiunea lui Iacoban. Ne-a deplâns: „Cum vă descurcaţi voi dintr-un singur salariu?” De neconceput, *naşa*? Pe noi condiţia existenţială precară nu ne-a descurajat. Ne amuza când rămâneam de la un salariu la altul fără bani şi vindeam borcane. Există şi un haz al sărăciei. Trăiam *la cea mai înaltă ficţiune*, formularea batjocoritoare a postmodernului Florin Iaru după titlul unui roman proletcultist, *La cea mai înaltă tensiune*.

— *Opera dumneavoastră, eseu sau roman, e o ilustrare vie a acelor vremuri. Şi care le conţin şi pe acestea, pe care le trăim, evident. Trăim în ficţiune*? *Ne mai ajunge ficţiunea din urmă*? *Cum ne mai putem proteja de ticăloşia endemică*?

— O scenă de „înaltă ficţiune”, narată în *Astă-vară n-a fost var*ă, dar trăită de mine şi de Petru. Iat-o. Aproape de vila

— Scriitorilor din Neptun, era o baracă de tir. Aveam libertatea de-a trage cu puşca sau cu praştia. Lui Petru îi plăcea să-şi încerce norocul şi puterea. Nu rata niciun foc. M-am hotărât să încerc şi eu. Eram îmbrăcată în cea mai excentrică rochie a mea, lungă, galbenă, cu un fel de blazoane de muschetar, roşii; cu spatele gol, traversat cu bretele subţiri, încrucişate. Am ochit morişca, s-a învârtit. Am ochit toboşarul, l-am nimerit. Şi leul a căzut. Şi iepurele. Apoi soarele, apoi luna, boantă de-atâtea urme de alice. „Cum ai făcut?” s-a minunat Bătrânu’, care îmi încărcase arma. Simplu. Am închis ochii şi i-am văzut pe toţi: Leonte, Andriescuţu, mic de stat şi mojic cum n-a mai stat, nulă Teodorescu, şeful Institutului, ne-cercetător, rectorul, Aurelian Bondrea, şef de cadre, cred, în Ministerul învăţământului, ministrul Teoreanu. I-am ucis cu arma mea inofensivă, cu puşca mea benignă de la

baraca de tir. Cei „împuşcaţi” n-au avut ce să-mi mai facă. I-am doborât. Rectorul fusese leul.

— *Frumoasă răzbunare*! *Cred că o să încerc şi eu, la un poligon asemenea, să fac curăţenie în lumea ticăloşită cu care mă confrunt*...! *Deşi, cred că transferul acestor indivizi în lumea personagiilor „de fabulă” este mult mai apropiată de modul nostru de a ne răzbuna, scrisul acţionează mult mai radical*! *Am văzut şi la dumneavoastră, „Universitatea care ucide” este o carte care aruncă în aer tihna unei instituţii în care prostia şi mizeria morală plus cea intelectuală* îşi *făcuseră un modus vivendi*.

— Să fie adevărat că scrii şi rescrii primul roman? Că-l reutilizezi pe primul? Eu, da, recunosc, scriu şi rescriu istoria eşecurilor mele, dar nu din ranchiună, ci ca să se ştie ce/ cum a fost. Pe câteva dintre aborigeniile iaşiote le-am făcut personaje de roman. Boris Vian s-a răzbunat. literar pe Sartre, care i-a sedus blonda soţie. A devenit ridicolul Jean Sol Partre. E ştiut că Regman i-a făcut surcele lui Buzura *Feţele tăcerii* (pe nedrept, zic eu). Buzura nu l-a iertat: a numit Redman un personaj sinistru şi l-a făcut să se îmbolnăvească de cancer. Eu l-am făcut pe Alexandru Andru să cadă în closetul Miliţiei din Păcurari.

— Pe drumul de întoarcere de la Zilele „M. Sadoveanu”, din Paşcani. Pe Mănucă, Bătrânu’ nu contenea să-l salute spunându-i domnul Milucă, alt personaj din *Rău de România*. Indivizii ăştia ne-au strâmbat destinele. Să-i uiţi şi să-i ierţi, aşa cum îţi cer cărţile sfinţilor? Mă străduiesc, după învăţătura Sf. Serafim din Sarov, recomandată de Părintele duhovnic, I. Cr. Ţesu, să nu mă mai tulbur, să nu mă mai mânii pe cei care ne-au nedreptăţit, pe mine şi pe Petru, chiar dacă mânia mea e *legitimă* şi, după ’89, *liberă*. Am deţinut mulţi ani o rubrică, exact cu titlul ăsta, *Mânie liberă*. O predică a monahului De la Rohia (N. Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, Ed. Dacia, 1997, p. 213 – 214) m-a ajutat: mânia *legitimă* nu-i totdeauna păcat capital. Pentru minunea de monah Nicolae există două feluri de mânie: una păcătoasă,

„izvorâtă din ură, pizmă, nestăpânire de sine, resentiment, necugetare” şi alta *legitimă*, „stârnită de spectacolul sfâşietor al răutăţii dezlănţuite, al strâmbătăţii triumfătoare, al nedreptăţii făcute semenului meu ori semenilor mei sau al ocărârii, al asupririi şi batjocoririi lui ori a lor”. Această mânie „e cu totul raţională şi e declanşată dinafară”.

*„Când am venit în Iaşi, am căutat casa Didiţei Mavrocord*at pe *Cuza Vodă, fostă Golia. În casa asta se certase Liszt cu Wieniavski şi tot y acolo l-a întâlnit Liszt pe Barbu Lăutarul”*.

— *Dar laşul nu e numai peisaj cu mizerie morală, cu prostie şi ranchiună. Aţi descoperit şi „celălalt laşi”*?

— Aş putea spune că, în momentele când eram umiliţi de politruci, când strâmbătatea aparatului de propagandă triumfa, ne ajuta tot Iaşul. Oh, plimbările noastre „răsfoind Iaşul”, cum am scris în

— *Rău de România*! În iarba mică de pe „Coasta Boacii”, cum îi spuneam unui deal din Şorogari, pe „acoperişul lumii” de la Repedea…

Aveam nu una, ci mai multe fontane di Trevi: în grădina botanică, pe Corso, dar şi la Buzău, într-un bazin al gării, unde se aflau broaşte ţestoase şi peşti care-şi schimbau culoarea. În mica pădure fragedă din spatele Şcolii Normale, lângă izvor, culegeam urzici şi ciuperci roşii – urechiuşe –, din care Petru făcea borşuri sănătoase. Urcam dealul Muzelor şi coboram pe Scăricică, în „mahalaua celestă”, unde se afla casa lui Mihai Ursachi, în fundacul Dochia (cea de pe Sărărie e un *fake*).

Dar ce spuneam? Fugeam în Tătăraşi, să vedem cum înfloreau salcâmii, în susul Căii Sâmbetei, când înfloreau socii, la Breazu, când înflorea *rosa canina*, la casa Sadoveanu, fostă Kogălniceanu, fostă reşedinţă a baronului Neushatz, din Podu Verde, cum se numea Copoul, când înfloreau liliecii… De câte ori i-au schimbat numele edilii şi noi buletinele! Din 23 August, a devenit Bul. M. Eminescu, apoi, Bul. Copou, acum Carol I. Fusese Bul. Malinovski, pe vremea ocupaţiei sovietice.

Când am venit în Iaşi, am căutat casa Didiţei Mavrocordat pe Cuza Vodă, fostă Golia. În casa asta se certase Liszt cu Wieniavski şi tot acolo l-a întâlnit Liszt pe Barbu Lăutarul. N-a ştiut nimeni care era. Dacă întrebam de muzeul Ilie Pintilie, aflam mai repede. Mai târziu, din ’63 încoace, Bătrânu’ a ştiut să-mi răspundă la toate. „Cinema «Elizabeta»”? Da, în capul străzii Gându”. De ce s-a dărâmat Jokey-club? De ce nu s-au păstrat hotelurile London, Paris, Glantz? Binder am aflat unde era, în spatele casei unui ilegalist, casă devenită sediul Junimii, cu o gogoşerie alături.

Bătrânu’ mi-a arătat Palatul Sturdza, unde bezede Grigorie cultiva tutun *bectimis*. Obeliscul Leilor, construit în 1832, pentru cinstirea Regulamentului Organic, nu-i plăcea deloc. Pufnea: „Auzi! Prima Constituţie modernă a Moldovei! Mereu Rusia ne-a luat ce nu i-a aparţinut. Am suportat în timpul războiului ruso-turc invazia a 150.000 de militari ruşi. Ca lăcustele. Între 1829 şi ’34, în

Principate a guvernat în forţă Kiselev, introducând Regulamentul Organic, în 1931. A fost un fel de ocupaţie sovietică *avant la lettre*. În 1835, Orloff, în numele ţarului, i-a propus sultanului să cumpere Principatele pentru 36.000 de franci. Zicea Marx că o tragedie istorică se repetă, devenind a doua oară farsă. Se poate şi invers, ca farsa să devină tragedie. Cum a fost după 1944. N-ar trebui ca bustul Eminescu să stea lângă Obelisc”.

În curtea casei Nădejde, de pe Sărărie, Petru mi-a arătat statuia lui Maiorescu, prăvălită peste lăzile cu câlţi pentru saltele. A fost, apoi, topită şi preschimbată în clanţe de uşi universitare. Dar ce nu ştia Bătrânu’ despre „Oxfordul” de pe Copou? De celălalt n-a avut parte. Lui, ca şi mie, târgul, dulcele, i-a oferit circumstanţe constant nefavorabile. Totuşi, l-am iubit.

Ne întorceam de pe Copou cu crengi înflorite de forsythia, de alun, cu floare mică, roşie, de corn… Eram şi noi nişte *hippies* din socialism. Petru, cu ţinuta sancţionată de rector. „Rectorul mă vrea tuns şi ras”, râdea el, după ce şi-a lăsat barbă. subversivă. Nu s-a ras; cu vestele lui

provocatoare şi-n blugi, eu, cu rochii ciudate de Fondul Plastic. Preferată era una maro, cu-n *entre-deux* de dantelă *orange* în talie. Ne intersectam mereu cu Val Gheorghiu, purtând ochelari suspecţi cu lentilă verde, pe Păcurari ori pe Belvedere, la Observatorul Astronomic, ba chiar pe vreo hudiţă ca Abrahamfi („Bătrâne, o ştii pe nevasta arhitectului? Ce femeie!”)

Val era un Rudolf Valentino al redacţiei „Cronica”. Crud, elegant, parşiv, colecţiona „fâţulici”. O boemie mai legendară decât a lui a fost doar cea a lui Mihai Ursachi. Iaşul scenografic pictat de Val e magnific, însă prevăd că n-o să mai rămână nimic din această scenă pentru întâmplări nemaiauzite. Termopanul, pe care l-a urât, a invadat tot. Măcar, că a murit, nu mai vede apunând *laşii vechilor zidiri*, titlul Prof. acad. Ioan Caproşu, devenit, la Ilisei, *laşii vechilor… iubiri*. Dar de ce m-aş plânge? „Ruinurile Târgoviştei” sunt peste tot, de la Timişoara-n toată ţara. La fel, în Iaşi.

— *Cred că niciun „iaşiot” născut sub teiul/ teii lui Eminescu nu ar vorbi atât de frumos despre Iaşi. Cred că aţi fost predestinată acestei părţi de lume*!

— Da, se poate spune şi aşa. Iaşul e iubire pentru mine încă din liceul buzoian. Citisem *Iaşii de odinioară* de Rudolf Şuţu, dar şi *Masa umbrelor*, a lui Ionel Teodoreanu. Îmi imaginasem cum arăta Palatul Administrativ (Roznovanu), Trei Sfetitele (Trei Ierarhi) ori grădina Socola, cumpărată de Alexandru Mavrocordat (denumit Muţunachi pentru că era un om al farselor), de la Mihalache Sturdza.

Palatul Culturii, reconstruit în 1926 de arhitectul Ion D. Berindei, în stil neogotic flamboyant, îl aveam pe o cartolină alb-negru. Pe ieşeni, îi vedeam buni şi blânzi, ca bunicul Teodorenilor, soţul doamnei Elencu. Îmi plăceau doamnele cu numele lor de boieroaice: Maritza, Agripina, Săftiţa, Eufrosina, Pulcheria, Zulnia, Zoe (ca şi bunica mea), nepoate de hatmani, de moruzzeşti, de rosetteşti, de vogorizi. Cumpărând de la magazinul de mode al doamnei Babette, de pe Ştefan cel Mare (pe Lăpuşneanu, era

magazinul de pălării ale francezului Delpeche). Intrau în cofetăria din faţa Bisericii Catolice, unde se vindeau renumiţii covrigi de zahăr, iar îngheţată puteau mânca la elveţienii George şi Tuffli, care fondaseră, la 1870, cofetăria Tuffli. Cât despre domni, membri Jockey Club, cred că fiecare voia să fie un *arbiter eleganţiarum* ca Leon Bogdan, fiul vornicului Emanuel Bogdan. Şi parcă-l văd pe Neculai Gheuca”, frac, clac, ghete de lac”.

Iubirea de adolescenţă a Iaşului a fost augmentată, începând din ’63, de Petru. Nu mergeam numai pe obscure şi înguste stradele şi străduţe (ştiu ce-a vrut să spună Mircea Platon cu adjectivul *subtile*, din titlul *Cartea străduţelor subtile*), cu flori şi cu motani. Petru m-a dus pe strada Săvescu, la zarzărul roz, dar şi pe Săulescu (să nu faceţi vreo confuzie), strada din josul Pieţii Unirii. Mihai Săulescu sărise singur în faţa mitralierelor germane, nemaiprimind ordin de înaintare. Tot pe Săulescu, am aflat Palatul Copiilor, fosta casă a lui Alecu Beldiman, cel evocat de Eminescu, în *Epigonii*: „Beldiman vestind în stihuri pe războiul inamic”.

M-a dus la bustul şi la mormântul lui Grigore Ghica (sculptor Karl Stork, 1875). Pentru că a protestat contra cedării Bucovinei către Austria, paşii turci i-au tăiat capul. Îmbălsămat, a stat înfipt pe zidul Seraiului, la 1777, din Constantinopol. „Independenţa costă, Magda!”

Petru ştia că, întorşi din refugiu, ieşenii au găsit, pe peretele Bibliotecii Centrale Ferdinand, o inscripţie: *Min niet*. Nu sunt mine. „Cine ar fi crezut să fie atâtea mine, începând din gară!” În gara Iaşi, erau echipe de evrei secondaţi de soldaţi sovietici, înarmaţi. Permiteau intrarea refugiaţilor pe baza „neimplicării în prigoana antisemită”. Era suficientă o declaraţie a unui vecin care-ţi voia casa şi nu mai obţineai „adeverinţă de intrare” în oraş şi-n locuinţa ta. În primăvara lui ’45, în Iaşul fără conductă de apă, cei bănuiţi de „atitudine antisovietică” erau arestaţi, dispăreau. Ce prezumţie de nevinovăţie? Buletinul era vizat de chestură după ce semnai o declaraţie de apartenenţă politică. Trebuia să găseşti acte, martori, ca

să-ţi probezi nevinovăţia. Ana Pauker ţinea discursuri agresive pro lumpenproletari. După fiecare miting ori marş (bine organizate de comunişti), se aplică mai abitir *jus talionis*: se numeau arestări pentru „cercetări speciale”. Am aflat multe documentându-mă pentru *Rău de România*. „Nu te teme, Magda, scrie şi asta”. Am scris. Noi doi am fost în toate pe aceeaşi lungime de unde: scurte şi lungi.

„În studenţia mea, ne întâlneam în faţa căsuţei cu cerdac a lui George Lesnea. Ca să nu încurc jumătăţile şi sferturile de oră, stabilisem: totdeauna la şi 23...”

— *Mă uluiţi cu atâtea amănunte... La dumneavoastră co-există Iaşul de sub frunte cu Iaşul din inimă.*

— Vă asumaţi, ca şi mine, forma de singular: nu Iaşii, ci Iaşul. Doamne, câte voiam să văd, câte voiam să ştiu când am venit în Iaşi! Dar unde erau cele care nu mai erau? Anticăria Kupermann, librăria lui Daniil, unde vindeau antichităţi şi timbre fraţii Şaraga. Nu mai era nici librăria Cristofor, erau însă dughenele sordide de pe bulevardul gării, din Târgu Cucului, de pe lângă Golia. Peste drum de Mitropolie, fuseseră cei mai vechi librari: Petrini. În casele Finkelstein, din str. V. Alecsandri, fusese altă librărie. Nici nu mai vreau să merg pe acolo, ocolesc, după ce Casa Vornic Alecsandri a fost retrocedată. „Magda, e trist veselul Alecsandri”, mi-a spus Bătrânu’ când am trecut pe lângă statuia lui din faţa Teatrului Naţional.

Îl întrebam multe şi de toate. Unde a fost teatrul Tivoli? Dar hotelul Rusia? Dar hotelul London? Dar sediul ziarului „România”, în 1917? „Ei, n-am prins chiar primul război mondial. Te pomeneşti, mă râdea cu ironia lui blândă, că voiai s-o găseşti aici şi pe coana Marghioliţa Rosetti Sturdza”. (Îi spusesem că recitisem *Masa umbrelor*). „E umbră şi ea. Trist este că-i *umbră* şi Academia Mihăileană, precursoarea primei universităţi a ţării, unde Kogălniceanu a ţinut primul curs de istoria, românilor. Demolată în perioada Dej”.

Dar câte nu dispăruseră? Edilii noştri au memorie scurtă. Şi arhitecţii. Unul dintre ei mi-a spus odată că nu

visează altceva decât să demoleze strada Lăpuşneanu, istorică. Parţial, a reuşit. Demolările erau numite de o propagandistă la pionieri „reformulări arhitecturale”.

Hala de peşte a lui Gustave Eiffel (1925) a fost demolată în 1988. Din ruini în ruini mergi popor luptător! Pe Lăpuşneanu, în locul Berăriei Bragadiru de la 1909, s-a construit un cinema, „Tineretului”, bântuit de şobolani în ultimul deceniu Ceauşescu. Acum e demolabil şi el, dormitor pentru aurolaci. Turnul gării nu mai are ceas şi a fost cât pe ce – ironia sorţii – ca Miron Costin să rămână fără pană. Statuia lui Władysław C. Hegel, de la 1901, a fost ţinta unei glume proaste. Şi cât s-a scris în presa postsocialistă că ar trebui dată jos statuia Adoc, a Independenţei! Au fost furate şi vândute la fier vechi busturile lui B. Şt. Delavrancea (1924, Ion Mateescu) şi N. Gane (1943, Richard Hette). A dispărut şi bustul lui Ciprian Porumbescu (1957, Iftimie Bârleanu). De statuia lui Mihai Viteazu, cu soclul deteriorat ciclic de ţigănimea adusă de primarul Simirad pe Copou (s-au furat toate plăcile de gresie ale soclului) se reazemă biciclete de închiriat.

Ce s-o fi ales de proiectul lui Nichita Danilov, atunci, în 2008, directorul Casei de Cultură „Mihai Ursachi”, de a se realiza „zidul personalităţilor”? Voia, împreună cu pictorul Felix Arteni, să pună plăci cu mâinile oamenilor de cultură importanţi, turnate în bronz. Ştiaţi că Titu Maiorescu a numit Iaşul „capitala culturală a ţării”, una şi unică? Regele Carol I, în discursuri, folosea des sintagma „a doua capitală”.

— *În cărţile dumneavoastră există „materie” pentru o monografie sentimentală şi… antisentimentală în acelaşi timp, a laşului. Cum v-aţi documentat? Câtă ficţiune aţi pus acolo unde lipseau documentele certe?*

— La documentarea pentru romanul *Rău de România* m-a ajutat mult Petru. Găsisem câte ceva despre Andrelici, care, pe la 1885, striga „3 chiftele 10 bani la boieri şi la golani”, îmbrăcat în negru, cu ţilindru şi ghete de lac. Cu coşul în spate, punea bastonul la gură şi imita o trompetă

şi un flaut. Vânzătorul de chiftele a făcut apoi, la Bucureşti, Conservatorul, cursuri de teorie, canto şi solfegiu. Era

— Bas. În Podu Verde, pe stânga, cum urcai, erau casele unui acordor de piane, Miler, surd. Le acorda surd fiind.

Timpul, aşa cum am scris în *Rău de România*, avea răbdare cu boema ieşeană. „Magda, localul Tanasachi, în grădina *Châteaux-aux-fleurs*, era mai vestit decât Bolta Rece”.

Manaş Cantăr, din strada Lozoński, peste drum de seminarul Veniamin, n-avea decât „vinuri acătării”, „de la Grasă pân’ la Ottonel”, cum vestea firma. Coana Catinca, de la „Trei sarmale”, avea pelin brumat în mai şi Cotnar natural. Serile, până târziu în noapte, se sta la „Viaţa lungă”, din capăt de Copou şi de tramvai, bodega lui Anton Vidraşcu.

Pe Lăpuşneanu mai ales ne lăsam invadaţi de imagini vechi, cu Moişă Zingher, care-şi aştepta domnii artişti în prag. „Vă salut cu respect general”, de unde şi porecla crâşmei: „La respect general”. În studenţia mea, vechea poştă, din vremea domnitorului Mihail Sturdza, era berărie. Am prins şi berăria Zimbru din Păcurari, proprietate Zvec. Nu mai e.

Bătrânu’ numea străzile cu numele lor vechi, ca şi tata. În Buzău, nu mergeam la cinema „Bălcescu”, ci la cinema „Moldavia”. Mergeam din Zlataust în Piaţa Unirii, fostă grădina Trayan şi proprietate a fostului primar Scarlat Pastia, pe lângă statuia Cuza a lui Raffaelo Romaneli, dezvelită în 1912; luam strada Lăpuşneanu în picioare: de la Muzeul Unirii (1806) până la Fundaţia Ferdinand (1934); pe lângă biserica Banu, cu Casele Tiktin, pe lângă magazinul de muzică şi papetărie Hirsh şi Finke, pe lângă frizeria Pavlicovski, tată şi fiu, spre cârnăţarul Fotachi. Mai în deal, fusese un magazin cu noutăţi muzicale şi papetărie, Papa Maugsch. Coboram pe Râpa Galbenă, urcam apoi pe Esplanada „Elizabeta” (1908), de-a lungul primei Grădini Botanice şi ajungeam, după un ocol, la statuia Mihai Eminescu de Ioan Schmidt-

Faur, care nu-i plăcuse nici lui Minulescu, nici lui Topârceanu. Ştiam că au aşezat-o întâi pe locul lui A.D. Xenopol, apoi, în ’57, au mutat-o la Fundaţie.

Bătrânu’ era supărat pe ceea ce numea „jocul statuilor”. Student, în ’57, fusese de faţă când au dărâmat cu târnacoapele Monumentul Reîntregirii, donat de sculptoriţa Olga Sturza, în 1924. Grupul statuar a fost refăcut în 1990 şi se află acum în Piaţa Universităţii „Gr. T. Popa”. Nu ştiu dacă mai arde „flacăra veşnică”. Consilierii s-au plâns că i-ar costa prea mult gazul.

— *Da, problema gazului „ars de pomană”, pentru un „monument al reîntregirii”, e o treabă care îi încurcă pe vremelnicii consilieri „partinici”! Aşa cum i-au încurcat şi teii, din centru. Din tot ce mi-aţi spus, cred că există un Iaşi numai al Magdei U. şi care e deasupra laşului pierdut în conjuncturile vremurilor şi care nu îi iartă pe sentimentali, pe cei care mai pot iubi un colţ de stradă, un ceardac care dă spre Rai sau o statuie care îşi trăieşte răbdătoare eternitatea*!

— După 7 august 2013, Târgul Ieşilor e şi mai puţin dulcele. Urc Eternitatea „sub un cer noros respirând sacadat descheiat la toţi îngerii”, cum scrie Victoria Milescu în poemul *Grăbire*. În ciuda tuturor necazurilor, am rămas unită cu casa noastră şi cu cimitirul. Bătrânu’ a plecat spre „viaţa deplină”, aşa numită de Părintele Stăniloae, după ce o radicală doamnă doctor a comandat 4 – 5 stenturi şi doctoraşul din subordine, deşi ştia că nu face bine, s-a supus ordinului.

În studenţia mea, ne întâlneam în faţa căsuţei cu cerdac a lui George Lesnea. Ca să nu încurc jumătăţile şi sferturile de oră, stabilisem: „totdeauna la şi 23”. O să mor la „şi 23”, ca să fiu sigură că Petru mă aşteaptă

VIII.

„Noi, românii, asistăm la risipirea neamului în lumea largă, pierdem deja populaţie pe timp de pace ca-n războaie”.

„Cea mai frecventabilă iluzie este că tânăra generaţie va reveni la un veritabil patriotism românesc”.

— *Ce loc acordaţi iluziei în abordarea prezentului şi a perspectivei*? *Există în noi şi în societate un război iluzie – luciditate*? *Sau sunt în dialog*? *Cum sunt iluziile pe care trebuie să pariem la o ipotetică „bursă de iluzii”*? *Care ar fi iluziile cele mai frecventabile, valabile, ce ar trebui să anime spiritul tinerilor de azi*?

— Cea mai frecventabilă, pentru mine, iluzie este că tânăra generaţie va reveni la un veritabil patriotism românesc. La un „naţionalism constructiv”, aşa cum l-a numit şi a murit pentru el Ion Mihalache (*apud* Ioan Adam, în „Litere” de august, 2017). Ar fi şansa – are dreptate C. Stănescu – ţării ăsteia să nu se rupă legătura între patrie şi patriotism, între naţiune şi naţionalism. Însă trebuie să-i dau dreptate şi lui Petre Isache: am ajuns ca, despre anume perioade ale istoriei noastre, să putem scrie cu „permis de adevăr”, conform altui dresaj: *political coreciness*. Cea mai nefrecventabilă iluzie este, tot pentru mine, utopia comunistă, care, din păcate, prinde la tineri. Ferească Dumnezeu să prindă şi rădăcini. Asta ca să vă răspund pe scurt. Mai pe larg acum: da, Petru şi cu mine, visălogi amândoi şi complet neadaptaţi la *res*, la realităţile multilateral nedezvoltate ale socialismului, aflaţi pe buza libertăţii, ca să zic aşa, am avut, la acel final de dictatură, iluzii terminate cu deziluzii. Naivii de noi am crezut că va funcţiona principiul distilării lichidelor, însă nu ce-a fost impur s-a decantat. Dimpotrivă, au ieşit la suprafaţă deşeurile, gunoaiele uşoare. Şi exclam şi eu ca Şerban

— Foarţă: *Sancta duplicitas*! S-au perpetuat ca disidenţi „codaşii” la tacâmuri din vremea împuşcatului de Crăciun, care ne alimenta ştiinţific. Un felcer voia să fie şef de partid iaşiot pentru că ajutase femeile să facă, până l-au prins, multe avorturi. Ca protocronist al depeizării?

Eu, una, m-am săturat să-l scuz pe Ceauşescu pentru balconiada ’68. A fost omorât după 20 de ani de la primăvara cehă, pentru că a cerut *independenţă*. Dar trebuia, la cererea lui Popescu-Dumnezeu, să facem zid în jurul lui şi-n ’89? El, Ceauşescu, a provocat balconiada Iliescu, urmată de dezindu-strializare. Au fost, după

socoata lui Ilie Şerbănescu, 1200 de întreprinderi *productive*, distruse, dispărute. N-avem PECO românesc, dar avem Apa Nova franceză, Gaz de France Suez, Enel italian, telefon mobil din patru zări... „Băieţii deştepţi” au energie de vânzare şi gaze din Marea Neagră.

Comanda a fost evidentă. La Iaşi, la sfârşit de decembrie, s-a vrut să se dea jos statuia Independenţei; exact atunci, Tökes declara: „este momentul independenţei”. A cui, ştim acuma.

Spre amărăciunea Bătrânului meu, lichelele securiste au fost plasate în posturi-cheie: de diplomaţi, rectori şi prorectori, şefi de catedre universitare, de edituri, de reviste, cadre didactice la Teologie. „Magda, cheia e la Secu împărţit în 9, deci are 9 capete”. Dar ce cheie nu se pierde? i-am replicat eu, cu ajutor de la Minulescu, şi mai visăloagă atunci decât el.

— *O iluzie convenabilă, că ar fi existat o lege a lustraţiei, şi la noi, ca să iasă din orizontul istoriei, şi al vieţii noastre de zi cu zi, foştii turnători, securişti, delatori*! *Eu însumi, acum, sunt victima unui „desant securistic”, culmea, scriitoricesc, care m-a scos din Bibliotecă*...! *Sunt jalnice figuri care au mimat normalitatea, în vreme ce orizontul lor era peştera*!

— Dacă turnătorii ar fi fost lustrabili, nu s-ar fi întâmplat ca Petru să-l întâlnească pe Nicu Creţu pe culoarele Facultăţii de

— Teologie. Tot acolo, presta nevasta unui politruc dur, proful de socialism ştiinţific Aurel Loghin, cu studii la Moscova. Pe acelaşi coridor teologic se mişca. Ana Vrăjitoru, fosta mea colegă din Catedră de limba română pentru studenţi străini, prin vrăjitorie pesemne. „De ce nu sunteţi, tov. Ursache, penetrantă ca tov. Vrăjitoru?”, m-a admonestat maiorul Gavrilă, „răspunzător” de acea catedră. Vocabula *penetrantă* mi-a penetrat auzul. Penetranta făptură întreba dis-de-dimineaţă, în catedră. „Cine-i Noica?” Provoca: Noica „fusese citat” de Ierunci, la radio Europa Liberă. Rostul întrebării era clar. A picat examenul de titularizare din cauză de erori de logică şi de

gramatică, iar acum deţine carnet de membru USR, tot penetrând.

Eu, una, aş cere dovada de la CNSAS, înainte de a-i lăsa pe poarta USR pe colabi şi colabe, pe „acoperiţi” şi „descoperiţi”. Vi-l aduceţi aminte pe premierul de un an şi 9 luni, Radu Vasile? În *Cursă pe contrasens*, carte apărută în 2002, avertiza: „România e condusă de Partidul Structurilor, aceşti inşi, foşti securişti şi cadrele aparatului comunist, au pătruns peste tot”. Şi: „supravieţuitori cu stabilitate de miriapode şi cu elasticitate de amoebe, se mişcă în orice direcţie, iau orice formă şi au un arghirotropism înnăscut”. Dar în politică e altfel? „Ce-aţi făcut cu uteciştii? / I-aţi făcut miniştri!”, scanda strada. Sau şi mai mult decât atât, ca în cazul lui Arici Pogonici, *nickname* pentru „externul” MRU, care plasase pe peretele biroului portretul ministresei Ana Pauker. Da, pe Hannah din Codăieşti-Vaslui, devenită, în „Scânteia” lui Brucan, „Ana noastră”. Care a revenit la vârf politic prin nepoţii prietenei Ghizela Vass, Bogdan Olteanu şi Andreea Vass. Prin nepoţii bunicuţei, mătuşii Ghizela, dar şi prin Ion Iliescu, trimis studinte la Moscova – zice presa – chiar de Anuşka. În ’90, pe urmele tată-nelui kominternist, Iliescu a avut un rol în blocarea reîntregirii României.

„Încă puţin şi o să reapară revista Convingeri comuniste, ca să nu-i discriminăm pe tinerii stângişti. Cum să-i discriminezi, să le suspenzi dreptul la opinie, la liberă exprimare?”

— În numele „iluziei de mai bine” nu aţi tăcut…! De asta şi sunteţi, de altfel, Magda Ursache şi nu „altcineva”, sunteţi o voce care incendiază toate prejudecăţile din jur, care nu iartă, dar nici nu uită, aşa cum propunea Mircea Vulcănescu. Uitarea poate fi tot o abdicare, nu e aşa? Sau uitarea, în momente dificile istoriceşte, poate fi tot o laşitate?

— În anii ’90, am lansat la Paşcani, la Casa de Cultură, *Universitatea care ucide*. Un cititor al romanului (apărut la Editura Timpul, în 1995, după ani lungi de tăcere editorială, impusă de cu-ţitarii-cenzori) a descoperit

pasajul unde spuneam că în Parlament ar trebui să fie deţinuţii politici. I-a sunat a răzbunare. Şi, cum personajul Dinu M. trecea pe şoseaua Focşani-Iaşi, în maşină, pe sub burta calului lui Suvorov, nu i-a plăcut asta. Cum? Să ne războim cu statuia lui Suvorov? Cititorul opinioman nu părea a şti că, la 1871, ruşii lui Suvorov au intrat în Ţara Românească. Jaf şi foc, asta au adus. Dar cum să-l zgândărim noi pe ursul ruso-sovietic? E periculos. *Capul ce se pleacă*... Doar n-am vrea să avem iarăşi parte de gheţuri moscovite ori de îngheţuri siberiene. Aşadar, să-l lăsăm în pace pe Suvorov.

Cititorul crypto-comunist n-a avut curaj să-mi spună „să-l lăsăm în pace pe Lenin”. La câţiva luatri de atunci, cuiva îi pare rău după statuia lui Ilici (doborâtă la 6 martie 1990, chiar de ziua instalării primului guvern comunist, în 1946), motivând că ar fi trebuit păstrată ca „simbol al epocii”; după cum Casa Scânteii ar trebui conservată atent, tot ca „simbol al epocii”.

Un bust al lui Ion Antonescu, plasat într-o curte de biserică, trebuia acoperit cu o cuşcă de scânduri. Nu poţi purta un tricou cu chipul lui Ţuţea, dar cu Che Guevara, da. În octombrie 2017, „Che”, partenerul de gherilă al lui Castro, a fost comemorat în Bolivia, 5 zile în cap: prin evenimente politice şi culturale, ba chiar gastronomice. E în trend steaua roşie pe basc şi insigna cu cei mai sângeroşi dictatori, Lenin, Stalin, Mao, la butonieră.

După ce Raportul final, citit în Parlament în 18 decembrie 2006 de preşedintele Traian Băsescu (declarând comunismul „regim ilegitim şi criminal” şi basta) a minimalizat moral teroarea Dej – Pauker, ni se cere să-l lăsăm în pace şi pe Tolbuhin. Statuia lui Carol I a fost topită şi din bronzul ei s-a înălţat statuia lui Stalin. Şi-s mulţi cei care lăcrimează încă după tătuc, iar grija factorilor de decizie faţă de uriaşul patrimoniu românesc de durere e minimă. Recent, epigramistul Ionescu Quintus (Dumnezeu să-i ierte de 7 x 77 de ori, cum cerea părintele Cleopa, că i-a turnat răzbit, şi nu în epigrame, pe colegii prieteni, dar şi pe clienţii săi, ca avocat) a primit cea mai

înaltă decoraţie, „Steaua României”, şi a fost îngropat cu onor militar.

Ultimul supravieţuitor al luptelor de la Oarba de Mureş, care au durat 20 de zile şi unde au murit peste 11.000 de ostaşi, *face diferenţa* de Quintus. Povestea Dumitru Şomlea că a fost îngropat sub obuze, că, din comuna lui, 60 de soldaţi au murit şi numai doi au scăpat. După luptele de la Prut, avea mantaua găurită de gloanţe. Moş Dumitru Şomlea a trăit cu o pensie de 252 de lei, şi a fost înhumat la 103 ani, în 16 septembrie 2017, fără onoruri militare. Măcar are loc de veci. Morţii Canalului comunist, adevărat abator între 1948 şi 1958, erau înmormântaţi goi: hainele erau „pe inventar”, trebuiau recuperate, iar din cimitire au dispărut şi crucile. Au fost culese şi vândute la fier vechi. Abia-abia s-a reuşit ca numele

Liceului „Mircea Vulcănescu” să nu fie schimbat. Şi mă întreb la ce-or fi visând oare cei care nu vrut bust Mircea Vulcănescu? Poate la un fundac Crohmălniceanu, cu grup statuar din „culturalizatorii” Chişinevschi, Răutu şi Valter Roman. Într-o democraţie de tot subţirică, de tot plăpândă, libertatea poate fi *orbitoare*. Nicolschi şi Goiciu au murit liniştiţi şi liberi, ginerii lui Dincă-Te-Leagă s-au orientat capitalist, cu foloase fabuloase. Foarte actual rămâne Grigore Alexandrescu: „Democraţia nu-i pentru căţei”, ci pentru dulăi. Iar dulăii sunt mulţi.

— *Revin la o întrebare de la început*: *Care ar fi iluziile cele mai frecventabile*, *valabile*, *care ar trebui să anime spiritul tinerilor de azi*?

— Da, e o întrebare care necesită un răspuns detaliat. De exemplu, revenind la iluziile tinerilor de stânga, i-aş vrea fără nicio iluzie, fără nicio confuzie. Comunismul *a ucis*, *a ucis*, *a ucis* o sută de milioane de oameni. Adică, după un calcul recent, 3 oameni pe minut, 190 oameni/ oră, 4500 oameni/zi. Iar nouă ni se cere plâns din milă pentru torţionari, ni se spune să fim buni, îngăduitori, iubitori cu ucigaşii. Ce, capitalismul n-a ucis? Doar n-o să facem la infinit inventarul atrocităţilor.

Cât despre vinovăţia *comună*, la comun, ideea asta tot de la comunism se trage. O persoană însemnată din Iaşi, pe care n-o mai numesc de silă, se tot străduieşte să convingă că intenţiile bune au pavat „raiul comunism”, nu că a fost iad. Şi-i o perversitate să te justifici că ai ajuns comunist de vârf CC/PCR pentru că te-a câştigat la tinereţe utopia egalităţii. Tinerii stângişti visează la şansa egalităţii. Dar a fost activul de partid unic egal cu populaţia? S-au împărţit egal lipsurile? Nu spunea bancul anticomunist că mâncam prin reprezentanţi? Doamne, de n-ar deveni endemică speranţa că doctrina comunistă ar fi salvatoare. Cât de salvatoare a fost o ştim pe pielea noastră.

— *Dar despre „dreptul la utopie” ce puteţi să spuneţi? E un drept natural, imprimat conştiinţei sociale încă de pe vremea lui Platon... Este egalitarismul o utopie? E o utopie din panoplia creştinismului?*

— Vechii agitpropi susţin că s-a plecat de la utopie nevinovată, ba chiar vis frumos: al egalităţii. Numai că „visul” lor a fost coşmarul nostru. Mai susţin că s-a construit nu un comunism real, care ar fi adus egalitate absolută, dreptate absolută, bunăstare absolută (după nevoi), fericire absolută, ci unul fictiv, ficţional. Că altfel ar fi stat lucrurile dacă l-ar fi construit „ştiinţific”. Or fi uitat „învăţătura” lui Marx? Să le-o reamintesc: „Noi purtăm război contra tuturor ideilor proeminente de religie, stat, ţară, patriotism”. Iar Engels voia să dispară „popoarele, naţiunile reacţionare”.

Tot „în duh marxist” (cum scrie cu ironie fină Gh. Grigurcu despre tânărul Petru Dumitriu) ni se prevesteşte acum că etniile vor dispărea. Noi, românii, asistăm deja la risipirea neamului în lumea largă, pierdem deja populaţie pe timp de pace ca-n războaie; îşi iau lumea-n cap 9 români pe oră, după o statistică ultimă. Iar cei rămaşi locului văd o soluţie într-un „comunism de dreapta”, rectificat. Comunismul nu mai este utopie rea, ci *ipoteză*. La orizont, noul pământ al făgăduinţei! Încă puţin şi o să reapară revista „Convingeri comuniste”, ca să nu-i

discriminăm pe tinerii stângişti. Cum să-i discriminezi, să le suspenzi dreptul la opinie, la liberă exprimare? Dar suspendarea dreptului la cuvânt n-a fost ideea lor? Nu asta au făcut ei, propagandiştii, ei, ideologii comunişti? Să nu-i discriminăm niciun pic sau s-o facem *cu moderaţie*, cum ne cere Europa prin guriţa Amnesty International care şi-a trimis reprezentanţii în România, în ianuarie ’90, să vadă cum o duce în puşcărie Dincă-Te-Leagă, cum trăieşte el închis.

Eroul aviator de război Tudor Greceanu (800 de misiuni pe frontul inamic) a fost ţinut 48 de ore cu picioarele într-un bloc de gheaţă, consecinţă a unei încercări de evadare: „Ştiam ce risc. Nu acuz pe nimeni. Am făcut-o pentru că am vrut s-o fac”. Două sute de „politici” ştiau de planul evadării. Unul a trădat. Tudor

Greceanu a fost condamnat la moarte. La proces, o tovarăşă judecătoare l-a întrebat: „Nu sunteţi mulţumit cu condamnarea la moarte?”. „Ba da, a răspuns Tudor Greceanu, preluând cel mai aiuritor cuvânt, sunt *mulţumit*”. Securitatea, nu el, a făcut recurs. El a refuzat să ceară recurs. „E-aşa de simplu să mori. De ce să te compromiţi?” A ajuns în zarca diavolilor Coler şi Crăciun. A murit, în decembrie ’94, într-un apartament din Ferentari, la etajul 7 (casa îi fusese naţionalizată în ’47), cu picioarele amputate (artrită, pentru că purtase lanţuri de 18 kilograme), dar a mers până la capăt pe *Drumul celor puţini*, cum şi-a intitulat *Amintirile unui aviator*. Şi ştiţi care a fost ultimul său cuvânt? „Am pierdut partida”.

„Nu sufăr de scenarită, n-am boala asta, însă ghidonajul fostei Securităţi a devenit clar”.

— *„Memoria e un monstru”, spunea Bucovski…! Cât rău ne poate face acest monstru*?

— Teama lui Vladimir Bucovski privind „încorporarea monstrului”, adică absorbţia *tel quel* a structurilor care prelungesc trecutul, n-a fost închipuită. La kilometrul zero de comunism, am auzit, peste Piaţa Universităţii, râsul lui Brucan, o natură complet imorală, îmbătrânit în oportunism. Brucan a câştigat partida, nu Tudor Greceanu,

nu Banu Rădulescu, fondatorul revistei „Memoria”, în 1990. Şi cum să nu fie negat Noica postsocialist, când a pledat pentru spiritualitate creatoare, ca „antrenor” al ei, când a trăit ascetic ca şi Dumitru Stăniloae, ca şi Steinhardt, adevăratele modele necompromise?

— La fine de an ’89, „părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă”. Am crezut într-o lume lipsită de frică, de cenzură, de activişti, de securişti, dar raportul cu „societatea deschisă” al insului gândind de capul lui, liber, a rămas acelaşi, de la Ivan şi Ion la Iohann. Gata cu *biletul la control*, cu teze (de iulie), cu mangalii (de august), cu rapoarte comuniste… Eroare de lectură sociologică! Activii au fost *desărcinaţi* o vreme, nu mult, „până fraierim pulimea”, cum numea populaţia Adrian Năstase. Şi ce tandru îi spunea Vasile Andru: „poporimea”!

Bătrânu’ a ştiut, de cum l-a văzut pe versatul comunist Ion Iliescu la televizor, că n-o vom lua pe alt drum, chiar dacă ne agăţam de impresia (falsă) că am fi scăpat de comunism. Pas cu pas? Ba un pas în faţă, doi paşi în spate, prin „meandrele concretului”. I-am spus atunci că face previziuni prea rele, confundând luciditatea cu exagerarea. Dar el a avut dreptate, nu eu. Ca să văd cele bune mi-ar trebui microscopul, instrumentul de mărire al profesorului Ionel Andriescu, de la Facultatea de Biologie, bunul meu prieten.

— *Ce îmi puteţi spune despre iluziile revoluţiei*? *Unii s-au iluzionat, alţii au manipulat iluzia*!

— În primele zile după căderea Cortinei de Fier, nu mi-am imaginat că vom trăi, sub cetăţeanul Iliescu, în cetatea ideală. Dar, dacă revoluţia ar fi fost chiar revoluţie, nu „schimbare-n modificare”, n-am fi recăzut în roşu marxist. Mulţi sunt îngrijoraţi, dar şi mai mulţi sunt impresionaţi de pledoariile de stânga, absolut amăgitoare. Cum în socialism retrogradarea unui propagandist PCR era, în realitate, avansare, ne-a fost dat să vedem cum vechi simbriaşi PCR, ajunşi simbriaşi FSN, PDSR, PSD şi tot neamul de partide ale lor, au devenit „pensionari speciali” („Astea nu-s pensii, sunt recompensii”, cum râdea

cineva; râdem deşi nu-i nimic de râs, ce să facem?) sau „indemnizaţi pentru merite speciale”. Ei, au mai intrat câţiva cecişti în închisori, dar fii şi gineri îndemânatici au ajuns milionari în euro, crescuţi în grădina „săracului cinstit”.

— Ion Iliescu. Fidelii lui „neanicu”, deveniţi fidelii lui „neanelu”, au fost reamplasaţi în posturi de prim rang de fostul tovarăş prim de Iaşi. Pare de neconceput, dar tot ce ni se întâmplă îl probează pe Chesterton: „adevărul e mai straniu decât ficţiunea”. Incredibil, neverosimil!

— *Securitatea sau partidul, cine a profitat de „iluzionarea” generală*?

— Nu sufăr de scenarită, n-am boala asta, însă ghidonajul fostei Securităţi a devenit clar. Am fost ghidonaţi de la început: şi protestatarii strigând *Jos comunismul*! şi minerii, şi greviştii foamei, şi participanţii la mitinguri pro şi contra regelui. Şi unii şi alţii, cum a văzut Radu Mareş clar, în *Manual de sinucidere*. Noi, românii, asistăm deja la risipirea neamului în lumea largă, pierdem deja populaţie pe timp de pace ca-n războaie.

Până şi mutarea statuii soldatului sovietic din dealul Copoului, la care am participat, mi se pare acum dirijată. De unde veneau liderii? Părea că ştiu toate mutările, cine şi ce avea de făcut. Oameni oneşti şi altruişti? Mă îndoiesc. Din ieşirea la revoluţie s-a făcut o afacere cu sume enorme în joc. Morţii au rămas nejustificaţi. Şi am mai avut o iluzie: că n-o să se mai aplaude Puterea. Dacă omagiatorii, ceauşescolatrii nu-şi mai pocneau atâta palmele de le săreau degetele, poate că dictatorul se retrăgea de bunăvoie, ca Honecker, şi nu şi-ar fi băgat cozile în „schimbare” „turiştii” KGB, CIA, AVO, MOSSAD şi cine-a mai fost. Agentul KGB, gen. Militaru, a pus mâna pe armată, iar unitatea militară anti-KGB a fost, după evenimentele decembrii, desfiinţată.

Scriitorul în politică, re-re-repet, e ca albatrosul căzut al lui Baudelaire, ca îngerul din cuşcă, la Márquez. Chiar sprijinul pe care li-l dau politicienii e malefic. Ca ajutorul dat de Gogu Rădulescu (CC/PCR), cu spate tare

masonic, zice-se, plus cel al URSS (după Marian Popa, în serviciul secret sovietic). Ajutorul dat de „sus” unor scriitori a împiedicat coagularea unui nucleu dur de rezistenţă. Poate că mămăliga exploda mai repede şi n-ar fi fost o explozie controlată de pe marginile ţării, cu victime mii. „Se minte ca-nainte”, observă Petru Romoşan. „Stejarul carpatin” („Dunărea gândirii”, Pericle comunist, Nicolae/văpaie, mult iubitul urât până la paroxism) a pierit, în fine, dar aplaudacii de preşedinţi prisosesc, ba încă au de ales între Iliescu şi Constantinescu, Băsescu şi Iohannis. Laudele curg şi peste pletele purtătoarei de cuvânt, „reuşita” doamnă Puşcalău, aşa cum curgeau peste blonda supremă Udrea, care *a vizitat* zonele calamitate, dăruind sinistratelor pantofi cu toc înalt.

„Memoria corectă a ajuns un soi de fruct interzis”.

— *Iluzionarea din societate a fost una care a lucrat în paralel cu deziluzionarea… Iar „sentimentul istoriei” a fost înăbuşit de sentimentul supravieţuirii imediate. Plus că politicianismul a înlocuit sentimentul identităţii şi al istoriei, a convertit valorile identitare în monedă electorală.*

— Geaba nota, cu sinceră amăreală, istoricul Florin Constantiniu: „Politicienii au făcut românilor mai mult rău decât mongolii, ungurii, turcii, nemţii şi ruşii”. Responsabili de vânzarea pământului, Ion Iliescu şi Emil Constantinescu; de depopulare, toţi preşedinţii, în special Băsescu; de politica de dezunire a românilor, toţi preşedinţii, tot Parlamentul, mai toate ONG-urile.

Interesează să fim ţinuţi în dezbinare, în stare de incomunicare. Îndemnul la „consens” a fost rostit de Iliescu pentru ai lui, ai celor trecuţi cu grăbire din barca PCR în barca FSN. Vocabula *consens* a căpătat un sens peiorativ, aşa cum *crypto-comunist* e un eufemism. De ce crypto? Iluzia României întregite cu Basarabia, speranţa naţională de sfârşit de decembrie, s-a dus şi ea, ca şi crucea adusă-n spate de 30 de tineri, ei înşişi o cruce vie, în Marşul Unirii, din 1992. A fost furată? Oricum, a dispărut o vreme din Piaţa Universităţii, iar noi am ajuns

mai duşmani decât şiiţii şi sunniţii. Cred că acel cactus, statuie a Unirii chipurile, ar simboliza perfect dezunirea noastră, la care s-a lucrat de 20 de ani şi încă 7. S-a ajuns la aberaţia ca un senator al României, şi fost ministru al Culturii pe deasupra, Kelemen Hunor, să declare că nu poate şi nu vrea să sărbătorească Unirea centenară. Sau avem o Ungarie în miezul României, şi nu ştim? Nu m-ar mira să se retrocedeze în anul Centenarului şi Muzeul Unirii din Iaşi, de vreme ce se găseşte mereu câte un Diego Ciobotari care să-l evoce pe Cuza mai mult *contra* decât pro, în *Analiza* intitulată *Jos Cuza*! *Jos Bucureştiul*! („Ziarul de Iaşi”). Trebuie să se afle că faţa adevărată a Marii Uniri a fost opoziţia la Unire? Şi ştiu istorici care nu-s deloc smeriţi faţă cu morţii în puşcăriile comuniste, preferând să vâre sub covor, ca pe gunoi, jertfa unioniştilor. Ţuţea spunea că memoria e ca umbra omului, nelipsită, nu se poate fără umbră. A fost declarat un bătrân imbecil, maieutizând prin cârciumi.

Elevii învaţă, dacă mai învaţă, o istorie zăpăcitoare, fără repere temporale, o istorie. meteorologică. Istoria eroică se acoperă cu boieli, aşa cum au mai făcut-o rollerii, sufletele bolşevice co-minterniste, deşi Posada, Războieni, Călugăreni, Plevna., toate au „acoperire în sânge” (mulţumesc, Vasile Gogea!). Românii au acoperire în sânge de când se ştiu: „Ne trebuie Ardealul/ De-ar fi să ne-ngropăm de vii”. În alte cuvinte, n-am avea victorii istorice (arcul acela de triumf fiind un *fake*), n-am avea martiri, deşi martirii plâng în gropile comune, n-am avea eroi de război (înhumaţi în cutii de carton). Dar câte şantiere arheologice nu s-au închis, din lipsă de respect pentru trecut?

— *Muzeele noastre, din câte aflăm din planul public, se reformulează, gata să spună adevăruri comandate. Altele se închid. De ce credeţi că facem aşa ceva, cu istoria noastră, cea din muzee? Cât de reprezentată este epoca noastră în muzee?*

— La întrebarea asta e un singur răspuns: ca să le uităm. Memoria corectă a ajuns un soi de fruct interzis.

Îmi concedeţi că s-a instalat un dispreţ faţă de *Grund* (origine), faţă de identitate. Îmi propun chiar să scriu un text în anul centenarului, intitulat *Un fragment de naţiune*, de vreme ce românii au proclamat nu reunirea cu Basarabia, ci Republica Moldova. „Trebuie să începem să iubim România”, scrie actriţa Oana Pellea. Dar când n-am mai putut s-o iubim? Când ni s-a spus că iubirea de ţară e baznă, că sacrificiul e o prostie. Cum să mori, „ca proasta”, pentru pământul tău, ca dacii? Când ni s-a repetat, cu obstinaţie, că România e o ţară inferioară, de kkt, cum scriu internauţii.

Într-un tomberon de blog (tomberoanele astea sunt moartea blogurilor curate, ca şi subtitrările ziarelor ieşene; comentatorii de sub texte, subsolic, îşi permit orice; Călin Ciobotari mi-a trimis odată un comentariu, anonim, desigur, şi m-am lămurit), aşadar într-un tomberon de blog, o Mihaelă se arăta amuzată de spusa (ea credea că-i proverb): „Ţara noastră a avut nevoie de când e ea de alt popor”. Or fi din alt popor reperele de patrimoniu moral ca Ecaterina Teodoroiu, Ana Ipătescu, Elizabeta Rizea, Zorica Laţcu, Anuţa Nandriş, Doina Cornea. Sau pe ele nu le cheamă Mihaela?

Ca să ni se demonstreze micimea, excesele critice la adresa marilor valori n-au contenit. În 19 august 2017, teleastul cu (e) misie Sabin Gherman găsea cu cale (rătăcită) să spună că Iorga a fost „un om inteligent, dar foarte prost”. Cât despre domnul Florian, tare-i place să se abată de la „dreapta cărare” şi să taxeze oameni desăvârşiţi ca Valeriu Gafencu, Radu Gyr, Mircea Vulcănescu, Petre Ţuţea, Vintilă Horia. Şi câţi ghermani şi floriani nu sapă groapa marilor valori, ca să se poată crea, din nimica toată, altele. Jucându-mă şi eu cu numele, ca Niculae Gheran: avem un Havelică, un Kundereanu, un Sami Malraux, un Pata-Kierkegaard… Câţi n-au urcat scara şubrezită a ierarhiilor literare, după ce s-a deschis poarta „revizuirilor”, ca să nu le zic răzuiri! Nu că reexaminarea istoriei literare n-ar fi fost necesară, dar nici ca MRP să fie declarat „cobai al comunismului” şi Geo Dumitrescu –

colabo nu-i de acceptat; ca Popescu-Dumnezeu să pledeze „nevinovat”, iar Nichita Stănescu să fie împins la colţ „roşu vertical”. El, şi nu Dan Deşliu, Nina Cassian, Maria Banuş, Jebeleanu.

Moda-i veche: şi ruşinea, şi regretul de-a fi român s-au manifestat ante şi postbelic. Eliade, care nu – i place lui Norman Manea, publica în „Vremea”, din 10 septembrie 36, un semnal de alarmă: „Nu cred că este ţară europeană în care să existe atâţia intelectuali cărora să le fie ruşine de neamul lor, să-i caute cu atâta frenezie defectele şi să-şi bată joc de trecutul lui”.

Soluţia? Da, am una. Să vină Iuliu Maniu la Justiţie şi Tudor Greceanu la Armată, Petre Ţuţea la Economie, Haret ori Sandu Tudor ori Maiorescu la învăţământ, V. Voiculescu la Culte, N. Paulescu la Sănătate, Vintilă Horia la Relaţia cu diaspora, Barbu Slătineanu ori Ernest Bernea la Patrimoniu, Anghel Saligny la Transporturi. La Cultură, lista e foarte lungă: Eliade, Steinhardt, Noica, Gyr, Gh. Brătianu. Astfel, nu altfel, România se va reface. Sau nu se va reface deloc. Cât despre perspectivă, Bătrânu’ îmi spunea: „E un antrenament bun să vrei imposibilul”. Aşadar: „Fiţi realişti, cereţi imposibilul!”

IX.

„Speranţe şi exasperanţe”.

„Petru n-a invidiat pe nimeni, n-a revendicat locul nimănui. Singura lui grijă era să-şi scrie cartea următoare...”

— La revoluţie, iluzia libertăţii ne-a scos din casă, deziluzia ei ne-a băgat la loc, spunea cineva. Cât credit acorda iluziei domnul Profesor? Cât credit aţi acordat dumneavoastră iluziei în acele momente?

— Da, am avut, după acel Decembrie ’89, iluzii imense şi intense (pe măsura deziluziilor). Dar cine n-a avut aşteptări după „zborul” lui Ceauşescu? Marea aşteptare a fost aplicarea Punctului 8 al Timişoarei. Măcar să se fi obţinut acces la dosare CNSAS, fără prelungiri de ani şi ani.

Cineva spunea că Petru Ursache a fost ghinionist. Îl

contrazic: Petru Ursache n-a fost ghinionist, doar că n-a putut fi oportunist. Mai mult decât atât, a fost inamic ideologic al „cadrelor de bază”: opresorii lui, mereu duşmănoşi şi agresivi, „cei trei A”, cum le spunea el. A primit nedreptăţi în formă continuată. Stoparea profesională a continuat şi după ’89, iar ferestrele spre Vest i-au rămas oblonite. Petru le-a fost inamic şi postsocialist. A refuzat mâna întinsă ipocrit de prorectorul Arvinte, a refuzat mânuţa întinsă de fostul decan dat jos, în fine, la sfârşit de ’89, Andriescu-petit. S-a întâmplat în pod Pogor (martor: Lucian Vasiliu). Ca decan, micul stalinist îi anchetase pe studenţii răzvrătiţi în ’87. Atunci, în pod Pogor, gestul mi s-a părut dur, dar Petru a fost îndreptăţit să-l facă, pentru cât a fost de nedreptăţit: „Să dau mâna cu cel care mi-a obstrucţionat cariera?”. Vă reamintesc că, despre mine, stilisticianul opinase în revista „Cronica” (veche, nouă, tot una!) că nu eu, ci Petru Ursache scrisese *Universitatea care ucide*. Diferenţa de stil îi scăpa complet stilisticianului.

În ultimii ani ai ceauşeştilor şi ceauşiştilor, Bătrânu’ îmi arătase un citat din Vergiliu: „Salvarea învinsului e să nu mai spere în nimic”. A acceptat cu calm şi echilibru tot ce n-a putut schimba în carieră, cu acel „n-a fost să fie” al lui Mircea Vulcănescu şi s-a mulţumit cu *panem noster substanţialem*, pâinea cea spre fiinţă: cărţile. Şi nedreptăţile, şi durerile le-a răbdat ascultându-l pe Hrisostom: *bărbăteşte*. Şi eu ce să fac? Să mă rog pentru răii care i-au vrut răul ca Creţu (îmi asum cacofonia)? Are Creţu respectul morţii dacă acuză postum (acuze mincinoase)? Nu. Nu-l are. Deşi mă îndeamnă să iert, simt binecuvântarea duhovnicului meu, la spovedanie. Petru a avut curajul să nu accepte ce a fost de neacceptat, să nu devină informator. Primul sens (şi are multe) al cuvântului *ethos* e *caracter*. Serviciul paşapoarte al Securităţii nu l-a lăsat să plece la niciun lectorat, pentru care îşi făcea atâtea visuri şi vise. Planuri şi iluzii, atâta tot. Dar ce frumoase au fost!

— *Aţi fost, la un moment dat, „un caz social”, izolată,*

fără semnătură, fără un loc de muncă… Cum aţi rezistat? Care au fost limitele disperării de atunci? Spuneţi, adesea, că Profesorul v-a fost limanul, salvarea prin atitudinea lui pozitivă… Nu-mi place cuvântul, dar nu am altul acum.

— În eşecurile mele (după izgonirea din presă, cum v-am mai povestit, mâzgăleam: făceam colaje, pictam geamurile, haşuram cartoane cu cărbune, egal agitaţie psihică, haos afectiv, derută; când şomam iarăşi, în anii optzeci, dezolarea, spaima de ziua de mâine mă epuizaseră), cam voiam să scap de viaţă, aşa cum ironizează amar Radu Ulmeanu în *Siberii*, prin Benedict. Vedeam sinuciderea ca pe o eliberare; cum s-o numesc altfel decât speranţa de a muri, speranţa de moarte, a-ţi spera moartea? Bătrânu' m-a sfătuit cum să trec peste eşecuri, ca să nu le spun dezastre. A făcut

— Aşa fel încât în vieţuca mea să fie mai multă bucurie decât supărare, mai multă fericire decât durere. A făcut aşa fel ca eşecurile noastre profesionale, ale lui şi ale mele, să pară un fel de glume proaste ale politrucilor. M-a lăsat să cred că nu voi fi perdantă pe viaţă. Poate că a auzit „sunetul" prozei mele din *Astă-vară n-a fost vară*… poate că a vrut să mă mintă cumva (ce scriitor n-are nevoie de o minciună?), dar iluzia asta m-a salvat. Iubirea lui îndelung răbdătoare, îndelung binevoitoare, îndelung altruistă. Aşa cum scrie la *Corinteni*, 13, 4 – 8: „Dragostea nu cade niciodată".

Petru n-a invidiat pe nimeni, n-a revendicat locul nimănui. Singura lui grijă era să-şi scrie cartea următoare, nu goana după succes social. Bătrânu' s-a concentrat numai pe cărţile lui, iar detaşarea asta de mundan (onoruri, şefii, premieri, aniversări pompoase) îl făcea invulnerabil. Le considera laude deşarte. Şi nu sunt? Scriitorii oficiali sau oficioşi, cum vreţi a le spune, au primit medalii şi primesc medalii, simetric: şi înainte, şi după Ceauşescu.

— Da, ca şi Luca Piţu, domnul Profesor avea o foarte slabă aderenţă la onorurile publice, nu ştiu dacă le dispreţuia, dar sigur nu le căuta.

— Petru ştia că premiile literare în Filiala Iaşi a USR, de exemplu, nu se dădeau celor mai talentaţi, mai merituoşi. Nu l-au stimulat politrucii; nici nu le-a vrut, nici nu le-a avut. Chiar nu ni le-am dorit şi nu-s vulpe la struguri când afirm asta. Titu Maiorescu, în decupaj Petru Ursache: „Acela are vocaţiune, care în momentul lucrării se uită pe sine”. Bătrânu’ şi-a asumat marginalizarea: normă din cursuri opţionale. Dar, pornind de la aceste opţionale, a scris cărţi solide, cum a fost *Camera Sambă*, despre Mircea Eliade. Şi n-a intrat în ceartă cu filosofia, cu etnologia, cu estetica, cu istoria picturii ori cu poetica. L-au împins să predea discipline extrem de diferite, ca etnologie şi estetică, ceea ce l-a făcut să vadă interdisciplinar. A făcut joncţiunea dificilă între folclor şi estetică, între etnologie şi estetică, între filosofie şi estetică (*Etnoestetica*.

— *Etnosofia*). Apoi a mers şi mai departe, găsind divinul în estetică (*Mic tratat de estetică teologică*). Spune Sf. Ioan Scărarul: „Nu este nimic mai sărac decât capul care face filosofie despre Dumnezeu, fără Dumnezeu”. Cursul de estetică din ’73 cred că e primul curs al Universităţii „Al. I. Cuza” fără Marx. Colegul care-l asista la examen, Leonida Maniu, s-a îngrozit. „Unde-i biletul cu Marx? Cum? N-ai bilet despre Marx?” Petru n-a putut şi n-a vrut să fie o lichea stimulată pentru „convingeri comuniste”. „Magda, ăştia au ajuns în scaune de rectori, de decani, de şefi de catedre, nu prin cărţi, ci prin aplauze şi prin adeziuni”. În postură de „răzleţ”, de nealiniat a rămas şi după 1989: „Eu am fost ce sunt: romantic”, zâmbea el. Mă mângâi cu gândul că Dumnezeu îi va recunoaşte ce-a pătimit, pe ce cale strâmtă a mers. „Secularii” casei noastre au rămas cu ochii pe noi şi după evenimentele decembrii.

„Exasperantele noastre au crescut an de an, ca averea îmbogăţiţilor de revoluţie. Tragedia universitară a Reformei a continuat”.

— Deseori ne amuzam de „spectacolul deriziunii” publice. Profesorul avea un umor subtil, cred că era o

formă de apărare în faţa tăvălugului ideologic. Forma lui de apărare era ignorarea inamicilor.

— În ce mă priveşte, prefer să fiu incomodă şi mânioasă decât să le plâng de milă „celor 3 A”, care au sfârşit lamentabil. Petru a luptat cu „cei 3 A”, eu m-am luptat cu restul alfabetului, de la B şi C şi I şi L la M, T, V… Ce n-au ştiut „cei 3 A”? Că necazul pe care i l-au provocat lui Petru era. terapie pozitivă. Ambidexter în a

— Acumula învăţătură, Bătrânu’ a rămas papirofag până la capăt. Şi n-a fost un parvenit, un invidios: recunoştea un coleg bun. V-am mai spus că, după prima şedinţă de plen, la fine de ’89, a venit acasă extrem de mâhnit, extrem de amărât. Parcă nici lui nu-i venea să creadă ce-mi spunea: „Magda, ştii cine-i primul pe lista excluşilor? Drăgan!” Exemplarul eminescolog Mihai Drăgan a fost distrus. Pe clasici i-au predat Doru Scărlătescu şi Dan Mănucă. A continuat să-i predea şi Pavel Florea, un politruc nici creativ, nici original. Propunerea ca Theodor Codreanu să vină la Catedra de literatură a fost respinsă.

Când a fost înmormântat Mihai Drăgan, cel mai bun profesor al Catedrei de literatură al cărei şef trebuia să fie el, nu Ion Sârbu, nu N. Creţu, mi-am plâns în biserică toate speranţele. Nu trecuse deloc vremea lor, a staliniştilor. „N-am ce aştepta, Petru”. I-am reproşat că m-a minţit că voi reuşi, că voi fi reabilitată. Făcusem cerere de reintrare la „Cronica”: s-a opus Turtureanu. „Nu, Magda, ai avut nevoie atunci de o minciună ca să poţi rezista. Nu ştiam ce iese. Dar ai talent, sunt sigur”.

— *Care erau limitele „exasperanţei” în ceea ce îl privea pe domnul Profesor? Cum primea/ trăia „eşecurile” din lumea universitară, căreia i se dedicase până la ultima fibră?*

— Exasperanţele noastre au crescut an de an, ca averea îmbogăţiţilor de revoluţie. Tragedia universitară a Reformei a continuat. A fost o iluzie aplicarea criteriilor profesioniste în avansări. Calea de la nedreptate spre dreptate nu s-a deschis. Rectorului Barbu studenţii i-au

pus la propriu rahat pe clanţă; Arvinte şi-a pus la păstrare în dulap costumul de rector pe care şi-l pregătise, dar lui Andriescu nu i-a păsat – ştia el de ce – când l-au dat rostogol din decănie. Agenţii nedreptăţii au rămas tot „cei trei A”, demiurgii socialezi. Micimile lor au continuat s-o facă pe zeii, puţin obosiţi, ce-i drept. Meritocraţia „celor 3 A” era infailibilă. Au avut mereu majoritatea subpuşilor. Lui Adăscăliţei, zis Activitei, i s-a scos

— Postul de profesor la concurs, nu lui Petru Ursache. Aşa cum nu i s-a oferit, deşi conducea doctorate în domeniu, un curs de etnologie. I s-a dat lui I.H. Ciubotaru, în timp ce Petru a ţinut un curs de etnologie la Facultatea de Filosofie, graţie lui Nicu Gavriluţă, apoi la Catedra de Literatură Comparată. Ce dacă Adăscăliţei intra la curs, dimineţile, cu pantofii uzi, că nu-şi mai controla udul?

Era dăruit cu harul blândeţii şi al smereniei Bătrânu’ meu. Omul meu blând, cu privire albastră. Avea îngăduinţă pentru colegii mai tineri şi mai „prosticei”. Dar n-a mers pe calea toleranţei. Pe activişti şi pe securişti nu i-a tolerat. Îngăduinţa n-a considerat-o bună în cazul lor. Îi cunosc bine şi faţa blândă, şi faţa categorică. Nu din ranchiună personală l-a contracandidat pe Adăscăliţei, deşi, refuzând cârdăşia cu el, Petru a refuzat şi orice confort social, intrând în unghiul de atac al activistului. În confruntarea de dosare, a câştigat Adăscăliţei, culegătorul de folclor nou („Foaie verde ca molidu, /De când o venit Partidu/ Partidu muncitoresc/ Mă învaţă să citesc”), chit că membrii comisiei au cerut să li se acorde amândurora titlul de profesor. Unde? În ţara generalilor de Securitate? Cumnatul lui Adăscăliţei era gen. Mihai Caraman.

— *Ştim din „Universitatea care ucide”, din eseurile şi din dialogurile cu Luca Piţu, că mediul universitare era/ este unul în care ideologia şi cumetrialitatea făceau/fac casă bună… Ce motivau cei care îl blocau constant pe domnul Profesor*?

— Ce i se reproşa lui Petru Ursache? Ce-i reproşau „cei 3 A”? Că voia să facă, în pofida obstacolelor, ceva

pentru prestigiul Universităţii? Că nu şi-a abandonat standardele etice? Un om cu voinţă nu înseamnă un om ambiţios, niciun om pragmatic.

Universitatea „Al. I. Cuza” e plină de genitori şi de descendenţii lor. Competenţă? Cui ce-i pasă? La Filologie, conducerea destituia prin reduceri de activitate, ca să facă loc neamurilor. Neveste, fii-fiice trăiau într-o rezervaţie ocrotită, oricât de incapabili erau, de debili intelectual. După ’89, aranjamentele, combinaţiile s-au făcut şi mai pe faţă. Facultatea de Litere s-a umplut de neveste mai mult sau mai puţin decorative. Luca Piţu s-a pensionat mai devreme. *Documents sûrs* (sursele Secu publicate de el) n-au dus la eliminarea jucăriilor stricate. Trase de sforile Secu, au urcat la conducere. Dacă vreţi să ştiţi cine-s Carmen, Viorel şi Beatrice, Cristescu, etc. etc., citiţi cărţile lui Luca Piţu.

În „Cuza” pusă pe lei de rectorul liberal (ori pedelist) Oprea, s-au făcut avansări pe bază de lucrări tipărite în 3 – 4 exemplare. Dai un ban pe ISBN, da’ face! Cercetările copy-paste, à la Noemi Bomher, nu sunt sancţionate. Doar cărţi din cărţi se fac! Publici în „Anale” mortăciuni aşa-zis ştiinţifice şi te-ai scos. Că deranjează asemenea dascăli ca Petru Ursache, punându-se împotriva… naturii, a fost clar când, în 7 aprilie 2000, afişul pentru lansarea eseului *Camera Sambô* a fost ars. Din 5 afişe, distribuite de autor la 4 etaje diferite, 3 au fost arse. Am râs atunci (arderea grânelor, otrăvirea fântânilor din moşi-strămoşi, topirea cărţilor), dar nu era de râs. Cam în aceeaşi vreme, un inflamat îl ataca pe Eliade fără a-i şti corect un titlu. Mai e profesor la UAIC şi un antipatizant al literaturii populare, care ar trebui, după el, scuipată din istoriile literare. De ce să i se consacre un capitol prim?

Hărţuit de „ţurcanii” puşi pe re-educare comunistă, Petru a fost eliminat de „cuţitari”: l-au somat cu ordin de evacuare din birou, în 6 exemplare (aşa, exact în 6), să-şi ia cărţile şi să şi le ducă afară din universitate. Repede, moşu, că nu-i vreme de scris-citit!

— *Vai, cât de nerăbdătoare este tinereţea*…!

— Se lansase îndemn la „arderea bătrânilor”, preluat de la deprimantul Ilovici. Ţin minte că o fătucă de la Institutul „C. Brăiloiu” a amendat, în cadrul unui colocviu la 2 Mai, „delictul de bătrâneţe”. A zvâcnit obraznic într-un şorţuleţ minuscul, ca să arate că nu-i în afara modei corect politice: „Eu nu stau cu bătrâni la masă”. Dar moşnegii ce-i privea erau Nae Constantinescu, Paul Drogeanu, Const. Geambaşu, Isidor Chicet şi… Bătrânu’. Deloc

— Oameni de rând. *Înseninându-mi gândul*, Părintele Ioan C. Ţesu mi-a repovestit de Crăciun 2017, ca mângâiere, că studenţii de la Teologie îi spuneau lui Petru *Profesorul de Frumos*. Aşa este: Bătrânu’ îşi desfăşura argumentele pe tripticul absolut: ABI. Văzuse pericolul crizei, observate în alt secol de Schelling: „Nu trebuie *să înnoptăm* sensurile Adevărului, Binelui, Frumosului”. În 1935 – ah, crizele ciclice!

— Mircea Eliade scria: „Adevărul, Frumosul, Binele şi-au pierdut majuscula”. În ochii Bătrânului nu şi le-au pierdut. De ce-l stimez atâta? Pentru asta! Îmi amintesc că discutam odată despre o expoziţie de subartă: sculptorul sau ce era el atârnase de tavanul sălii o mulţime de eprubete cu urină. „Magda, urinoarul lui Marcel Duchamp numit „Fântână” poate fi văzut şi altfel: Duchamp a discreditat arta cu intenţie. Pissoarul deschide şi nu deschide drum spre borcanele cu excrementele artistului. Asta ar însemna să alungi din lume Frumosul. Nu trebuie”.

„Petru a strâns în România mai multe amăgiri decât a strâns Cioran în Cartea amăgirilor”.

— *Am scris cândva un eseu despre exilul în propria ţară al intelectualului român, care i-a plăcut domnului Profesor. Cum a resimţit dânsul acest exil*?

— Etnologul, eseistul, poetul, prozatorul Constantin Eretescu, ale cărui biografeme le-am comparat cu ale Bătrânului meu, spune, în *Feţele lui Ianus*, că a deprins „mersul pe sârmă între două culturi uşure, uşure”, avertizând că trebuie să fii antrenat pentru exil, că emigrantul „trebuie să ştie să înoate”. Ce s-ar fi întâmplat cu Petru Ursache n-am cum şti. Nu i s-a dat paşaport

pentru cele peste 10

— Lectorate. După ’89, i s-a mai respins un dosar, pe motiv că ar fi bătrân. În Franţa a plecat Liviu Leonte, mai bătrân decât el, dar bifat de „Securiţica”, ca „tânăr de viitor” pesemne; în Slovacia a plecat Noemi Bomher, mai etnoloagă decât el. Petru ar fi ştiut să înoate, sunt sigură, cu încăpăţânare de ţărănuş. Şi n-ar fi afirmat în SUA, în Franţa, în Danemarca, în Germania (unde s-au dus, în locul lui, persoane de sprijin ale Securităţii) că originalitatea lui Eminescu e „relativă şi discutabilă”, ca Lucian Boia; că limba română e „cea mai puţin latină dintre limbile latine”, cum măsura acelaşi istoric Boia; că românii n-au origine nobilă, fiind un amestec, o *corceală*. Cât despre românitate, ni se dă peste nas cu Eminescu – albanez, Caragiale – grec, Steinhardt – evreu. Dar cât de român e albanezul de Eminescu, grecul de Caragiale, armeanul de Missir, evreul de Edgar Papu, însă şi C. Eretescu, nevorbitor nativ de română! Steinhardt e cel mai mare român pe care-l ştiu. Petru a aprobat protocronismul lui Edgar Papu, nu pe cel al politrucilor care i-au deformat ideile. Sintagma *protocronism ceauşist* îl enerva: „Ştia Ceauşescu ce-i aia?”

Da, Petru a strâns în România mai multe amăgiri decât a strâns Cioran în *Cartea amăgirilor*. Reperul lui? *Conduita ţăranului clasic*. Omul cum-se-cade e acela în interiorul căruia, după Sfântul Augustin, se află adevărul: *În interioare hominem habitat veritas*. Ţărănuşul – repet – a pus în act ce l-a învăţat biserica şi şcoala din sat. Spaţiul literar şi l-a organizat ţărăneşte: etnic-etic, etnic-estetic nu sunt termeni opuşi, opozanţi.

— *Exilul lui a fost în memorie? În cultură? Şi-a creat un spaţiu vital al „cumsecădeniei” în care a supravieţuit… Cum ar fi vieţuit/ supravieţuit în alt spaţiu, în altă cultură?*

— „Casa nu-i maşină de locuit, ci punct de intersecţie între nivele cosmice”, aşa a scris Petru. De asta mă gândesc că n-ar fi fost împlinit pe deplin în altă parte decât în România. Am înţeles cât de greu i-ar fi fost fără casa noastră, fără limba casei noastre.

— România. Sună patetic? Las să sune. Şi pentru că n-am putut pleca pe cale legală, atunci ne-am prefăcut că preferăm călătoriile imaginare. Călătorii. sprâncenate, cum ar veni! Conştiinţa etică i s-a părut mai importantă decât cea civică. De altfel, postsocialist, fără să fii *info* era mai greu să te manifeşti ca „cetăţian” în cetate. Cine ar fi renunţat la postul de la Inspectoratul pentru Cultură? Presupunea călătorii peste hotare şi multe alte avantaje. A venit acasă într-o zi, uluit de o propunere venită din partea nu ştiu cărui solicitant de aprobare: „Haideţi, dom’ profesor, să vă pun mochetă în vilă. Cum, dumneavoastră n-aveţi vilă?”

Am preferat balconul minuscul, bucătăria minusculă, baia minusculă, holurile minuscule... „Sărăcia sau bogăţia nu pot învinge dragostea, dar dragostea poate învinge şi sărăcia, şi bogăţia”, după Sf. Ioan Gură de Aur. Asta am putut: să sfidăm realitatea. Nu spunea Steinhardt că poate îndura, că poate răbda realitatea precară? Şi că, datorită acestui fapt, poate s-o facă de ruşine şi de ocară? Mai greu este să te ţii tare, să nu te vaiţi.

Bătrânu’ nu şi-a dorit – conştiinţa nu l-a lăsat – să-şi asume un trai de lux. A preferat să fie păgubaş social, membru al „Clubului păguboşilor”, fondat de Paul Goma. Nici lui, nici mie nu ne-au plăcut pragmaticii. „Din grecescul *pragmateia* a ieşit. pragma-tie”, râdea el. Asta pentru că există şi un zâmbet în necaz. Ce s-a amuzat când decanul D. Irimia l-a chemat la sediu, ca să-şi retragă acuzaţia că ar fi informatori în Universitate! Libertatea de a cuvânta anulată? Dreptul la opinie anulat? I s-a cerut să dea dezminţire în ziarul „24 de ore”. Bătrânul a dat. Dar ce dezminţire! „Dacă vrem să respectăm strict adevărul adevărat, trebuie să spun că în Universitate mă simt în securitate”.

— *Dacă îi citim opera, observăm că Profesorul era atent la detalii, dar că obsesiile sale au fost temele majore ale culturii. Gândea propriu, deşi era într-un dialog continuu cu valorile mari ale culturii noastre şi de aiurea. Profesorul nu separă niciodată cultura de istorie, cultura*

de tradiţie. Opera sa e de descoperit încă, chiar dacă lumea se îndreaptă dinspre cultură spre „m³ cultură”.

— Petru Ursache a fost atent la orice încercare de control al opiniei, pentru a nu se reveni la o siluire a gândirii. Am reeditat, în seria ETNO, *Antropologia, o ştiinţă neocolonială*, din 2006, şi va avea curând a treia ediţie. A văzut repede că studenţii sunt dezorientaţi, îndopaţi cu ideile altora, întorşi de la marile fundamente culturale spre nimic. Mi-a adus şi-l păstrez un afiş găsit pe uşa amfiteatrului unde conferenţiaseră Ibrăileanu, Călinescu, Petrovici, Cioculescu, Simenschi, Caraman, Dima, Ciopraga, Drăgan. Erau nişte instrucţiuni pentru un concurs literar: „Fredonaţi, Fredonaţi, Fredonaţi; Literatura s-a zis cu ea. Literatura e cacealma. Proiectul e finanţat de Minister”.

„Uite, Magda, aşa se pregăteşte *omul orizontal*”.

Numai ce discutasem despre autorul de manual Mitu. „Individul ăsta pare mituit să de-mitizeze istoria naţională, pe care o vede ca un şir de falsuri”.

Studenţii trimişi cu burse în Vest trebuiau să asculte de anume comenzi, temele propuse de ei nu erau acceptate decât dacă se pliau pe o anume direcţie. Nu poţi dezbate ce vrei tu, ci ce vrem noi. Bursa în URSS transgresase în bursa în SUA. Sociologul Leo Kuper numea asta „colonizarea minţii”. Dar cum să se adapteze Petru la noua „economie de piaţă intelectuală”, spre a-i spune ca alt revoltat, Mircea Platon?

— *Domnul Profesor era într-un prodigios dialog cu studenţii, cu doctoranzii săi. În ce mă priveşte, am rămas prieteni după primul examen, din 1983, când mi-a testat lista de lecturi… Am mai povestit asta, aveam o geantă plină cu cărţi „capturate” din talciocul din Iaşi. Între ele şi „Creanga de aur” a lui Frazer, în cinci volume, o „Schimbare la faţă a României”, proză de Cortazar…*

— Nu-i uşor să-ţi păstrezi mintea curată, despre care Evraghie Ponticul spunea că e „scaun al lui Dumnezeu”. În bunătatea lui fără

— Sfârşit, Bătrânu’ i-a sprijinit pe tineri. Cu câtă

răbdare vorbea cu studenţii favoriţi! M-a considerat un fel de studentă a lui şi pe mine.

Am avut multe adevăruri de auzit de la Petru Ursache. Un exemplu? „Coincidenţa contrariilor”, de pildă. Primesc deseori mulţumiri *ab imo corde* de la cei care au dat licenţe sau gradul I didactic cu el (ca profesoara de la Suceava, Xenia Bortă), sau de la doctorii lui în etnologie (cu excepţia lui Lucian Strochi). Mintea îi era la fel de caldă ca şi inima, iar cărţile lui îi ajută pe cei care-l iubesc, ca Adrian G. Romila. Visez la un tânăr care se va apleca peste cărţile lui şi va scrie o monografie despre ele. Nu, Petru n-a crezut că este depăşită capacitatea tinerei generaţii de a distinge între bine şi rău, între urât şi frumos. Dar îl întrista ceea ce Radu Preda numeşte „ignoranţa activă, chiar mândră” a celor născuţi după 1990, dispuşi să găsească partea bună a utopiei rele, comunismul. Nu-l pot învia, dar îi pot învia cuvintele. E singurul mod de a-l păstra viu, cu toate că nu mai este. Îi fac în ciudă morţii lui. Misterul creştin? Părintele-duhovnic Ioan Cr. Ţesu m-a ajutat să-mi înţeleg destinul: „Dumnezeu ştie ce face. Doamna Magda, aţi rămas aici, în urma lui, pe pământ, pentru a-i scoate cărţile. Singur n-ar fi tipărit atât de multe. Profesorul Petru era preocupat doar de ultima lui scriere, atât”.

Nu mi s-a părut zdroabă nicio clipă să fac asta. Mi-e bine numai când lucrez pentru el. La cărţile mele „afierosite” (dedicate) lui Petru scriu mai greu. Ar zâmbi auzind cuvântul luat din scripturi.

Şi dacă tot a trecut de toate cenzurile socialiste şi postsocialiste, sigur a trecut şi de cea *transcendentă*, dintre el şi Dumnezeu, a lui Dumnezeu faţă de om.

„Incertitudinea ţi-o vindecă doar Dumnezeu, Magda”.

X.

Sub un salcâm, dragă, m-aştepţi tu pe mine”.

„Mi-l imaginez că păşeşte pe cărţile lui ca pe nişte pietre şi că trece apa morţilor spre mine, spre noi. E o terapie bună asta. Doctorii nu i-au dat timp să încheie Etnoistoistorie şi imagologie, dar eu nu vreau să-i las

moartea să trăiască”.

— Am evitat subiectul „omul” Petru Ursache, tocmai pentru că aţi făcut un adevărat apostolat în promovarea operei Profesorului în ultimii ani, sunteţi un adevărat model de abnegaţie şi eficienţă în acest sens. Deşi, ca să fim corecţi, până acum dialogul nostru îl are personaj de bază pe domnul Profesor…! Cei vii preiau poverile celor plecaţi, aşa cum şi cei plecaţi îi ajută pe cei vii să supravieţuiască. Vă rog, totuşi, să îl caracterizaţi pe Profesor prin trei (sau câteva) anecdote/ întâmplări care să îl definească.

— Dragă Adrian A lui Gheorghe, tot timpul îmi spun: Bătrânu’ ar fi ştiut cu mult mai bine să răspundă la întrebările dvs., însă mă ajută să găsesc răspunsul potrivit: prin sublinierile din cărţi, prin fişele din plicurile nenumărate… Am găsit, pe una dintre ele, Rugăciunea Sfântului Ierarh Filaret: „Doamne, nu ştiu ce să cer de la Tine […]. Părinte, dă robului Tău, cele ce sigur nu ştie a le cere”. Eu ştiu ce să-i cer lui Dumnezeu şi îi cer în fiecare dimineaţă: Mărite Doamne, dă-mi putere şi timp să fac pentru Petru ce trebuie să fac. Iar Bătrânu’, de acolo de unde este, îmi zâmbeşte a iertare, văzând că nu pot să fiu destul de smerită (ca el). Iată ce spune Sfântul Grigorie Sinaitul, în *Capete foarte folositoare* în acrostih:

— „să te-ai pe tine mai prejos de toţi şi să pui pe seama lui Dumnezeu isprăvile tale”.

E tot sublinierea lui Petru, în *Filocalie*, vol. VII.

Da, tipărindu-i o carte după alta, îi dau un trup de hârtie. Mi-l imaginez că păşeşte pe cărţile lui ca pe nişte pietre şi că trece apa morţilor spre mine, spre noi. E o terapie bună asta. Doctorii nu i-au dat timp să încheie *Etnoistoistorie şi imagologie*, dar eu nu vreau să-i las moartea să trăiască.

De ce mă gândesc acum la Orfeu şi la Eurydice? N-am reuşit să-l scap din infernul terapiei intensive (el m-ar fi scăpat, sunt sigură), n-am fost Orfeu, ci o „orfelină” proastă, cu încredere în medici. Petru e scris acum pe hârtie de mâna mea. Fac toate corecturile, verific notele…

Mă ajută editorul ales de el, Valentin Ajder. La început de decembrie 2014, la Piatra Neamţ, în „Sala Teatrului de Joacă”, Ajder a spus: „Despre Petru Ursache poţi vorbi doar de bine sau taci”. Tot atunci, dvs. i-aţi făcut Bătrânului un *Portret de cărturar*. Nu l-aţi uitat nici în 7 august 2017, notând pe Facebook: „Astăzi, 7 august, se împlinesc 4 ani de la plecarea Profesorului şi Cărturarului Petru Ursache, una dintre cele mai nobile fiinţe pe care le-am cunoscut pe lumea asta. Graţie doamnei Magda Ursache, care s-a ocupat şi se ocupă de publicarea «integralei Petru Ursache», dimensiunea intelectuală şi morală a Profesorului creşte cu fiecare carte, cu fiecare studiu. Domnule Profesor, ne e tare dor de dumneavoastră”.

— *Pusesem la cale, în intenţie, un dialog „de o carte” cu domnul Profesor. Adunam întrebări, dar am amânat începerea decisivă a dialogului pentru că şi dânsul şi eu eram concentraţi pe alte proiecte, alte cărţi. Mereu ne-am spus, am crezut, că avem timp. Era plin de viaţă, emana optimismul intelectualului fără vârstă, îşi trăia cărţile, cele pe care le scria, cele pe care le citea. Moartea, ce înseamnă Moartea pentru domnul Profesor? Ce mesaj ne-a lăsat, murind? Morţile celor din preajmă vor să ne înveţe ceva, să ne transmită ceva, ei se sacrifică pentru noi, trebuie să fim destul de deştepţi să le înţelegem mesajul. Am văzut şi eu moartea de câteva ori, ca fiecare om…*

— Trăiesc un regret disperat când nu înţeleg de ce a subliniat Petru un paragraf. De exemplu, din cartea dvs. *Iadul etic, iadul estetic*. Înţelegerea lui spiritualizată mă depăşeşte de multe ori. Îmi spun că am rămas dincoace ca să înţeleg, dar nu înţeleg totdeauna. „Magda, anonimul o spune clar în sentinţă: A trăi un trai şi cu-al morţii două. Aşadar (acel *aşadar* al profesorului Petru!), moartea nu-i chiar viaţa, e un trai, adică un fel de experienţă, un tip de experienţă. În mediul tradiţiei, moartea nu-i copleşitor tragică, e-n firea lucrurilor”. Ţăranul clasic o diminutivează chiar: îi spune *mortiţă*. Iar Cioran se întâlneşte cu Marele Anonim când îi spune *morţişoară*.

Cezar Ivănescu a fost inspirat şi el de cuvânt: „Cu mortiţa la un loc”. Petru a primit-o fără cutremurare, cu tristeţe, dar răbdător şi tare, ca modelul lui, blândul Păstor: „Un popor care a creat *Mioriţa* trebuie stimat şi respectat”.

Nu, nu-i deloc o povară să-i mai aprind o lumină şi încă una, şi încă una, tipărindu-i cărţile. Prietenii mă încurajează. Lucia Negoiţă mi-a scris, în 10 martie, 2015, la o zi înainte de lansarea de la Librex, în 11 martie 2015: „Draga mea, mă bucur nespus pentru puterea de a duce la capăt toate visele şi cărţile voastre. Ele îşi vor găsi trup şi ajutor divin. Ce minune!”. Şi mai înainte, în 11 februarie 2015, Alexandru Ovidiu Vintilă: „Profesorul Petru Ursache este o personalitate care, iată, domină climatul intelectual de la noi, fiind o voce autentică şi originală, cu greutate şi asta deşi a păşit de ceva timp înspre «poarta cealaltă». Acest aspect vi se datorează cu asupra de măsură şi Dvs. Multă sănătate şi forţa de a merge mai departe! Cu respect şi admiraţie, Ovidiu Vintilă”.

Povara-i alta. Am să port cât mai am de trăit vina că n-am fost lângă el, în noaptea de 6 spre 7 august, 2013. „Magdaaa…”

Da, m-a strigat la două noaptea. Strigătul din noapte i l-am auzit. Intrase, de la întâi, în nunta cu moartea, dar nu puteam/ voiam s-o cred. Impresionate de veghea mea de până atunci, infirmierele, văzându-mă complet epuizată, au insistat să merg acasă, să dorm. M-am dus. Dimineaţă nu mai era: plecase în noaptea de marţi spre miercuri, a Schimbării la faţă

„A vrut să trăiască”, mi-a spus dr. Gabriela Omete, care s-a străduit să-l resusciteze. Petru a trecut prin două încercări ale morţii, două stopuri cardio-respiratorii, cu curaj tragic. Ultimele cuvinte desluşite au fost: „Ajută-mă, Doamne!”. Oh, modul lui adânc şi calm de-a crede în Dumnezeu”. Să nu plâng, că-i fac rău celui trecut dincolo? Dar rugăciunea – spun sfinţii părinţi – e împuternicită de lacrimi. Am cel mai bun psiholog: Părintele Ioan Cr. Ţesu. Înainte de a sta de vorbă cu Profesorul Părinte, nu l-aş fi înţeles pe deplin pe Petre Ţuţea: „Singurul mod de-a evita

neliniştea metafizică a cimitirelor este religia. Cu religia intri în cimitir în plimbare. Cu filosofia intri în cimitir cum a intrat prietenul meu Cioran – prin disperare”.

Intru în cimitir, ştiind că Petru mă aşteaptă, ca-n versul eminescian: „Sub un salcâm, dragă, m-aştepţi tu pe mine”.

— *Mai mult, cartea despre poezia lui Cezar Ivănescu, „Înamoraţi întru moarte” este copleşitoare. Are Moartea vreun sens în „viaţa de dinainte de moarte” şi în viaţa de după moarte? Cum îl înţelegeţi? Cum vă înţelegeţi?*

— Îi şoptesc: Lasă, Petrucu, cine-i mai egalitarist (a), mai democrat (a) decât moartea? Sper că lada în care ai fost aşezat să fi fost ladă cu îngeri. La picioare, cu antologia noastră: Mircea Eliade, *Arta de a muri*, şi cu câinele nostru imaginar.

M-am specializat în scăderi şi-n adunări în cimitir, nevrând să-mi mai „adaug” zilele cu mâine. Tot Părintele Ţesu m-a salvat: „Înainte, doamna Magda. Faci ce-i bine: nu mori după 3 zile, continui să-i scoţi cărţile. Profesorul Petru nu tipărea atâtea nici dacă era în viaţă”. M-a sprijinit, m-a întărit Părintele şi câtă nevoie am avut şi am de sprijin.

În tren, dacă mă întreabă cineva: „Vă aşteaptă soţul la gară?”, răspund, fără ezitare: „Da, mă aşteaptă”. Niciodată nu spun că nu mai este. Şi asta de 4 ani. Sunt locuri, unde mergeam împreună, pe care le ocolesc. Dacă m-ar chestiona: „Unde-i domnu’?”, ce-aş face? Florăreasa lui preferată, de lângă Universitate, m-a tot întrebat vreo doi ani unde-i, până m-am hotărât să-i spun ce s-a întâmplat.

Când mi se strecoară în gând asfinţitul de pe Esplanada Grădinii Botanice, îmi spun că esplanada, gura noastră de rai, a fost desfigurată de director, plasând acolo un soi de paliere care aduc a sonde miniaturale de petrol. Nici pe piciorul de plai, „Coasta Boacii”, nu mai pot să mă duc de când Petru s-a dus.

Durerea o mai port eu cumva. Greu e cu „micile bucurii” care trebuie împărţite. Cum să mă bucur singură

de ţinţivarul vesel, din vârful teiului? „Când auzi ţinţivarul e semn că se încălzeşte”, spunea Petru. Sau de tomniţe (în Valahia, greieri): „Le auzi, Magda? Nu sună ca atunci când întorci ceasul deşteptător? Sunt zeci, sute de ceasuri mecanice la noi în parc”.

Alături de vina greu de suportat, că n-am fost alături de el atunci când l-a slobozit Domnul Sfânt, mai am una: că nu i-am spus destul cât de importante sunt cărţile lui, că este Omul Bun al Culturii Româneşti.

„Doamne Sfinte, sper că în raiul Tău, al cărţarilor, Petru al meu să fie vecin cu Blaga, cu Eliade, cu Bernea, cu Golopenţia, cu Ţuţea, cu Stăniloae, cu toţi cei pe care i-a iubit”.

— *Simţul valorii în artă e ca busola pe mare…! Fără simţul valorii te izbeşti de zidul bibliotecii şi dispari în mii de bucăţi. Aceasta a fost una dintre credinţele domnului Profesor. Ştiu, din dialogurile noastre, că s-a încuiat de foarte tânăr în Bibliotecă şi a aruncat cheia pe fereastră… Ca să rămână definitiv acolo.*

— Respect enorm dorul lui fără de saţiu pentru carte. Bătrânu’ a scris şi a citit cea mai mare parte a vieţii, ascultând de Plinius: *nulla dies sine linea*. Stăruinţa i-a fost incredibilă: „Dumnezeu a făcut lumea în 7 zile: 6 pentru muncă, una pentru odihnă. E cheia terestrului, Magda”. Nu o să las – repet – să i se irosească truda şi nu-i deloc o povară. Dimpotrivă, greul ei l-a dus: „Lucrul bine făcut e greu de făcut”. Cum să-i fi luat cartea din mână, cum să-i fi ascuns ochelarii, când în viaţa lui a stat, pe prim plan, scris-cititul? Să-l fi tras la cine ştie ce petreceri? În ultimele zile, pe patul de spital, abia a rostit, cu tristeţe teribilă: „Nu mai pot să scriu, nu mai pot să citesc…”. M-a durut nu până la os, ci până dincolo de oase. Pierduse lupta inegală cu doctorii puşi pe experimente. Spitalul n-a fost locul de vindecare, ci de *sicriu rezervat*, odată intrat acolo. Doamne Sfinte, sper că în raiul Tău, al cărţarilor, Petru al meu să fie vecin cu Blaga, cu Eliade, cu Bernea, cu Golopenţia, cu Ţuţea, cu Stăniloae, cu toţi cei pe care i-a iubit.

Câteva secvenţe care să-l definească? Ar trebui să vă povestesc cei 50 de ani ai noştri. Nesocotiţi am fost cu zilele noastre împreună. Părea că mai avem mult timp. Doar eram *nemurinzi* (mulţumesc, Vasile Gogea!). Şi aici decupez din *Propoieziţiile din salonul 9* (*6 fiind ocupat*), placheta lui Gogea, prea puţin comentată: „Au fost şi zile negre/ au fost şi nopţi albe/ şi vreo câteva ore astrale/ şi multe ceasuri rele”.

— *A trăit vremuri potrivnice, avea înţelegerea superioară a celui care văzuse războiul cu ochii copilului, care trăsese în piept aerul tare al ideologizării forţate, încercând să înţeleagă rostul istoriei noi. L-a înţeles, dar nu l-a acceptat. A fost de partea „bunului simţ ca paradox”, ca să folosesc o expresie consacrată.*

— Copilul Petru a trecut prin război. Mi-a povestit cum, în pădure la cules de vreascuri, a dat peste câţiva soldaţi într-o poiană. Morţi. „Parcă dormeau, Magda”. A trecut apoi prin celălalt război, de clasă socială. Au fost, pe nedrept, declaraţi o vreme chiaburi. Când mă mai necăjeam pe el din cine ştie ce fleac, mica supărare îmi trecea repede pentru că mi-l imaginam elev, veşnic nemâncat. În salată nu puneam ulei. Nu-l suporta. Fusese nevoit să întindă pâine în el, să nu fie goală. Primul film l-a văzut la 13 ani. Ca să ajungă la cinemaul deţinut de tatăl unui coleg care-i promisese că-l lasă să intre gratis în sală, alergase după tramvai, din Păcurari până-n strada Lăpuşneanu. A întârziat, n-a ajuns la timp. Bani de bilet n-a avut.

Aşa cum am mai spus, mica noastră Veneţie, lacul liric, era la fel de fascinantă ca aceea adevărată. Van Gogh nu pictase ziua, în plină zi, *Noapte înstelată*? Şi-mi vin în ochi flash-uri: desenul japonez al unui deal din Agapia, iarna; cei doi motani vărgaţi şi sumbri ai unei maici, porecliţi de noi Avacuc şi Avacum; peştele enorm din iazul părintelui Paisie, stând lipit de mal, lângă mine, când scriam, numit Boris Elţîn; bradul din pădurea spre Văratic, părând că ne binecuvânta cu labele lui uriaşe.

— *De ce există lumile imaginate*? *Să le populăm, să*

le trăim, să le luăm în posesie. Fiecare om de pe lumea asta a îmblânzit o licornă, la un moment dat. Numai că nu toţi sunt conştienţi de faptul că sunt în stare să facă minuni. Trăim exact ceea ce ne putem imagina, restul este supravieţuire ternă.

— Noi nu ne prefăceam: chiar credeam că beam Beaujolais când Petru cumpăra o sticlă de vin roşu de la coana Magdalena, de pe Sărărie. Era cu mult mai bun decât cel adevărat, din Burgundia, (preferat de Anatol France), care ne-a dezamăgit. Bine că n-am încercat şi altceva.

Cu el era minunat oriunde: în locanda „Istriţa” din Buzău, cu papagal vorbitor, în parcul stadionului din Târgu Neamţ, mâncând ouă fierte… Ce pizza dintr-o piaţetă cu vedere spre Como putea fi mai pe gustul nostru? Şi ce fructe mai grozave decât cireşele pădureţe din Calea Sâmbetei? Un concert neverosimil de mierle plătea cât opera din Viena. Micile fericiri au forme ciudate: noi, numărând popândăi pe panta dealului de la Breazu, un guguştiuc pronunţând che-be-leu, che-be-leu, o pisică albă cu coada galbenă, întinsă pe ceapa pusă la uscat într-un balcon vecin, câinii blocului, Obama şi Sister, alergând la porţia de mângâiat. Şi-i dau din nou dreptate lui Vasile Gogea: „bucuriile mărunte venite după mari dureri”.

Pentru Petrucu, defectele mele erau frumoase: un dinte nealiniat cu ceilalţi, părul prea creţ când mă prindea ploaia. Eram Africa lui, cum e Madelaine, pentru Jacques Brel, America: „c’est Amérique a moi”.

— *Când îl vedeţi, cum îl vedeţi? Când vine acasă, acum, cum vine? Ce gesturi îl caracterizau, care v-au rămas pe retina minţii?*

— Un gentilom Bătrânu’ meu: nu se supăra când îl întrerupeam, mă persifla tandru-elegant: „Ăsta-i defectul tău, întrerupi!”. Mă calma când, de ziua Franţei, muzica de la Centrul Cultural Francez era de-a dreptul fără milă. La fel, fanfara ţigănească de la Centrul Cultural German. Îmi săreau siguranţele în tramvaiul de Baza 3 la obrăznicia unui puştan: „fazele” astea erau din ce în ce mai dese după

ce Verdeş intrase în manualul de română. Uitam cheia în uşă, nu putea intra, suna prelung: „Iar ai”. Acum poate

— Intra şi intră, chiar dacă las cheia-n uşă. Îl simt prezent şi-l rog: Joacă-te cu mine ca om în trup, Petru.

Înainte de-a pleca, dimineţile, la bibliotecă (cele trei opţiuni ale lui: biserica, biblioteca, masa de scris), îi plăcea să se strecoare tiptil pe hol şi să se uite, din cadrul uşii, la mine, cum scriam. Ridicam capul şi era acolo, zâmbind ocrotitor. Scriam mult, neclintită, până-n ora unu, din voinţă de recuperare, după lungii ani de tăcere impusă. Petru privea cu îngăduinţă foiletonismul meu literar. El, care-şi construia o operă solidă. Nu-mi doresc nimic altceva decât să-l văd acolo, în uşă, o clipă măcar. Dar acum mă vait.

„Povesteşte, mi-a spus Radu Mareş, la telefon. Povestea o să-i dea Bătrânului carne, chip, o să-l pot vedea. Modul tău de a te lamenta îl simplifică: prin poveste va avea o mie de imagini”. Aşa este: are nevoie de un portret lămuritor, nu lărmuitor; limpede, nu încifrat. O să încerc altfel. Aş putea să narez cum a venit, *orice upon a time*, cu găleata goală de la fântână. „E un urs acolo în livadă. Scutură prunul”. Cum era să-l deranjeze? Petru iubea tot ce era viu: de la buburuză la salamâzdră, cum le spunea el gărgăriţei şi salamandrei, până la cucuveaua albă, care le îngrozea pe babele din bloc. Prindea cu grijă o gânganie şi-o lăsa să zboare pe geam. Era el însuşi fundamental bun, ca un câine bun.

„Toate bucuriile noastre erau simple şi esenţiale”.

— Iubea animalele, domnul Profesor. Îmi amintesc, odată, la Durău, îmblânzise toţi câinii comunitari ai staţiunii, care îl uramau în alai, spre panica noastră.

— Îmi doream mult un căţel, dar nu-l puteam ţine în apartamentul nostru strâmt, fără balcon. Şi atunci a apărut Floky: cam uşernic, cam hahaleră, cam pişicher, cam leneş, dar blând cu mâţele şi băutor de bere Stela Artois. Ştia că Bacchus a fabricat vinul şi Osiris berea, doar terminase Oxfordul cu… „magda cum laude”. Câinele s-a vrut preşedinte de ţară şi a candidat. Împrumutase o lozincă

din Piaţa Universităţii şi o lătra necontenit: „Să vă fie frică/ Ţara se ridică”. A pierdut alegerile şi s-a întors la obligaţiile lui de preşedinte de club canin, unde, serile, „se dădeau pisici”, filme cu pisici. Unde-i Floky? Întrebam. „E sub masă”. Mă aplecam să-l văd acolo. Petru era foarte convingător. Credula de mine îi lua în serios născocirile; îl ascultam fascinată, fraierită de rolurile în care intra perfect. Nu mă prefăceam copil, chiar eram.

Într-o vreme, în studenţia mea, am fost ascultătoarea-copil şi bunicul ei, Petru, având în buzunarul pardesiului maro un măr domnesc, bine lustruit. N-a coborât singur în pământ. L-a luat pe câinele nostru imaginar culcat la picioare şi a ieşit din joacă la fel ca Arghezi în *De-a v-aţi ascuns*: „Tata nu o să mai aibă putere/ Să vie pe jos, în timpul cât se cere, / Din lumea cealaltă”.

Zice Sf. Ioan Gură de Aur: „cea mai puternică doctorie de veselie e soţia”. Pentru mine, Petru a fost doctoria miraculoasă. Mi-a înseninat sufletul, m-a învăţat să râd (ce triste-s pozele din adolescenţa mea!), mi-a adus un roi de poveşti. A plecat luând cu el toate basmele.

— *Iubirea, de exemplu, e discreţionară, e tiranică. Sănătatea e o chestiune de şansă. Bogăţia e rodul unui complex de împrejurări. Numai moartea e darul care se împarte fără rest la toţi oamenii. Gândul la moarte, frica de moarte, acţiunea în numele morţii, fie pentru amânarea ei, fie pentru îmblânzirea ei, toate astea sunt o participare colectivă la un banchet al revelaţiilor. «Înamoraţi întru moarte» e titlul obsesiv care îmi vine în minte acum, când îl evocaţi atât de cald pe omul Petru Ursache. Asta demonstrează că în*

— *Interiorul memoriei nu există graniţe care să separe viaţa asta de cealaltă. Graniţa dintre lumile noastre e o convenţie. Aţi simţit asta în vremea din urmă? Cât mai avem memorie, viaţa se păstrează în interiorul poveştii, renaşte cu fiecare re-povestire. Suntem ceea ce povestim, în ultimă instanţă.*

— „Viaţa ta s-a terminat”, mi-a spus mama, în felul ei dur, nemenajant. Ba nu, mi-a rămas iubirea. Ea nu s-a

terminat. Eros e mai puternic decât Thanatos, aşa cum stă scris în *Erosofie*. Iarăşi mă văicăresc? O să narez despre o bucurie-surpriză pe care mi-a făcut-o Petru, în iulie 2003. Ca toate bucuriile noastre: simplă şi esenţială. M-a pregătit pentru ea, n-a fost *top secret*. La început, în scrisori eliptice („Cum, voi vă scrieţi scrisori în epoca internetului? s-a foarte mirat o prietenuţă de-a mea): „Când vii să ne vezi? Noi creştem!”. Am bănuit că ar fi pisoii crescând cu burţile pline de lapte. O epistolă era semnată Zora. Parafrază de la Azor? Găsise vreun pui de câine tomberonez sau inventase alt personaj pentru mine?

„Hă, hă, mămăică, ia uite la noi ce-am mai crescut! Ne minunăm şi noooi! Până la streaşi-na casei am ajuns. Sus, sus. Nici nu ne mai vedem picioarele; ce jos au rămas! Iar noi ne prăpădim de râs, hi, hi de cei rămaşi. Mai ales este unul cam aşa, înţelegi ce vreau să spun (spunem), care tot vine, se holbează la noi şi meştereşte ceva pe acolo. şi noi, hă, hă, hi, hi. Când vii să ne vezi? Zora”.

Nu, nu ghicisem, nu era vorba de un personaj ci de o. *epifanie*. Alt cuvânt nu am. Întinsese, cu răbdarea lui proverbială, sfori până la acoperiş. Făcuse acrobaţii cu cele două scaune, puse unul peste altul. Bătrânu’ ar fi putut dansa pe sârmă şi la 80 de ani. Eu, care am rău de mare, rău de avion, rău de lift, rău de scări rulante, rău de înălţime, rău de România…

De pe toată faţada dinspre stradă a casei, zorelele înalte şi înflorite se uitau la mine cu zecile de ochi senini, albaştri. Am uitat să respir de atâta frumuseţe. Bătrâna casă din Scânteii, 4, fostă Dr. Bagdasar, n-a fost niciodată mai frumoasă decât acoperită de pâlniile albastre. Părea ca şi biserica din Biertan, aceea acoperită de rouruscă, gata să se onduleze ca păsările mari când se pregătesc de zbor. Bătea un vânticel uşor care făcea valuri în flori şi-n frunze. Cred că vechea casă s-ar fi putut ridica de la pământ, în ciuda legii gravitaţiei.

Am plecat în crâng, aşa cum făceam de obicei. Petru avea pe faţă o încântare de Peter Pan. Ochii lui căpătaseră o culoare mai caldă, un albastru mai cald. Era mândru de

zorelele lui.

Mi-e greu să reconstitui amărăciunea care a urmat. Când ne-am întors, zorelele zăceau prăvălite. Toate. E un distih de Celan cutremurător: „Când vine Tăcuta şi taie capul lalelelor, / Cine câştigă?” Mama le tăiase, pe tăcute, capetele. Că de ce să se uite lumea de pe stradă în curtea ei? Înlocuiţi lalelele cu zorelele şi Tăcuta cu Moartea.

Albastrul din ochii lui Petru devenise un pic mai pal. Atât. Am plecat la Iaşi cu primul tren, fără la revedere şi n-am mai dat prin Buzău ani în şir. Pe mama n-am anunţat-o de stingerea lui Petru mult timp. M-am temut să nu se bucure că i-a supravieţuit.

În *Etnofrumosul sau Cazul Marie*, carte reeditată de Eikon în 2014, Petru scrie că „în poarta iadului, ca semn de recunoaştere, stă de veghe floarea macului”. În cea a raiului, l-a aşteptat, cu siguranţă, o zorea:

„Fără noi te-om îndrăgi când aicea îi veni; De pe toate sforile Ţi-or cânta zorelele, şi pe jos şi pe mai sus, Că zorele ca noi nu-s. Tare ne vom bucura şi s-o-ndulci inima, Inima noastră verzuie Tot coboară şi tot suie; Inima noastră ciclamenă la şi ochii de cucoană Zorica

Azi, 24 iulie, 2003, Buzău’ Atâta a rămas: scrisoarea.

— *Ultima întrebare*: *Dacă ar fi să comprimaţi viaţa dvs. de până acum într-o scurtă povestire, cum ar suna aceasta*?

— Mai toate personajele mele au aşteptări frustrate, mă pricep foarte bine să aştept, aşa că v-aş spune doar titlul povestirii: *Femeia care citeşte şi aşteaptă*. Motto-ul îl găsisem în Julio Cortázar, dar Dora Pavel mi-a luat-o înainte, folosindu-l pentru *Agata murind*: „În scris nimic nu poate fi grăbit”.

„Hârtieră” cum sunt, o să găsesc altul. „Cine povesteşte frumos duce o viaţă frumoasă. Orice ar fi în jur”. Asta a spus Bedros Horasangian şi-mi place, dar obligă mult.

Poate că am fost aproape de răspunsul dorit, poate nu, dar vă mulţumesc pentru toate întrebările, de la A la U.

O confesiune te eliberează, iar eu mă simt eliberată.

Cuprins

Cuvânt înainte – Viaţa de zi cu zi în *post-moralia 5*

I. „Nu-s nici prudentă, nici pasivă. Teme tabu? N-am. Subiecte delicate? N-am. Şi refuz *ideile primite*” 11

II. „Cel mai sigur mijloc de ratare e slujul la Putere” 47

III. „România a fost o colivie aurită pentru papagalii de scriitori-activişti, pentru aparatul de propagandă şi o cuşcă pentru cei neînregimentaţi…” 75

IV. „Eu fac parte dintre cei care acceptă că o polemică poate avea doi câştigători şi că trebuie să cedezi argumentelor celuilalt, când le deţine” 105

VI. „Lipsa de lectură nu numai că prosteşte, dar şi urâţeşte” 143

VII. „Sunt momente când Bahluiul mi se pare un afluent al Styxului” 161

VIII. „Noi, românii, asistăm la risipirea neamului în lumea largă, pierdem deja populaţie pe timp de pace ca-n război” 181

IX. „Speranţe şi exasperanţe” 197

X. „Sub un salcâm, dragă, m-aştepţi tu pe mine” 211